NAŠA SODELAVCA STA OB 25-LETNICI REPUBLIKE HODILA PO POTEH SLOVENSKIH DELEGATOV

NAD LIKO SE NEBO JASNI

TT
TEDENSKA TRIBUNA
48 Ljubljana, 27. nov. 1968 Leto XVI. : Cena 1 Ndin

Dolgo potovanje v neznano! Tako bi lahko dal naslov za reportažo o desetdnevni poti po sledeh slovenskih delegatov AVNOJ leta 1943 v Jajce. Danes mi pot ni več neznana. Že tisto malo, kar sem lahko v tako kratkem času odkril, je dovolj, da zapišem, da o Kordunu, Liki in Bosni nisem vedel prav nič, še manj pa o ljudeh, o njihovi odkritosrčnosti, otroški zaupljivosti do človeka iz velikega mesta, njihovi vklenjenosti v okove preteklosti in tolikšnega optimizma, kar zadeva prihodnost, da ga drugje skoraj ni moči odkriti. Prav o teh ljudeh naj zapišem nekaj besed.

Otočac je bil več kot deset mesecev leta 1943 glavno mesto osvobojenega dela Hrvatske. Danes je središče občine, v katero se stekajo niti iz vasi ob reki Gacki in zaselkov z južnega pobočja Male Kapele in severnega dela Velebita. Otočac ima svojega župana. Svojevrsten original je, kakršnih lahko najdemo povsodi, kjer prebivajo ljudje še nepokvarjeni od mestnega življenja.

DELO ME JE REŠILO

Bogdan Čuturilo je rojen v Dabru, vasi na Mali Kapeli. Tudi on je eden tistih mladeničev iz ljudstva, ki jih je vojna potegnila v divji tok, iz katerega ni bilo drugega izhoda kot da »ujetnik« plove z njim. Tako opisuje svoje vojne dni sam predsednik. Po zmagi so ga poslali v Sovjetsko zvezo na šolanje. Naporna so bila leta na Leninovi akademiji v Moskvi, baje celo težja kot med vojno, pravi med nasmehom. Po vrnitvi v domovino je služboval po vsej državi, dokler ga ni zahrbtna bolezen za pet let položila v posteljo. Zgodilo se je to prav v Ljubljani.

»Kaj zdaj? Vsi napori, vsa vojaška izobrazba je bila ničeva zaradi enega samega bacila. Mar je pri 40 letih res konec življenja? Upokojitev? Ne! To se ne sme zgoditi, kajti drugače mi bo pot na pokopališče prehitro zagotovljena«, tako danes modruje Bogdan Čuturilo. Vrnil se je domov v Dabar. Vzel je knjige v roke in bodril vaščane, naj vztrajajo, saj se naposled njim odpira lepša prihodnost.

Počasi so sledovi zahrbtne bolezni izginili, kakor da je delo bilo tisto zdravilo, ki mu ga zdravniki niso mogli dati. Pred dvema letoma so Bogdana Čuturila rojaki izbrali za predsednika.

»Težko je biti župan revne občine«, pripoveduje. »Ni denarja za to ne za ono. Improviziramo kakor pač znamo in moremo. Ljudje pa predsednik sem, predsednik tja. Želje so skromne. Brez visoko letečih ciljev. Čisto človeške so, vsakdanje. Pa jim jih le ne morem vedno ustreči.«

Toda Otočcu se pozna, da so za predsednika izbrali pravega ljudskega tribuna. Med sprehodom po mestu smo doživeli več deset približno takih srečanj:

»Bogdan! Predsednik! Imaš pol minute časa? Pri nas bi morali napraviti to, pa ne znamo.«

»Sestanek skličite! Prišel bom, pa bomo že nekaj ukrenili. Malo bo treba prijeti za delo, pa bo tisti kanal v vasi kmalu nared.«

In tako naprej. Ko so Čuturila ustoličili, so ljudje že vedeli zakaj. Njegov prvi ukrep je bil, da je skupščinska uprava ostala v starem poslopju, v katerem je med vojno predsedoval ZAVNOH-u pesnik Vladimir Nazor. Štirinadstropno hišo, ki so jo najprej namenili za skupščinske prostore, pa so že med gradnjo spremenili v moderen hotel.

Reka Gacka s pritoki je raj za ribiče in lovce. To vedo mnogi. Toda kaj, ko niso imeli kje spati. Zdaj imajo hotel. Ko bo asfalt še povezal Otočac z morjem pri Senju, potem bo ribičev in lovcev še več. »Naš kraj ima prihodnost, prav v turizmu. Kamenje na njivah in sicer bogati gozdovi nam ne bodo omogočili lepšega življenja.«

Za turizem pa ni dovolj samo zgraditi hotel in cestišča prevleči z asfaltom. Zanj so potrebni tudi ljudje.

»Poslali smo mladino v šole. Toda tudi šola je premalo. Spremeniti je treba miselnost ljudi, da bodo dojeli, da ima dinar od turizma prav tolikšno veljavo kot ga ima od prodane koruze ali krave,« se jezi Čuturilo.

Da, miselnost ljudi je tista, ki spreminja kraje. Ljudstvo ob Gacki pa še vedno ljubi tradicijo in se je trdoživo oklepa. Včasih je tudi to dobro, kot na primer poklic minerjev, ki se prenaša iz roda v rod.

»Ličani z Gackega polja prižigajo mine po vsem svetu. Ni ga gradbišča v državi, kjer ne bi bilo minerja iz našega kraja.«

Gacka dolina je žrtvovala svobodi 900 borcev, skoraj pet tisoč prebivalcev pa je umrlo pod noži ustašev, četnikov, Nemcev in Italijanov. Zato ni nič čudnega, da je v občini toliko upokojencev in še to relativno mladih ljudi.

»Upokojeni borci so svojevrsten problem. Še posebej v velikih mestih. Pri nas je malo bolje. Lahko jih uporabimo, zaposlimo in tako se bolje počutijo. Delati morajo, to naj bo vodilo vsakomur. Mene je delo rešilo. Nikakor pa ne smejo dobiti dela, za katerega niso dorasli niti izšolani. Sicer pa, ali ni vsako delo spoštovanja vredno?«

Tako Čuturilo. Bo že vedel in imel prav, saj se s takimi problemi srečuje skoraj vsak dan.

PROFESOR SE JE VRNIL V VAS

»Kaj iz Ljubljane naj grem? Na podeželje? Kaj pa kulturno življenje? Sem morda zato študiral?«

S takšnimi vprašanji, ki so obenem tudi že odgovori se srečujemo skoraj dnevno. Prav zato sem bil toliko bolj presenečen, ko sem v Doljanih, vasi nedaleč od Une, iz meje med Liko in Bosno, srečal upravnika osnovne šole profesorja matematike, ki je že živel v mestu in se vrnil v majhen kraj.

»Po vojni sem obtičal v Zagrebu. Uspelo mi je nadoknaditi zamujeno. Dobil sem diplomo profesorja matematike. Služboval sem v Zagrebu in v Zadru. Tamkaj sem si zgradil tudi hišo. Pred nekaj leti pa me je obiskal današnji predsednik občine in naju z ženo, ki je učiteljica, vabil nazaj v rojstne Doljane.

»Pa ste hitro sprejeli povabilo?«

»Če bi rekel da, bi se zlagal. Dobro sem premislil, preden sem se odločil.

NADALJEVANJE NA 2. STRANI

VSAK KRAJ POMENI ZGODOVINO: naša sodelavca sta se na svoji poti ustavila tudi v Drvarski jami, ki je bila cilj neuspelega nemškega desanta. Foto: Joco Žnidaršič

uredniška sporočila

27. novembra 1968

Zvečer bo naše uredništvo na slavnostni prireditvi v dvorani kina Center v Kranju v sodelovanju z delavsko univerzo "Tomo Brejc" podelilo plakete najboljšim slovenskim športnikom letošnjega leta. Ta že tradicionalna prireditev je letos še posebno pomembna, ker je deseta po vrsti in ker je bilo olimpijsko leto še posebno plodno za naše športnike. Prireditev bodo popestrili tudi najboljši kranjski športniki, Djurdjica Bjedov, Ljubljanski jazz ansambel, Bele vrane, Edvin Fliser, Tone Fornezzi in drugi.

Sicer pa se moramo ustaviti ob pismu, ki smo ga v ponedeljek prejeli od našega naročnika Janeza Klemenčiča iz Uhingena v ZRN. "Že skoraj deset let prejemam vaš list in vedno sem ga vesel. Le zaradi tehnike tiskanja sem nezadovoljen. To pot je bila številka povsem nemogoča. Ste mi hoteli poslati ljubljansko meglo na papirju?... Sprašujem se, ali kvaliteta tiska ne vpliva na število naročnikov. Ali smo res dolžni ugibati, kaj je na slikah, ki ste jih priobčili? Kolikokrat ste že obljubili boljši tisk, papir in podobno! Obljuba dela seveda tudi dolg. Najbrž boste s kvaliteto tiska prej pridobili naročnike kot z nagradnim razpisom za potovanja po Evropi. Lep pozdrav pa brez zamere!" Janezu Klemenčiču in še mnogim, ki ste se v zadnjem času pritoževali zaradi slabega tiska, lahko povemo, da se je začetek tiska na novi rotaciji brez naše krivde zavlekel in da je šele številka, ki jo držite v rokah, tiskana na novem rotacijskem stroju. Poskusili smo jo popestriti z več barvami in trdno smo prepričani, da kvaliteta, ki si jo tako želite – mi seveda nič manj – ni več daleč.

PREBIVALCI VIDMA OB ŠČAVNICI!

LETEČE UREDNIŠTVO TEDENSKE TRIBUNE BO V SREDO, 27. NOVEMBRA, GOSTOVALO V VIDMU OB ŠČAVNICI. REPORTERJA JANEZ KAJZER IN FERI ŽERDIN BOSTA TEGA DNE OD PETIH POPOLDNE DO OSMIH ZVEČER SEDELA V SEJNI SOBI ZAVODA ZA ELEKTRIFIKACIJO PODEŽELJA IN PRISLUHNILA PRIPOVEDI DOMAČINOV TER OKOLIČANOV. PRIČAKUJEMO, DA NAM BODO VIDEMČANI PRIPOVEDOVALI O USPEHIH, ŽELJAH IN TEŽAVAH SVOJEGA KRAJA TER POSAMEZNIKOV.

NA SVIDENJE V VIDMU OB ŠČAVNICI!

TT BO O TEM POROČAL V PRIHODNJI ŠTEVILKI.

Izdaja in tiska CP »DELO« v Ljubljani — glavni in odgovorni urednik Zoran Jerin — Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva 3/II, p.p. 150-III, tel.: 23-522 do 23-526. Kolportaža za Ljubljano: Ljubljana, Šubičeva ulica 1, telefon 22-575, kolportaža za zunanje prodajalce: Ljubljana, Titova c. 57, telefon 316-997. Naročninski oddelek: Ljubljana, Titova cesta 57, telefon 311-897. Naročnina: celoletna 48 N din, polletna 24, četrtletna 12, mesečna 4 N din. Za tujino, plačana v Jugoslaviji: celoletna 96 N din, mesečna 8 N din; plačana v tujini – na KB Ljubljana, Bežigrad SDK-501-1-167/2 — celoletna naročnina v USA dolarjih: 7,70, v britanskih funtih: 3 funte 4 šilinge, v zahodnonemških markah: 31 mark, v švedskih kronah: 40 kron, v italijanskih lirah: 4800 lir — Oglasni oddelek: Ljubljana, Šubičeva ulica 1, telefon 21-896. Številka žiro računa SDK 501-1-167/2. Rokopisov ne vračamo.

TT TEDENSKA TRIBUNA

ODMEVI

NAŠE HIŠE, KI NISO NAŠE

Spet ste stopili na prste tistim, ki so prišli do dobrih in udobnih stanovanj, last naših državljanov in niti malo ne mislijo, da bi sami postavili streho nad glavo. Vselili so se v tuje stanovanje in nihče jih ne more več premakniti, ker tako velevajo zakoni. Tako so ob skoraj brezplačnem stanovanju lahko veliko privarčevali, gradijo si vikende, kupujejo avtomobile in še marsikaj, stanujejo pa v hiši, ki je zrasla na žuljih nekoga drugega.

Ali ne bi bilo bolje, če bi si namesto vikenda postavili streho za vsak dan? Vemo, da družbe ne sme nihče izkoriščati, lahko pa marsikdo živi na račun našega občana, katerega žulje je zakon razveljavil.

ANTON GRAŠAN, Ljubljana

V članku berem: »Prepovedali naj bi špekulacije z zamenjavo stanovanj. Doslej je imel najemnik možnost zamenjati »svoje« stanovanje za drugo brez posebnega lastnikovega privoljenja. Tako se je dogajalo, da je najemnik odšel iz večjega v manjše stanovanje, pri tem pa pospravil v žep še čedno vsotico denarja.«

To pa ne bo držalo! Zakon pravi nasprotno: »Najemnik ne more zamenjati stanovanja brez lastnikove soglasnosti!«

In potem: nova, malce udobnejša stanovanja so desetkrat dražja. Zelo radi iščemo primerjave na zahodu, zato bi bilo prav, če se podamo do Celovca. Tam so starolastniki in staronajemniki na istem. Starolastnik ga ne more izseliti. Staronajemnik plačuje tam desetkrat manj ko novonajemnik v novem stanovanju.

Še o ciničnem podnaslovu: »Špekulantom je odklenkalo 58«. Do tega leta noben lastnik stanovanja ni mogel špekulirati, ker je veljala administrativna delitev stanovanj.

M. Š., Ljubljana

BEOGRAD KOPLJE JAMO BRNIKU

O letališču samo mimogrede. Pokazali ste na primer, kjer smo razen slovenskega dinarja brez upanja čakali še na kakšnega drugega, čeprav medtem gradijo letališča v Sarajevu, Ohridu in na Krku iz sredstev federacije.

Zdaj bolj razumem zadnje predloge glede davkov. Po teh bomo namreč Slovenci najbolj obremenjeni, saj bomo morali plačevati že davek na dohodke nad 15.000 novih dinarjev. V drugih republikah očitno ni takšne stiske za dinar, zato bo davčna meja precej višja. Seveda potrebujemo v Sloveniji precej več denarja za nove ceste, letališča, koprsko progo itd., v drugih republikah pa za takšne gradnje dobijo denar od federacije. Vse to torej plačujemo sami, bolj drago kot ljudje v drugih republikah. In ko smo že pri davčni lestvici, bi rad še povprašal, ali je kdo pomislil na to, da je življenje v Sloveniji veliko dražje kot v drugih republikah, kjer bodo davek plačevali šele na dohodke nad 20.000 novih dinarjev?

FRANC VAJNGERL, Domžale

KO BOŠ MRTEV IN BEL

Pretresla me je reportaža o mrliškem furgonu in še enkrat sem se prepričal, kako smo po smrti končno vsi enaki. Kakorkoli je kdo živel na tem svetu, vsakega čaka enak konec. Toda zadnje dejanje človekovega trenutka se vendarle razlikuje. Čim bolj udobno je kdo živel, tem bolj bleščeče se poslavlja od svojih znancev in sorodnikov. Čim več denarja ima, tem boljši in seveda dražji pogreb si bo lahko privoščil. Je res nujno, da se mora ta razlika kazati tudi ob smrti?

Cerkev, ki ji nikakor ne moremo reči, da je napredna, je na primer ukinila razrede pogrebov, pri civilnem pogrebu pa še vedno govorimo o ubožnikih, premožnejših, bogatih itd. Zakaj ne bi odšli s sveta vsi enako?

KAREL TANCEK, Celje

TOVARNA SI GRADI BAZEN

Žal vam moram sporočiti, da mislim drugače, kot ste napisali v članku o trboveljskem zimskem bazenu. Ljudem ne more biti vseeno, kaj počne Cementarna s svojim denarjem. Mislim namreč, da denar, s katerim razpolaga, ni samo njen, zato ga ne more porabiti za kar se ji pač zljubi. V Cementarni bi morali pomisliti tudi na mesto. Samoupravljanja si ne moremo razlagati tako ozko. Ne more vsak delati z ustvarjenim denarjem karsibodi, sicer bi si ponekod (takšne primere ste že opisovali in jih obsodili) delili milijonske plače — na račun potrošnika.

Če gre za težke milijone, bi se morali v Trbovljah prej temeljito pogovoriti, da jim ne bi pozneje računarji očitali, kako nekoristno je bil vložen denar za zimski bazen.

HENRIK MARTEL, Celje

KDOR HIŠO GRADI, NAJ DOLGO ŽIVI!

Še kar dobro poznam razmere v Litostroju in ne bi mogel reči, da so bila ob kreditih v ospredju le znana imena. Sicer so mogoče res znana, vendar le zaradi tega, ker so ti ljudje v tovarni že od začetka. Ko so gradili hiše, so vsi brez izjeme tudi sami pomagali.

Litostroj ni pozabil na borce NOV in so se ravno pred nedavnim najbolj potrebni vselili v stanovanja. V imenu vseh se tovarni Litostroj zahvaljujem.

IVAN ŽEJEN, Ljubljana

N
novo na tržišču ... za vsako gospodinjo ...
STROJČEK ZA REZANJE TESTA
izdelava testenin v 8 različnih izvedbah
• nerjaveči • ekonomični • brez truda
nudimo v Trgovski hiši NAMA v kletnih prostorih, Tomšičeva ul. 1 in blagovnici NAMA, Škofja Loka

nama
LJUBLJANA IN ŠKOFJA LOKA

NADALJEVANJE S PRVE STRANI: PO POTEH SLOVENSKIH DELEGATOV

NAD LIKO SE NEBO JASNI

Težko je iti nazaj na vas. In vendar sva z ženo odprla kovčke, pospravila hišo v Zadru in se vsedla na avtobus za Doljane. Hudo je bilo v začetku.

BOGDAN ČUTURILO: težko je biti župan revne občine! Foto: Joco Žnidaršič

Petrolejke so še brlele po hišah. Toda tako sem se odločil in vztrajal sem. Preveč rad imam te preproste ljudi v našem kraju. Še deset, dvanajst let bo treba vztrajati tu, za življenje v mestu bo še vedno dovolj časa. Takrat naju bo zamenjal drugi, mlajši zanesenjak. Prav to bo moral biti, čeprav bo takrat tudi v Lapaški dolini precej drugače kot je danes.«

Čeprav je zatrjeval, da za odraslega človeka, oženjenega in z družino, ni težko in preveč samotno živeti tako oddaljen od mesta, ne bi rad zamenjal z njim. Toda on je bil ves v ognju.

»Tu živi bister narod. Malce surovega vedenja — na to ga je prisililo težko življenje — a vendarle tako dober, ljubezniv, človeški. Koliko tragičnega je v teh vaščanih. Starejši so napol pismeni. Bili so hrabri borci, dobri komandirji in vendar so se po vojni vrnili nazaj v svoje vasi in danes je njihov način življenja skoraj za las podoben življenju njihovih dedov. Ne znajo živeti drugače. Vojna jim je sicer odprla oči, toda neznanje jih je obdržalo tam, kjer so bili.«

Bogdan Obradović je z liškimi proleterji s puško v roki iskal poti v lepšo prihodnost. On jo je našel. Po vojni se je izobrazil.

»Enako bi živel tudi sam, če ne bi ostal v Zagrebu. Morda bi oral njive in bil zadovoljen, da imam polno mizo jedi.«

Tako on o sebi in koliko je resnice v njegovih besedah.

Spremeniti je treba miselnost preprostih ljudi. Spremenilo pa jo bo le znanje. Le-tega pa ne bo, če ne bo še mnogo takih profesorjev matematike kot je Bogdan Obradović.

»Pred dvema letoma smo s prostovoljnim delom potegnili elektriko do Doljanov. Samo žice so že spremenile način življenja vaščanov. Radijski sprejemniki, televizorji in kar je še bolj pomembno, knjige vseh zvrsti, so se v hipu pojavile v vasi. Ljudje poslušajo, gledajo in bero in se tako mimogrede in tako rekoč nehote spreminjajo. Mar to ni nekaj čudovitega za šolnika, ko lahko opazuje te spremembe.«

Ko bi tako mislili še mnogi drugi...

MI SMO ZADOVOLJNI, ZA OTROKE GRE

Lapaška dolina v Liki je ozemlje borcev. Spomenik pri spomeniku stoji ob cesti od Dolnjega Lapca proti Srbu in naprej proti Bosni. In na vsakem je vklesano najmanj sto imen tistih proleterjev, ki so svoje kosti vgradili v novo Jugoslavijo po vsej državi. Človeka presune, ko prvič doživlja to še vedno močno prisotno tragično preteklost, o kateri vedo preživeli pripovedovati tako doživeto in vendar brez olepšav patetičnosti, pač tako, kot so jo doživljali. Če so kje že pozabili na polpreteklost naše zgodovine, Ličani je prav gotovo niso. In ne mislite, da si skušajo zaradi tisočerih žrtev priboriti kakšne privilegije. Prav gotovo ne, sicer bi živeli precej bolje, kot živijo. Boli jih le to, da mislijo, da so pozabljeni.

»Hoteli bi le, da bi nas včasih kdo obiskal. Kdo od tistih, s katerimi smo nekoč delili zadnjo skorjico kruha in poveznili na premraženo glavo zadnjo kučmo v vasi,« pravi Petar Pajić iz Doljanov. »Kako radi pokramljamo, spijemo šilce žganja in zakoljemo ovco z našimi bojnimi tovariši. Kar zapišite, vedno je dobrodošel gost vsakdo, ki nas obišče. Samo pride naj. Hiše Ličanov imajo vedno odprta vrata za prijatelje«. V Doljanih je še kakih sto živih prvoborcev.

»Lani nas je obiskal predsednik Tito. Čeprav ni bil v protokolu predviden postanek v vasi, mu nismo pustili naprej,« je povzel besedo Djuro Obradović, rezervni major, katerega devetemu otroku je maršal boter. »Ustavili smo kolono in maršal je ves nasmejan izstopil iz avtomobila in nam začel stiskati žuljave roke. Zagledal je spomenik in mu pristopil. Učitelj Bogdan Obradović mu je moral opisati vojno pot doljanske čete liških proleterjev.«

PRVOBORCI IZ DOLJAN V POGOVORU Z NAŠIM SODELAVCEM: ljudje, ki jih življenje še ni pokvarilo. Foto: Joco Žnidaršič

Kramljanje o življenju je pritegovalo vedno več ljudi. Sami prvoborci. Pokojnina, zemlja, goveda in nekako živijo.

»Zadovoljni smo. Živimo bolje kot smo nekoč. Zadovoljni smo zaradi nas, nismo pa zaradi otrok. Kdo neki bo ostal v tem prelepem svetu, če ne bo videl lepše prihodnosti. Elektrika je že storila svoje. Manjka nam pa okno v svet — cesta. V tisti ozek trak asfalta, ki nam ga obljubljajo so vanj uprte oči vse doline. Pomagali bomo vsi. Od otrok do starcev. Ko bo gotovo, potem bo tudi naše delo na poljih našlo svoj pravi pomen. Zemlja da dovolj, toda prodati ne moremo. Ko bo cesta gotova, bomo imeli odprto pot na morje«, je vskočil v besedo Jovo Iljuš.

Vse teče so rekli Grki. In res se vse spreminja. Ljudje, ki so bili več kot dve desetletji od doma, vnašajo v te vasi med planinami utrip novega časa, ki ga ne more zaustaviti nobena sila. Lika še živi po starem, toda utrip njenega življenja je že hitrejši, modernejši. Nebo se jasni tudi nad to pokrajino in ljudmi, ki so še vklenjeni v okove tradicije in vendar upajo, da bo kmalu bolje...

MATIC DERMASTIA

OGLEDALO

Ljubljana: večer ameriške poezije in likovne umetnosti — Slovenski center PEN kluba in klub kulturnih delavcev vabita nocoj ob devetnajstih na prireditev v prostorih Društva slovenskih pisateljev. Predvajali bodo dva ameriška barvna filma. Prvi je posvečen pesniku **Robertu Forstu, ki se bo večera tudi sam udeležil in bral svoje pesmi,** drugi film pa predstavlja moderno ameriško likovno umetnost.

(Delo 19. novembra — Novice na kulturni strani)

Ameriški pesnik Robert Frost (Forst je tiskovna napaka) je sporočil, da ga ne bo v Ljubljano, ker je 29. januarja 1963 v Bostonu umrl. Izostanek so mu opravičili.

*

Fotografija, ki jo objavljamo, je bila posneta med olimpijskimi igrami v Mehiki. To je **Bobo Beamon** v tuniki in hiačah, potiskanimi z izrezki iz afriških časopisov. Bobo, pravijo, je bil eden najbolj samosvojih športnikov, kar jih je nastopilo na olimpiadi. Piše pesmi, komponira pesmi in jim piše tudi besedila in prihaja na tekme z Biblijo v roki. **Da o njegovem »hrbtnem« skoku sploh ne govorimo.**

(Tovariš 19. novembra — Bobo bi rad prepeval po Italiji)

O Beamonovem hrbtnem skoku bi bilo res bolje molčati. Nihče ni opazil, da bi skočil Beamon 8,90 m daleč s hrbtom naprej. Med skokom v daljino n višino je vseeno nekaj razlike.

*

Pred vami so trije znani avstralski državniki. Jih poznate?

Odgovori na quiz. **Od leve proti desni so: podpredsednik vlade John Gorton, zunanji minister Paul Hasluck in predsednik vlade Harold Holt.**

(Antena 21. novembra — Poznate zgodovino jutrišnjega dne?)

Drobne pripombe imamo na zunanje politično poučevanje bralcev Antene: na prvi sliki je Harold Holt, na drugi je res Paul Hasluck, na tretji pa John Gorton. Še zanimivejše je morda to, da Harold Holt že skoraj leto dni ni več predsednik vlade, ker je lani decembra izginil pri podvodnem lovu. Gorton, ki naj bi bil podpredsednik, je zdaj predsednik vlade.

*

Vdrugič se je poročil angleški filmski igralec Laurence Harvey (»Darling«, »Prostor v visoki družbi«), star 40 let. Z Joan Cohn, 54-letno **vdovo proizvajalca čevljev Harryja Karla.**

(Tovariš 19. novembra — Mladoporočenec Harvey)

Omenili smo že dva mrtva, ki so ju po nedolžnem razglasili za živa. Da se zadeva nekoliko izravna, Joan Cohn ni vdova, ker je njen bivši mož Harry Karl natanko od 25. novembra 1960 poročen s filmsko igralko Debbie Reynolds in še uspešno živi.

VREME

V minulem tednu je bila v centralnem delu evropske Rusije prava zima. Opoldanske temperature so bile okoli —10 stopinj C. Zelo topel zrak, ki je v začetku tedna zajel zahodno Evropo, se hitro pomika proti vzhodu. Pri nas se bo otoplilo predvsem v višjih legah, v kotlinah bo pa megla.

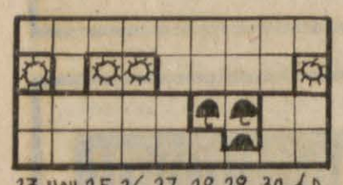

23. NOV. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 1. D.

PREDVIDENI PADAVINSKI IN SUHI DNEVI GLEDE NA DOLGOLETNA OPAZOVANJA.

IVAN CANKAR: „NAJ SI V BOŽJEM IMENU ZGRADE ZVEZNO REPUBLIKO JUGOSLOVANSKO"

ZAKAJ JE BIL CANKAR ZAPRT

V teh dneh se spominjamo petdesete obletnice »zedinjenja« Jugoslavije (1. decembra), spominjamo pa se tudi petdesete obletnice smrti pisatelja Ivana Cankarja (11. decembra), ki je umiral prav takrat, ko se je začela uresničevati ideja, o kateri je pisal, govoril in zaradi katere je bil tudi zaprt. V vsakem njegovem delu je čutiti protest proti vsakršnim krivicam in vsakršnemu nasilju nad človekom. Ob obletnici se spomnimo vsaj dveh nasilij, ki ju je prestal v rajnki Avstriji. Prvikrat so ga zaprli, ker je v svojem predavanju izražal protiavstrijske ideje, drugikrat zato, ker se je oblasti zdelo, da sta njegovo govorjenje in obnašanje nevarna umirajoči monarhiji. Poglejmo si torej od bliže, zakaj je imel Cankar opraviti s policijo in sodnijo

Še pred začetkom prve svetovne vojne je Cankar ustvaril pretežni del svojega umetniškega opusa. Ko se je z Dunaja vrnil v Ljubljano, se tu ni prav znašel. Na Rožniku je stanoval kot v kaki oddaljeni podeželski vasi. Le enkrat na teden je odšel k prijateljem v mesto. Preživljal je duševne in telesne krize. Tako klerikalci kot liberalci so tolkli po njem in njegovih delih. Katoliško mislečim ljudem se je zdela njegova umetnost nemoralna, pregrešna, liberalci pa so mu očitali nejasnost. Kritiki so trdili, da kaže zaničevanje do slovenskega naroda, da umetniško propada in da piše slaba dela.

Čeprav se je Cankar zavedal pomena svojega pisanja in teže svojih del, čeprav je vedel, koliko je vreden, le ni mogel mimo kritik in javnega mnenja. Čeprav je kritikom večkrat in razločno odgovoril, je prenekatera nerazumevajoča beseda sodobnika le glodala v njem.

Cankar je s svojega dunajskega obzorja preštudiral domovinico po dolgem in počez. V svojih knjigah in dramah je analiziral ljudi, odnose in razmere. Mimo objektivnega ugotavljanja pa si ni mogel kaj, da ne bi razmišljal tudi o usodi malega naroda, katerega pisatelj je bil. Od tod njegov smisel za politično vsakdanjost in poskusi, udeleževati se tudi praktično političnega življenja.

Zlasti zanimive so njegove ideje o skupni državi vseh jugoslovanskih narodov, ki jih je tako tenkočutno in brezkompromisno povedal na predavanju delavske zveze Vzajemnost v ljubljanskem Mestnem domu, 12. aprila 1913.

C. K. POLICAJ POSLUŠA CANKARJEVO PREDAVANJE

Naslov predavanja je bil »Slovenci in Jugoslovani«, poslušalo pa ga je kakih dvesto petdeset ljudi. Oblast je poslala na predavanje tudi svojega policaja, natančneje c.k. policijskega konceptnega praktikanta Ivana Gogolo.

Policijski uradnik je skrbno vlekel na ušesa Cankarjeve besede. Nekaj je razumel, nekaj najbrž tudi ni. Že kmalu po začetku je prišepnil načelniku »Vzajemnosti«, naj opozori govornika, da ne dovoli takšnega govorjenja. Ko je Cankar med predavanjem izrekel stavek »Pustimo oficialno Avstrijo v njenem dreku«, je policaj energično zahteval od predsednika, naj takoj prekine predavanje, če se še ponovi tak izraz. Načelnik Kocmur je Cankarju dajal znamenja, vendar se Cankar zanja ni zmenil.

V takšnem napetem vzdušju je potekalo predavanje, ki je pozneje postalo znamenito. Predvsem je treba poudariti, da Cankarjevo predavanje ni bilo kaka agitka za novo jugoslovansko državo, čeprav je bil zedinjenju jugoslovanskih narodov naklonjen, ampak prej polemika z ilirizmom, opozorilo na nevarno početje tistih Slovencev, ki so se premalo zavedali, kaj je to nacionalna kultura, kaj je to narod.

Cankar je že v začetku predavanja pokazal vso širino umetnika, ki ga ne ovira praktična vsakdanjost. Dejal je: »Če kdo doslej ni vedel, je mogel spoznati zdaj, da nismo samo Slovenci, še manj pa samo Avstrijci, temveč da smo ud velike družine, ki stanuje od Julijskih Alp do Egejskega morja... In v nas vseh se je zbudilo nekaj, kar je podobno hrepenenju jetnika.«

ZVEZNA REPUPUBLIKA JUGOSLOVANSKA

O bodoči državi pravi pet let pred njenim rojstvom: »Če mislijo ti štirje narodi, da so si sorodni in da bi najlaže in najboljše živeli, če bi bili združeni, naj se zgodi po njih želji, naj si v božjem imenu zgrade zvezno republiko jugoslovansko! Koristen za vesoljno človeštvo je samo narod, ki je zadovoljen in ki ima pogoje in prostora, da uveljavi vso svojo moč!«

Cankar je povedal, da bi jugoslovanski problem tako rešil človek z naturno kmečko pametjo, takšen, ki ne bi nič vedel, kaj je diplomacija, kaj politika in kaj državni pravdnik. Takšna rešitev je seveda samo utopija. »Utopije pa imajo že od nekdaj to čudno lastnost, da se ponavadi uresničijo.«

Proti koncu predavanja je pisatelj obračunal z Ilirci. Povedal je: »Ako pride kdaj do političnega združenja jugoslovanskih narodov — in ne samo moja vroča želja je, temveč tudi moje trdno prepričanje, da do tega združenja res pride — tedaj se to ne more izvršiti drugače, kakor da se združijo enakopravni in enakovredni narodi...«

Na drugem mestu pa pravi: »Kakšno jugoslovansko vprašanje v kulturnem ali jezikovnem smislu zame sploh ne eksistira. Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratranci — po kulturi, ki je sad večstoletne separatne vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji, nego je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu, ali pa goriški viničar furlanskemu.«

OVADBA

Po predavanju je Cankar izročil rokopis Alojziji Štebi, urednici »Zarje«, ki ga je pozneje tudi natisnila.

Policijski uradnik pa je v skrbi za avstrijsko monarhijo šel takoj pisat ovadbo. Navedel je nekaj govornikovih stavkov, ki so po njegovem žalili avstrijsko državo, kak stavek pa si je tudi izmislil, ker je ali slabo slišal ali pa ni razumel smisla Cankarjevega govora.

Cankar ni bil obsojen pri priči iz preprostega razloga, ker ga niso takoj našli, našli pa niso niti glavne priče, policaja Gogole. Cankar je namreč medtem živel pri dr. Kraigherju pri Sv. Trojici v Slovenskih goricah, policaj pa je moral na orožne vaje v Mostar. Zaslišane so bile še druge priče, enaindvajsetega avgusta pa je bila glavna obravnava. Cankarja je zagovarjal Dermota. Predsednik Pajk je za ves čas razprave izločil javnost nakljub ugovarjanju Dermote. Cankar se predavanju ni odpovedal in je na obravnavi nekatere stvari samo pojasnjeval. Vzrojil je le takrat, ko je policaj vnovič trdil, da je na predavanju imenoval Mazzinija. Cankar je izjavil, da priča laže.

Spoznan je bil za krivega. Po zakonu bi ga bili lahko obsodili na zaporno kazen od enega do šestih mesecev, vendar je sodnik upošteval olajševalne okolnosti: neoporečnost in delno priznanje ter ga kaznoval na teden dni zapora in na povpračilo stroškov. Zagovornik Dermota si je pridržal pravico do pritožbe, vendar je iz nerazumljivih razlogov ni vložil. Cankar je moral v zapor. Sicer samo za teden dni, toda to je bilo nasilje nad svobodo umetnika, ki jo je tako občutljiva duša, kot je bil Cankar, težko prenesla.

PRIZADEVNI STRAŽMOJSTER

Pisatelj je presedel svoj zapor septembra 1913, komaj leto dni pozneje pa je imel spet opraviti s policijo, s sodniki in z zaporom. Tokrat še mnogo bolj po nedolžnem. Vso stvar je pisatelj malo pred smrtjo nekoliko po svoje popisal v črtici »Ministerijalna komisija«, ki pa zaradi cenzure ni bila objavljena, ampak je zagledala luč sveta šele po njegovi smrti.

Cankar je prišel na Vrhniko obiskat hudo bolnega očeta. Ob tej priložnosti je tamkajšnji stražmojster Čuček začutil dolžnost, da ga ovadi. V prijavi je stražmojster zapisal, da je pisatelj, ki sicer stano živi v gostilni Rožnik v Ljubljani, prišel v svojo domačo občino na obisk k svojemu očetu. Enajstega avgusta je prišel Cankar v gostilno Jakoba Debevca na Vrhniki štev. 369 ob državni cesti Ljubljana—Trst, poroča policaj. Tam da je sedel za mizo pred gostilno.

»Kmalu nato so šli po omenjeni cesti iz Logatca proti Ljubljani trije tuji nepoznani fantje mimo Debevčeve hiše,« je korektno zapisal policaj. »Cankar je popotnike ustavil in jim zaklical: ‚Če ste Srbi, pojdite sem, bodete pili in jedli zastonj.' Ker so mimoidoči fantje odvrnili, da niso Srbi, je vzel Cankar iz žepa nekaj kron in rekel popotnikom: ‚Če bi Srbi prišli, bi pili in jedli za ta denar'.«

Policaj je še podrobno popisal ves potek dogodka in še pripomnil, da je Cankar navdušen panslavist in močno vdan pijači.

Cankar je leta pozneje v črtici ironično komentiral policajevo ovadbo z besedami: »Kdor me pozna, ve dobro, da o politiki sploh najrajši govorim s popotnimi rokodelskimi pomočniki.«

Javno kazati simpatije do Srbov je bilo nevarno, saj je Avstrija že 28. julija napovedala Srbiji vojno. Špiclji, kakršen je bil tudi vrhniški stražmojster, so slišali tudi tisto, kar so si sumljivi ljudje samo na tihem mislili.

IVAN CANKAR (karikatura Hinka Smrekarja): Za tuje krivice občutljivi pisatelj je težko prenašal krivico, ki so jo prizadejali njemu samemu

Naslednji dan je policaj aretiral Cankarja, in po kakih dveh urah čakanja se je pisatelj znašel pred vrhniškim sodnikom. Ta ga je takoj izpustil. Očitno je bil mož pameten in je takoj vedel, za kaj v resnici gre.

Toda policaj je bil hudo prizadeven, napisal je še eno ovadbo policijskemu ravnateljstvu v Ljubljani.

Tri dni pozneje sta se pri pisatelju oglasila dva detektiva in ga povabila s seboj na vojaško sodišče h gospodu nadkomisarju doktorju Skublu. Sodnik je bil zelo prijazen in je dejal, da stvar ne more imeti nikakih hudih posledic.

V spremstvu detektiva je odšel pisatelj na divizijsko sodišče. Tam pa ga sploh nihče pogledal ni, ampak so ga nemudoma poslali v zapore na Grad, kjer je ostal poldrugi mesec.

O zaporu je Cankar zapisal: »Kako je bilo tam, sporočim natanko in obširno pozneje, slovenski mladini v pouk. Vse trpljenje, ves srd, ves sramotni občutek ponižanja, vsa telesna muka in izmučenost — bodi vse, kjer je bilo! Tolažba edina in velika mi je bila na Gradu, da sem preživel poldrugi mesec v tako sijajni družbi, kakor še nikoli v svojem življenju.«

Kako je prenašal zapor, je najbolje razvidno iz pisem, ki jih je iz zapora pisal Izidorju Cankarju. Dva citata iz pisem:

»Primerila se mi je nezgoda, ki je še zdaj prav ne razumem. Ker nisem vedel, kaj in kam da hočejo z menoj, sem bil čisto nepripravljen in sem zdaj brez najpotrebnejših stvari...«

»Z vsem, posebno pa z živci sem čisto pri kraju...«

MADEŽ NI OSTAL NA PISATELJU

Po poldrugem mesecu se Cankar oblasti ni zdel več tako hudo nevaren in so ga izpustili na prostost.

»Krivice je bilo konec, madež je ostal, pa ne na meni,« je zapisal Cankar.

Podrobno pa ni nikoli popisal svojega življenja in trpljenja na Gradu, kot je obljubljal, ker mu je smrt prej iztrgala pero iz rok. Štiri leta pozneje, v trenutku, ko so se začele uresničevati ideje, izrečene na predavanju v dvorani Mestnega doma, je pisatelj preminil.

Ko po petdesetih letih listamo po žalostnih listih Cankarjevega življenja, ne delamo tega zato, ker bi želeli velikega pisatelja napraviti zaslužnega za rojstvo države. Gotovo pa je bil prvi Slovenec, ki si je upal javno in jasno spregovoriti o ideji združitve jugoslovanskih narodov. Še več: Cankar je že tedaj vedel, da lahko takšna država uspeva le, če vsak narod v njej razvija svojo kulturo in svoj jezik.

EVGEN JURIČ NA LETEČEM UREDNIŠTVU V ŠENTJURJU PRI CELJU

ZAČARANI KROG: VODE NI!

V »mini kavarni« Ekspres, v najožjem središču Šentjurja, uredništvo. Zunaj je snežilo, bil je mraz, na cestah skoraj nikogar. Bali smo se že, da tudi nas ne bo prišel nihče obiskat, pa smo se zmotili. Kmalu je k naši mizi prisedel Jože Šalej, železniški upokojenec, eden izmed prvih naročnikov našega lista.

ŠENTJUR PRI CELJU: Se bo kraj res preimenoval v Šentjur pri Ponikvi? Foto: Evgen Jurič

Kramljali smo o tem in onem, bolj vljudnostno kot informativno. Že sem mislil, da se moja beležnica ne bo napolnila, ko sta prisedla še inž. Milan Frece in Franc Šet, kmalu za njima pa še drugi, med njimi celo popularni predsednik upokojencev Nikola Tatalović.

Zdaj smo govorili že bolj določno o mnogih rečeh.

NAJBOLJ PEREČ PROBLEM JE VODA

»Manjka nam vode,« so povedali.

»Vode?«

»Pač vode. Včasih celo za pitje in kuhanje, za umivanje in kopanje pa še večkrat.«

»Videl sem, da vodovod imate...«

»Imamo in nimamo.«

Potem sem izvedel vse po vrsti: kljub temu da je v Šentjurju vodovod, domačinom že dlje časa, posebno pa od letošnje pomladi naprej, zelo primanjkuje vode. Zlasti to pomanjkanje občutijo tisti Šentjurci, ki stanujejo v višjih nadstropjih blokov.

Pipe v Šentjurju torej ne opravljajo dobro svoje naloge.

»Le vsake dva dni iz njih po kaki dve uri lepo in v redu teče. Drugače pa ne. V nekaterih hišah so si nabavili posebne posode in takrat, ko voda teče, natočijo vanje še za čas, ko vode ne bo.«

Tako povedo domačini in so ob tem hudo jezni na svojo občinsko upravo ter na podjetje »Alpos«. Ta dva sta namreč kriva vseh težav z vodo.

Kako to?

»Alpos« je dobil stroje za izdelovanje brezšivnih cevi. Ko so stroje montirali in spravili v pogon, so ugotovili, da bodo pri novi proizvodnji potrebovali precejšnje količine vode za hlajenje.

Nič lažjega: na obstoječi šentjurski vodovod so priključili črpalko in z njo si potegnejo v tovarno potrebno vodo. Seveda so to storili po predhodnem dogovoru z občinsko skupščino. Občani povedo tudi to, da je »Alpos« za to uslugo odštel občinski skupščini Šentjur tri milijone starih dinarjev odškodnine.

»Alpos pa porabi vsak dan kar devetdeset kubičnih metrov vode, čeprav so se z občino dogovorili, da bodo porabili le po trideset kubikov,« pristavijo občani.

Ker porabi precej vode tudi velika šentjurska klavnica, je razumljivo, da vode često zmanjkuje. Seveda pa se občani jeze, ker je zmanjka prav zanje. Pravijo, da bi lahko »Alpos« za svojo proizvodnjo uporabljal kakšno drugo vodo, recimo kar vodo iz Voglajne, in ne pitne vode. Ob tem pa govore tudi o tem, da je za »Alpos« ceneje uporabljati vodo iz vodovoda.

Naj bo resnica taka ali taka, dejstvo je, da je bil vodovod napravljen predvsem zaradi občanov. Ni prav, da jim zdaj tovarna »odžira« vodo. Sicer pa kaže zapisati tudi to, da vodna skupnost že dela za to, da s Primoža pridobi novo vodo (vir ima pet litrov dotoka na sekundo), jo spelje na Botričnico v že zgrajeni bazen in od tam z njo »napoji« precejšnji del Šentjurja.

Pravijo, da bo ta voda začela teči iz pip že prihodnje leto spomladi. Do takrat pa bo pač treba potrpeti.

Kajti če »Alpos« nima vode, ne more delati. Če bi ne mogel delati, bi precej Šentjurcev ostalo brez dela. Če bi ostali brez dela in zaslužka, jih niti voda, ki bi noč in dan tekla iz pip, ne bi mogla tako dobro preživeti, kot jih zdaj tovarna.

»Bolje je imeti službo in malo manj vode,« pravijo bolj premišljeni in mirijo prenapete.

Res pa je, da je brez vode težko.

TEŽKO JE TUDI, ČE JE VODE PREVEČ

Če smo pisali o težavah, ki jih povzroča pomanjkanje vode, zapišimo še o težavah, ki nastajajo zaradi neregulirane Voglajne, torej o tistih težavah, ki nastanejo, če je vode preveč.

»V stari Jugoslaviji je bila pod Šentjurjem odlična zemlja, a je ni več. Neregulirana Voglajna iz leta v leto povečuje kislost zemlje in s tem zmanjšuje njeno rodovitnost in kvaliteto. Davkov pa kljub temu ne znižajo,« so povedali kmetje.

Do naraščanja vode je prišlo zlasti po tistem, ko je štorska železarna naredila na Voglajni jez in s tem zvišala vodno stanje po vsej dolini. Pravijo, da bi bilo treba tisti jez podreti ali pa vsaj prestaviti.

O regulaciji pa še to: menda regulacije ne dovoli železnica, saj je vsa železniška proga na lesenih pilotih. Če bi se znižal nivo talne vode, bi začeli piloti gniti in proga bi bila ogrožena. Torej spet začaran krog, ki pa ga bo treba tako ali drugače »odčarati«.

SMREKE SE SUŠE

Prebivalci Blagovne, Rozalije, Primoža, Ponikve in dela Šentjurja so se pritožili še zaradi nečesa: zaradi plinov, ki jih vetrovi prineso iz celjske cinkarne.

Ti plini so namreč hudo škodljivi in povzročajo veliko škodo.

»Krave, ki so breje, povržejo mrtva teleta, mleka ne dajejo, na njivah nič ne zraste, vse se posuši in povene, ponekod v gozdu pa se od plinov posuše celo velike, zdrave smreke.«

Tako povedo ljudje in dodajajo, da celjska cinkarna sicer plačuje odškodnine, da pa ljudje kljub temu niso zadovoljni in da bi raje videli, če plinov ne bi bilo in bi lahko spet po svoje gospodarili.

Občinska skupščina Šentjur pa stoji še pred enim velikim problemom: vzdrževanje železniških prehodov, ki je prešlo na občinska pleča, bo veljalo kar 32 milijonov.

32 MILIJONOV ZA PREHODE

»Kot mi je znano, v proračunu ni teh milijonov, in me prav zanima, kje jih bodo vzeli. Mislim, da jih ne bodo mogli nikjer, saj jih nikjer ni,« je povedal domačin.

Ob tem občane, zlasti kmete, zanima to, koliko je resnice v govoricah, da bodo morali oni prispevati za vzdrževanje številnih prelazov na poljih. Pravijo, da to ne bi bilo pravično.

IN ŠE NEKAJ POHVAL

Sicer pa v Šentjurju le ni vse tako črno.

Od leta 1960 do danes se je število hiš v tem kraju vsaj podvojilo, če ne celo potrojilo.

Lani je kraj dobil novo kopališče z lepim bazenom.

Uredili so javno razsvetljavo, ki je zdaj prav velemestna.

Cesto skozi naselje so asfaltirali.

Sploh naredi kraj prav lep vtis in sodi med zelo lepo in prijetno urejene kraje na tem koncu Slovenije.

Domačini se radi pohvalijo, da je urejenost kraja pri njih že tradicionalna, da so pač redoljubni ljudje.

KULTURNO MRTVILO

Franc Šet iz Hruševca, ki je bil včasih igralec amater, pa se je razgovoril o kulturnem življenju v Šentjurju. Pravzaprav o kulturnem mrtvilu, saj vse bolj spi.

»Močvirje, tik za novimi bloki in hišami, tam, kjer v poletnih večerih žabe koncertirajo, to je vse naše kulturno življenje. Menda bodo v prihodnjem letu še tisto močvirje zasuli, in potem bomo ostali brez vsega, celo brez glasbenih užitkov,« je povedal.

Dodal je še, da so včasih precej igrali, da si je igre ogledalo veliko ljudi. Zdaj pa že več let ne igrajo več, edina zabava sta kino in pa televizija, ki je prodrla že v veliko domov.

O »mrtvilu« še iskriva pripomba starejšega domačina:

»Včasih so se na tem koncu fantje vsaj pretepali, zdaj pa še tega ni več...«

KOLONIJ NI VEČ, KOLONIALE PA SO ŠE: V Šentjurju pri Celju še vedno prodajajo koloniale, blago iz kolonij. Foto: E. Jurič

SVET, KI V NJEM ŽIVIMO

ZASTRUPLJENI ZRAK

V podjetju Ljubljana-transport, ki ima na skrbi ljubljanski mestni promet, ugotavljajo, da so trolejbusi neekonomični in da bi bilo bolj gospodarno uvesti le avtobusni promet. Ugotovitvi o negospodarnosti poslovanja s trolejbusi verjamemo, vendar je želja po avtobusih nevarna — celo smrtno nevarna.

Pred desetletjem ali kaj so naši časopisi poročali o zastrupitvi ozračja v Londonu. Strupene snovi v zraku so povzročile smrt mnogih Londončanov. Slavna londonska megla je strupene snovi razgrnila kot grozljiv plašč nad mestom.

V Sarajevu so imeli težave v preteklih letih. Mirujoči zrak je vseboval nič koliko strupa.

Vsebuje ga tudi zrak v Ljubljani — in v mnogih industrijskih krajih Slovenije. Kadar je brezvetrje, in jeseni je to v Ljubljani kaj navadna stvar, čutimo, kako težak je zrak. Iz visokih dimnikov tišči dimna zavesa na ulice. Pred nekaj dnevi je zapisal zdravnik dr. Dušan Mis, da je koncentracija žveplovega dvokisa, znanilca onesnaženosti zraka, v Ljubljani takšna, da presega najostrejše normative v svetu.

Kaj se je zgodilo?

Pred petnajstimi leti je samevalo po ljubljanskih ulicah nekaj avtomobilov, njih šoferji niso vedeli, kaj je stiska za parkirni prostor. Danes so ulice prenapolnjene. Desettisoči avtomobilskih izpuhov spuščajo v zrak čisti strup. V ozkih mestnih ulicah že od samega izpuha včasih tako smrdi, da si tiščimo nos.

Po teh istih ulicah srečujemo v temačnih jesenskih dneh državljane, ki s plastičnimi posodami hite po gorilno olje. Iz koliko stanovanj, ki so bila še pred kratkim ogrevana po starem ali pa so bila tudi neogrevana, se zdaj dimi v zrak čisti strup, ki nastaja kot stranski produkt pri ogrevanju stanovanja!

Tovarniški dimniki ne bruhajo manj strupa kot prej, raje veliko več.

Ena naftna peč, en avtobus in en tovarniški dimnik še ne zastrupijo ozračja. Tisoči enih in drugih in tretjih spreminjajo zrak v nekaj, kar bi lahko spravili v stekleničko z nalepko mrtvaške glave.

V tem zraku nas živi kakih dvesto tisoč ljudi, ker imamo tu svoja stanovanja, svoje službe, otroške vrtce, bolnišnice in porodnišnice, kinematografe, gledališča, trgovine, kavarne in ulice, po katerih se kdaj pa kdaj sprehodimo. Toda povsod je zrak bolj ali manj enak.

Zato nam ni vseeno, če neko podjetje v imenu trenutne gospodarnosti napoveduje, da bo po »svojih močeh« še bolj onesnažilo že tako onesnažen zrak.

Vsi namreč vemo, da je zrak v Ljubljani zastrupljen bolj, kot bi smel biti. Kaj še čakamo? Malce izjemnih vremenskih razmer, ko se zrak dneve in dneve ne bo premaknil niti za ped in ko bo strup v njem zahteval prve žrtve.

Ali bomo pametnejši kot Londončani? Ti so se spametovali šele potem, ko so plačali svoj krvni davek. Mislim, da je najbolj negospodarno žrtvovati ljudi.

JANEZ KAJZER

nr V NOVI ŠTEVILKI naši razgledi

razgledi po svetu

Polemika postaja analiza

Vasja Predan in Vlado Vodopivec razkrivata neustrezne metode polemike v Delu in skušata iskati globlje vzroke krize

Janez Stanič: **»Velika Poljska«**

— kaj kipi v tej državi in kaj visi nad njo

Janko Pleterski: **Petdeset let Jugoslavije**

— zapis o skoraj pozabljeni obletnici, o okoliščinah ob državni združitvi jugoslovanskih narodov, o izkušnjah in nalogah za naprej

razgledi po svetu

Vietnam te dni

— Ho Ši Minh poziva ljudstvo k boju do zmage

— Avstralski novinar Burchett govori o perspektivah združenega Vietnama

Ameriške volitve

— problemov, ki čakajo Nixonovo administracijo, ni mogoče rešiti v štirih letih

Slovenska filharmonija v ČSSR

— odmevi v češkoslovaški kritiki

METAMORFOZE

Včasih, še preden so našo deželo prepregle železne ceste, se je kraj imenoval Šentjurij pod Rifnikom. Na arheološko znameniti gori je bil včasih namreč sila velik in imeniten grad.

Potem je prišla v kraj železna cesta in z njo preimenovanje: Šentjurij ob južni železnici se je reklo kraju.

Pa tudi to ime ni obstalo. Zdaj, po vojni, kraj imenujejo Šentjur (nič več Šentjurij) pri Celju.

Domačini, Šentjurci, pa zdaj često povedo, da tudi pri tem imenu ne bo ostalo, da se bo kraj kmalu preimenoval. Po novem mu bodo rekli Šentjur pri Ponikvi.

Zakaj?

Menda zato, ker se vse več ljudi seli v Ponikvo, ljubko vas blizu Šentjurja. In še zanimivost: Ponikva je vas z največ poslanci. Kar pet občanov Ponikve sedi v republiški in zvezni skupščini.

CORRIDA NA ŠENTJURŠKIH CESTAH

Znano je, da so bikoborbe najbolj priljubljena zabava v Španiji, da jih prirejajo tudi v južni Franciji in nekaterih deželah južne Amerike, manj znano pa je, da je corrida že dlje na sporedu tudi v Šentjurju pri Celju.

Ne verjamete?

Šentjurci sicer nimajo primernega stadiona za bikoborbe, zato jih prirejajo kar na cestah. Poklicnih toreadorjev nimajo, nadomeščajo jih uslužbenci krajevne klavnice, drugi vaščani pa pred razjarjenimi biki le beže.

In tako je v Šentjurju glede bikoborb zelo veselo. Iz klavnice često pobegnejo biki in se potem, slepi od besa in strahu, pode po ulicah in cestah. Za takim bikom se potem usuje vojska mesarjev, ki ga hoče zlepa ali zgrda prignati nazaj v klavnico.

Bik seveda ni za to, in začne se dolg, utrudljiv in nevaren lov. Izvedeli smo za primer, ko je posebna skupina »lovcev« vse dopoldne lovila begunca. Ni mu mogla do živega, vedno znova se je izmuznil. Potem mu je eden izmed lovcev z debelim kolom zlomil nogo. Žival ni mogla nikamor več, niti nazaj v klavnico ne. Ponjo so morali priti s traktorjem in jo naložiti na prikolico. Nekega drugega begunca, ki je bil še posebno divji, so morali ustreliti.

»Prav športno živimo. Človek mora imeti odličen refleks, da se reši pred razjarjenim bikom,« je povedal domačin.

In so nam domačini povedali, da ima klavnica slabo urejene rampe za razkladanje živine, da tudi ograje okoli klavnice niso dovolj močne, da bi lahko zadržale močne živali.

No, zdi se nam, da je corrida po šentjursko za naše razmere precej nenavadna. Bržkone pa tudi kazniva, saj je mučenje živali z zakonom prepovedano.

O FANTU, KI VSE PLAČA

Menda je bil tistega dne, ko sem popoldne in večer presedel v »mini kavarni«, plačilni dan. Med mirnim ždenjem mrzlega popoldneva je v lokal prihrumela skupina razgretih mladeničev. Stopili so k točilni mizi in glasno naročali pijače.

Vitek kodrolasec je bil očitno kolovodja in zatorej upravičeno najglasnejši. Na široko je naročal, bahavo plačeval. Njegovim šalam so se morali vsi smejati.

»Ali nisi danes malo preveč pijan?« ga je vprašal možak, ki je stopil v lokal.

»Že velikokrat sem bil trezen. Sicer pa pijem za svoj denar in nikogar nič ne briga!« je povzdignil glas mladenič in iz žepa potegnil zajeten šop denarja.

»Kdo je to zaslužil? Jaz! In jaz lahko s tem delam, kar hočem!« je pribil in vrgel denar ob tla.

Pajdaši so mu ga pobrali in skupaj so veseljačili naprej. In uganjali norčije: kodrolasec je s paro iz aparata za ekspresno kavo poškropil svojega prijatelja in še del zidu, točajki, ki je ugovarjala, pa je metal tisočake, da bi jo pomiril. Skratka, bil je ogenj v strehi.

»Kaj ste vi vsi za mene? Nič, reve,« se je junačil kodrolasi, ki je že komaj stal. Dva podrepnika, žejna, sta mu prikimavala — ker je pač on plačeval.

»Vse bi zdrobil, a se moram pokazati kulturnega,« je tulil.

Gledal sem ga in skoraj bi dobil o mladih ljudeh iz Šentjurja napačno mnenje. Kasneje, ko se je lokal napolnil, sem videl, da je kodrolasec izjema, da si mora družbo plačati — če noče biti sam.

Popoldne se je prevesilo v večer, ko je prišla v lokal starejša ženica, kodrolaščeva mati. Dolgo ga je prosila, naj gre domov, pa je ni ubogal. V obraz ji je lagal, da ni nič pil, da je trezen in da denarja ne bo zapravil.

»Oddahnili si bomo, ko bo šel k vojakom,« je dejal nekdo o njem.

ŠAH ZA KAVARNIŠKIMI MIZAMI

»Te mini kavarne smo vsi zelo veseli. Naše žene pa precej manj, saj nas zdaj ni doma ob večerih,« je povedal Jože Šalej.

Res je Ekspreso prav prijeten lokal, v katerem lahko mirno posediš kakšno urico, popiješ kavo ali pa pokramljaš z znanci. Šentjurci v tem lokalu goje pravi velikomestni način življenja.

Značilno za ta lokalček pa je šahiranje. Zvečer, morda nekaj po šesti, pridejo v lokalček prvi vneti šahisti, razporedijo figure in začno. Številni kibici jim vneto pomagajo, in v slabi uri so šahovnice na vseh mizah.

Igralci malo pijejo, morda kavo ali sok, pa se zaradi tega nihče ne jezi. Prav zaradi tega je v lokalu toliko gostov.

Kljub temu da so mi mirni domačini prav simpatični, pa me jezi to, ker nihče ne prisede k naši »uredniški« mizi, da bi kaj povedal, da bi izpopolnil paleto šenturskih zgod in nezgod.

Pa nič! Vsi sede in šahirajo ali navijajo. Z molkom zbegajo še tiste, ki prisedejo, da bi kaj povedali.

»Naši ljudje so taki. Tudi na sestankih, ko bi bilo treba govoriti, raje molče,« mi pove prijazen mož.

Potem pač opazujem sosede za šahovnicami, in večer se izteka v noč. Gostje počasi odhajajo, šahovnic je vse manj, pri točilni mizi skupina precej neuspešno in neubrano zapoje.

Iz mrzle noči se le še sem ter tja utrga kak zapozneli gost, ki se ga je nabral po drugih lokalih in je zdaj potreben kave. Pa takih ni veliko, zdi se mi, da tu ljudje ne pijejo veliko.

»Kaj boste zapisali o Šentjurju?« me sprašuje sobesednik.

»Če bi bili vaši ljudje malo bolj zgovorni, bi lahko zapisal več in bolj objektivno,« mu odgovorim.

In odpravi se še on.

Velikomestni vrvež v kavarni se je končal, še preden se je dobro začel in razvnel.

REZERVIRANO ZA TOFA

KATALOG

Če bi ob vseh gospodarskih spodrsljajih zagnali tak vik in krik, kot smo ga sedaj ob straniščni literaturi, bi imeli pri nas že celo zbirko gospodarskih čudežev.

SE EN »KATALOG«

Poslanci v republiškem zboru republiške skupščine so zahtevali, da je treba poiskati krivca za EKK Velenje.

Sklenili so, da bodo ustanovili posebno komisijo. Najbrž bo trebe pritegniti tudi nekaj zgodovinarjev, zakaj EKK ni od včeraj . . .

(Za vse tiste, ki so že pozabili, kaj pomeni EKK, naj povem, da je to Ekonomski Kriminalni KATALOG, le da so ob njegovem nekajmilijardnem izidu mnogo manj pisali).

SPOMIN

Letos bomo proslavljali petdeset let, okdar največji slovenski pisatelj Ivan Cankar še vedno nima spomenika v Ljubljani.

Morda pa je kip ilegalca namenjen tudi njemu.

NOVOSTI

Minilo je dobro desetletje, odkar smo v Ljubljani dokončno odpravili tramvaj in dokazali, kako je troljebus nadvse koristno in najmodernejše prevozno sredstvo.

Skoraj isti strokovnjaki sedaj ugotavljajo, da so troljebusi že preživeti, in se na veliko ogrevajo za novo prometna sredstva. Morda bi po Ljubljani napeljali spet pionirsko železnico. Če bi se (in za gotovo bi se) čez nekaj let premislili, bi šlo laže, ker so ljudje na ukinjanje železnic že navajeni.

BREZ PREDSODKOV

Miss Jugoslavije Ivona Puhiero, zaročenka najboljšega jugoslovanskega nogometaša Dragana Djajića, se je na uradnem svetovnem izboru za miss sveta komaj prebila do polfinala.

Tekmovanje je bilo v Londonu, kjer je bilo lani tudi svetovno prvenstvo v nogometu. Ivona se vrača domov brez družinskih predsodkov, zakaj njenemu nogometnemu izvoljencu se ni uspelo prebiti niti do Londona.

DOBRE ŠALE

Stali smo pri točilni mizi, pili brizgance, praznili z rosnimi kapljami orošene čaše piva in oprezali skozi velika okna. Prijetno je v teh modernih lokalih, iz katerih lahko skozi okno opazuješ mimoidoče in komentiraš:

»Glejte, fantje, tistole v mini!«

»Hmmmmm! Pohvaljena!« zaori odgovor, čaše pa dvignejo in poplaknejo grla. Na pomolu pa je že nov dogodek:

»Glejte, glejte! Petrička osebno, in to s svojim možem!«

»Hmmmmm! Čudež!«

Spet požirek in opozorilo:

»Glejte, glejte! Kodrič z novim avtomobilom!«

»Hmmmmm! Nekaj smrdi!«

Požirek . . . In tako naprej.

Skratka, prijetno. Žal pa se tako popoldne lahko razblini v minotonijo, v dolgčas. Veliko se jih je že in veliko se jih bo še, tisto, o katerem pišem, pa se ni.

Po nasprotni strani ulice je nenadoma prišel možak s spremljevalko. On ves eleganten in nekoliko starejši, ona vsa rosna in negovana. In kot se zgodi v starih komedijah, se je tokrat pred nami.

V nadstropju se je odprlo okno, skozenj se je prikazala roka, v kateri je bila posoda, in roka je posodo obrnila. Iz posode je — upoštevajoč zakon o težnosti — stekel dokajšen curek vode . . .

Par pod okni je obstal od presenečenja, dami je šla pričeska po gobe, gospodova eleganca je splahnela.

Mi pri okniih bifeja smo planili v nezadržan krohot.

»Tako dobre šale pa že dolgo ne . . .«

»Krasno, krasno . . .«

»Prav jima je, kaj se pa nastavljata!«

Res, lepo smo se nakrohotali in čudili smo se, ker sta bila polita tako jezna, ker sta se zaradi take malenkosti toliko razburjala.

»Nobene šale ne razumeta,« je dejal Tone.

»Ali jih ti razumeš?« ga je vprašal Janez, ki je doslej molče sedel v kotu.

»Seveda jih. Izreden smisel za humor imam.«

Janez je vstal, stopil k točilni mizi, prijel poln kozarec in polil Toneta.

»Salil sem se,« je dejal potem presenečenemu Tonetu.

Ta se je ozrl okoli sebe in ni vedel, kaj bi. Tudi drugi iz družbe niso vedeli, kaj bi, in nihče se ni smejal.

»Izreden smisel za humor,« je dejal Janez in odšel.

»Slabe šale,« je pripomnil Tone.

EVGEN JURIČ

KUHA SE ZLO

Kakor sem izvedel iz zaupnih krogov, bero naš časopis zelo ugledne osebe. Posebej jih zanimajo (kakor tudi mene) krvave napete štorije. Taka literatura ima zelo kvaren vpliv, je slišati v teh krogih. In jaz se z njimi popolnoma strinjam. Toda ali je dovolj samo ugotavljati in se strinjati?

Po mojem to ni doovlj. Treba je opozoriti na posledice in jih temeljito orisati. Zakaj ko bi se vsi zavedali, kako bo taka literatura spremenila našo družbeno podobo, recimo že leta 1970, bi videli, da nas čaka pravzaprav strašna prihodnost.

In kakšna bo ta prihodnost?

Ustavimo se najprej za hip pri našem tedniku. Vpliv kvarne literature bo tako usoden, da bo moral naš časopis spremeniti ime: Ne bo več »Tedenska tribuna«, ampak kar »Tribuna terorja«. In s črk bo kapljala kri — takole nekako:

Seveda bo tudi vsebina ustrezala imenu, in novinarji se bomo morali nekako prilagoditi udobju terorja na Slovenskem. Nosili bomo kavbojske klobuke in revolverje, urednik pa iz varnostnih razlogov masko in brzostrelko, namesto svinčnikov pa bo imel v žepih same nože. (Gorje nam!)

Toda naš časnik je seveda le majhen del življenja. Posledice se bodo kazale povsod. Naj opozorim le na nekaj najstrahotnejših.

Predvsem: Tivoli bo klavnica. Obkrožili ga bodo s topovi, strojničnimi gnezdi, radarji, zakaj v tem idiličnem parku bo takrat toliko posilstev, umorov in streljanja med rožicami, da druge rešitve za ta ljubljanski ponos ne bo. Policija bo krožila po mestu ne več v fičkih, ampak v oklepnikih, celo prometni miličniki bodo oboroženi z brzostrelkami. Banke bodo izropane, stanovanjskega varčevanja ne bo več, ne proračunov in ne plač. Natakarji bodo podobno kot novinarji nosili kavbojske klobuse in vsake toliko časa streljali v zrak »za vsak primer« Mercedesi uglednih mož in bogataševbodo opremljeni z neprobojnimi stekli. In kar bo najnujnejše: republiška skupščina bo dobila nov zbor: zbor poslancev za boj proti nasilju. Ustrezno bo opremljen tudi sekretariat za notranje zadeve, ki se bo moral preimenovati v sekretariat za preganjanje nasilja in sekretariat za vse protiobveščevalne službe.

Groza bo! Obupno! Najhuje pa bo z mladino. Faktorji bodo zasedali noč in dan in proučevali analize, kaj storiti in kako rešiti mladi rod. Iti se vohuna bo splošni konjiček, med športi pa bodo ljudje gojili samo še eno zvrst: seveda streljanje. Z noži bodo opremljeni že dojenčki, tovarne bodo izdelovale samo še take ženske nogavice, ki bodo imele tulec za revolver, v lekarnah bodo prodajali v glavnem le mamila, v šolah pa bodo namesto mleka na pritisk mladini dajali viski.

Prostitucija se bo tako razpasla, da se bodo dekleta dajala že za sto din. Žale pa bodo preuredili v desetnadstropno stolpnico, ker bo preveč mrtvih. Brnik bo postal vohunski center, in James Bond bo v primerjavi s slovenskimi izvedenci ubogi vajenec.

Spričo tako hudega položaja bodo oblasti nazadnje morale nehati prebirati analize in elaborate. Ukrepati bo treba. Najprej seveda zoper vir vsega nasilja. Uvedle bodo cenzuro, in založbe bodo — da bi se naš narod le kako izkopati iz gorja — smele naposled izdajati samo dela s takimi in podobnimi naslovi: »Kako morilcu Pepetu Aufbiksu stopiti na prste«, »Miličniki — junaki«, »Slovenci smo golobje«, »Kako se s političnimi sredstvi boriti proti klavcem«, »Na kranjskem ni prostora za Jamese Bonde!«, »Vino boljše od viskija«.

Naš list bodo seveda prepovedali, razen če bo namesto kriminalk začel objavljati roman »Nazaj v planinski raj« in se nasploh napolnil samo z idiličnimi članki o družinski sreči in o uspehih delovnega ljudstva. Potem bo dobil milijardne subvencije, ker ga, na žalost, tako ne bo več nihče kupoval.

Gorje nam! Čaka nas obdobje splošnega terorja in morbidnosti, v katerem bodo nekateri mladi pornografski pesniki današnjega časa pravi svetniki.

JUŠ TURK

PABERKI Z DOMAČEGA ROTO PAPIRJA

V ČIGAVI MREŽI JE ZLATA TURISTIČNA RIBICA?

Vreme nam letos ni bilo naklonjeno: sredi poletne sezone je kar naprej deževalo. Kljub temu je letošnja turistična žetev prinesla 180 milijonov dolarjev, kar je 30 milijonov dolarjev več kot lani. Gostincem sicer sekira ni padla v med, vendar pravijo lakonično: »Zadovoljni smo. Leto ni bilo slabo.« Z enim očesom se smejejo, toda z drugim jočejo.

To je tudi realna slika letošnjega turističnega obračuna. Pred petimi leti so Jugoslavijo odkrili kot »raj na zemlji«, in je nenadoma prišla v modo. Na Peti aveniji, v londonskih izbranih klubih in v pariških salonih je bilo pogosto slišati vprašanje: »Ste bili na počitnicah v Jugoslaviji?« Dotlej turistično neznana Jugoslavija je v svojih zlatih letih turizma privabila vsako leto 20 odstotkov več turistov kot prejšnje leto. Turistični velesili Italija in Španija sta se morali zadovoljiti s skromnim porastom 3 do 5 odstotkov. Toda kaj hitro so številke postajale manj okrogle. Lani nas je obiskalo samo še za 9 odstotkov več turistov, letos komaj za 7 odstotkov.

Turizem se je v svetu razvil v mlado, toda močno industrijo. Španija je letos s prodajo sonca in morja zaslužila približno milijardo in pol dinarjev, Italija milijardo in 400 milijonov dolarjev. Brez tega dohodka bi ti državi prav gotovo bankrotirali. Mi smo lani s skromnim dohodkom od turizma nadomestili približno 54 odstotkov primanjkljaja v trgovinskem obračunu. Od sto turistov, ki potujejo po Evropi, samo štirje prestopijo našo mejo. Sto osemdeset milijonov dolarjev, ki smo jih zaslužili v sezoni, je samo 2,7 odstotka vsote, ki jo vsako leto porabijo turisti v Evropi.

Do konca avgusta je obiskalo Jugoslavijo več kot tri milijone tujih turistov, 200.000 več kot v istem razdobju lani. Turist je postal zlata ribica, ki ga v široki reki sodobnih nomadov, ki se vsako leto razlije po Evropi, na poti proti Jugoslaviji čakajo številne preizkušnje pa španski, potrugalski, švicarski, italijanski trnki in mreže. Letos je, na primer, pri nas letovalo 30.000 manj Angležov kot lani. Zakaj so se najbrž premislili priti k nam, pojasnjuje razmišljanje navadnega angleškega turista.

Takole meni: Pot z letalom iz Londona do Majorke, s povratno karto, in štirinajstdnevno letovanje v hotelu B kategorije stane 35 funtov. Letovanje v Španiji, z enakimi ugodnostmi, stane 35 funtov. Letovanje v Španiji, z enakimi ugodnostmi, stane angleškega turista 36 funtov, v Italiji 38, v Jugoslaviji pa 56 do 58 funtov. Varčen angleški turist sklepa: Bolje je, da za isto vsoto denarja letujejo trije člani družine kot samo dva.

Edina zabava v naših letoviščih je navadno televizor. Vratarji in natakarji uživajo, ko gledajo Čkaljo, tuji gosti, ki ne razumejo niti besede, pa zehajo od dolgčasa in nezadovoljni odhajajo spat. Zato porabijo gosti v Italiji in Španiji po 18 dolarjev na dan, pri nas pa komaj 9 dolarjev. Pri nas tuji turist od sto dolarjev odšteje za hrano in stanovanje 61 dolarjev, za nakup spominčkov in drugega blaga 19,5, za prevoz in bencin 7,5, za zabavo 5,7 dolarja. Po neuradnih podatkih najmanj stiskajo Amerikanci, potem Angleži, Skandinavci in Italijani.

Svetla točka letošnjega turističnega obračuna so domači turisti. Letos je lotevalo 4 185 000 Jugoslovanov, kar je približno četrt milijona več kot lani. Jugoslovani so ohranili tudi svojo tradicijo — letovanja v tujini. Po statističnih podatkih je v prvih osmih mesecih letos potovalo v tujino pet milijonov Jugoslovanov, 800 000 več kot lani. Jugoslovanski turisti so letos porabili v tujini 22 600 000 dolarjev, šest milijonov manj kot lani.

ILUSTROVANA POLITIKA

ROJSTNA HIŠA REPUBLIKE

»V narodnoosvobodilnem boju sem se boril od leta 1941. Tokrat sem prvič na obisku v tem zgodovinskem mestu. Radost me je prevevala, ko sem prišel v Jajce, kjer se je rodila nova Jugoslavija. Bil pa sem tudi zaprepaden, potem ko sem si ogledal muzej drugega zasedanja AVNOJ. Dvorišče okrog njega je v velikem neredu. Streha pušča. Mislim, da je tak muzej v sramoto vsemu narodu, posebno pa še tistim, ki bi morali zagotoviti denar za zdrževanje te zgodovinske stavbe. »Tako je pred letom dni zapisal v knjigo vtisov eden izmed številnih obiskovalcev muzeja AVNOJ v Jajcu.

Besede neke Francozinje: »Želela sem in pričakovala, da bom na obisku v tem muzeju čutila in doživela dih prvega parlamenta v zasedeni Evropi.« Odveč je zapisati, da se ji želja še zdaleč ni izpolnila.

Še pred mesecem dni je puščala streha hiše, kjer se je rodila republika. Električne napeljave so bile dotrajane, tako da ne bi bilo prav nič čudno, če bi bil izbruhnil požar, vodovodne cevi so puščale, stopnišče je razpadalo, z že dolgo nepobeljenih sten pa se je luščil omet.

Če ne bi bilo proslave 25-letnice zasedanja AVNOJ, bi bilo še zdaj tako kot pred mesecem dni. Muzej je vendarle dobil 50.000 din, kar je zadostovalo le za najnujnejša popravila.

Muzej drugega zasedanja AVNOJ so odprli pred petnajstimi leti, z veliko donečih besed in obljub. Toda potlej je, prepuščen sam sebi, životaril, kakor je vedel in mogel. Nič ni bilo storjenega, da bi postal tisto, kar naj bi bil in o čemer se je toliko govorilo na svečani otvoritvi. Slišati je bilo celo predloge, naj bi muzej kratko malo zaprli.

V letu 1959 se je nekdo spomnil, da bi bilo dobro poiskati dokument o osnovanju muzeja, pa se je izkazalo, da ga sploh ni in da potemtakem tudi osnovatelja ni. In lahko bi se reklo, da je muzej obstajal »na črno«.

Naposled sta leta 1960 občina in republika začeli skrbeti za muzej. Prva je nekaj naslednjih let dajala po 10.000 do 20.000 dinarjev, v zadnjih dveh letih pa je ta pomoč dokončno usahnila.

Muzej drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu pravzaprav niti ni muzej, pač pa le razstava fotografij in dokumentov iz narodnoosvobodilne vojne, in to v dvorani, kjer je bilo zgodovinsko zasedanje.

Prav zaradi tega so obiskovalci najbolj razočarani, saj je tisto, kar zagledajo, le silno bleda podoba vtisa, ki so ga nosili v zavesti; potem ko so prebirali zapise, gledali fotografije ali celo poslušali pričevanja udeležencev velikega zbora.

Dvorana je le malo podobna dvorani drugega zasedanja, samo prostor predsedstva je ostal nespremenjen: osem stolov ob dolgi mizi, govorniški oder, Avgustinčićeva bista vrhovnega komandanta ter na zidu iz mavca izdelan grb nove države.

V dvorani, kjer so sedeli delegati, so zdaj postavljeni panoji s fotografijami iz NOB in drugega zasedanja. Nikjer ni več stolov, ne naših ne zavezniških zastav, niti portretov državnikov zavezniških držav, ne gesel . . .

— Mnogi obiskovalci nam zamerijo, da dvorana ni bolj avtentična, pravi kustodinja. — Gotovo imajo prav. Tega niti ne bi bilo težko storiti. Toda najprej je stavba potrebna temeljitega popravila, potem bi prišlo na vrsto vse drugo. Lahko bi uporabili učinke svetlobe in zvoka. Ker je bilo drugo zasedanje ponoči, bi lahko dvorano zatemnili, z magnetofonskega traku pa bi obiskovalci poslušali Titove besede, himno . . . Toda karkoli si zamislimo nemočni smo, ker ni denarja.

Mnogo spomenikov smo postavili, mnogo muzejev odprli, mnogo spominskih plošč odkrili; za prenekatere izmed njih smo odšteli lepe denarce. Lepo in prav. Toda za mnoge izmed njih ljudje zvedo, zakaj so bili postavljeni, šele tedaj, ko jih obiščejo. Z muzejem drugega zasedanja je čisto nekaj drugega. V Jajce, ki je samo po sebi en sam velik muzej, ljudje ne hodijo, da bi zvedeli, kaj se je tam zgodilo, pač pa da vidijo prizorišče velikih dogodkov iz zgodovine naših narodov. Zato je čudno, da za tak spomenik ni denarja, še bolj zato, ker ne gre za več kot največ dva milijona. Toliko denarja porabimo za proslave ob ne tako pomembnih jubilejih. Muzeju drugega zasedanja bi morali dati pravo podobo, poleg drugega tudi zaradi tistih 100.000 obiskovalcev iz Jugoslavije in z vsega sveta, ki vsako leto pridejo v mesto, kjer je nastajala naša nova država.

NIN

V DJERDAPU VELIKO PRILOŽNOSTI ZA MOŽITEV

Na našem največjem gradbišču je ogromno mehanizacije, samo ljudi skoraj ni videti nikjer. Pet tisoč graditeljev dela v treh izmenah. Ti ljudje v glavnem upravljajo nešteto strojev, ki jih pri nas nikoli doslej ni bilo zbranih toliko na enem me-stu.

Prvikrat v zgodovini jugoslovanskega gradbeništva je obveljalo geslo: človek naj ne dela ničesar, kar lahko opravi stroj.

V teh dneh so graditelji brez fanfar in velikih besed proslavili četrto obletnico začetka del. Ponosni so na to, da so presegli svoje lastne načrte. Za hidroenergetski in plovni sistem »Djerpad«, kakor se to gradbišče uradno imenuje, obstajajo trije načrti. Prvi je medržavni. Ta med drugim predvideva, da bo Donava pregrajena konec leta 1970. Drugi je naš, državni, jugoslovanski, ki je postavil nekoliko krajše roke. Tretji je tisti, ki so si ga zadali graditelji sami in ki ga skušajo presegati. Prav v teh dneh so šest mesecev pred vsemi uradno določenimi roki.

Na romunski strani so že začeli graditi most, s katerega bodo 1. julija 1969 začeli pregrajevati Donavo. Romuni bodo v močni tok Donave metali kamnite bloke, težke tudi po dvajset ton. Ko bo Donava zajezena, bodo začeli postavljati glavni jez gigantske hidroelektrarne.

Takrat bo na jugoslovanski strani začela delati prva turbina. Naši graditelji so prepričani, da se bo to zgodilo že poleti 1970 namesto ob koncu istega leta.

Nikakor pa ne gre misliti, da gre vse kot po loju. Denar priteka dosti počasneje, kot je bilo predvideno.

Zanimivo pa je še nekaj: Na največjem jugoslovanskem gradbišču je veliko več fantov kot poročenih mož in dekleta iz bližnje okolice se kaj hitro poročajo. Možje iz vodstva se zato na veliko ukvarjajo z vprašanjem: Kam z otroki. Načrtovalci so računali, da se bo med gradnjo rodilo v naselju kakih tristo otrok. Toda zdaj jih je že petkrat več.

Bralke bo najbrž zelo zanimalo, da na gradbišču ni neporočenih žensk. To pa ne pomeni, da prihajajo sem samo poročene. Ni ga namreč dekleta, ki bi lahko kljubovalo ponudbam mladih strokovnjakov in delavcev, ki jih je veliko več samskih kot poročenih. Lahko bi se reklo, da pomeni vsakih tisoč kubikov betona, vgrajenih v djerdapski jez, tudi nov dom, ustvarjen na obrežjih reke, ki se bo čez nekaj let ponašala z največjim evropskim jezom.

SVET

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

PO SLEDOVIH NEKEGA PISMA

KDO SI, CILKA V ČRNINI?

»Spoštovano uredništvo! Prebral sem vaš poziv, naj iščemo zanimive dogodke v svojem kraju. Mislim, da imamo tudi mi na Bledu vsaj eno zanimivost. Na avtobusni postaji postaja že dalj časa po cele dneve mlado dekle, zavito v črnino. Nihče ne ve odkod je, ne kdo je. Le stoji tam in molči. Morda je to socialen primer, potreben pomoči? Morda tiči za omenjenim postajanjem kakšno življenjsko razočaranje? Dobro bi bilo, ko bi kdo od vaših novinarjev stvar malo pobliže raziskal. Če zavoljo drugega ne, je že zavoljo turizma nerodno, ko se razkazujemo pred tujci dan za dnem s takšnim prizorom. Tudi opazke na ta račun smo že slišali ... Pridite torej!«

Vaš bralec

Odpeljala sem se v tisti okoliš, na avtobusno postajo. Upanja, da jo bom našla, je bilo komaj za prgišče.

PRVA POSTAJA: OKREPČEVALNICA

Ob avtomatu za kavo sloni avtobusni sprevodnik, sreba dvojno kratko in si mane premražene roke. Ob njem domačin, s kozarčkom žganja pred seboj. Za mizo še tri dekleta, prav tako s kavo, zatopljene v napet pogovor. Šušljanje, sklonjene glave, tu pa tam smeh.

Iščem dekle v črnini. Upanja, da jo bom našla, je zdaj, na začetku poti, komaj za prgišče.

Pa pravi dekle za točilno mizo: »A, to bo pa Cilka. Ja ja, skoraj vsak dan stoji tu, na postaji. Kaj vem kako, da je danes še ni? Pa takšno lepo vreme! O, bo prišla, bo! Če je domačinka? Pravzaprav je. Iz vasi pol ure od tod hodi. Kar za staro Frederberjevo hišo vprašajte, pa za Cilko. Vsak vam bo pokazal pot.«

»Pa kaj počne tod cele ure?«

»Objokuje narod«, se zareži mož s kozarčkom žganja in odmahne z roko.

Prodajalka je prizanesljivejša: »Časa ima preveč, deklič, pa ne ve, kam naj bi se dala. Delala naj bi, delala! Tako pa se cele dneve nastavlja. V kakšno delavnico naj bi jo spravili:«

»Saj drugače, veste, je čisto normalna,« pravi druga prodajalka. »K nam pride včasih po kekse, če ima denar. Tisto, da jih hoče, pove tako, kot vsi drugi kupci. Nak, ni bolna. Ampak zbolela bo, če bo šlo še vnaprej takole z njo ...«

Ena od deklet za mizo dvigne glavo: »V administrativno šolo je hodila nekaj pred mano. Menda jo je tudi skončala. Na turističnem društvu povprašajte, tam je nazadnje delala! Koliko je stara? Rajtam, da ji bo takole 23. let.«

DRUGA POSTAJA: TURISTIČNO DRUŠTVO

Mlad, črnolas fant se praska za ušesom: »Ja, bila je pri nas, ampak je šla, še predno sem prišel sem ... Kako vem? Govorijo, pa vidimo jo tudi vsak dan. Čakajte, bom vprašal gospo, ki ve več, kot jaz!« Izgine na pločnik pred lokalom. Ob vhodu stoji ženska z vozičkom in kramlja z znanko. Tih šepet, nezaupljivi pogledi.

Pristopim.

»A novinarji ste prišli? Bo že spet kaj narobe,« pravi ena od žensk. »Veste, nič kaj dosti vam ni za zaupati. Zmerom kaj debelega napišete, pa še škodovati utegnete ljudem!« Le stežka se razgovore:

Ja, bila je pri njih, ampak le sezonsko, dve poletji. Štiri leta je že, kar je ni več. Delala da je čisto v redu. Izpolnjevala je prijavnice in odjavnice in jih nosila na milico. Nikoli ni bilo posebnih sitnosti z njo, le malo bolj molčeča je bila.

Zdaj pa da je zmeraj bolj čudaška: »Ne morete je zgrešiti! Vedno v črnem je. Pozimi nosi hlače, ki jo čisto pretegnejo, poleti pa črno krilo, kratko, veste, preveč kratko! Ljudje se zgražajo. Nikoli ni brez rute. Ne, ne, ni majhna! Velika je in močna in take čudne lase ima, veste, dolge, razpuščene, črne in pri koreninah je že čisto bela.

Pa ne postaja le ob avtobusu. Tu pa tam stoji tudi pred hotelom ali na nasprotni strani ceste, ob restavraciji. Marsikaj bodo vedeli povedati v uradu tam, kjer je bila zadnjič redno zaposlena. Mi ne vemo nič.«

TRETJA POSTAJA: URAD

»To bo pa najbolje vedel tovariš upravnik«, pravi prijazno dekle za pisalno mizo, in že vstaja. Izgine skozi stranska vrata in ko se vrne, ji je žal: »Pa imate smolo! Tovariš upravnik je ravno prost. Ni ga.«

Ne odneham. Rada bi nekoga, ki je že dolgo tu. Da bi povedal kaj o Cilki. Saj vedo, o kateri! O tisti v črnem!

Dekletu je nerodno. »No, saj sem jaz že sedmo leto tu,« pravi obotavljivo. »Delale smo z njo ...«

»Tak povejte kaj o njej!«

Spet jo vzamejo stranska vrata. Potem je rahlo v zadregi: »Tovariš upravnik pravi, da vam bodo dali vse podatke o nas najbolje na upravi podjetja, v mestu. Kar tja pojdite, res bo najbolje!«

Začenja se mi upirati: »Pa kaj vedo o Cilki na upravi, dvajset kilometrov od tod? Saj je znabiti še videli niso?«

»No, bila je pi nas, se omeči, pred štirimi leti: vase zaprta, bolj molčeča, sicer pa se nam je zdela čisto pri pravi! Potem smo morale delati nekakšen preizkus. Rekli so, da njeno znanje ne zadošča in so ji odpovedali ... Stopi no sem, Anica! Vedve sta bili prijateljici, s Cilko! Ti, kaj bi se dalo povedati o njej?«

Prijateljica se nasloni ob mizo. Urad brenči. Stranke si podajajo kljuko in iščejo »svoje« pulte.

»Kako pa tujci gledajo na vse to?« Prijateljica je jezna. »Pomislite vendar na turizem! Meni je rekla: ‚Zakaj pa naj delam, saj tako dobim podporo ... Kakšno podporo dobiva? Ne vem, nekaj ji daje menda socialno. Ko je morala od nas, je delala še nekaj malega v tovarni, pa je kmalu tudi pri njih odjenjala. Zdaj le še postopa. Ne da se ji!«

Pogleda na uro: »Ste jo že videli?« Odkimam.

»Mislim, da bo zdajle že prav gotovo nekje naokoli postajala. Kar pogledat pojdite«, pravi Cilka.

Res je prišla. Že od daleč je videti, da je prav ona in nobena druga. Okamnela je pred zdolgočaseno rdečkasto hišo na križišču. Vsa črna stiska roke globoko v žepe. Pogled se sprehaja od dekličevih nog do glave: ceneni gumijasti škornji, pretesne raztegljive hlače, ki oklepajo dolge, še vedno vitke noge, kratek malce oguljen plašč — in črna ruta. Uokvirja ji trpek, prezgodaj veneč obraz in ji na hrbtu spolzi skoraj do pasu. Rjave valovite lase, razdeljene s prečo, so prepredle neštete bele niti. Potem malce zabuhla lica z visokimi ličnicami, privihan nos, čutna usta in dvoje oči z barvo motne vode.

Ko bi le pogleda ne bilo: Skorajda nepremično zre predse, skozi ljudi, skozi hiše in avtobuse. Kam? Kdo ve. Daleč.

Zavijem se v plašč in se ji pridružim. Kako naj jo opozorim nase? Čeprav stoji le pol metra vstran, me niti ne ošine.

Najprej poskušam kot ona: delam se, kot da je ni. Čez pet minut se prostodušno zazrem vanjo.

Odgovarja kratko, odsekano: »Za Ljubljano? Četrt čez, vsako uro.« »Ne, razen v sosednji kraj in od tam spet z drugim.« »Tisti je boljši, ki se vam zdi boljši«. »Ne, ne bom se peljala. Domov grem.«

Dan je čudovit in Bled lep, kot že dolgo ne. Tedaj se nepričakovano nasmehne in se razgovori: »Ne, meni pa tu ni všeč! Ne, ni mi všeč. Sploh ne maram tega kraja. SPLOH ne!«

Besede niso več brezbarvne. Čudno poudarjene so.

Spomnim se, da so mi v uradu omenili še, da se včasih, ko je pri denarju, tudi kam pelje. Do sosednje postaje in nazaj, da, in enkrat je odpotovala tudi do Ljubljane.

Zakaj postaja po cele dneve tod, če ji ne ugaja? Si je izbrala avtobusno postajo, ker bi rada utekla? Kam in komu? Tudi sebi? Pa je preveč nemočna, kaže, in sama, in potem se vrača.

ČETRTA POSTAJA: ZDRAVNIK

Zdravstveni dom, kot vsi njegovi bratci iz zlatega časa, ko so jih z velikimi denarji postavljali na noge. Funkcionalnost, prostornost, najnovejše to in najbolj pretehtano ono.

Preobilna ženska srednjih let vzdihujoč sestopa z vage: »Sestra, kako je to mogoče? Spet tri kile več. In pravim vam: samo pusto meso jem in solato. Še piščanca rajši pečem, kot da bi ga pohala!«

Sestra neprizadeto skomigne in piše nekaj za komisijo, ki zaseda v ordinaciji čez hodnik. Zdravnik da je moral na obisk in da se vrne, upajmo, kmalu. Čakalnica je nabito polna. O, ja, prišla sem čisto prav: natanko tu, na številki dve, zdravijo tudi Cilko.

Na hodniku vrvež in značilen, nedoločen vonj.

Potem zdravnik pride. Ljudje godrnjajo, ker ne čakam v vrsti. Pravzaprav nič hudega: Jutri bom morda godrnjala jaz.

Tako je, kot se bojim že uro, dve: kronična shizofrenija. »Ko sem pred tremi leti nastopil službo, je bila punca že duševni bolnik. Doslej je prestala tri, štiri recidive. Vsakič gre za mesec v Polje. Ko ji odleže, jo pošljejo domov.«

»Bolno ali zdravo?«

»Boljšo. Dosti boljšo,« pravi zdravnik. »Toda potem se vrne v staro okolje, med ljudi, ki je ne marajo, ne razumejo, ki so primitivni in neredko tudi zlobni. In se kajpada začne vse spet slabšati, dokler približno čez leto dni ni ponovno zrela za mesec dni bolnišnice. Oče je menda že dolgo zdoma, mama pa ni navezana nanjo. Hčeri hudo zameri, da ne dela in da le postopa. Ne razume. Četudi je mama, ne razume.«

Zdravnik nemočno skomigne z rameni.

PETA POSTAJA: DOMAČIJA

Zaman je trkanje in zvonjenje. Vrata polkmečke, preproste podeželske hiše molčijo.

Čez cesto stanujejo sosedje. »Bog daj,« si briše roke v predpasnik prijazna ženska. In že pripoveduje:

»Nak, mame ni doma, v šumski dela. Tako namreč pravimo našegu gozdnemu gospodarstvu. Jej, kakšna pridna ženska je to, hči pa taka. Povejte, ni žalostno?«

O, do pred nekaj leti je bil to še vesel deklič! Poskočna, zdrava. Potem se je pa začelo. Naenkrat se je vase zaprla. No ja, tu pa tam rata, da je še zmerom za nekaj časa stari deklič, ampak ne za dolgo. Včeraj je dve ure na stopnicah sedela, v takem mrazu, si mislite, in pisala pismo. Fantu? Saj nima nobenega stalnega, veste! Priložnostne! Tam eden, tu eden. Že ve, zakaj takole postaja! Poleti so jo včasih inozemski domov pripeljali in enkrat je eden celo ponjo prišel! Kot se pravi temu, no, lahka je ... Da le ne bi kaj ušpičila, saj veste, kaj mislim? Mnogo fantov za hec, to ne gre, to ne gre.«

»Da je mama ne mara? Saj ni res! Ampak kaj naj reva s Cilko, ko punče po cele dneve doma še ust noče odpreti? In niti za seboj ne počedi, kaj šele, da bi doma kaj poštimala! Saj pravim, kakšna nesreča!«

Za zadnjimi vaškimi hišami sem jo spet srečala, Cilko. Vračala se je domov. Danes ni dočakala. Morda bo jutri. Ali pojutrišnjem. Ali sploh nikoli.

BERNARDA RAKOVEC

PO NAŠI DEŽELI NEKOČ IN DANES

PRED 100 LETI

● SAMOMOR

V četrtek ob šesti uri zvečer se je v Mariboru ustrelil tukajšnji hišni posestnik in trgovec Heumayer. Denarne zadrege so mu udihnile ta nesrečni sklep.

SLOVENSKI NAROD, 1868

PRED 50 LETI

● PRODANA NEVESTA

Daleč so časi, ko smo imeli zadnjič v Ljubljani slovensko opero. Saj je že zadnje gostovanje hrvaške opere tako daleč za nami. Od takrat do danes je dolga povestica; završila se je povest, krvava, polna žrtev, napisana s srčno krvjo, oznanjujoča lepo bodočnost narodne prostosti. Padla je ona kovana vez, ki nas je vezala, dvignila se je zavesa, ki so jo nam bili preje k tlom prikovali, zdelo se ti je, da je čarobno zdrsnila k stropu, da nam bliskoma odkrije sliko, ki je naša, nam podobna, ki predstavlja nas. Prepuščam sposobnemu peresu, da zloži odo tej slavnostni overturi slovenske opere tej zgodovinski resnici, ki se je po dolgih zaprekah vendarle izvršila. V splošnem moramo priznati velik trud in dobro voljo vsem in vsakemu. Ljubezen do naše umetnosti in sveto navdušenje pa je odsevalo vsem sodelujočim z rožnih obrazov.

SLOVENEC, 1918

PRED 20 LETI

● PRVA GOZDNA DELAVKA UDARNICA

Na proslavi delavcev gozdne uprave Preddvor pri Kranju so proglasili 31 udarnikov, med njimi tudi prvo ženo-drvarko tovarišico Francko Debeljakovo. V četrti klopi je sedela v dvorani prosvetnega doma, poleg moža Lavrenca, ki je bil hkrati z njo proglašen za udarnika. Tovarišica Debeljakova na izgled ne naredi vtisa, da je zaposlena pri tako težkem delu. Drobna je in majhna, le roke, ki so trde in žilave, to potrdijo. Petdeset let ima in šest otrok. Najstarejša hčerka, ki vodi gospodinjstvo, ima petnajst let. Pa je pridna in mater doma nadomestuje. Čeprav nerada, pove Debeljakova, zakaj se je lotila drvarskega dela, ki je zelo težko in prav za prav moško delo. »Pred dobrim letom je nenadoma umrl tovariš, ki je skupaj z Lovrom drvaril. Brez njega je bil Lovro, ki je že star in izkušen drvar, kakor brez roke. En sam drvar ne more v gozdu dosti napraviti. Tovariša pa je težko dobiti, ko je že tako vse zaposleno.«

LJUDSKA PRAVICA, 1948

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

nosti posameznih organov zveze komunistov. Pri ugotavljanju organizacijske strukture zveze komunistov so postavili vsi statuti kot izhodišče osnovno organizacijo v delovnih organizacijah ali občinah, le osnutek statuta ZK Slovenije je na prvo mesto postavil očinsko organizacijo zveze komunistov. To je seveda le nekaj zanimivejših razločkov.

NARODNA OBRAMBA

VEČ DENARJA ZA ARMADO

Prihodnje leto naj bi bili izdatki za narodno obrambo 7 milijard 318 milijonov N din. Od tega naj bi zvezni proračun zagotovil 6 milijard 933 milijonov; 385 milijonov pa naj bi prispevala JLA sama iz svojih dohodkov. Sredstva iz zveznega proračuna naj bi se tako v primerjavi z letošnjim rebalansiranim zneskom povečala za 8 odstotkov.

Državni sekretar za narodno obrambo Ljubičić je v obrazložitvi finančnega načrta JLA poudaril blokovske razdelitve, kar se kaže v krepitvi blokovskih vojaških sil. Malim narodom ne preostane zaradi pritiska velikih nič drugega, kot da se čvrsto pripravijo na obrambo. Jugoslavija v oboroževanju ne more tekmovati s svetovnimi silami, ne sme pa zaostajati vsaj v tistih osnovnih orožjih, ki zagotavljajo uresničitev nujnih strateških in taktičnih na-

RAKETE JLA: Novi denarci za še boljšo pripravljenost

črtov. »V letu 1969 smo torej našo armado modernizirali in poskrbeli za bojno pripravljenost tako, kakor je nujno potrebno,« meni Ljubičić.

SINDIKATI

SLABO POSNEMANJE

Komisija zveze sindikatov Jugoslavije je zahtevala, da z zakonom določijo delovni čas od 7. do 15., delovne organizacije pa naj same odločijo o tem, kako bodo nadomestile manjkajoči dve uri, da bi izpolnile 42-urni delovni teden. (V Sloveniji so ta zakon že sprejeli: od 1. decembra dalje traja delovni čas od 7. do 14. ure, vsak dan razen seveda sobote in nedelje).

Komisija se poteguje za petdnevni delovni teden, pri tem pa vztraja pri starih stališčih, ki jih je navedla že pred enim letom, da je na novo uvedeni tako imenovani evropski delovni čas od 9. do 17. ure nesprejemljiv, predvsem zato, ker ni urejena družbena prehrana, zaposleni starši pa ne vedo kam z otroki. Lepa prednost novega delovnega časa je bila seveda ta, da so ljudje dobili prosto soboto, namenjeno za počitek, izobraževanje in razvedrilo. Slabost pa se je pokazala v tem, da je bilo premalo priprav na prehod na tak delovni dan, ker je v glavnem slabo vplivalo na delovne, življenjske in družinske razmere zaposlenih. Če ne gre, pač ne gre.

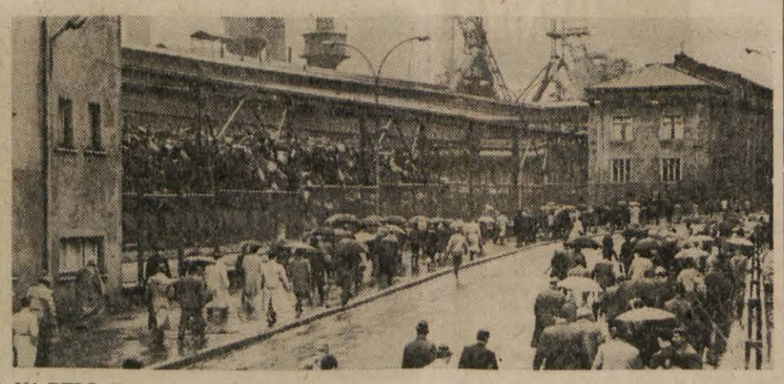

NA DELO: Evropski delovni čas ne ustreza

KULTURA IN PROSVETA

NOVE KNJIGE

ZAKON IN DRUŽINA

O zakonu in družini imamo zelo obsežno literaturo. Od prvih pisanih dokumentov človeške zgodovine do danes je bilo napisano kdo ve koliko strani. Ker je vprašanje zakona in družine vedno zanimivo, jih pišejo še danes. Najnovejši domači doprinos je knjiga dveh avtorjev, dr. Smiljanića in M. Mijuškovića »Drama porodice i braka« (v prevodu Jožeta Šlajmerja pri Državni založbi Slovenije).

»Drama« zakona je nenehno navzoča v družbi od vsega začetka in tako še dandanes. Starogrška bajka pripoveduje, da je bil človek nekdaj povsem drugačen, kakor je danes. Ta naš zelo davni prednik je bil namreč okrogel. Gornji del njegovega telesa z vratom vred je bil okrogel, podoben sodu. Imel je dva para rok in nog, glavo z dvema docela enakima obrazoma, ki sta gledala vsak v nasprotno smer. Bil je sila gibčen, lahko je hodil naravnost, naprej in nazaj, tudi se je lahko nadvse urno prevračal po zraku. Bajka tudi pripoveduje, da je bila njegova moč izredna: lahko je izruval drevo in ga zavihtel. S svojo močjo je ogrožal celo duhove. In bogovi, ki že od nekdaj ne marajo, da jih kdo ogroža, so sklenili, da ga ukrotijo. Sam Zevs je človeka razpolovil, da teka poslej okrog v dveh polovicah — kot moški in ženska. Obe polovici pa poslej tudi nenehno težita za tem, da bi se spet združili v eno bitje. Ta težnja je zasidrana globoko v njuni naravi in ena najmočnejših sil, ki ju žene k temu, je spolni nagon.

Tako bajka. Toda to je samo začetek zanimivega razpravljanja o tem, od kod in zakaj sreča in nesreča v zakonu. Kdor rad bere taka razglabljanja, bo pri tej knjigi prišel na svoj račun.

RAZSTAVE

KAMEN NA KAMEN

V Novem Sadu imajo odprto razstavo »Kamen na kamen«. To so mozaiki izpod otroških rok in pod pokroviteljstvom Centra za socialno delo. Ogledalo si jo je več kot dva tisoč ljudi. V knjigi vtisov je naj-

ALBERTO MORAVIA: ZAKAJ SO VIETNAMCI ZMAGALI

PENTAGONSKI PORAŽENCI

»Pot do miru v Vietnamu bo še dolga,« opozarjajo politični opazovalci in če primerjamo stališča vodij štirih delegacij, ki so jih zbrali novinarji pariškega »Expressa«, jim lahko damo samo prav. Saj so pogovori obtičali že pri protokolarnih in proceduralnih vprašanjih. »Toda ZDA so že poražene,« zagotavlja znani italijanski pisatelj Alberto Moravia v svojem članku o Pentagonu. »Vietnamsko ljudstvo je že zmagalo, prvo znamenje zmage pa je ustavitev bombardiranja DR Vietnam.«

Velja povedati, da peterokotnost Pentagona, tega rumenkastega, ogromni nizki trdnjavi podobnega poslopja, ki čepi sredi parkirnih prostorov, polnih avtomobilov, ni očitna le od zunaj. Peterokotnost začutimo tudi v poslopju, v topih kotih njegovih neskončnih, dolgočasnih hodnikov. Spremljata me mladi kapetan s potegnjenim, ostrim obrazom, ki spominja na lovskega psa, in nekoliko starejši major z mogočnim, nekako zmečkanim obrazom buldoga. Oba časnika sta v civilu človek si ne more kaj, da bi ne pomislil, kako so tudi hodniki hote preoblečeni v civilno obleko. Če bi ne bilo slik na stenah, bi bili pentagonski hodniki povsem podobni hodnikom v katerikoli veliki poslovni stavbi. Slike opominjajo, da gre za hodnike Pentagona, največjega vojaškega središča na svetu. Na vseh teh slikah je na nek način upodobljena vojna. Podobno, pomislim, nas tudi na samostanskih hodnikih opozore podobe svetnikov in križi, kje smo.

Toda tudi med vojno in vojno je razlika. Imamo vojno vojaških poveljnikov in vojno vojakov. Pri prvi ni kaj preveč dramatičnosti. To je razumska, moralna, znanstvena vojna, ki je zasnovana, pripravljena in izpeljana za pisarniško mizo. In slike, ki govore o tej vojni, so skoraj izključno portreti vojaških poveljnikov, dela uradno priznanih slikarjev. In tako je na stenah pentagonskih hodnikov videti ducate in ducate portretov večinoma že priletnih mož v uniformah. Na vseh teh obrazih je videti nekakšno pomirjenost, resnost pa tudi vedrost, skratka izraze, kakršne naj bi imel tisti, ki poveljuje.

Potem pa je tudi tista prava vojna, vojna, v kateri se bije, ki jo doživljamo in v njej trpimo. Ta ni upodobljena na slikah uradnih slikarjev, ampak na slikah vojakov, amaterskih slikarjev. Tu ni nobene enotnosti sloga, tu najdete prav vse: realizem, naturalizem, ekspresionizem, tu so grafike, akvareli, olja, nekatere slike so naivne, toda skoraj vse so trde, surove. Gre v resnici za dela nedeljskih slikarjev, toda to niso nedelje z balinanjem, družinskimi kosili, obiski. Te nedelje doživlja ameriški vojak, izgubljene nekje v Seulu, na Okinavi, v Manili, Saigonu, na Novi Gvineji, na Japonskem, na Marianskih otokih. To so nedelje med enim tednom vojne in drugim.

KAJ SLIKAJO VOJAKI

Kljub zmešnjavi slabo posnemanih slogov pa človeka takoj preseneti skupna značilnost. Pokrajine in okolja so različna, vendar so le ozadje za stroj, pa naj gre za ladjo ali top, tank ali letalo. Predvsem letalo. Pravim kapetanu: »Takoj je jasno, da so slike dela vojakov industrializirane države.« Kapetan mi smeje odgovori: »Da, skoraj na vseh je letalo. Pa veste zakaj? Zato, ker danes vojaki menijo, da jih še najbolj ščiti letalo.«

Hodniki, hodniki, hodniki. Toda v teh hodnikih ni prav nič poezije, muzikalnosti, kot denimo v Resnaisovem filmu »Lani v Marienbadu«. To so ameriški hodniki, praktični in goli, industrijski, anonimni in povprečni, zato mogoče tudi turobni. V Pentagonu ni skratka prav ničesar vojaškega in bojnega. Človek dobi vtis, da se tam reči dogajajo kar same, da ni pravega vodenja, da ni središča, kjer bi se resnično odločalo, kjer bi imela besedo človekova volja. Vsiljuje se mi primerjava z nekaterimi vrstami alg, ki jih morje vrže na obalo. Okrogle so in gladke, menimo, da gre za sadež, nekakšen oreh, toda če jih odpreš, se izkaže, da je znotraj prav taka slama kot zunaj. Pentagon je tako narejen in urejen, da bi zanesljivo tudi v primeru kake preiskave o odgovornosti za vietnamsko vojno ne našli nič in nikogar. Največ, kar bi lahko našli, bi mogoče bila ena izmed teh neštetih sob s kovinskimi mizami in policami. Prazno seveda, medtem bi bil vojak zunaj, če nikjer drugje pa na hodniku in v roki bi verjetno imel papirnati kozarec, poln klorirane vode.

Hodniki, hodniki, hodniki. Častnika me sedaj peljeta skozi nekaka vrata, potem po notranjih stopnicah v prostore, ki so že pod zemljo. Pentagonska telovadnica. Napis na steni pove, da ženskam vstop ni dovoljen. V prvi dvorani so vrvi, trapezi, krogi, uteži. V drugi dvorani je teniško igrišče. In potem še tretja dvorana, v kateri, kot kaže, trenirajo baseball. Kasarniško vzdušje, atletske postave, športni boji. Mlajši in starejši možje s širokimi ramami in mišičastimi nogami tečejo, skačejo, boksajo. Moškost in otroškost, gimnazijsko vzdušje. Gremo v dvorano z bazenom. Možje plavajo popolnoma goli, elegantno, z dolgimi zamahi režejo sinjo vodo. Major z buldogovskim obrazom se zadovoljno smehlja, kot da bi hotel reči: »Vidite, kakšni mladeniči smo v Pentagonu.«

AZIJA SE ZAČNE V KALIFORNIJI

Govorimo in okrog nas je slišati pridušen hrup tisočev pogovorov okrog miz, povsem enakih naši. O čem govorimo? O Las Vegasu. Major še ni bil tam, molči. Toda kapetan očitno precej pogosto zahaja v to mesto igralnic in sedaj mu poje hvalo. In nenadoma pride na dan vojaška dvoličnost: iz njegovih besed je čutiti trdnost, pa tudi eleganco tistega, ki je vajen ukazovanja in pokorščine, hkrati pa tudi precej prostaški okus povprečnega Američana, enega iz množice.

Po kosilu spet hodniki. V resnici človek v Pentagonu vidi le hodnike. Ustavimo se pred omarami z odlikovanji. Gre pravzaprav za črne plošče, na katerih so z zlatimi črkami napisana imena tistih, ki so dobili najvišja ameriška odlikovanja v eni izmed številnih vojn, ki jih je bila ameriška armada. Vsaka vojna ima svoje plošče: državljanska vojna, vojna z Mehiko, korejska vojna, vojna z Japonsko, svetovne vojne in tako naprej. Hočeš nočeš moram pomisliti, da so Američani večino teh svojih vojn bili v Aziji. Za Američane se Azija začenja že v Kaliforniji. Kot mi je rekel neki črnogledi Američan: »Če bomo zgubili vojno v Vietnamu, bomo morali prihodnjo vojno biti med Los Angelesom in Seattlom.«

Ko se nagledamo imena odlikovancev, me častnika popeljeta v nekakšno sprejemnico. Divan in dva naslonjača iz temnega usnja. Pisalna miza. In veliki zemljevid Vietnama. Potem se odpro stranska vrata in v sprejemnico vstopi mož petdesetih let. V uniformi je, major, nekoliko plešast, sicer svetlolas, z visokim belim čelom in modrimi očmi, spodnji del obraza pa spominja na prazno vrečko. To je obraz liberalnega, razumnega, preudarnega, objektivnega, znanstvenega, abstraktnega častnika. Z mize vzame ravnilo in začne govoriti o vietnamski vojni. Govori počasi, toda tekoče, ne išče besed. Čutiti je, da govori o teh rečeh vse dni in enako že nekaj let.

Razlaga je precej prvinska, ko da bi bili Marsovci, ki prvič slišimo za Vietnam. To je Južni Vietnam in to je Severni Vietnam. To je demilitarizirana cona in to je Mekongova delta. To je Tonkinški zaliv in to je ameriško oporišče Danang. Od tod prihajajo severnovietnamske okrepitve in ta področja nadzoruje vietkong. In tako naprej. Na košček papirja sem si zapisal nekaj podrobnejših vprašanj, toda če kaj vprašam, mi je jasno, da bo major ostal le pri svoji standardni razlagi. Ali sploh ne odgovori na moje vprašanje, ali pa se zaplete, zajecija, se nekako ogne odgovoru in potem nadaljuje s svojo razlago od tistega mesta, kjer sem ga prekinil. V bistvu major govori, kot da me sploh ne bi bilo. Kratko malo opravlja svojo dolžnost: govoriti, ne da bi kaj povedal o vojni v Vietnamu. Da se je položaj na bojišču v teh zadnjih dneh spremenil, da skoraj ni več bojev, da se pogovarjajo v Parizu, da bo mogoče kmalu sklenjeno premirje, ga očitno prav nič ne briga.

Vendar tudi iz tega rožnega venca pogrošnih in nepovezanih informacij lahko izluščim neko misel. In ta misel je naslednja: vojna v Vietnamu je pravična vojna. Zakaj pravična? Zato, ker družene države Amerike v Vietnamu branijo svobodo in neodvisnost malega naroda, na katerega pritiskajo njegovi mogočni sosedje. To je uradna razlaga, uradna formula. Pri tem ni pomembna sama formula, pač pa neizpodbitno dejstvo, da major verjame vanjo. In Združene države Amerike igrajo na karto tega in še milijona drugih podobnih verovanj svojo civilizacijo, kulturo, moč, hegemonijo, svojo prihodnost. In zakaj major veruje? Odgovor je sila preprost: zato ker je major Američan. Kajti za veliko večino Američanov, in med njih sodi tudi major, velja, da mora biti tisto, kar je pravično, ameriško, in da tisto, kar je ameriško, ne more biti nepravično. Tako se znajdemo pred resnično sodobnim totalitarizmom, nezavestnim, gre za nenavaden zgodovinski proces, v katerem je največja možna mera svobode povzročila največjo možno mero konformizma. Na misel so mi prišle besede nekega newyorškega intelektualca: »Mi samo vpijemo ‚Dovolj vojne v Vietnamu!' Toda nihče nas ne posluša. Tako je, kot da bi vpili ‚dovolj imamo avtomobilov ford!' Množice niso za vojno, proti vojni so, dokler je vojna samo vojna, toda ko menijo, da je vojna ena izmed tolikih oblik ‚american way of life', ameriškega načina življenja, so zanjo, jemljejo jo kot neko stvarnost, s katero se identificirajo. Za mnoge Američane bi torej veljalo, da pomeni biti proti vojni, biti proti samemu sebi.«

Spomin na te besede mi pomaga, da preslišim majorja. Pa se nenadoma vprašam: kaj je pravzaprav vojna v Vietnamu? Kaj pomeni? In ko se tako sprašujem, se zavem, da doslej na svetu še nikoli ni bilo take vojne kot je vietnamska. Vietnamsko vojno ne bijejo proti nekomu in v zaščito nekoga, ne bijejo proti nečemu in v zaščito nečesa, kot je to veljalo v vseh vojnah doslej. To je čudna in nova vojna, kateri ne moremo najti nobenega moralnega opravičila, ki pa jo kljub temu bijejo grozljivo učinkovito in smotrno. Celo prekinitev bombardiranj DR Vietnama, celo sedaj že skoraj gotovo dejstvo, da se ta vojna ne bo mogla končati zmagovito za Američane, vse to postane drugotnega pomena. Tisto, kar šteje, sta učinkovitost in funkcionalnost. Vojna v Vietnamu je proizvod. Združene države Amerike so izdelale, proizvedle to vojno kot katerikoli drugi izdelek v svojem sistemu.

VOJNA KOT PROIZVOD

Toda ta ameriški sistem ne proizvaja samo vojne, samo te vietnamske vojne, proizvaja tudi avtomobile, cigarete, gospodinjske stroje, tekstil, bencin in še toliko drugih stvari. Pacifizem ni novost, tudi gverila ni novost, temveč upor proti vsem oblikam življenja, ki spominjajo na vietnamsko vojno, tudi proti tistim, ki nimajo prav nobene zveze z vojno, to pa je nekaj povsem novega. Vietnamska vojna, izdelana kot industrijski proizvod, je nenadoma pokazala, da je tudi človeško življenje postalo industrijski proizvod, enak tolikim drugim. Ko Marcuse napada strpnost kot eno izmed sredstev prisile, v resnici govori o strpnosti, ki temelji na potrošnji. Teoretično gledano bi se morala ta strpnost, ki temelji na potrošnji, razširiti tudi na vojno. Vojno naj bi prenašali, ker je pač nekaj potrošnega, tako naj bi postala »nevidna«, tako naj bi postala pač samo eden izmed aspektov ameriške industrijske civilizacije. Toda nenadoma je spet postal nestrpen. Kot ogenj po travniku se je nestrpnost nenadoma razširila z vojne kot izdelka na vse druge izdelke ameriške potrošne družbe.

ČEZ ŠEST UR ALI ČEZ ŠEST LET

Seveda, zasluga za vse to gre upornosti in odločnosti vietnamskega ljudstva. Po njegovi zaslugi je vojna, ki naj bi ostala nevidna, postala vidna, po njegovi zaslugi se je spremenila v tisto, kar je. V kri, bolečino, trpljenje, žrtve, vojna je postala »človeška«, se pravi, z vojne so strgali krinko nesporne učinkovitosti in funkcionalnosti in pokazali njeno pravo nehumanost. Vojna je še naprej popoln, do kraja izdelan proizvod, toda brez tega lahko napovemo, da bodo zmanjšali njeno proizvodnjo. Konec bombardiranja Severnega Vietnama je že prvi zasoj na tekočem traku.

Major je končal svojo razlago. Hoče vedeti, če imam še kaj vprašanj. Pravim, da imam. »Koliko časa bo po vašem še minilo, preden bo prišlo v Vietnamu do pravega miru?« »Vojna lahko traja še šest ur ali pa šest let.« Skoraj da mu dam prav, Vojne v Vietnamu še ni konec in lahko, da je tudi sploh ne bo konec. Človek je ustvaril neko novo večnost, ki se lahko kosa z naravno večnostjo, to je povsem človeška večnost, industrijska večnost. Vojna, spremenjena v proizvod, lahko postane večna. Toda da bi postala kaj takega, je nujno, da obe strani gledata nanjo kot na proizvod, se pravi kot na nekaj, kar v resnici nima zveze s človeštvom. Tokrat eden od dveh ni verjel, ni hotel verjeti, pa se je uprl, mogoče tudi zato, ker ni bil industrijska država. Toda prihodnjič mogoče ne bo tako.

STALIŠČA ŠTIRIH DELEGACIJ V PARIZU

Polkovnik Hau Van Lau, član severnovietnamske delegacije na pariških pogovorih, z rangom ambasadorja:

»... ustavitev bombardiranja je bila brezpogojna. Nismo privolili v noben pogoj. Zato tudi gledamo na to ameriško odločitev kot na zmago vsega vietnamskega ljudstva in naprednih sil v ZDA ... V Južnem Vietnamu je za nas njegova prava predstavnica Fronta nacionalne osvoboditve. Saigonska administracija je le lutkovna vlada, ki so jo postavili Američani. Volitve so bile le farsa. Da pa bi pokazali svojo dobro voljo, smo privolili, da se predstavniki te administracije udeleže četverne konference. To pa še ne pomeni, da je priznavamo ... Politična rešitev vietnamskega problema obsega več vprašanj. Tu gre predvsem za vojaški vidik, se pravi za umik vseh ameriških in satelitskih čet in za uničenje vojaških objektov. Politični vidik pa mora temeljiti na petih točkah Fronte nacionalne osvoboditve, ki med drugim zahtevajo tudi ustanovitev široke koalicijske vlade nacionalne enotnosti. Ne more biti pravega premirja, dokler ne bosta urejeni ti dve zadevi ... Vsa ameriška oporišča, vsi vojaški objekti morajo biti uničeni ... Dokler bodo Američani nadaljevali agresijo na polovici našega ozemlja, bo ljudstvo Demokratične republike Vietnam imelo za svojo dolžnost podpirati boj bratov na jugu. Do končne zmage ... Med nami in Američani ni nikakršnega dogovora o pogovorih v dvoje ali pa o pogovorih med dvema stranema. Američani so sicer predlagali nekaj podobnega, toda mi smo zavrnili njihove predloge. Zato smo se končno domenili za konferenco štirih: Združene države, Demokratična republika Vietnam, Fronta nacionalne osvoboditve in saigonska administracija.«

Nguyen Thi Binh, vodja delegacije Fronte nacionalne osvoboditve in članica prezidija FLN:

»... stališče saigonske administracije sploh ne more vplivati na potek pogajanj. Po našem mnenju morajo ZDA prevzeti vso odgovornost za trmasto vedenje svojih saigonskih hlapcev ... Vse dokler se ZDA ne bodo do kraja odpovedale načrtom o agresiji v Južnem Vietnamu, vsi njihovi predlogi o premirju ne pomenijo nič drugega kot poskus, da bi pripravili naše ljudstvo, da bi se nehallo bojevati in tako pustilo proste roke petsto tisoč ameriškim vojakom, da bi nadaljevali z zločini proti naši deželi ... Mi si prizadevamo, da bi bila ustanovljena vlada široke nacionalne koalicije, demokratična vlada, v kateri naj bi bili najodličnejši predstavniki vseh družbenih plasti, vseh ver in vseh patriotičnih in demokratičnih poliitčnih skupin ... Južnovietnamsko ljudstvo in Fronta nacionalne osvoboditve bosta toplo sprejela vse tiste, ki priznavajo pravo pot, ki naj bi jo naša dežela ubrala v prihodnosti, ki si žele neodvisnosti in svobodni Južni Vietnam pa naj je bila njihova politična preteklost kakršnakoli .. Politični program Fronte nacionalne osvoboditve jasno določa, da si bodo v zunanji politiki prizadevali za mir in nevtralnost, se pravi, da Južni Vietnam ne bo sodeloval z drugimi državami v nobeni vojaški zvezi.«

Ambasador Pham Dang Lam, bivši zunanji minister in vodja saigonske delegacije:

»... mi smo glavna stran, zapletena v to vojno, Američani so le naši zavezniki, ki so nam prišli pomagat v boju proti komunistični agresiji, torej ne more biti pogovor o premirju brez naše udeležbe. Če bi Američani privolili v konferenco v troje, bi tvegali, da se znajdejo v vlogi agresorja in da tako dajo prav komunistični propagandi... To bi bila huda nevarnost za mir. Spet bi se ponovile napake ženevskih sporazumov, ki so pravi vzrok sedanjega spopada .. Mi se ne moremo udeležiti četvernih pogajanj, na katerih bi bila delegacija Fronte enakopraven samostojen partner. Zakonite in ustavne vlade ne morete enačiti z delegacijo uporniškega gibanja. Naša vlada je predlagala pogovore v dvoje. Našo stran, se pravi stran žrtev agresije, bi seveda zastopala delegacija Republike Južni Vietnam. To je po našem mnenju najbolj razumna rešitev, zakaj vojna v Vietnamu je predvsem naša vojna ... Fronta je samo značilno oboroženo uporniško gibanje, mi pa smo zakonita vlada.«

Ambasador Cyrus Vance, pomočnik Averella Harrimana na pariških pogovorih:

»... globoki vzroki vietnamskega spopada ostajajo. Hanoi ves čas govori, da se je ‚treba pogajati in hkrati nadaljevati boj'. Severnovietnamske čete so še vedno v Južnem Vietnamu, zasedajo pa tudi velika področja v Laosu in Kambodži. Infiltracija in boji v Južnem Vietnamu so še vedno nadaljujejo... Vojne bi bilo lahko hitro konec, če bi se Hanoi odločil za mirno sožitje s svojimi sosedi. Za Združene države pa lahko rečem, da so pripravljene sprejeti bistvena določila ženevskih sporazumov. Nočemo ne oporišč ne naše vojaške prisotnosti v Južnem Vietnamu. V Jugovzhodni Aziji smo angažirani, ker moramo izpolniti naše obljube do tistih ljudstev. Obljubili smo jim, da jih bomo zaščitili pred agresijo. Hočemo doseči, da bodo lahko ta ljudstva sama odločala o svoji usodi, brez vmešavanja od zunaj. Mislimo, da je le prava samoodločba ključ do miru v Južnem Vietnamu. Samoodločba lahko tudi odpre vrata gospodarskemu in socialnemu napredku v tem delu sveta. Če bo Hanoi zdaj spoštoval ta načela, sem prepričan, da bodo pogajanja uspešna ... Fronte ne priznavamo kot samostojne sobesednice. Fronto je ustvaril Hanoi, in ona se tudi vede v Južnem Vietnamu kot njegovo orodje. To seveda ne pomeni, da nima pristašev na Jugu, in zato bo tudi lahko pojasnila svoja stališča med pogovori. Toda prisotnost Fronte za konferenčno mizo ne zanika zakonitosti suverene vlade Republike Južni Vietnam in ji ne odvzema pravice, da govori v imenu južnovietnamskega ljudstva ... Precej zmede je okrog tega, in Hanoi je zapletel zadeve, ko je začel govoriti o četverni konferenci, celo o štirih silah. Odločno odklanjamo tak način označevanja pogovorov ... Med našimi dosedanjimi pogovori smo predlagali preprosto rešitev, da bi tako naredili konec neskončnemu prepričevanju, ki smo ga predvideli. Rekli smo, da je najpomembnejše, da se vse bojujoče se strani znajdejo za isto mizo in v pogovorih poiščejo pot k miru. Zato smo obvestili Hanoi, da bosta na naši strani mize sedeli delegaciji ZDA in Republike Južni Vietnam. Na svojo stran mize pa lahko povabijo, kogar hočejo. Izjavili so, da se bodo pogovorov udeležili predstavniki Fronte. Vsak je pač ukrenil tako, kot je menil, da je najbolje ... Ta formula ‚naša stran — vaša stran' je povsem pragmatična, z njo naj bi samo preprečili, da se ne bi preveč zavlekel začetek resnih pogovorov. Z njo naj bi se ognil barantanju o diplomatskem priznanju in protokolu. Naš namen je samo napredovati v konkretnem delu glede miru ... Izjavili smo, da pogovorov o politični prihodnosti Južnega Vietnama ne more biti brez predstavnikov zakonite vlade. Od 13. maja naprej smo se pogovarjali s Hanoiem predvsem o vojaških vprašanjih. Sedaj pa računamo, da bodo predstavniki Južnega Vietnama sodelovali na pogovorih in da bodo imeli odločilno vlogo v iskanju mirne rešitve ... Le Južni Vietnamci sami, brez vmešavanja od zunaj, naj bi odločili o svoji politični prihodnosti. Za ZDA pa velja, da smo že neštetokrat poudarili, da Južnemu Vietnamu samo pomagamo v boju proti tuji agresiji in da nam še na misel ne pride, da bi tej deželi vsilili kako koalicijsko ali pa kakršnokoli drugo vlado.«

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

PRED 50 LETI JE BILO KONEC „SKRPANE MONARHIJE"

IN AVSTROOGRSKA JE KAR RAZPADLA

Habsburška monarhija se je uradno imenovala Avstro-Ogrska dobrega pol stoletja: od pogodbe z Ogrsko (1867) do razpada ob koncu prve svetovne vojne leta 1918. Za Rusijo je bila največja državna tvorba v Evropi: merila je 676.616 kv. km. (toliko kot na primer Francija in ČSSR skupaj) in štela nekaj več kot 51 milijonov prebivalcev. Ogrski del je bil s Hrvaško in Slavonijo večji od avstrijskega, bil pa je dosti manj razvit in je imel tudi manj prebivalcev. Država je obsegala današnjo Avstrijo in Madžarsko, Južno Tirolsko, ki pripada danes Italiji, vso sedanjo Češkoslovaško, južni del Poljske, dve tretjini današnje Romunije, od jugoslovanskega ozemlja pa Slovenijo, vso Hrvaško z Istro, Bosno in Hercegovino (po aneksiji 1908) in Vojvodino.

Od Rudolfa I., utemeljitelja dinastije, ki je postal nemški cesar leta 1273, so sedeli Habsburžani na prestolih raznih evropskih držav šest in pol stoletij. Z vojnami in spretnimi ženitvami (Bella gerant alii! tu, felix Austria, nube! — Naj sev vojskujejo drugi, ti, srečna Avstrija pa se ženi!) so dosegli pod Karlom V. imperij, za katerega je cesar ponosno trdil, da v njem sonce nikoli ne zaide. Zadnji steber dinastije je bil avstro-ogrski cesar Franc Jožef, ki je vladal od revolucionarnega leta 1848 tja do sredine prve svetovne vojne, ko je že na pol bebast umrl.

Avstro-ogrska je bila konglomerat narodnosti. Po statistiki iz leta 1919, sestavljeni v interesu Nemcev in Madžarov kot vladajočih narodov po pogovornem in ne po materinem jeziku, je bil sestav prebivalcev takle:

Nemci	12.010.669
Madžari	10.067.992
Čehi in Slovaki	8.475.292
Poljaki	5.019.496
Ukrajinci	3.998.872
Hrvati in Srbi	5.545.531
Slovenci	1.349.222
Romuni	3.22.755
Italijani	804.271
DRUGE NARODNOSTI	860.365
SKUPAJ	51.356.465

Nemci in Madžari so bili celo po teh prikrojenih podatkih v znatni manjšini (42,9 odst.) v primerjavi s kompaktno slovansko večino (47,8 odst.). V narodnostnem in gospodarskem zatiranju podložnih slovanskih narodov je glavni vzrok razpada Avstro-Ogrske.

Dualistični sistem ureditve države je bil posledica globoke krize fevdalno-absolutistične Avstrije po letu 1848. Narodnostna in socialna nasprotja so izzvala revolucijo, ki je ogrozila obstoj habsburške monarhije. Avstrijce so pognali iz Lombardije, Metternich je moral odstopiti, prišlo je do vstaje v Pragi itd. Po zmagi kontrarevolucije v Nemčiji in Franciji je dinastija znova prešla v napad, po porazu pri Magenti in Solferinu (1859) pa je morala spet popustiti in je sklenila rešiti krizo zaradi narodnostnih gibanj v vsem cesarstvu s kompromisno preureditvijo državnega sistema. Kolebala je med federalističnim sistemom, s katerim si je hotela pridobiti simpatije velike večine slovanskih narodov, in dualističnim principom, ki je ustrezal interesom avstrijsko-nemškega meščanskega razreda in madžarskega plemstva. Po nekaj letih centralističnega vladanja je bila Avstrija premagana v avstrijsko-pruski vojni in habsburška dinastija ni imela več dovolj moči, da bi obdržala centralistični sistem vladanja. Izločena iz nemške zveze in pregnana iz Italije je monarhija sklenila zvezo z madžarskimi fevdalci, samo da bi obdržala na oblasti, pristala na dualistično koncepcijo in podpisala leta 1867 avstrijsko-ogrsko pogodbo.

Po tem dogovoru se razdeli Avstrija na dve polovici: na »kraljevine in dežele, zastopane v cesarskem svetu« (Gornja in Spodnja Avstrija, Tirolska s Vorarlbergom, Štajerska, Koroška, Kranjska, Goriška, Trst, Istra, Dalmacija, Češka, Moravska, Šlezija, Galicija, Bukovina) in na »dežele ogrske krone« (Madžarska s priključeno Gradiščansko in s Hrvaško in Slavonijo). Meja je tekla po reki Leithi, pritoku Donave. Dežele zahodno od te reke so spadale pod Cesarski svet na Dunaju, vzhodno od Leithe pa pod suverenost hrvaško-ogrske krone. Vsaka polovica je imela svojo posebno vlado, ki sta bili enakopravni in v notranjih zadevah neodvisni druga od druge. Oba dela države sta imela skupno samo vojsko, mornarico, vodstvo zunanje politike in deloma finance. Ohranili sta tudi skupnega monarha: avstrijski cesar je bil hkrati ogrski kralj.

USTROJ AVSTRO-OGRSKE

S prehodom na sistem dualizma je Avstro-Ogrska dobila dva gospodujoča naroda: avstrijske Nemce v Avstriji in Madžare na Ogrskem. Velika buržoazija je bila v glavnem nemška. Na Ogrskem je bila velika buržoazija gospodarsko in politično še tako slaba, da so imeli vso oblast v rokah plemiški veleposestniki. V avstrijskem delu države je bila precej razvita že tudi velika kapitalistična industrija, kljub temu pa tudi močna buržoazija in delavski razred. Ogrska kot skoraj čisto agrarna dežela je bila dobaviteljica surovin in prodajno tržišče za avstrijske industrijske proizvode, Avstrija pa je bila prodajni trg za pridelke ogrskega kmetijstva.

Na Ogrskem so večino kmečkega prebivalstva sestavljali predstavniki zatiranih narodov: Romuni, Slovaki, Srbi, Ukrajinci, Hrvati. Peščica zemljiških gospodov je imela v svojih rokah polovico vse zemlje. Pod oblastjo ogrskih zemljiških gospodov so bili zatirani narodi popolnoma brezpravni: Romuni, Ukrajinci, Srbi in Slovaki so bili skoraj brez predstavnikov v ogrskem parlamentu.

V Avstriji so zatirali Čehe, Slovake, Srbe, Slovence, Ukrajince in Italijane. Privilegiran položaj so imeli poleg Nemcev le Poljaki, ki jim je pripadalo skoraj vse gališko zemljiško plemstvo.

SILE SE GRUPIRAJO

Avstro-ogrska vlada pa se ni zadovoljevala samo s tem, da je zatirala Slovane v svojem cesarstvu, ampak je razen tega ovirala tudi osvobojevanje slovanskih narodov na Balkanskem polotoku izpod turškega jarma, kajti bala se je, da bi zmaga narodno-osvobodilnega gibanja balkanskih narodov okrepila težnje Čehov, Slovencev, Hrvatov, Ukrajincev in drugih slovanskih narodov v Avstro-Ogrski, ki so se borili za svojo osvoboditev.

Za konec 19. stoletja in začetek 20. je značilna grupacija evropskih držav v razne koalicije. Potem ko se je Rusija zaradi berlinskega kongresa odtegnila od Nemčije, je sklenil Bismarck z Avstro-Ogrsko defenzivno zvezo proti Rusiji (1879), ki se ji je pozneje (1882) pridružila še Italija, užaljena, ker si je Francija pridobila protektorat nad Tunisom. Nastala je tako imenovana »trozveza«. Na drugi strani pa se je Francija, da bi bila varna pred Nemčijo, sporazumela z Rusijo (1891). Leta 1904 sta sklenili Anglija in Francija »prisrčni sporazum«, ki je v bistvu le razdelitev interesnih sfer v Afriki in Aziji, in ko je bil 1907 podpisan še angleško-ruski sporazum, je stala »trozvezi« centralnim silam (Nemčija, Avstro-Ogrska, Italija) nasproti »antanta« (Francija, Anglija, Rusija).

Bilo je samo še vprašanje časa, kdaj bo prišlo do spopada med obema imperialističnima taboroma. Posebno grozeč in nevaren je bil položaj v evropski politiki leta 1913 v Podonavju in na Balkanu. Srbija, ki se je bila okrepila z zmagami v balkanskih vojnah in si povečala ozemlje, je bila vedno živahnejše središče gibanja za narodno zedinjenje Jugoslovanov, ki je hotelo odtrgati od avstrijske monarhije in pridružiti Srbiji precejšnji del habsburških pokrajin, to je Slovenijo, Hrvatsko, Bosno in Hercegovino ter Vojvodino. Zaradi tega gibanja, ki je grozilo habsburškemu cesarstvu z razsulom, je nameravala dunajska vlada že poleti 1913 začeti vojno s Srbijo, da bi uničila nevarno ognjišče jugoslovanskega narodnostnega gibanja. Temu načrtu so se tedaj uprli Italijani. Položaj je ostal napet in potrebna je bila samo še iskra, da bi zagorel svetovni požar.

28. junija 1914 so mladi zarotniki na izzivalnem obisku v Sarajevu prav na Vidov dan ubili avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo ženo Zofijo. Avstrija je poslala Srbiji 23. julija nesprejemljiv ultimat in ji 28. julija napovedala vojno. Ta prvi spopad je nujno sprožil ves sistem prijateljskih in sovražnih zvez, ki so bile sklenjene v zadnjih desetletjih, tako da so bile ob koncu julija in v začetku avgusta zapletene v vojni vrtinec že vse evropske velesile razen Italije.

Vzrokov za prvo svetovno vojno navajajo zgodovinarji obilo: imperialistična in militaristična miselnost velesil ter splošna politična, gospodarska in socialna napetost v Evropi; tekma med Anglijo in Nemčijo za svetovno vodstvo; nevzdržne socialne, gospodarske in upravne razmere v Rusiji; politika velesil na Daljnem vzhodu; francosko-nemški spor izza vojne 1870/71 (Alzacija-Lorena); zahteva slovanskih narodov po neodvisnem političnem razvoju; politika velesil na Balkanu, zlasti ob zasedbi (1878) in aneksiji (1908) Bosne in Hercegovine; balkanske vojne, ki so dvignile samozavest vseh Slovanov, zlasti južnih.

ZADNJI UDAREC — VOJNA

Ni naš namen opisovati vojnih operacij štirih brezmejno grenkih vojnih let. O tem govore debele knjige in stvari so tudi v naši publicistiki ob 50-letnici pomembnih dogodkov, ki smo se jih spominjali zadnja leta, dobro znane. Vojna sreča se je nasmihala zdaj tej zdaj drugi strani. Vsekakor je treba omeniti vstop Italije v vojno leta 1915 in usodni prekretnici v 1917. letu: v svetovno vojno so se vmešale Združene države Amerike, v Rusiji pa je z oktobrsko revolucijo prišel na oblast proletariat.

Ko je umrl avstrijski cesar Franc Jožef (1916), je močno upadlo upanje centralnih držav na končno zmago in bilo je nekaj poskusov za sklenitev miru, ki pa zaradi previsokih zahtev niso našli odziva pri antantnih silah. Prav tako brezuspešni so bili poskusi novega avstrijskega cesarja Karla I., da bi dosegel mir s posredovanjem sorodnikov svoje žene iz rodovine Burboncev. V začetku 1918. leta je bilo že na pretek znakov, da centralne sile ne bodo več dolgo zdržale: nezadovoljstvo ljudstva, sabotaže, zeleni kader, upori v vojski in mornarici, slaba prehrana in slab vojni material, brezperspektivnost boja. Zelo močno je vplivalo na padanje morale v taboru centralnih sil tudi 14 točk predsednika ZDA Wilsona, v katerih je predlagal demokratične osnove za preureditev Evrope. Deseta točka zahteva možnost za avtonomni razvoj narodov Avstro-Ogrske. V ta čas sodijo tudi razprave, da bi s trialistično ureditvijo priznali nekaj pravic tudi Slovanom v mnogonarodni državi.

Na jesen 1918 se je bojna sreča na vseh bojiščih prevesila v korist silam antante. Dogodki so se začeli razvijati z veliko naglico. Nemci so se na vsej zahodni fronti umikali, čeprav so lahko po podpisu mirovne pogodbe z Rusi v Brestu Litovskem (3. marca 1918) premestili čete z vzhoda na zahod. Italijani so končno z zavezniško pomočjo prebili fronto pri Vittoriu Venetu in zasedli brez odpora Južno Tirolsko, del Koroške, Primorsko, Notranjsko, Trst, Istro in Reko, ker je bila avstrijska armada v razsulu. Prebita je bila solunska fronta in Bolgarija je morala 29. septembra skleniti premirje.

3. oktobra 1918 so centralne sile prosile za mir na podlagi Wilsonovih 14. točk. Jugoslovani so 6. oktobra ustanovili v Zagrebu »Narodno vijeće Slovencev, Hrvatov in Srbov«. Po odklonilnem Wilsonovem odgovoru, ki je zahteval, naj Čehoslovaki in Jugoslovani sami odločajo o svoji nadaljnji usodi, je Narodno vijeće razglasilo svoj razširjeni program: združitev vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov ne glede na kakršnekoli meje v enotno, suvereno državo. 28. oktobra je Avstro-Ogrska sprejela Wilsonovo zahtevo in s tem prenehala obstajati. Še isti dan so v Pragi razglasili Čehi svojo neodvisnost; njim so v naslednjih dneh sledili Moravska, Šlezija, Slovaška, naslednje leto pa Podkarpatska Rusija. Za Poljake v Galiciji je to storilo Poljsko kolo.

Naslednji dan, 29. oktobra, se je Narodno vijeće razglasilo za »vrhovno instanco neodvisne države Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se hoče združiti s Srbijo in Črno goro«. Vse pokrajinske vlade so ga soglasno priznale in ukinile vsako državno-pravno razmerje z Avstrijo oziroma Ogrsko.

11. novembra 1918 so zaprosili za premirje še Nemci. Podpisali so ga v gozdu pri Compiègnu. Medtem je prišlo 9. novembra do revolucije v Berlinu, še prej so se uprli mornarji v Kielu in v drugih pristaniščih. Cesar Viljem II. in prestolonaslednik sta se odpovedala pruskemu in nemškemu prestolu in pobegnila na Nizozemsko.

Tudi na Ogrskem je nastal prevrat. Zaradi silne nezadovoljnosti ljudstva je grof Mihael Karolyi 30. oktobra prekinil zveze z Avstrijo in oklical republiko, istega dne pa je bila na Dunaju tudi Avstrija razglašena za republiko. Cesar Karel I. se je 11. novembra odpovedal prestolu in odšel v tujino.

Svetovnega klanja je bilo konec. Na ozemlju bivše Avstro-Ogrske so nastale nove države Češkoslovaška, Jugoslavija, Avstrija in Madžarska ter Poljska (deloma iz njenega ozemlja) spremenile so se meje Italije in Romunije.

Pravno je utemeljilo novo stanje mirovna pogodba z Avstrijo, ki so jo 10. septembra sklenili zavezniki v St. Germainu. Glede novih mej določa pogodba, da ohrani Avstrija bivše avstrijske province Zgornjo in Spodnjo Avstrijo, Salzburško, Tirolsko (severno od Brennerja), Vorarlberg, Zgornjo in Srednjo Štajersko in severno Koroško; za južno Koroško se določi plebiscit po preteku enega leta (kot je znano, smo ga zaradi avstrijsko-italijanskih mahinacij izgubili). Južna Tirolska pripade Italiji, prav tako Primorska s Trstom, Istra (brez Reke) deli Notranjske in Dalmacije — vse to po nesrečnem londonskem sporazumu, s katerim so sile antante pridobile Italijo za vojno napoved centralnim silam. Jugoslaviji je pripadel jugovzhodni del Koroške, Spodnja Štajerska, večina Kranjske in Dalmacije ter Bosna in Hercegovina. Poljska je dobila Galicijo, Češkoslovaška Češko, Moravsko in avstrijsko Šlezijo (brez Tešina). Nemška Avstrija naj postane zvezna država po švicarskem zgledu; prepovedano ji je, da bi se priključila Nemčiji. Plačati bi morala tudi vojno odškodnino, pa je ni nikoli, ampak je dobivala stalno gospodarsko pomoč od zaveznikov.

Z drugim delom nekdanje Avstro-Ogrske pa so zavezniki sklenili pogodbo 4. junija 1920 v Trianonu. Madžarska je odstopila severne dele (Slovaško z Bratislavo in Podkarpatsko Rusijo) Češkoslovaški, Bukovino, Erdeljsko in del Banata Romuniji, ostali del Banata, del Bačke, hrvaške dežele z večino otokov in Slovensko krajino pa Jugoslaviji.

Avstroogrske monarhije in oblasti Habsburžanov je bilo za vedno konec.

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

tovil vso naklonjenost konzulata pri urejanju potnih dovoljenj.

Prvim jugoslovanskim potnikom na Havaje (skupno jih je dvajset) so o potovanju spregovorili tudi predstavnik letalske družbe BOAC Jovan Popović in šef celjske poslovalnic »Kompasa« Leopold Perc.

Skupina bo spotoma ostala štiri dni v New Yorku, na Havajih skoraj teden dni, nazaj grede se bo ustavila za tri dni v San Franciscu in še za pol dneva v Londonu. Slišati je bilo sicer, da so se nekateri izžrebanci obotavljali na tako dolgo pot, kar pa skorajda ni moči verjeti, razen seveda, če jim ni bil predvsem v mislih denar.

IZŽREBANCI »GORENJA«: Na Havajih si utegnejo nenavadne goste dobro ogledati

ŠPORTNA STAVA

VAŽNA JE SAMO CENTRALA

Antonu Furlanu in Veljku Kenigu iz Zagreba se je nasmehnila sreča — v 35. kolu športne napovedi sta na svojem lističu 403466-3 imela v tretji koloni pravilnih vseh dvanajst napovedi. Ker je bilo to kolo prava senzacija — kar šest tekem se je končalo z neodločenim izidom — je kazalo, da bosta Kenig in Furlan dobila precejšnje denarce. Delala sta že načrte o novem stanovanju, o počitniški hišici in še marsičem.

Njuno veselje pa je trajalo le dva dni, potem pa se je vse zaobrnilo. Nekdanji boksarski šampion Veljko Kenig zagrenjeno pripoveduje, da sta s prijateljem pregledala pismeno poročilo Športne napovedi v časopisu »Eho«, ki je uradno glasilo o teh stavah. Med srečnimi številkami stavnih listkov ni bilo njune.

Kaj se je zgodilo? V časopisu je pisalo, da športnih stav iz Zagreba niso upoštevali, ker niso prispele pravočasno. In v centrali so nesrečnežema odgovorili, da nimata pravice do nagrade.

Med določili športne stave je rečeno, da morajo udeleženci te igre izročiti svoje kupone do določenega časa, kar jim potrdi s pečatom in nalepko uslužbenec, ki sprejme lističe. Tako potrdilo hranita tudi Furlan in Kenig. Toda v določilih tudi piše, da tisti igralci, katerih stave direkcija ni prejela do določenega roka, ne sodelujejo v igri, oziroma da organizacija ne odgovarja za kupone, ki niso prispeli v centralo po krivdi njihovih zastopnikov ali pa zaradi prometnih zadržkov.

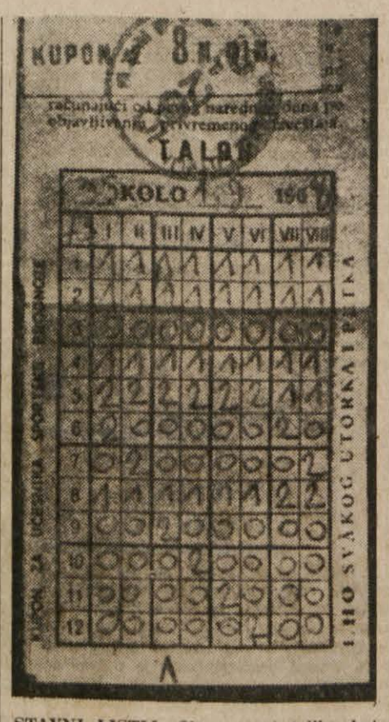

STAVNI LISTIČ: Žig pomeni toliko kot nič

Kenig in Furlan sta se obrnila na zagrebškega odvetnika, ki meni, da se pravila Športne napovedi ne skladajo s pravnimi normami o zastopstvu in polnomočju te odgovornosti glede na zakon o delovnem razmerju. Ta zakon med drugim tudi določa, da za napake svojih uslužbencev na delovnem mestu odgovarja podjetje.

GOLJUFIJE

»VELIKI GRADITELJ«

Način, ki ga je odkril ekonomist Tomislav Karadžić, kako je mogoče spremeniti milijon dinarjev v 42 milijonov dinarjev, bi presenetil še tako spretnega businessmana. V ta njegov uspešni posel pa je posegla beograjska tržna inšpekcija in kmalu vzela pogum morebitnim posnemalcem.

Ko se je Karadžić pred nekaj leti preselil iz Prištine v Beograd ter prevzel pri »Sumadijaprometu« upravniške posle, je potreboval stanovanje. Zato je v Prištini prodal hišo in si v Beogradu kupil veliko stanovanje. »Trgovska« žilica pa mu ni dala miru in v primorskem mestecu Tivtu je kupil še parcelo za 1,000.000 din.

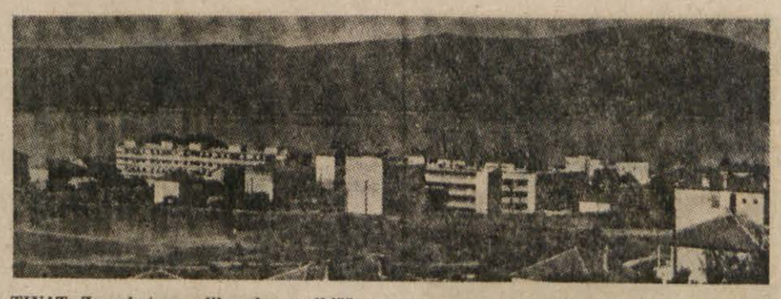

TIVAT: Za nekatere velikansko gradbišče

Vendar pa tu ni nameraval sezidati počitniške hišice, temveč kar dve hiši z 12 stanovanji. Morda se bo kdo vprašal, kaj je k temu porekla občina, saj zakon določa, da imajo lahko naši občani le dve večji ali tri manjša stanovanja. Karadžić je dobil gradbeno dovoljenje, občinski uslužbenec pa je zaradi podkupnine »zamižal« pred zakonom.

Zakon je bil spretnemu ekonomistu dobro znan, zato je svoje gradbeno dovoljenje prodal beograjski gradbeni zadrugi »Tehnika« za nič manj kot 44,590.000 starih dinarjev. S »Tehniko« se je domenil, da mu bodo 20,000.000 dinarjev nakazali na hranilno knjižico, za preostalo vrednost pa mu bodo zgradili dve stanovanji in garažo na prodani parceli. »Tehnika« je doslej utegnila uresničiti svojo obljubo le delno — na njegovo knjižico so vplačali 10,120.000 starih dinarjev.

Pri gradbenem dovoljenju je Karadžiću največ pomagal tivški referent za gradbeništvo Kostić. Seveda je bil za to bogato nagrajen; od »Tehnike« je prejel 300.000 starih dinarjev, od julija dalje pa mu plačujejo po 100.000 din na mesec za nadzorovanje gradnje. V ta posel je bilo vpletenih še več pomagačev, tako Jovan Marić, predsednik občine Novi Beograd, ki je »Tehniki« svetoval nakup.

Pogodbo med Karadžićem in »Tehniko« bodo morali razveljaviti, zatrjuje beograjska tržna inšpekcija, ker je v zakonu o prometu zemljišč in stavb rečeno, da zasebnih parcel ni dovoljeno prodajati po višji ceni, kot znaša trikratna prvotna cena.

SPREHOD PO TALIJINIH HRAMIH: GLEDALIŠČE V LJUBLJANSKI PASAŽI

ALI SE BO MGL ZAMERILO DRUGIM GLEDALIŠČEM?

V Mestnem gledališču ljubljanskem za razliko od vseh drugih gledališč na Slovenskem ne tožijo o denarnih težavah. Pred začetkom nove sezone so izvršili nekaj ukrepov, ki so za naše razmere vsaj nenavadni, če že ne nepriljubljeni. Simpatično in pametno je, da prihaja gledališče pred javnost s čistimi računi in obračuni, da se pri tem ne ozira ne na levo ne na desno. Saj je vodstvo gledališča s svojimi ukrepi in stališčem tvegalo vsaj dvoje stvari: 1. da se zameri drugim gledališkim ustanovam, 2. da bo kak nespametnež ob njihovih letošnjih uspehih predlagal za prihodnje leto zmanjšano dotacijo.

DURRENMATTOVI »PREKRŠCEVALCI«: Doslej najdražja predstava v Mestnem gledališču ljubljanskem. Na sliki Dare Ulaga v vlogi Johanna Bockelsona iz Leydena (Foto: Vlastja)

Mestno gledališče ljubljansko je za Dramo drugo ljubljansko gledališče, in edino v Sloveniji, ki se ne more ponašati z lepim pročeljem. Tega pročelja sploh ni, če izvzamemo dokaj skrit vhod iz ozke mestne pasaže, premračne, da bi bila privlačna. Pomanjkanje arhitektonskih privlačnosti odtehta dejstvo, da je dvorana v najstrožjem središču mesta in da je s svojo intimnostjo kar privlačna.

S pojmom Mestnega gledališča ljubljanskega je povezan vedro-resen repertoar, katerega lahkotnejši del po tradiciji že leta in leta za njimi sprejemajo na svoje odre podjetnejše amaterske igralske družine, s pojmom Mestnega gledališča ljubljanskega so povezani že vseskozi zgledno urejeni gledališki listi in njihov dragocen prispevek k slovenski gledališki publicistiki: knjižna zbirka, ki prinaša in ohranja gledališke spomine, študije, tekste in slovarje.

POGLED NA HIŠO

V boju s televizijo in kinematografi se morajo dandanes gledališča bolj kot kdaj koli prej boriti za svoje občinstvo. In vsako gledališče se bori na svoj način. Obiskovalci Mestnega gledališča so se morali skozi petnajst let gnesti v premajhnih garderobah in na preozkih stopniščih. Letos prvikrat drugače. Veliki reklamni napisi so vse poletje opozarjali Ljubljančane, da si za lesenimi opaži stotine delavcev in strokovnjakov prizadeva prav zanje, za večje udobje v gledališču. Prva etapa gradnje je sedaj končana, čeprav gradnja še zdaleč ni zaključena. Gledališče je dobilo novo pročelje, le da še zmerom ni vidno, ker gleda na frančiškanski vrt. Toda vidne so druge stvari: prostorna, svetla, zračna garderoba in prav takšna kadilnica, pa stopnišče, ki ne utesnjuje. Stalni obiskovalci gledališča so ob začetku sezone z olajšanjem vzdihnili: »Smo pa kar dobro sezidali, kaj?«

Kopica sezidanega ostaja za obiskovalce še nadalje nevidna, toda odražala se bo pri predstavah. To so prepotrebni stranski prostori, mizarske delavnice itd. Sicer pa gradnja še ni končana in v gledališču bodo morali še veliko potrpeti. Največ igralci, ki doslej niso imeli v garderobah kaj prida svetlobe, sedaj pa jim primanjkuje še zraka, saj so jih v sedanji fazi gradnje garderobe povsem zazidali.

Pusta in mračna, sedaj pa zares povsem opustela gledališka pasaža bo kmalu na novo oživela, pove gledališki direktor Miloš Mikeln. Tam, kjer je vhod v gledališče, se bo pasaža razširila. Predvsem pa bodo pasažo oživile trgovine, prostore bo dajalo v najem samo gledališče. Trgovska podjetja so za dragocen prostor v središču mesta zelo zainteresirana. Zdi se, da je Miloš Mikeln prinesel v svetost gledališča nekaj trgovskega, poslovnega duha.

Potem se sedeva v skromno ravnateljsko pisarno v dvoriščnem provizoriju. Prosim za odgovore na nekaj kratkih vprašanj.

MILOŠ MIKELN: Notranje rezerve

POGOVOR Z DIREKTORJEM

Prvo se tiče notranje reforme v gledališču, ki jo je Mikeln napovedal spomladi.

»Mislim, da je povsem uspela. Ne rečem, da je bilo lahko odpustiti deset odstotkov zaposlenih, toda ni bilo druge poti. V vsakem gledališču, v vsaki družbeni službi in politični organizaciji se z leti nabere nekaj balasta. O pogosto nepotrebno veliki administraciji v gospodarstvu pa tako in tako vsak dan beremo v časopisih. Marsikje ne storijo tega, kar smo storili pri nas, ker se bojijo postaviti ljudi na cesto. S tem ukrepom in z boljšo organizacijo dela se nam ne bo zgodilo to, kar smo predvidevali še ob začetku koledarskega leta: dvaindvajset milijonov izgube. Izguba bo znašala le kaka dva milijona.«

»Se ne bojite, da vam bodo zato zmanjšali dotacijo, da bodo več odrinili tistim, ki bodo hrupneje tožili o izgubah kot vaše gledališče?«

»Vztrajali bomo pri tem, da se vse kulturne ustanove tretirajo enako.«

»V tej sezoni ste podražili vstopnice za enainštirideset odstotkov. Je obisk zato upadel?«

»Pred tremi leti smo podražili vstopnice za devetdeset odstotkov. Takrat obisk ni upadel. Toda to je bil čas ekonomskega izravnavanja cen. Sedaj je položaj drugačen, ker so cene drugih dobrin dokaj stabilne. Nismo podražili vseh vstopnic enakomerno. Najbolj smo podražili tiste vstopnice, za katere je največje povpraševanje, najcenejših vstopnic pa sploh nismo podražili. Zanimivo je, da je zanimanje za dražje vstopnice še vedno večje kot za cenejše. Gledališki obiskovalci vedo, da so naše cene še vedno zmerne, da so gledališke vstopnice drugod po svetu občutno dražje.«

»Kdo je pravzaprav vaše občinstvo. Če izvzamemo premiere, vaše občinstvo na primer praviloma ne obiskuje Drame?«

»Kdo je naše občinstvo, tega niti mi ne vemo natanko, ker nismo izvedli nikakršne ankete. Kolikor lahko sam opazim, sestavljajo naše občinstvo enakovredno uslužbenci in delavci, precej obiskovalcev pa je tudi iz vrst starejšega meščanstva. Zanimivo je, da damo skoraj šestdeset predstav na leto za delovne kolektive. Kakorkoli že, naše občinstvo čuti tesno povezanost s hišo. To velja zlasti za abonente. Morali smo celo uvesti nekaj novih abonmajev.«

»V Mariboru na primer menijo, da je abonmajski sistem zgrešen in zastarel?«

»Tako? Zastarelo je tudi jesti in spati, ker se to počenja že tisočletja. Saj je res, da so abonmaji stara oblika, morda tudi zastarela. Toda pri nas se obnesejo.«

»Repertoar vašega gledališča je do polovice lahkoten, veder, zabaven, druga polovica pa naj bi bila angažirana, aktualna, sodobna drama. V vsakem primeru je to kompromis. Se občinstvo z njim strinja?«

»Razpolagamo s številnimi kritičnimi pripombami. Včasih menijo, da je preveč resnih del. Vendar večina ne mara samo lahkotnega razvedrila, ampak hoče tudi resna, moderna dramska dela. Največ pripomb dežuje na naš račun, kadar odstopamo od dolgoletnega ustaljenega koncepta, ki ste ga očrtali v vprašanju. Mi smo z uresničevanjem svojega koncepta povsem zadovoljni. Mi navsezadnje nismo Drama, ki ima drugačne naloge, ki mora svojemu občinstvu posredovati klasiko in ki mora navzven reprezentirati slovensko dramatiko in raven slovenske gledališke kulture. Pri zabavnem repertoarju skušamo doseči čim višjo raven. V opereto se na primer že ne bomo spustili.«

MIR PRED VIHARJEM?

Letos so imeli že tri premiere, med njimi izvirno delo mladega dramatika Toneta Partljiča. Kmalu bo sledila vedra komedija Mire Miheličeve. Dramsko delo pesnika Gregorja Strniše pa so odložili za prihodnjo sezono.

Trenutno vlada v gledališču živahno delovno vzdušje; nekoliko manj je govorjenja o denarju in denarnih težavah. Ta mir pa se bo bržkone vzburkal v začetku prihodnjega leta, ko bo šlo za dotacije.

JANEZ KAJZER

ljubezen gre (tudi) skozi želodec - zato kuhajte z VEGETO!

ZA VAS S PODRAVKA SRCEM PRIPRAVLJA

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

PLESALKA ISADORA DUNCAN

PREDHODNICA CVETLIČNIKOV

V BOSTONU SO JO PREZIRALI, V ST. LOUISU IZŽVIŽGALI, V BERLINU, PARIZU IN LENINGRADU OBOŽEVALI. BILA JE AMERIČANKA BREZ DOMOVINE, PRAPODOBA DANAŠNJIH »HIPPIEJEV«, OTROK CVETLIČNIŠTVA, KI JE S SVOJIMI PLAMENEČE RDEČIMI LASMI IN KOT VIJOLICA MODRIMI OČMI PUSTILA OGNJENE SLEDOVE NA ŠTIRIH KONTINENTIH.

Zasebno življenje Isadore Duncan — se spominja sir Frederick Ashton, eden najslavnejših koreografov in vodja londonskega Royal Balleta — ni bilo srečno, zato pa je bila velika umetnica. Utrla je pot modernemu plesu in močno vplivala na balet in gledališče naših dni. In zdaj, enainštirideset let po njeni smrti berem, da jo je tudi Hollywood počastil z najvišjim odlikovanjem: s filmom o njenem življenju. (Igra jo Vanessa Redgrave, ruskega pesnika Jesenina mladi zagrebški igralec Črnko. Film so snemali tudi v Opatiji.)

Prvič sem jo videl leta 1921 v Londonu, ko sem bil še šolar. Odeta v grški hiton iz tankega šifona je plesala Brahmsove valčke, Izoldino ljubezensko smrt in Chopinov pogrebni marš. Z otožno gracijo in neposnemljivo intenzivnostjo je demonstrirala svoj novi plesni slog, tisto tako tekočo, gibko, poduhovljeno izrazno obliko plesa, ki se tolikanj razlikuje od otrplega baleta. Menila je, da je balet tedanjih dni iznakazil človeško postavo, zato je skušala s svojim primerom doseči, da bi se odprl njenim predstavam o naravnem, izraznem gibanju. Bil sem osupel in zagrabil me je njen ples, tako da sem jo hodil kar naprej gledat. Marsikaj sem kasneje prevzel v svoje balete — na primer način, kako je uporabljala roke in noge, ali kako je tekla po odru.

Široka publika se je spominja predvsem po škandalni kroniki v časopisju — zame pa je bila predvsem plesalka s poduhovljeno vitalnostjo in umetniško močjo, ki je ubirala nove poti. Seveda je bilo njeno življenje burno, toda delo ji je bilo vseskozi sveto.

ŠKANDALI OD VSEGA ZAČETKA

Dora Angela Duncan se je rodila leta 1878 kot najmlajša štirih otrok v San Franciscu. V njenih otroških spominih revščina in beganja iz enega umazanega stanovanja v drugega niso igrali ravno majhne vloge. Njen oče je družino tik pred njenim rojstvom zapustil in mati je, da bi preživela štiri otroke, poučevala klavir in pletla rokavice in šale, ki so jih otroci potem prodajali od hiše do hiše.

Dorita, kot so jo tedaj klicali, je komaj zlezla iz plenic, ko je že začela improvizirati plese, kadar je mati prebirala tipke. Deset let je bila stara, ko je pustila šolo in začela doma poučevati ples. Šest, sedem let kasneje se razvila v vitko, dolgonogo in cvetočo lepotico. Plesala je v nekem chicaškem lokalu, v vrtni restavraciji ko jo je odkril impresario Augustin Daly in jo angažiral v svojem newyorškem gledališču. Toda igralstvo ji ni prav ležalo in kmalu se je odločila za samostojne plesne večere.

Ni bilo dolgo, ko je postala znana. Ne toliko zaradi plesanja kot zaradi škandalov. Bil je to čas, ko je v dobri družbi beseda »noga« veljala za ostudno. Isadora pa je skakljala po odru z razkritimi rokami, razkritim vratom, razkritimi nogami in samo s kakšno cunjico blaga na telesu. Nekoč je štirideset dam ogorčeno vstalo sredi predstave in odpihalo skozi vrata.

Malo umetnikov je bilo kdaj deležno tako uničujočih kritik. Ena se je končala z napotkom, da je »obžalovanja vredno, ker odhaja v Anglijo, saj živimo s to deželo zdaj v miru«.

EVROPSKA SLAVA

London pa je bil od vsega začetka fasciniran od nje. Njena drhteča lepota in ameriška neposrednost sta očarali družbo. Plesala je predvsem v zasebnih salonih in trikrat je prevzela pokroviteljstvo nad njenimi nastopi celo sama princesa Helena, hči stroge kraljice Viktorije. Pariz je ni sprejel nič manj navdušeno. Kipar Auguste Rodin jo je skiciral in rekel: »Narava ji je dala moč, ki je ni mogoče imenovati talent, marveč genialnost.«

Njeno kaotično zasebno življenje ni bilo tako uspešno. Njena tragedija je bila, da ni mogla spraviti v sklad ljubezni in umetnosti da ni mogla živeti brez enega ali drugega. 1902 se je hotel z njo poročiti neki madžarski igralec v Budimpešti. Po tednih vroče zaljubljenosti pa je spoznala, da ni rojena za družinsko ognjišče. V Opatiji na jadranski obali je srečala poslednjega brata avstrijskega cesarja Franca Jožefa, nadvojvodo Ludvika Viktorja, in to ljubimkanje je dalo pikantno snov za opravljanje na dvoru. Še zlasti, ker se je v Opatiji kopala v skrajno nespodobnem kopalnem kostimu. Tiste čase so spodobne dame stopale v vodo s črnim krilom nad dolgimi nabranimi hlačami in prav tako črnimi čevlji in nogavicami. Isadora pa se je razkazovala v svetlo modri tuniki, segajoči komaj do kolen, z globokim izrezom in — brez čevljev in nogavic. Strašno! Toda nadvojvoda je izgubil oči in srce.

Kot evropska zvezda je dobivala velikanske honorarje. V Münchenu ji je publika navdušeno vriskala in po predstavi so študentje z baklami v rokah vozili njeno kočijo po mestu. Berlin jo je častil kot »božansko Isadoro«. Tam je srečala avantgardističnega scenografa Edwarda Gordona Craiga, ki ji je naredil otroka, leta 1906 rojeno hčerko Deirdre. Namesto da bi razmetavala denar za kožuhe, nakit in obleke, je v Nemčiji ustanovila internatsko šolo — spodbudila jo je Cosima Wagner — in brezplačno vzgajala dvajset revnih otrok v umetnosti gibanja. Nameravala jim je »pomagati do boljšega življenja, ko bi na tej žalostni zemlji nekoč razširjali bleščeči žar veselja in lepote«. Kakor je bila ta ideja fantastična, Duncanova ji je vendarle posvetila velik del svojega življenja. Kamorkoli je šla, najprej je iskala denar za to svojo šolo. Ko so deklice lahko javno nastopale, — v Evropi, Ameriki — so jih imenovali »The Isadorables«.

Potem je Isadora osvojila Rusijo, trdnjavo tistega klasičnega baleta, ki ga je zaničevala. Plesala je v svojih skromnih kostimih pred nič manj skromnimi draperijami na glasbo Glucka, Beethovna in Chopina. Najbolj slavne baletke dežele, med njimi Ana Pavlova, so jo hodile gledat. Veliki koreograf Sergej Diagilev je rekel, da je »zadala nepopravljiv udarec klasičnemu baletu cesarske Rusije«. Peter Lieven, protektor baleta, je rekel, da je »prva, ki je s plesom razkrila smisel muzike, prva, ki pleše muziko — ne na muziko«.

Pijana svojih uspehov je srečala Parisa Singerja, dediča tovarnarja šivalnih strojev. Naredil ji je njenega drugega otroka, Patricka. Ko je Singer na francoski Rivieri uredil vilo zanjo in za njeno šolo, se je zdelo, da ima vse, kar si lahko želi: uspeh v poklicu, denar za šolo, dva otroka, ljubezen in občudovanje. Ta sreča je trajala tri leta. In potem je prišel 19. april 1913.

Njena otroka, medtem sedem in dve leti stara — sta z avtomobilom zgrmela v prepad blizu Versaillesa. Tisti večer so stotine študentov z belim cvetjem prikrile grmovje pred njeno pariško hišo, kamor so bili prinesli njena mrtva otroka. Sama se je hrabro borila z bolečino: »Ne, ne jokati! Tako pogumna bom, da bo smrt lepa. Pomagati hočem vsem materam na svetu, ki so kdaj izgubile otroka.«

Strta od izgube je odpotovala iz Pariza v svet: v New York, Neapelj, Montevideo, Buenos Aires in Atene. Ko je izbruhnila vojna, je bila njena Marsejeza njen največji triumf. Aprila 1916 je plesala v pariškem Trocaderu, ko so nemški topovi obstreljevali Verdun. Kot Delacroisova Svoboda oblečena v škrlat, je z razkritimi prsmi priplesala na oder in njeni gibi so bili en sam klic k uporu. Publika je vstala in jokaje zapela refren himne.

Priznanja domovine, za katerim se je tako gnala, pa ni bila deležna. Amerika je bila šokirana. V svoji naivni odkritosrčnosti je Isadora rada vprašala: »Zakaj bi bil kak del mojega telesa bolj nemoralen kot drug?« V Bostonu je nekemu novinarju dejala, da bi rajši plesala gola kot pa v dvoumni »poloblečenosti kake revijske plesalke«. In bostonski publiki je zabrusila: »Nekoč ste bili divji in neukrotljivi! Ne dajte se ukrotiti. Saj sploh ne veste, kaj je lepota!«. Potem si je strgala tuniko s telesa in pokazala na svoje telo: »Tole je lepota!«

NEMA LJUBEZEN

Novo zgražanje je sprožila njena poroka z ruskim pesnikom Jeseninom, 1922 v Moskvi. Jesenin je bil sedemnajst let mlajši od nje in ne samo velik lirik, marveč tudi velik egoist in pijanec. Ni mu bilo po volji, da je bil v njeni senci. Tega ni prenesel. Njegovo ljubosumje je mejilo na bolestnost. In pri vsem tem se nista znala niti sporazumeti. Ona ni znala govoriti rusko, on ni znal govoriti drugih jezikov. Ljubil jo je in mrzil. Ločila sta se. V isti sobi hotela Angleterre v Leningradu, v kateri sta bila preživela z Isadoro medene tedne, se je potem obesil. Še prej si je prerezal žilo na zapestju in s krvjo napisal svojo poslednjo pesem.

Isadora ni bila njegova edina vdova, toda sovjetski zakoni so jo imenovali za edino dedinjo in ji priznali tantijeme od njegovih pesmi, vsega 300.000 rubljev. Čeprav je bila skoraj brez vsega, je denar prepustila Jeseninovi materi in sestram.

Sence večernega mraka so se jele spuščati na njo. Njeni lasje so bili štrenasti in rdeče pobarvani. Leta 1927 je v Nizzi umrla: dolg, rdeč šal se je bil zapletel v špice športnega bugattija in jo zadavil. Še prej je smeje se pomahala svojim prijateljem, rekoč: »Adieu! Peljem se v nebesa!«

JOGI®

JOGI ZA LAHKO NOČ

ZA VAS, KI STE

ZAHTEVNEJŠI

IN VAS RADO ZEBE SO KOT NALAŠČ BLAZINE IN VZGLAVNIKI JOGI – SPALI BOSTE NA TOPLEJŠEM, UDOBNEJE, ZADOVOLJNEJŠI...

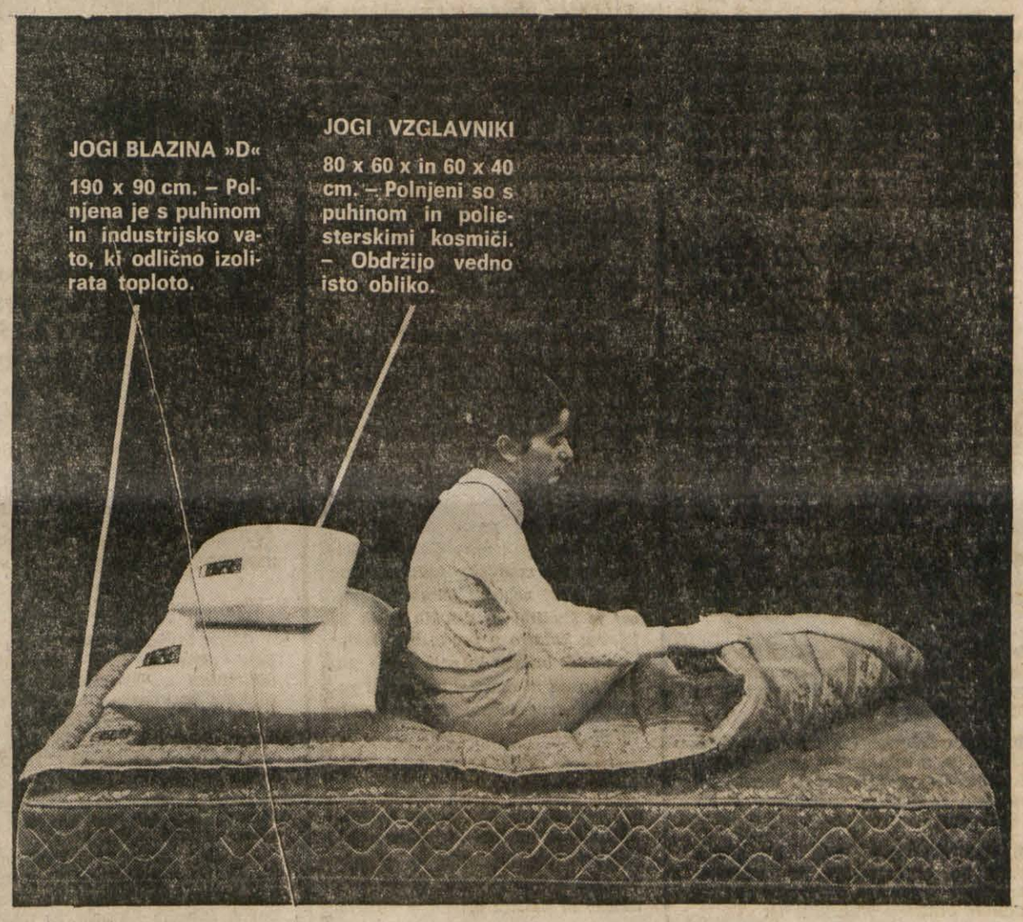

Izpolnite in pošljite na: MEBLO — NOVA GORICA

POŠLJITE BREZPLAČNO PROSPEKT O VZMETNICAH »JOGI«

IME IN PRIIMEK

NASLOV

MEBLO

JOGI MEBLO NOVA GORICA

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

ZDA

KAKŠNA BO NIXONOVA VLADA

Kakšna bo nova ameriška vlada, ki jo sestavlja Richard Nixon, bo znano v prvi polovici decembra. Zdaj ko so prišli na oblast republikanci, je treba v administraciji zamenjati kar 1200 ljudi. Od teh jih je 400 zelo blizu ali na vrhu v vladi.

Naloga ne bo lahka, saj se dogaja, da ljudje, ki jih predsednik določi, ne sprejmejo funkcije. Znano je, da se je moral John Kennedy leta 1960 pošteno truditi, preden je prepričal McNamaro, naj sprejme mesto obrambnega ministra.

Nameni novega ameriškega predsednika so bolj ali manj znani. Pravijo, da bo svojemu podpredsedniku Spiru Agnewu zaupal široko sodelovanje v vladi. Ponavadi je bilo mesto podpredsednika le častno mesto. Za mesto zunanjega ministra zdaj predvidevajo dve imeni: prvo je Nelson Rockefeller, mož, ki bi bil s svojimi bogatimi političnimi izkušnjami kaj primeren za to nalogo in o katerem so nekaj časa ugibali, da utegne postati obrambni minister. Na žalost pa se Nelson bolj slabo razume z »glavnim«. Drugi možni kandidat je liberalni republikanec William Scranton.

Stolček obrambnega ministra bo, kakor sodijo nekateri, Nixon zaupal Scoopu Jacksonu. Po Eisenhowerjevem zgledu bo morda tudi novi predsednik ponudil vodstvo finančnega ministra kakemu industrijskemu mogotcu, verjetno Davidu Rockefellerju, bratu Nelsona Rockefellerja.

Minister za zdravstvo naj bi bil John Gardner, ki je eden najuglednejših ameriških pilotov Če tega mesta ne bo maral sprejeti, mu je Nixon menda pripravljen ponuditi kakršnokoli mesto v vladi.

LLEWELLYN THOMPSON — Biti ambasador v Moskvi ni preprosta stvar

Zdravstvo naj bi sicer prišlo v roke massachusettskega guvernerja Volpeja.

Ugledno mesto bo morda dobil tudi poraženi demokratski kandidat Hubert Humphrey. Možno je, da mu bodo zaupali mesto veleposlanika v Združenih narodih ali pa težavno nalogo »potujočega ambasadorja«, ki jo ima zdaj Averell Harriman. Harrimana, ki se je pogajal z mnogimi velikimi politiki sveta, Churchillom, Stalinom, de Gaullom, bo verjetno zamenjal Henry Cabot Lodge, prav tako znana politična osebnost. Minister za trgovino bo verjetno George Romney, pravosodni minister pa stari Nixonov prijatelj Younger.

Da je izbira ministrov dokaj zapletena, je jasno, prav tako trd oreh pa bo tudi izbira moža, ki bo odpotoval na ameriško veleposlaništvo v Moskvo. O vprašanju novega ameriškega veleposlanika v Sovjetski zvezi so se v ameriških političnih krogih močno razvneli.

Llewellyn Thompson, dosedanji poslanec v Moskvi, je že povedal, da se bo kmalu odpovedal svoji dejavnosti.

Ker pa se je Thompson v zadnjih letih tako izkazal, ga bodo skoraj gotovo prosili, da bi še naprej opravljal svojo funkcijo. Vendar je malo verjetno, da bi ostal v Moskvi.

Ambasada v Moskvi ni bila nikoli kaj prida privlačna za ameriške politike zaradi mnogih težav: raje se potegujejo za veleposlaniške službe v evropskih državah.

PORTUGALSKA

AFRIKA GOLTA VOJAKE

V najstarejšem in največjem kolonialnem kraljestvu sveta, ki je triindvajsetkrat večje od svojega gospodarja, že petsto let vihra portugalska zastava. Ob smrti predsednika Salazarja se je v Lizboni spet pojavilo vprašanje, ali se Portugalski sploh splača obdržati kolonije, in če že, kakšne bodo žrtve, ki jih bo zato morala dati dežela.

Vprašanje si zastavljajo tudi v južnoafriški Pretorii.

Kajti Angola in Mozambik, največji portugalski koloniji, pomenita tehnično razviti Južni Afriki zaledje s ceneno delovno silo, in pa vmesen korak v širjenju vpliva proti severu. Ta njihova politika prodiranja proti severu je povzročila tudi povezovanje med Južno Afriko, Smithovim rodezijskim režimom in Portugalsko, ki ima prvenstveno vojaški značaj. V senci vojaške alianse se razvija tudi tako imenovani južnoafriški skupni trg. V deželah skupnega trga naj bi črni prebivalci tudi bili ekonomsko podjarmljeni, in to tudi s pomočjo zlata in tehnike Južne Afrike ter velikih investicij zahodnega sveta, ki se stekajo v Južno Afriko.

Vendar je pogoj za to, menijo, naslednji:

Portugalska mora vsekakor obdržati oblast v svojih kolonijah.

Z novimi okrepitvami vred se je število portugalskih vojakov v Afriki povečalo na 120.000 vojakov.

V Angoli in Mozambiku so Portugalci prisiljeni da se umikajo v utrjene vasi. Pred leti so preganjali peščico upornikov, ki je sedaj narasla na od 8 do 10 tisoč borcev, ki so združeni v Angoli v osvobodilni organizaciji MPI, v Mozambiku pa v organizaciji Frelimo. V Rodeziji upor Afričanov še ni zavzel takega obsega, vendar je stanje bele manjšine precej manj rožnato, kot je bilo ob samovoljni razglasitvi neodvisnosti.

INDIJA

AKCIJA PROTI UPORNIKOM

Po poročilih, ki so jih poslali voditelji upornikov plemena Naga, je Indija začela na mejno področje z Burmo pošiljati nove vojaške okrepitve. Videti je, da namerava indijska vlada preprečiti povratek v domovino upornikom plemena Naga, ki so se šolali v vadbenih taboriščih na Kitajskem in zdaj pritiskajo skozi Burmo v domovino. Skozi Kohimo, glavno mesto indijske zvezne države Naga, pelje vsako noč 100 do 200 vojaških transportnih avtomobilov, ki so namenjeni v Tuensang ob burmanski meji. Uporniški voditelji menijo, da je po zadnjih premikih razmerje med vladnimi vojaki in uporniki približno 30 : 1.

Indijski poveljnik, ki je v junijskem napadu na neko uporniško utrdbo blizu

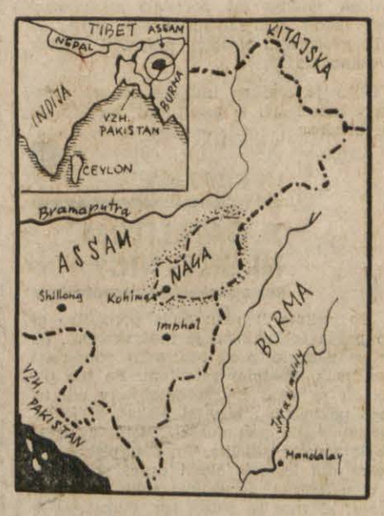

Kohime doživel hud poraz, po vsej verjetnosti še ne namerava napasti uporniških enot, ki imajo položaje v džungli. Indijski vojaki za sedaj samo stražijo prebivalstvo po vaseh dežele Naga, da bi ne podpiralo upornikov, vendar pa to, lahko bi rekli, običajna vojaška dejavnost ni v zvezi s poglavitnim namenom operacije. Uporniški voditelji so prepričani, da je

PODELITEV ZIHERLOVIH PLAKET TEDENSKE TRIBUNE NAJBOLJŠIM SLOVENSKIM ŠPORTNIKOM LETOS ŽE DESETIČ

OB JUBILEJU — NAJVEČJI USPEHI

Gre za naključje, ki pa je vendar izredno razveseljivo: jubilejna X. podelitev plaket Branka Ziherla sovpada z doslej najuspešnejšo sezono jugoslovanskih in tudi slovenskih športnikov v mednarodni areni. Olimpijski prireditvi v Grenoblu in Mexicu, pa tudi druga tekmovanja, so prinesli našim zastopnikom toliko dragocenih lovorik kot še nikdar prej. In prav to je nenazadnje veliko zadoščenje tudi kolektivu Tedenske tribune, ki se je pred desetimi leti odločil v spomin na športnika in borca Branka Ziherla dati pobudo za podeljevanje njegovih priznanj — prvo te vrste v naši republiki — ki bi naj bile v spodbudo prav vrhunskim športnikom . . .

● Zlato plaketo bo sedmič v zadnjih osmih letih dobil telovadec **Miro Cerar.** (Partizan Narodni dom) Ob ustanovitvi tega priznanja je bil Miro še novinec v mednarodni areni, pa tudi v svojem prvem olimpijskem nastopu pred osmimi leti v Rimu je ostal praznih rok. Odtlej pa je šla njegova pot strmo navzgor. Tudi v Mexicu je znova dokazal, da je tekmovalec, ki bi lahko nastopil v vsaki vrsti na svetu (edini izmed vseh drugih je premagal tako kakega Japonca kot tudi reprezentanta SZ), na konju z ročaji pa je obranil »zlato« iz Tokia in tako postal edini telovadni olimpionik iz leta 1964, ki je zmagal tudi v Mexicu.

● »Srebrn« je tokrat **Ivo Daneu** (Olimpija), najboljši jugoslovanski košarkar vseh časov. V Mexicu se mu je izpolnila velika želja: po kopici kolajn z evropskih in svetovnih prvenstev je z modro reprezentanco nazadnje osvojil tudi olimpijsko odličje. Sam pravi, da mu je »srebro« iz Mexica najdragocenejši športni dosežek.

● Bron je Tedenska tribuna namenila **Miru Steržaju** (Branik), ki mu je letošnja tekmovalna sezona tudi prinesla doslej največje zadoščenje: postal je svetovni prvak. Po vrsti velikih uspehov mu je v spisku dosežkov manjkal samo še ta — največji, saj kegljanje ni na sporedu olimpijskih iger.

KOT VSAKO LETO — TUDI SPOMINSKE PLAKETE

Seveda pa je bilo osvojenih kolajn in drugih imenitnih dosežkov slovenskih športnikov v letu 1968 toliko, da samo tri poglavitne plakete nikakor niso bile dovolj kot nagrada najuspešnejšim. Zato je TT na temelju svojih vsakomesečnih ocenjevanj podelil še 12 spominskih plaket. Dobijo jih naslednji (po abecedi):

● **Majda Ankele-Samaluk (Triglav)** za izredno uspel nastop na olimpijskih igrah v Grenoblu, ko se je v slalomu uvrstila na 12. mesto.

● **Marjana Bremec** (Olimpija) — članica državne košarkarske reprezentance, ki je na evropskem prvenstvu osvojila srebrno kolajno.

● **Vinko Jelovac** (Olimpija) — košarkar, ki je z mladinsko reprezentanco Jugoslavije osvojil drugo mesto na evropskem prvenstvu mladincev v Vigu (Španija).

● **Aleš Kunaver** (PD Ljubljana-Matica) za organizacijo prvenstvenega zimskega vzpona v Čopovem stebru in vodstvo odprave v Hindukuš.

● **Marjana Lubej** (Kladivar) za vrsto rekordov v tekih, še zlasti pa za 12. mesto v peteroboju na olimpijskih igrah v Mexicu.

● **Bruno Parma** (Maribor) — član šahovske reprezentance Jugoslavije, ki je na olimpiadi v Luganu osvojila srebrno kolajno.

● **Meta Štoka** (Olimpija), košarkarica, ki se je z evropskega prvenstva na Siciliji vrnila kot članica vicešampionske ekipe.

● **Jože Turk** (Triglav) — kegljač, ki je v paru z Mirom Steržajem osvojil na svetovnem prvenstvu v Linzu srebrno kolajno.

● **Nataša Urbančič** (Kladivar) — metalka kopja, imenitna šesta v Mexicu in jugoslovanska rekorderka v tej disciplini.

● **Edvard Vecko** (Olimpija) — namiznoteniški igralec, ki je v paru s Stipančićem postal v Lyonu evropski prvak 1968.

● **Ludvik Zajc** (Jesenice) — Z 9. in 14. mestom na olimpijskih preizkušnjah v St. Nizieru in Autransu ter še posebej s 3. mestom na tradicionalni holmenkollnski tekmi je doslej najuspešnejši jugoslovanski smučarski skakalec.

● **Aljoša Žorga** (Olimpija) — košarkar, ki je z jugoslovansko reprezentanco v Mexicu osvojil drugo mesto in postal tako dobitnik srebrnega odličja.

Uspehov je bilo tokrat toliko, da ni bilo mogoče posebej nagraditi na primer tudi tako uspešnih športnikov kot so bili drugi člani jugoslovanske telovadne vrste — 6. v Mexicu in pa igralci jugoslovanske hokejske reprezentance, ki je v Grenoblu zmagala v skupini B. in tako postala 9. na olimpijskem turnirju.

BRANKO BI BIL VESEL IN PONOSEN

Branko Ziherl je športnik, po katerem smo pred 10 leti poimenovali priznanja najboljšim slovenskim športnikom, Seveda ne brez razloga, kajti Branka lahko povsem po pravici postavljamo za vzor našim mladim: ni bil le vrhunski tekmovalec v skokih v vodo — sploh eden naših najboljših predvojnih športnikov, bil je tudi velik človek in borec. In ne nazadnje: tudi poklicno se je hotel zapisati telesni kulturi, saj je študiral na visokih šolah za telesno kulturo v tujini, vse dokler se zaradi bolezni in nato vojne, katere konca ni dočakal, ni moral podrediti drugačnemu življenjskemu ritmu.

Branko Ziherl bi bil danes vesel svojih naslednikov in ponosen nanje. Izpolnila bi se mu bila namreč velika želja, da tudi Slovenija in Jugoslavija kaj pomenita na mednarodnem športnem odru. Razen telovadcev in peščice drugih, v Ziherlovem času namreč nismo imeli v tujini afirmiranih športnih imen, samo v zadnjih desetih letih, odkar TT podeluje Ziherlova priznanja, pa so slovenski športniki osvajali kolajne na olimpijskih igrah, svetovnih in evropskih prvenstvih v vrsti disciplin (gimnastika, košarka, kegljanje, kajakaštvo, namizni tenis, kegljanje na ledu, šah, veslanje) in tako tudi na tem področju prispevali k ugledu naše družbe na tujem.

E. BERGANT

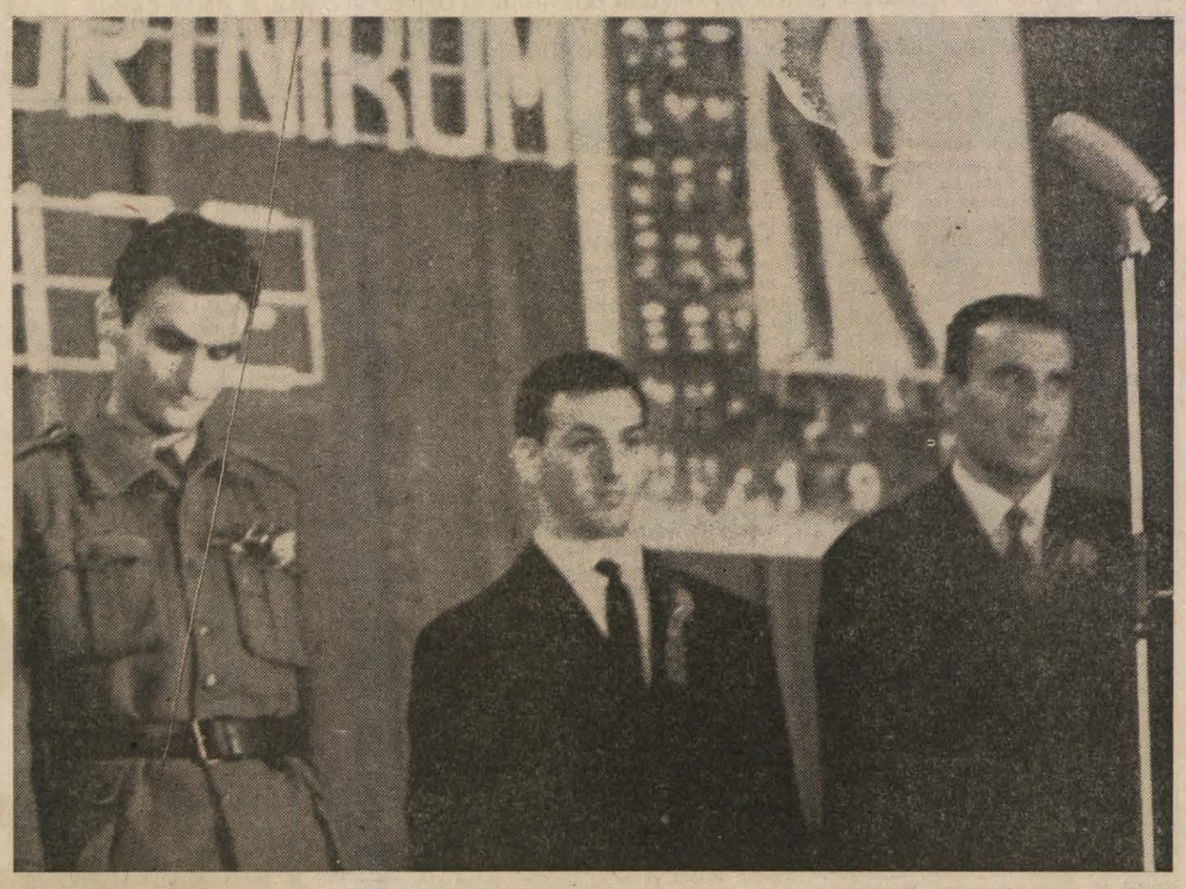

Z ENE IZMED SLOVESNIH PODELITEV ZIHERLOVIH PLAKET: z desne Daneu, Cerar, inž. Eržen (l. 1966 v Slovenskih Konjicah).

MIRO IN IVO O PLAKETI

»Športnika desetletja« bi lahko imenovali telovadca Mira Cerarja in košarkarja Iva Daneva, ki sta tudi letos med prvonagrajenci. MIRO CERAR je bil doslej šestkrat zapored najboljši slovenski športnik (1961–1966), leta 1967 pa je dobil srebrno plaketo Branka Ziherla, leta 1960 je dobil častno plaketo za izjemne dosežke, leto poprej pa ni bil med nagrajenci. Kapetan jugoslovanske košarkarske reprezentance IVO DANEU je bil vsa leta med nagrajenci, razen leta 1964. Dvakrat je bil prvi (1967 in 1960), petkrat je osvojil srebrno kolajno (1959, 1962, 1963, 1965, 1966), leta 1961 pa je dobil bronasto kolajno.

Miro Cerar in Ivo Daneu torej najlaže povesta, kaj zanju in vsakega športnika ali športnico sploh pomeni plaketa športnika in borca Branka Ziherla ter naslov najboljšega slovenskega športnika, ki ga vsako leto — najdlje med vsemi in z roko v roki z zvezo za telesno kulturo Slovenije in športnimi uredništvi RTV Ljubljana, Dnevnika, Večera, Dela in TT — proglaša naše uredništvo.

● **IVO DANEU:** Plakete, ki jih vsako leto podeljuje priljubljeni tednik »TT«, so spomin na športnika in borca Branka Ziherla, ki nam je vsem vzornik. To je priznanje slovenskim športnikom in športnicam, hkrati pa je seveda tudi spodbuda. Pri tem ne mislim zgolj na tisto peščico res najboljših, ki je v minulih desetih letih vsakokrat dobila zlato, srebrno ali bronasto plaketo ter častna priznanja, marveč sploh za vse slovenske športnike, ki so v enoletnem ocenjevanju in tekmovanju od 29. novembra do prihodnjega dneva republike dobili točke za končno oceno. Zlasti naj poudarim, da je nagrajevanje Tedenske tribune najstarejše tako tekmovanje v naši republiki sploh. Uredništvo »TT« je lahko res ponosno na jubilej.

Na vseh prireditvah so nas ljudje lepo sprejeli, s prav posebno toplino še zlasti v manjših krajih zato sem tudi raje šel na prireditve, ki niso bile v Ljubljani. S posebnim zadovoljstvom se spominjam zlasti prvih prireditev, ko sem bil še mlajši in zmeraj pripravljen za kako dodatno potegavščino na vsakokratnem srečanju najboljših športnikov. Nad vse lepo pa je bilo leta 1962 v Ljubljani, v tovarni Saturnus. Takrat sem bil namreč pri vojakih in za to priložnost sem dobil nekaj dni izrednega dopusta. To je bilo nekaj! Vrh vsega se še živo spominjam, da sem dobil tudi lepo šatuljo za kekse in druge dobrote sem namreč velik sladkosnedež. Ne nazadnje naj v zvezi s tem povem, da sva v družini zdaj že dva, ki si rada oblizujeva prste: moj sin Klemen je prav danes, 27. t.m., ko je v Kranju prireditev TT, star že pet mesecev . . .

● **MIRO CERAR:** Plakete vzornika slovenske športne mladine, borca in športnika Branka Ziherla so za vsakega športnika lepo in pomembno priznanje. Hkrati sem vsako leto zelo vesel, da se športniki in športnice, ki gojimo različne športne zvrsti, srečamo na prireditvi Tedenske tribune. Razen tega nas tudi ljudje po različnih krajih bolje spoznajo; na odru — kot govorniki — smo športniki drugačni kot na tekmovanjih. Na prireditvah Tedenske tribune imamo res pristen kontakt z občinstvom in svojimi privrženci. Prav je torej, da imamo tako tekmovanje, za katero skrbijo vsako leto — letos že desetič — novinarji Tedenske tribune in njihovi strokovni sodelavci. Kar verjeti ne morem, da je uredništvo TT doslej že devetkrat podelilo plakete Branka Ziherla. Na mnogih prireditvah sem sodeloval in res težko se odločim, kje mi je bilo najbolj všeč; lepo je bilo povsod.

DOSEDANJI NAGRAJENCI TEDENSKE TRIBUNE 1959—1967

Plakete Branka Ziherla so dobili doslej:

● 1959: zlato — Lorger, srebro — Daneu, bron — Žirovnik.

● 1960: zlato — Daneu, srebro — Žirovnik, bron — Pečar, častne — Šikovčeva, Cerar, Kersnik, dr. Robič, Kunaver, Keršič, Debeljak, Mahkota, Jerin.

● 1961: zlato — Cerar, srebro — Teran, bron Daneu, častne — Bone, inž. Brodnik, Frasova, Šlibar, Parma.

● 1962: zlato — Cerar, srebro — Daneu, bron — Jeme, častne — Stamejčičeva, Sazonov, Teran, Vecko, Erjavčeva, Čadeževa, Moharjeva, Lorger, Koblar.

● 1963: zlato — Cerar, srebro —Daneu, bron — Vecko, častne — Justin, Bernotova, inž. N. Bernot, inž. D. Bernot, Šrot, Mahkota, Pirčeva, Hauptman.

● 1964: zlato — Cerar, srebro — Stamejčičeva, bron — Steržaj, častne — Škarja, Berc, B. Klavora, Colja, Skalak, Barut, Kleva, Mlakar, J. Slibar, Čadeževa, Grom.

● 1965: zlato — Cerar, srebro — Daneu, bron — Vrhovšek, častne — Pirčeva, Koblar, Smolnikar, Križnar, Eiselt, Gerkman, Andrijašič, brata Žitnik, Vidmar, Justin.

● 1966: zlato — Cerar, srebro — Daneu, bron — inž. Eržen, častne — Urbančičeva, Mahkota, Sčetinin, Logar, Bassin, Piberl, Drinovec, Božič, Koblar, Klinar.

● 1967: zlato — Cerar, srebro — Daneu, bron — inž. Eržen, častne — Bassin, Lubejeva, Sčetininova.

Za slovensko »moštvo leta« so bralci TT izbrali lani košarkarje Olimpije iz Ljubljane, ki so dobili 344 glasov (od 767).

V LJUBLJANI NAJVEČKRAT

Plakete športnika in borca Branka Ziherla smo doslej podelili devetkrat. Prireditev v Kranju je torej jubilejna — deseta po vrsti.

Najboljšega slovenskega športnika smo doslej največkrat proglasili v Ljubljani. Kar štiri prireditve so bile v republiškem središču, med njimi dve — prva in peta v velikem televizijskem studiu RTV Ljubljana, dve pa v ljubljanskih delovnih kolektivih Litostroju (1965) in Saturnusu (1962).

Prireditve, na katerih smo podeljevali spominske plakete Branka Ziherla najboljšim slovenskim športnikom in športnicam, so bile doslej:

1959: LJUBLJANA (studio RTV)
1960: TRBOVLJE
1961: ANHOVO
1962: LJUBLJANA (Saturnus)
1963: LJUBLJANA (studio RTV)
1964: TRŽIČ
1965: LJUBLJANA (Litostroj)
1966: SLOVENSKE KONJICE
1967: ŽALEC
1968: KRANJ

Ziherlove plakete Tedenske tribune so delo akademskega kiparja Petra Černeta, ki je bil pred leti tudi sam vrhunski športnik — državni reprezentant v atletiki.

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

NOVOLETNI POZDRAV Z MALIH ZASLONOV

ZA VSAKOGAR BO NEKAJ

Na večer, ko staro leto pokaže fige in se poslovi in ko radost in prešerna zanesenost prerasteta vse drugo, se je že pred mnogimi leti uveljavila navada, da se pač ne žaluje. Vsak si poišče pravo družbo, v kateri preživi teh nekaj pomembnih trenutkov, primerno okolje, v katerem da duška svojim željam in svojemu razpoloženju. Pravico do sproščenosti ima to noč prav vsak, in nihče si ne drzne kaliti tega veselja. Ker pa se ljudje med seboj po nepisanih pravilih pač razlikujemo, si tudi vsak po svoje izbiramo novoletno zabavo. Mnogi se vrte pod svetlečimi se lestenci, mladi uživajo ob zvenečem rohnenju električnih glasbil, nekateri pričakajo Novo leto na smuki v planinah, tisti pa, ki ne dobe trinajstih plač in ki jim domačnost in udobnost copat najbolj ustrezata, sedejo pred televizijske sprejemnike in v kar najbolj nezahtevni obliki nazdravijo svojim najbližjim.

Letošnje slovo od starega leta pripravljajo vse jugoslovanske televizije po svoje, se pravi samostojne programe za svoje področje. Tako je prav. Mentaliteta in okusi posameznih gledalcev so pač različni, ob tem pa seveda tudi njihove želje. Tako bo vsak studio pripravil svojo silvestrsko oddajo, nato pa še oddaje, ki jih bomo videli v prazničnih dneh. Gledali bomo torej novoletni program ljubljanske zagrebške, skopske in beograjske televizije, pa tudi program Titograda in Sarajeva.

V želji, da bi svojim gledalcem postregla s kar najbolj pestrim programom, je ljubljanska televizija za letošnjo novoletno oddajo objavila kar dva razpisa: za igrano zabavno oddajo in zabavnoglasbeno. Izkušnje z dosedanjimi oddajami so to upravičeno narekovale.

Do 1. oktobra se je na razpis javilo devet avtorjev, ki pa so predložili vsi le igrane zabavne oddaje. Na drug razpis ni komisija dobila niti enega sinopsisa, torej niti ene oddaje.

Izbrana in nagrajena je bila oddaja »Na Silvestrovo«, napisal pa jo je Jože Bevc. Njegova oddaja je izrazito filmska, po svoje prava burleska.

Od tekstov, ki so jih dobili na razpis, so izbrali in nagradili še eno oddajo, ki pa bo posneta kasneje, ker je bolj zapletena.

Odziv je bil torej bolj skromen. vendar nekaj je le.

Poleg tega so pripravili program, ki se bo začel po TV dnevniku s komedijo Aleksandra Marovića Mali oglasi. Silvestrska izdaja »oglasov« ne sodi v serijo trinajstih zgodb, ki jih bomo videli na malih zaslonih v naslednjem letu, po izteku serije Saga o Forsytih. Komedija pripoveduje o dogodivščinah neporočenega moškega, ki si za Novo leto išče žensko družbo, po nesrečnem naključju pa naleti na dekle, ki jo sicer pozna, a ne ve, kako je z njo. Vse se veselo zapleta in hudo presenetljivo razpleta. Marovićevo komedijo bo režiral Mirč Kragelj.

Novoletna napetost bo potem naraščala ob narodnih vižah in slovenskih pivskih pesmih — zdravljicah. Zvrstili se bodo domala vsi naši najbolj priljubljeni narodno zabavni ansambli od Avsenikov do Slakov.

Za tem nam bo Anton Marti predstavil prvo oddajo iz serije Malo za šalo — malo za res, ki je posneta tudi v barvah. Zaigrali nam bodo fantje ansambla Jožeta Privška, zapeli pa 4 M, Marjana Deržaj, Alenka Pinterič, Majda Sepe, dogajanje pa bodo z baletnimi vložki popestrili člani baletne skupine. Skoraj smo pozabili na popularni ansambel Bele vrane, ki prav tako sodeluje v Martijevi oddaji.

Glavna nit te oddaje je sicer mladi slovenski komponist Jože Privšek, aranžer in dirigent, ki je s svojimi deli dal dovolj snovi za celo serijo oddaj. Tako lahko rečemo, da je ta serija nekak glasbeni album njegovih del (kompozicij, aranžmajev i. d. t., ki ga ilustrirajo najbolj priljubljeni interpreti te glasbe.

Po izteku zabavno glasbenega programa sledi baletni delež novoletnega programa, ki so ga pripravili Marija Vogelnikova, ekipa baletnih lepljenk in režiser Črt Škodlar. Oddaja bo oblikovana v vrsto plesnih čestitk, ki bodo v prvih minutah novega leta končale program ljubljanske televizije na silvestrsko noč.

V drugih prazničnih dneh se bodo zvrstile novoletne oddaje jugoslovanskih studiov. Tako nam bo beograjski studio spet postregel s humorjem Lole Djukića in njegovimi stalnimi junaki, Miodragom Petrovićem — Ćkaljo, Žarkom Mitrovićem, Djokico Milakovićem in drugimi prav tako priljubljenimi sodelavci.

Zabavnoglasbeni del beograjskega programa bo sestavljen iz dveh delov, ki sta tako tematsko kakor tudi oblikovno dokaj ozko opredeljena. V srečanju z množico narodnozabavnih ansamblov se bomo sprehodili domala po vsej domovini in ob folklori teh krajev spoznali še kaj drugega.

Drugi del glasbenega programa bodo pela najimenitnejša imena beoinstrumentalnim ansamblom. Seveda tudi ljubitelji opernih arij ne bodo prikrajšani. Napeve iz znanih oper bodo pela najimenitnejša imena beograjske operne hiše.

Podoben bo tudi program zagrebškega studia. V devetdeset minutni glasbeni oddaji, nekaki razširjeni izdaji TV magazina v režiji popularnega in zaposlenega Antona Martija, bodo nastopili popevkarji in instrumentalni ansambli, povabljenih pa je tudi nekaj zvenečih imen evropskega popevkarskega sveta. Da se ne bi ponovila izkušnja iz preteklega leta, ko nekaj napovedanih pevcev sploh ni nastopilo, so morali sodelujoči pevci odpovedati vse svoje nastope v času priprav te oddaje. Ista redakcija je posnnela tudi dve 25-minutni eksterierni oddaji: v prvi bomo slišali izbor najlepših kajkavskih popevk, v drugi pa pisan potpuri priljubljenih dalmatinskih pesmi. Pozabili niso tudi na ljubitelje narodnih pesmi. V tridesetminutni oddaji v narodnem tonu bo za uho po nekaj od vsega, kar sodi v novoletno vzdušje. Baje bo v tej oddaji sodeloval tudi eden od romunskih ali slovaških narodih ansamblov. Za ljubitelje resne glasbe in opere so pripravili kar 120 pogramskih minut, seveda ne za novoletno noč, pač pa za praznične dneve. Ta operni del pripravlja režiser Daniel Marušić; videli bomo nekaj najrazličnejših odlomkov iz Verdijevih oper: Rigoletta, Trubadurja, Othela in Aide, nato odlomek iz Mozartove Figarove svatbe, Čajkovskega Pikove dame, nato pa še nekaj arij iz Gotovčevega Era, Zajčeve opere Nikola Šubić — Zrinjski ter iz domačih oper.

Po tradiciji naj bi bil humoristični del programa srednja točka v novoletnem razpoloženju, zato so se ga lotili nadvse skrbno. Odgovornost za čimboljšo oddajo je prevzela na svoje rame dramska redakcija televizije Zagreb.

Program bo vseboval dela iz raznovsrtne literature. Videli bomo dve »cavattini« iz dalmatinskega življenja, ki ju bo v čakavskem narečju priredil režiser Daniel Marušić. Delo Slavka Kolara Mi smo za pravico snema v kajkavščini Dragoljub Švarc.

Da se ne bomo predolgo zadrževali pri posameznih oddajah in imenih, naj na kratko povemo, da bo novoletni program zagrebškega studia v pretežni večini delo štirih M: Martija, Marušića, ki pripravlja humoristični del programa, Berislava Makarovića, ki kolegi pri komediji pomaga, dobršen del programa pa bo prispeval tudi režiser in reporter Igor Michieli. Lahko rečemo, da bo prav humoristično-satirični del programa najbolj bogat, zakaj iz dovolj tipične literature Udovića, Kolara in Korajca je moč ustvariti dobra, zanimiva pa tudi zabavna dela.

Med oddajami, ki jih bomo še videli v novoletnih dneh, naj opozorimo na zanimivo opero, polno lepe muzike Bogoslava Martinuja Na mostu, ki jo je za ljubljansko televizijo režiral kot gost znani češki režiser Hudeček.

V teh dneh bo svojo televizijsko premiero doživel tudi baletni film Bežno sta se srečala Romeo in Julija, ki ga je po ideji Marije Vogelnikove režiser Črt Škodlar posnel na ljubljanskih ulicah. O tem delu je bilo v našem časopisju že dosti napisanega, naj ponovimo samo to, da gre za lirično zgodbo o današnji mladini, obdelano na povsem nov način. To je prvi baletni film pri nas, zato radovedno pričakujemo prvo predstavo in odziv gledalcev.

Prav gotovo nas bo navdušila oddaja, ki jo pripravljata znani novinar in publicist Tone Fornezzi — Tof in Marko Arko. Z levo nogo skozi leto 1968 je naslov njuni montaži, ki nas bo vodila od dogoka do dogodka v starem letu, k vsemu pa bo Tof pridal še svoj satirično-parodični lonček.

Ne gre pozabiti tudi na novoletni ringa-raja in druge mladinske oddaje. V največ oddajah bodo kar otroci sami voščili svojim vrstnikom sreče in uspehov.

Med resnejšimi oddajami bodo Rdeče rože, v katerih bomo videli Burnesove Vesele berače, ki jih je prevedel in priredil Janez Menart prevajalec jih je obogatil z dokaj značilnim in zanimivim tekstom, glasbo je napisal Marjan Vodopivec, režiral pa Franc Jerman.

Morda bodo nekateri gledalci pogrešali novoletnih čestitk drugih narodov. Verjetno bomo videli le voščila naših sosedov.

Toliko v malem o sporedu v novoletnih dneh. Po besedah in načrtih sestavljavcev novoletnega programa bo silvestrovanje ob televizorju letos precej bolj živahno kot prejšnja leta. Bomo videli.

BRANE GOLOB

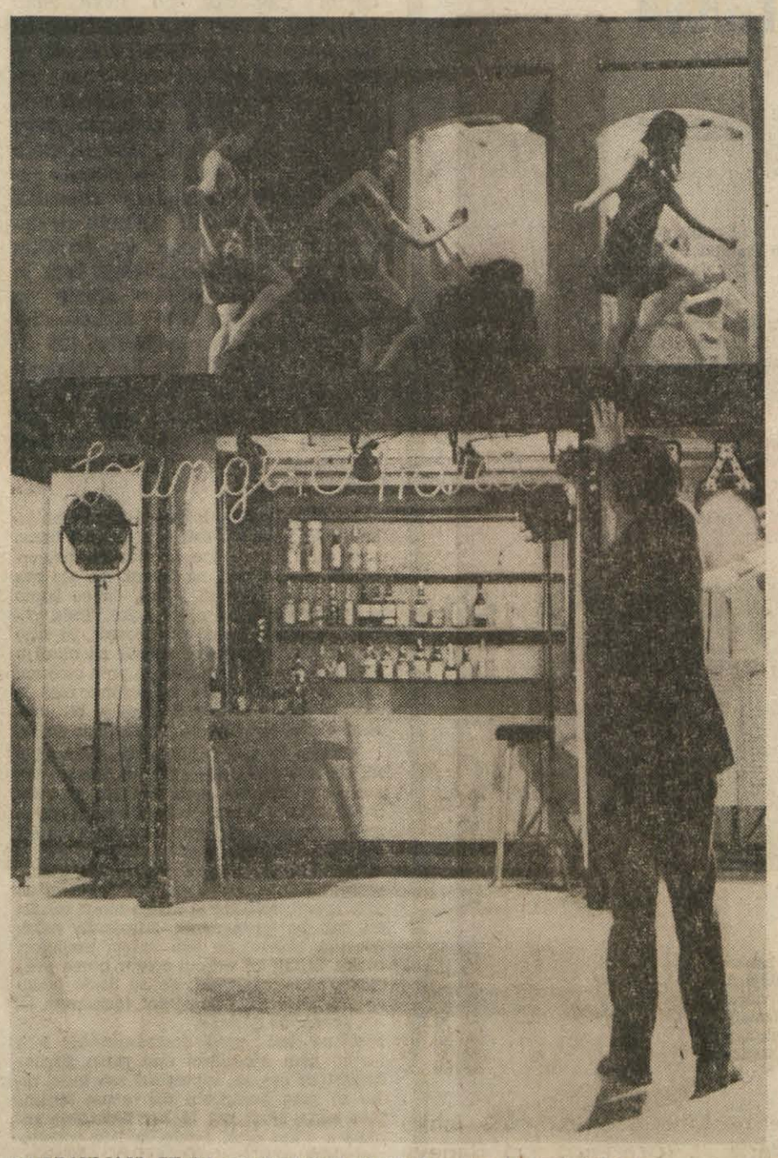

PRIPRAVLJAJO SE ZA NOVOLETNO ODDAJO: pestro in zanimivo bo!

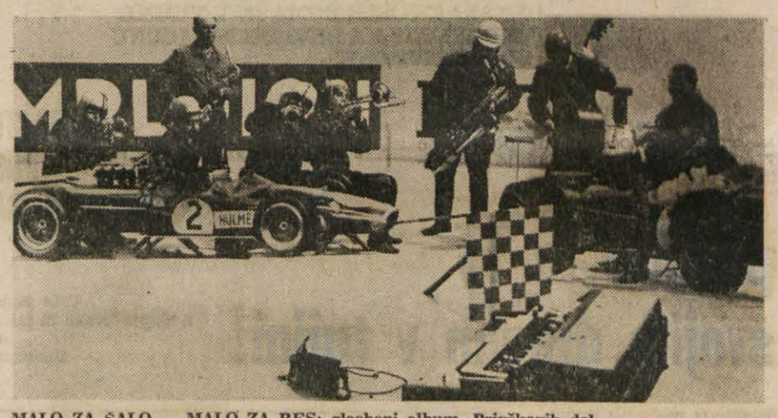

MALO ZA ŠALO — MALO ZA RES: glasbeni album Privškovih del

MLADI MLADIM

„KATALOG", „TRIBUNA" IN MI

Morda nam bo kdo očital, češ kaj razpravljajo o moderni poeziji, ko ji, srednješolci, sploh še niso dorasli. Vendar morava povedati, da je najnovejša vroča »kulturniška« razprava močno razgibala tudi nas, vsaj na obeh šolah, ki jo obiskujeva.

Kako meniva medve, kako menijo najini sošolci in sošolke?

Poudariva naj, da v nasprotju s polemikami, ki zadnje čase »razganjajo« dnevno časopisje mnenja nas, srednješolcev, ne misliva kovati v zvezde in ga proglašati za edino veljavnega. Že zavoljo tega ne, ker sva prepričani, da morda kje drugje, na drugih srednjih šolah, mislijo drugače.

V urah slovenščine, v debatnem klubu in med pogovori v odmoru ter po pouku smo se izoblikovali v dve skupini: v precej večjo, v kateri smo nasprotniki takšne poezije, in v manjšino tistih, ki jim ta kljub vsemu ugaja.

Kateri so argumenti večine?

Poeziji v »Katalogu« in »Tribuni« očitamo predvsem vulgarnost. S tem pa še zdaleč ni rečeno, da smo proti moderni poeziji nasploh. Poleg tega se sprašujemo takole: Za objavo tovrstnih pesmi odgovarja urednik, ki jim je blagoslovil »prostor pod soncem«. Če se danes taisti urednik zagovarja, češ to ni moje mnenje, bi moral to pripisati že ob izidu pesmi, ne pa šele zdaj.

Vulgarnost ni edini način za protest! Mislimo, da je moč protestirati tudi drugače, brez pretiranih skrajnosti, ki postajajo ali povsem nerazumljive ali pa nedopustno vulgarne. Tudi mi smo mladi, pa s tem še ni rečeno, da vsi po vrsti tudi psujemo in kvantamo, kadar hočemo svoje bivanje kakorkoli poudariti. Ne da bi bili svetniki, toda če je vsako pijansko preklinjanje in kvantanje pogoj za sodobno, moderno umetnost, potem smo Slovenci prav gotovo narod umetnikov.

Je moč res le z načinom, uporabljenim v »Katalogu« in »Tribuni«, pritegniti pozornost javnosti? Je res »shocking« postala edina zveličavna metoda uveljavljanja?

Poglejmo še, kaj pravijo pristaši takšne poezije:

Opravičujejo ali vsaj zagovarjajo jo predvsem z odgovorom na obtožbo o vulgarnosti: to izražanje da se zdi opolsko zato, ker je bilo doslej pri nas vse, kar je v zvezi s spolnostjo, tabu; ker večina pri nas še vedno meni, da je spolnost nekaj nenaravnega in umetnega, prisiljenega.

Poleg tega menijo, da smo pokriti že s tako debelo skorjo nezainteresiranosti, da nas, žal, vzburijo le še problemi in dileme, garnirane s krepko dozo izvirnosti, ki sama po sebi opozarja nase. In treba je priznati, da je vsaj to pot omenjena metoda povsem uspela.

Pa vsebina sama?

O NOB, o takratnih idealih se pri nas ogromno piše in govori. Še vedno tako zelo poudarjamo, kako težko je bilo življenje, koliko je bilo odrekanja in žrtev, da imamo mi mladi takšnega govorjenja včasih že polna ušesa. In ker to najbolj navdušeno razlagajo ljudje, ki se sami sploh niso borili, ali pa tisti, ki se na račun tistega, kar so storili (ali tudi niso storili) med NOB, še danes sončijo na lovorikah, se s vsebino takšnih protestov tudi mi deloma strinjamo. Seveda pa popolnega zanikanja in celo blatenja prav vsega nikakor ne moremo odobravati

Smo res sodobni samo, če smo vulgarni? Tisoč težav in vprašanj nas tare, ki jih je moč atraktivno opisati v pesmi tudi brez kvantanja. Poznamo takšne pesnike in cenimo jih, čeprav jih »uradno« literarno visoko sodišče morda prav tako porogljivo odklanja kot avtorje v »Katalogu« in »Tribuni«...

NEVA IN CVETA

POSLUŠALI SMO ZA VAS

KUPON št. 8

GENO WASHINGTON & THE RAM JAM BAND: »SIFTERS, SHIFTERS, FINGER CLICKING MAMAS« — LP PLOŠČA ST. MAL 816 (MARBLE ARCH)

Geno Washington s svojo skupino je v Angliji precej uspešen— predvsem z LP ploščami. V zadnjih dveh letih jih je izšla cela serija, vse s podobnimi neobičajnimi naslovi. Na zadnji je ansambel posnel uspele skladbe iz let 1966 in 1967.

Geno je tudi tokrat ostal zvest svojemu razbijaškemu slogu. Skladbe, ki jih poznamo kot umirjene, so v njegovi priredbi veliko bolj razburljive. To je lepo razvidno že kar na začetku plošče, kjer je zanimiv posnetek popevke »Hi Hi Hazel, ki je ena izmed priljubljenešjih skladb ansambla Troggs. Temperamentni Geno jo je tako predelal, da je razen nekoliko podobne melodije vse drugo novo.

Za čudo je na plošči tudi nekaj prav melodičnih in skoraj nežnih skladbic (na primer »All I Need« in »Tell It Like It Is«). Pa tudi pri teh si ni mogel kaj, da jih ne bi zabelil z vmesnimi kričaškimi vložki. Izredne so Genove pevske sposobnosti v najbolj razgibanih skladbah, kot so »She Shot A Hole In My Soul«, »Different Strokes« in Water«. V vseh je izrazita in bogata spremljava orgel, kitar in pihal, ki dajejo ansamblu čisto svojstven zvok. Posebne pozornosti sta vredna aranžma in izvedba nekoč popularne popevčice »Que Sera Sera«. V njej so združeni divji ritem, skoraj obseden pevčev glas, njegovi vmesni vzkliki in celo žvižganje policijske piščalke. V vsej tej organizirani zmešnjavi glasov nekje v ozadju plava melodija, ki rahlo spominja na tisto, ki smo jo nekoč poznali.

Razen tega so na plošči še skladbe »Michael«, »Understanding«, »Hold On To My Love«.

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

KB LJUBLJANA

POSEBNE UGODNOSTI ZA LASTNIKE DEVIZNIH RAČUNOV PRI KREDITNI BANKI IN HRANILNICI LJUBLJANA

Kreditna banka in hranilnica Ljubljana ima v Jugoslaviji najbolj razširjeno mrežo poslovnih enot in največ zbranih sredstev prebivalstva. Svojim varčevalcem nudi nove in ugodne varčevalne oblike (stanovanjsko varčevanje, kmetijsko varčevanje ipd.). Uspeh teh prizadevanj za varčevalce dokazuje v zadnjem času povečanje deviznih in dinarskih hranilnih vlog, ki presegajo vsa pričakovanja.

Kreditna banka in hranilnica Ljubljana daje lastnikom deviznih računov tudi izredno ugodne obrestne mere v devizah in priznava dodatne dinarske obresti, in sicer:

brez odpovednega roka 6,25 % letno
(4 % v devizah in 2,25 % v dinarjih)
z odpovednim rokom nad 1 leto 7 %
(6 % v devizah in 1 % v dinarjih)
z odpovednim rokom nad 2 leti 8 %
(6 % v devizah in 2 % v dinarjih)

DOBROIMETJE NA DEVIZNEM RAČUNU JE MOGOČE NEOMEJENO UPORABITI ZA NAKAZILA DOMA ALI V TUJINO, TAKO V ČASU BIVANJA V TUJINI, KOT TUDI PO VRNITVI V DOMOVINO. TUDI ZA POTOVANJA V TUJINO JE MOGOČE NEOMEJENO ŠTEVILO DVIGOV

ZA VPLAČANE ZNESKE NA DEVIZNEM RAČUNU IN ZA NJIHOVO PROSTO UPORABO JAČMI DRŽAVA

Kreditna banka in hranilnica Ljubljana poslovno sodeluje z vsemi hranilnicami v Avstriji in Nemčiji. Devizni račun vam odpremo že na pismeno zahtevo.

NALOŽENA DEVIZNA SREDSTVA SO VAM NA RAZPOLAGO V VSEH TUJIH VALUTAH. PO VAŠEM NALOGU OPRAVIMO VSE DENARNE POSLE DOMA IN V TUJINI. VSE USLUGE NA DEVIZNEM RAČUNU SO BREZPLAČNE.

ZAUPAJTE SVOJE POSLE POSLOVNIM ENOTAM KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA

Vaše zaupanje nagrajujemo z ekspeditivnim in tajnim poslovanjem in z najvišjimi obrestnimi merami.

pošljite ta TT svojim dragim v tujini!

OSREDNJA POSLOVNA ENOTA, LJUBLJANA, Šubičeva 2

PODRUŽNICE:
Beograd, Cika Ljubina 8/I
Novi Sad, Grčkoškolska 2
Mestna hranilnica ljubljanska
Domžale
Kamnik
Kočevje
Trbovlje
Predstavništvo München

EKSPOZITURE:
V Ljubljani: Bežigrad — Moste — Stara Ljubljana — Šiška — Vič
Izven Ljubljane: Črnomelj — Grosuplje — Hrastnik — Litija — Logatec — Medvode — Rakek — Ribnica — Vrhnika — Zagorje
V AP Vojvodini: Bački Petrovac — Beočin — Srbobran — Temerin — Titel — Žabalj.

Prosim za otvoritev deviznega računa za nakazilo mojih prihrankov

(Ime in priimek)

Nalog za otvoritev deviznega računa

(izpiske iz dev. računa mi pošiljajte na naslov)

Za razpolaganje z deviznim računom prijavljam podpis

(datum)

Izpolnjeni nalog pošljite na uredništvo TT Ljubljana, Tomšičeva 3, p. predal 150. S tem je vse urejeno.

Prvim 1000 prijavljencem, ki bodo vplačali devizna sredstva na novo odprti račun, oskrbi Kreditna banka in hranilnica Ljubljana štirimesečno brezplačno prejemanje Tedenske tribune.

Ako navedete vaš točni naslov, lahko že nakažete devizna sredstva na novo odprti devizni račun številka 501-620-7-709-3210

PO 22 LETIH NAZAJ NA ATOMSKI OTOK

SPET NA BIKINIJU

Osem mesecev po eksplozijah atomskih bomb nad Hirošimo in Nagasakijem, po tistem z deset in deset tisoči mrtvih označenem začetku novega obdobja v zgodovini, je jedrsko orožje zahtevalo nove žrtve. Ni bilo mrtvih, toda za malo pacifiško ljudstvo, ki je moralo zaradi jedrskih poskusov zapustiti svoj Bikini, je bilo njihovo dvaindvajsetletno tavanje po Pacifiku prav tako tragično. Zadnja leta je glavnina tega ljudstva živela na otoku Kili in tam jo je obiskala skupina italijanskih novinarjev. Ko so novinarji odhajali, so jim nekdanji prebivalci Bikinija obljubili, da jim bodo pisali, ko bodo spet stopili na svoj otok. In tako so napisali to pismo:

BIKINI 1968: domačini niso prepoznali svojega otoka

Dragi prijatelji, hitimo izpolniti obljubo, ki smo vam jo dali: opisali vam bomo naše vtise tistega dne, ko smo se spet vrnili na naše otoke, na Bikini. Ko ste nas obiskali, še nihče ni verjel, da se bomo res kdaj vrnili na naše otoke. Toda potem sta minila komaj dva meseca, pa smo z otoka Kili nenadoma opazili na obzorju motorno ladjo. Ustavila se je pred otokom, spustila v morje čoln, in skupina mož je zaplula proti obali. Med njimi je bil ameriški visoki komisar za Marshalove otoke.

Mi smo že stali vzdolž obale, pripravljeni, da s cvetličnimi venci počastimo obiskovalce, tako kot smo vas. Ko je videl med možmi v čolnu visokega komisarja, je naš poglavar Lore stopil iz vrste in mu šel nasproti s stegnjeno roko. »Jave«, mu je rekel. (Gre za običajen pozdrav na otoku, pomeni »Ljubezen« — op. prev.) Potem pa je pristavil: »Nikdar si nismo mogli misliti da nas bo predstavnik Združenih držav Amerike obiskal na tem našem majhnem otoku. Sedaj, ko vidimo njegov obraz pred seboj, smo prepričani, da se bomo lahko spet vrnili v našo ‚lamoren' (domovino — op. prev.): na Bikini.«

Podobno kot pred dvaindvajsetimi leti, ko so nam Američani dali samo štiriindvajset ur čas, da zapustimo naš otok, tako so nam Američani dali samo štiriinpina naših ljudi naj bi kar najhitreje zaplula z njimi proti petsto miljam oddaljenemu Bikiniju. Skupina naj bi pogledala, kakšen je otok danes, in se odločila, če se hočemo vrniti tja. Zbralo se nas je vseh tristo, ki živimo na Kiliju, in potem smo v šoli, kjer smo vas pogostili, ki ste bili na otoku, izbirali može, ki naj bi šli v to prvo skupino.

Vodja je bil seveda naš župan Alab Lore, naslednik našega kralja. Poleg njega smo v skupino izbrali Alaba Kelona, najodličnejšega med očaki. Potem pa smo med tistimi, ki so bili na Bikiniju 6. marca 1946, izbrali še sedem mož. Odpluli smo 1. septembra in potem smo tri dni pluli po Pacifiku. Kar svojim očem nismo verjeli, ko smo končno zagledali pred seboj južne otoke.

Tretjega septembra je okrog poldneva eden izmed mornarjev nekaj zavpil. Stekli smo na kljun ladje in končno zagledali tisto, kar smo si želeli več kot dvajset let. Otoke, o katerih smo toliko sanjarili. Pred nami se je raztezala veriga šestintridesetih otokov, pokritih z mogočnim zelenjem. Nad osrednjim otokom se je podila velika jata morskih lastovic. Vzdolž obale smo videli nekakšna čudna jeklena ogrodja, zdelo se je, ko da gre za ostanke nekakšnih stolpov.

Naša zemlja se je v resnici spremenila. Ni je bilo prepoznati. Toda kljub temu sploh nismo bili v dvomih in zavpili smo: »Naša laguna! Naša laguna!« Na obali ni bilo prav ničesar, kar bi nas spominjalo na naš nekdanji otok. Nič tistega, česar so bile vajene naše oči. Namesto visokih kokosovih palm smo videli samo nekakšna skrtovičena drevesca, vse je bilo prepleteno z ovijalkami. Leta 1946 smo zapustili raj na zemlji, sedaj nas je sprejela džungla, iz katere se je stegovalo proti nebu zvito in zarjavelo železje.

Ko smo pripluli do obale, se je Lore prvi dotaknil naše zemlje. Še na ladji, je rekel visokemu komisarju: »Ko bomo prišli na otok, bomo priredili zahvalno slovesnost. Tam na pokopališču, kjer leže naši predniki.« Toda pokopališča nismo več našli. Vse je izginilo. Prav je imel komisar: od tistega otoka, ki smo ga poznali, ni ostalo prav nič. Na našem nekdanjem otoku nismo prepoznali niti enega kamna. Petsto milj smo pluli čez Pacifik samo zato, da bi še enkrat videli, kako naš otok zgineva.

Takoj ko smo se izkrcali, je Lore stekel po obali, kjer je bilo videti železno okostje ogromnega valobrana. Zgrabil je macheto in si začel sekati pot skozi džunglo, ki je v vseh teh letih zrasla prav neverjetno visoko. Pred njim so bežale na vse strani ogromne podgane. Lore je zgrabil velik kamen in ga vrgel na eno izmed njih. Potem je zakričal. Ko je dvignil kamen, se je pod njim prikazalo skrivališče ogromnega raka. Tudi Lore, ki je pogumen, se je zgrozil. Ameriški znanstveniki so nam pojasnili, kako je danes z raki na Bikiniju. Svoje dni je bilo meso teh živali naša najljubša hrana. Sedaj so strupeni, pravzaprav so prava skladišča strupa. Ko zamenjajo lupino, jo te živali namreč pojedo. In v vseh teh letih, ko so jedli svoje okužene lupine, so zbrali v želodcu prav neverjetno količino radioaktivnih snovi. Kdor bi sedaj jedel njihovo meso, bi skoraj takoj umrl.

Prestrašeno smo za Lorejem, ki je izsekaval pot, stopali v notranjost otoka. Potem nenadoma ni bilo več slišati udarcev machete. Prišli smo na neko jaso. Lore je padel na kolena in si z rokami pokril obraz. Potem je objel veliki koralni kamen in rekel: »To je grob mojega očeta.«

Na tisti jasi so bili grobovi naših pednikov. Molili smo, potem pa smo šli naprej po otoku. Povsod je bilo vse polno železnih drogov, potrganih jeklenih kablov, kosov gume, ogrodij nekakšnih ladij. Sredi tega starega železja smo zagledali brivski stol. Kdo ve, kako je prišel v to džunglo. Počutili smo se kot ljudje, ki so se izkrcali na kak zapuščeni planet. Toda ni šlo za neznani planet. Šlo je za zemljo, na kateri smo se rodili mi, na kateri so se rodili nekateri naši otroci. Bilo je grozno.

Ko smo tako prodirali skozi džunglo, smo prišli tudi do velikega napisa, ki je silil iz zelenja: »Pozor! Sadeži so strupeni. Smrtno nevarno!« Tablo so postavili možje iz ameriške jedrske komisije. Na tem našem nesrečnem atolu je lahko strupeno prav vse: sadje, hrana, pesek. Potem se je eden izmed Američanov, ki so nas spremljali, nenadoma zasmejal: odkril je kokosovo palmo, verjetno edino, ki je ostala na otoku. Sklatil je oreh, ga razsekal in nam ga ponudil. Nismo ga hoteli vzeti, bali smo se, bilo nas je groza. Kaj če je mleko zastrupljeno? »Dobro je, kokosov oreh je,« je prepričeval Američan. Pa je prvi pil. Potem smo pili še mi. Bila je to prva hrana na našem otoku, ki smo jo lahko zavžili.

Potem je bilo na vrsti slovesno dviganje zastave. Medtem ko so dvigali zastavo, je Lore molil. Potem pa se je zastava zataknila in ni šla več naprej. Pa si je eden izmed nas sezul čevlje in splezal po drogu, ko da bi bil bananovec, in je dvignil zastavo visoko, v sonce. In vsi smo ploskali. Potem smo šli na druge otoke. Bili smo tudi na Eneu, največjem po Bikiniju. Ameriške oblasti so odločile, da bo prva skupina, ki bo spet prišla živet sem, stanovala najprej na Eneuju, ker je tam džungla manj gosta. Pa je kljub temu tudi na njem kar divja, pa povsod je polno železja in jekla in ovijalk.

Potem je stari Kelon stekel po obali, pa se je naenkrat ustavil in se zagledal v neko točko v laguni. Stekli smo za njim, tudi mi smo gledali, toda ničesar nismo videli. Potem nam je Kelon pojasnil: tam je bil nekoč njegov otok. Danes ni za njim niti sledi. Samo morje, in Kelon je jokal.

Na Bikiniju smo ostali teden dni. Vrnili se bomo spet spomladi. Veliko dela nas čaka. Izsekati bomo morali džunglo, uničiti zeleni obroč, ki je stisnil naše nekdanje vasi. Pa saditi bo treba. Kokosova palma raste sedem let, preden obrodi. Zgraditi bomo morali hiše, šolo, cerkev, ambulanto, bolnišnico, vodni rezervoar. Potrebovali bomo denar. Visoki komisar ne ve, če ga bomo dobili. Vsaj pet let bo preteklo, preden bomo spet lahko rekli, da smo doma. Tako pravijo. Komisar celo pravi, da bo Bikini lepši, kot je bil prej. Velike načrte ima. Ob laguni naj bi zgradili hotel. Najlepši naj bi bil na Pacifiku. Še Honolulu nam ga bo zavidal, pravi.

Lore je rekel ameriškemu komisarju: »To, kar smo videli, ko smo se po dvaindvajsetih letih vrnili na naše otoke, nas je globoko pretreslo. Na nekaterih otokih sploh več ne poganja rastlinje. Na drugih so izginile kosti naših prednikov. Zaman smo jih iskali. Toda kljub vsemu je to naš dom. Naše življenje na Kiliju je bilo žalostno, toda sedaj, ko bomo povedali, kaj smo videli, bo še bolj. Ljudje bodo rekli: vprašaj ameriške oblasti, kaj bodo storile z nami, kdaj se bomo lahko vrnili domov. Na Bikiniju smo iztrgali smrtnemu objemu džungle edino kokosovo palmo, ki je še ostala. Naši otroci morajo dobiti hrano. In mi, starejši, moramo dobiti počitek. Ti si visoki komisar otokov: Združene države nam dolgujejo vse to. Za vsa ta leta, ko je naše ljudstvo trpelo, tavajoč po oceanu.«

Preden smo zapustili Bikini, smo hoteli izpolniti zaobljubo, ki nam je ležala na srcu. Našemu pokojnemu kralju smo postavili spomenik. Prav na obali, tam kjer se valovi Pacifika lomijo ob čeri. Veste, kaj nam je pomenil naš kraj: bil je najmodrejši, najboljši med nami. Ko je marca 1946 ameriški poveljnik prišel na Bikini povedat, da potrebujejo naš otok za nekakšen vojaški poskus, kralj ni razumel, za kaj pravzaprav gre. Pa je rekel: »Če ga potrebujete, ga kar uporabite.« Zaupal je Američanom, pa tudi bal se jih je razhuditi. Spominjal se je še, kako hitro so pobili tistih deset japonskih vojakov, ki so jih ujeli na našem otoku. Ameriški poveljnik je pozneje povedal, da mu je tista kraljeva privolitev lepo olajšala delo. Če bi se le eden izmed prebivalcev naših otokov uprl, je potem pojasnil svojim možem, ZDA mogoče ne bi mogle uporabiti otoka za poskuse.

Naš kralj ni vedel, kaj je bomba. Ni vedel, kaj je atom. S svojim ljudstvom se je vkrcal na ameriško ladjo, ki nas je peljala v Rongerik, in prvič smo ga videli, da joka. Slutil je, da se nikdar ne bo vrnil na svoj otok. Pred dvema letoma je ameriški komisar rekel kralju, da se bliža čas, ko se bomo lahko vrnili na naše otoke. Toda kralj je vedel, da tega ne bo doživel. Imel je raka. V začetku tega leta je kralj začutil, da mu zmanjkuje moči, da bi še kljuboval bolezni. Poklical nas je in rekel: »Vi se boste vrnili na Bikini, ljudstvo moje, toda mene ne bo z vami. V teh mojih poslednjih urah hočem, da mi obljubite nekaj velikega. Ponesli boste moje telo čez ocean, spet na moj otok, in pokopali me boste na najvišjem delu otoka, z očmi obrnjenimi proti Pacifiku.« Ko bomo prihodnjič šli na otok, bomo ponesli s seboj njegove kosti. Sedaj pa vas pozdravljamo, dragi prijatelji,

prijatelji z otoka Kili

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

S KAMERAMI PO SVETU — S KAMERAMI PO SVETU — S KAMERAMI PO SVETU

KAJ JE SODOBNEJŠE KOT PROMETNE nesreče? In kaj drugega naj bi razstavil kipar, ki hoče najzvesteje izraziti naš čas kot avtomobilski razbitini. Gre za danskega kiparja Petra Omahna.

PA NAJ SE DOTAKNE kdo mucka, če si upa. Šekasto kepo je posvojila levinja Tyke iz živalskega vrta v Tacomi v ameriški zvezni državi Washington.

DANEC PETER JORGENSEN ZARADI svojih prepričanj noče odslužiti vojaškega roka in zato bo moral za poldrugo leto v ječo. Da pa njegov primer ni ostal neopažen, je poskrbel, da so ga prijatelji nagega prinesli v kletki pred državno jetnišnico.

GLAVNEMU STANU ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH narodov v New York zmanjkuje prostora. Zato so pripravili načrte za razširitev. Ena bo rekreacijski park ob East Riverju, dve novo upravno poslopje, v poslopju številka tri bodo stanovanja za diplomate in šola za njihove otroke, v stavbi številka štiri pa splošni center.

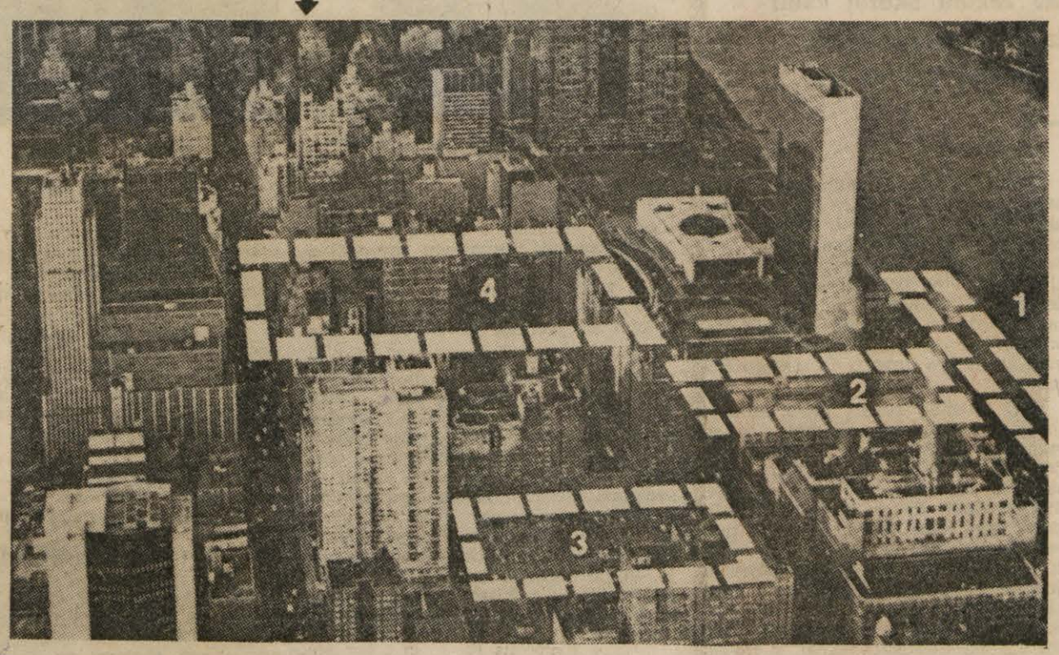

BRITANSKA »REVIJA ZA MOŠKE« »Penthoouse« se je odločila poseči na »zaščiteno lovišče« ameriške revije za moške »Playboy«. In kako naj bi bolje prodrla na ameriški trg, kot tako, da pošljejo tja svoje »ambasadorje«, se pravi dekleta, ki bolj ali manj oblečena nastopajo na straneh te britanske revije.

VIKAR CERKVE ST. JUDE V PORTHSOUTHU je našel recept, kako naj pomnoži število obiskovalcev svoje cerkve. Način se imenuje »Jerry«, vikar pa je izrabil svojo umetelnost, da zna marsikaj povedati tudi iz trebuha. Tako sedaj v splošno zadovoljstvo mlajših in starejših vernikov lutka posega v vikarjevo pridigo z raznimi vprašanji, vikar pa ji pridno odgovarja iz trebuha

MALI OGLASI

Uredništvo "TEDENSKE TRIBUNE" išče izkušeno in razgledano daktilografko, ki bi bila pripravljena honorarno sodelovati enkrat ali dvakrat tedensko. Delo ob četrtkih ali petkih popoldne. Interesentke naj se oglasijo v uredništvu, Ljubljana, Tomšičeva 3 med tednom od 11. do 12. ure.

SMUČI za večjega fanta kupim takoj. Ni treba, da so povsem nove ali kakšne posebno dobre znamke. Ponudbe v ogl. odd. Dela pod "TT - zima".

LASTNIKI VIKEND HIŠIC! - Za praznovanje novega leta bi najel vikend hišico na samotnem kraju. Ponudbe s ceno in pogoji v ogl. odd. Dela pod "TT - novo leto".

GOSTIŠČE IŠČE GLASBENIKE za novoletno praznovanje. V poštev pride trio, kvartet ali večjemu kvintet. Zaželen pevec ali pevka, po možnosti z znanim imenom. Ponudbe s ceno v ogl. odd. Dela pod "TT - dva večera".

FANT (25/175) - pošten, dobrosrčen in z dobro službo, želi spoznati dekle od 18 do 24 let. Oglas naj ne moti. Pismene ponudbe v ogl. odd. Dela pod "TT - ogrej mi srce".

ČRNO RJAV USNJEN PLAŠČ za srednjo moško postavo ugodno prodam. Plašč je skoraj nov, cena 800 din. Ponudbe v ogl. odd. Dela pod "TT - trajno".

Zaradi bolj preprostega poslovanja sprejemamo male oglase samo po pošti. Se pravi, če želite objaviti v Tedenski tribuni mali oglas, nam v ovojnici pošljite besedilo, ki ga želite objaviti, s čekovno položnico pa denar. Na obeh mora biti vaš točen naslov. Da boste vedeli sami izračunati, koliko vas stane oglas, si podrobno preberite naslednje vrstice.

Cena je najmanj 1000 dinarjev za vsak oglas, ki nima več kot 20 besed vključno z naslovom, cena za oglas od 21 do 35 besed pa je 2000 dinarjev. Malih oglasov z več kot 35 besedami ne objavljamo. V primeru, da bi radi namesto svojega naslova objavili šifro, je cena oglasa za 500 dinarjev višja, se pravi 1500 dinarjev za oglas do 20 besed in 2500 dinarjev za oglas z več kot 20 besedami. Kdor želi dobiti odgovore na svoje oglase pod šifro po pošti, mora za stroške dostave plačati še naslednjih 500 dinarjev.

In zdaj vas zanima, kako boste poslali denar. Nakažete nam ga lahko le s splošno položnico, na hrbtni strani pa tam, kjer piše »sporočilo lastniku računa«, napišete »Oglas za TT«. Na čelni strani morate vpisati številko računa 501-1-167, pod naziv računa pa ČP »Delo«, Ljubljana, Tomšičeva 3. Za tuje naročnike oglasov velja druga številka, denar pa morate nakazati na KB Ljubljana 501-620-7-32000-10-160, na naziv računa ČP »Delo«, Ljubljana, Tomšičeva 3. in z obvezno navedbo »Oglas za TT«.

Najbrž smo za začetek povedali dovolj; če je karkoli nejasno, povprašajte po telefonu s potrdilom o vplačilu v oglasnem oddelku ČP »Delo«, v Ljubljani, Šubičeva 1, če pa želite dobiti odgovore po pošti, jih lahko pošljemo teden dni po objavi oglasa.

Oglas objavimo, če prispe denar najpozneje do četrtka, se pravi 6 dni pred izidom nove številke. Po tem usmerjajte vsa vaša naročila malih oglasov.

Zanima vas še, kako boste dobili odgovore na vaše oglase. Odgovore lahko dvignete na našo ljubljansko številko 23-522, interna 24.

BREST
POHIŠTVO

VAŠ ADUT
je nakup

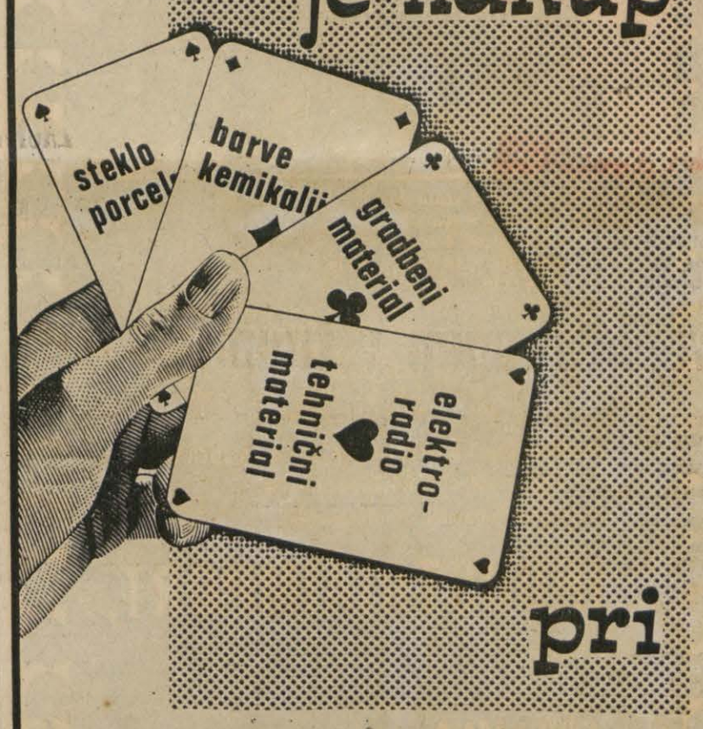

pri
TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO
TEHNO-MERCATOR
CELJE

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA
TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

ZNANOST IN TEHNIKA

MEDICINA

GRIPA ČAKA NOVO LETO

Strokovnjaki, ki zasledujejo letošnji pohod gripe, imenujejo trenutno stanje »zatišje pred viharjem«. Novi virus, znan z imenom A2 Hongkong 1968, se, kot je videti, še vedno zadržuje na Daljnjem vzhodu. Prva epidemija, ki je v preteklem juliju prizadela več kot 500.000 prebivalcev Hongkonga, je nato zajela jugovzhodno Azijo in se, poleg manjših epidemij v Južni Afriki in Libanonu, razširila po Indiji, Iranu, Tajski in Avstraliji. V Evropi, razen posameznih primerov v Angliji, epidemije hongkonške gripe še ni izbruhnila.

Prav v tem trenutnem zatišju pa britanski zdravniki vidijo zelo slabe obete: pričakujejo namreč, da se bo epidemija začela decembra in dosegla višek januarja in februarja, ko je odpornost človeškega organizma najmanjša. V nasprotju z njimi pa se trije največji britanski izdelovalci cepiva proti gripi odloga vesele, saj upajo, da jim bo uspelo pravočasno izdelati zadosti cepiva vsaj za bolnike s kroničnimi boleznimi, noseče ženske in starejše ljudi, ki jim je gripa najbolj nevarna.

FARMAKOLOGIJA

MUŠNICE IN PROTISTRUP

Leta 1955 so v Neaplju na inštitutu za raziskovanja cepiv odkrili protistrup proti zastrupitvam z gobami. Češkoslovaški zdravnik Kubicka pa se je prvi lotil natančnih raziskav tega protistrupa tioptične kisline. Morda bi z njo lahko preprečili zanesljivo smrt po zastrupitvi z zeleno mušnico. Njegova odkritja so objavile razne znanstvene revije, časopisja so se začela zanimati zanje takrat, ko je policijska štafeta prenesla petdeset stekleničk protistrupa iz Milana v Clermont Ferrand v Franciji, kjer so z njim rešili življenje človeku, ki se je zastrupil z gobami.

Kubicka je ugotovil, da je treba takoj po zastrupitvi dati pacientu dokaj veliko dozo protistrupa. Že pred desetimi leti je rešil življenje fantu, ki je pojedel nič manj kot deset mušnic. Ko so bili vsi že prepričani, da je z njim konec, mu je Kubicka dal največjo možno dozo protistrupa: 300 miligramov. Fant je okreval.

Kljub blestečim rezultatom svojih raziskovanj se Kubicka ne prepušča navdušenju. Pravi, da tioptična kislina sama ne more povsem rešiti težkih primerov zastrupitev. Važno je, kot zmerom v bolnišnicah, kdaj pripeljejo bolnika.

Če protistrup takoj uporabijo, je velika možnost, da se bolnik reši.

SEVANJE

NEVARNO SONČENJE — ZA IRCE

Kar zadeva kožni rak oziroma nagnjenost k tej obliki obolenja kože, je Irce njihova legendarna sreča zapustila na cedilu. Raziskave na Irskem in med Američani irskega rodu v Philadelphiji so pokazale, da so potomci starih Keltov zelo dovzetni za rakasto obolenje kože kot posledice sončenja, kar je po vsej verjetnosti treba pripisati podedovani genetski napaki.

Na srečo pa je tovrstna obolenja moč pravočasno odkriti in jih s kirurškim posegom ozdraviti. Kožni rak je najpogostnejše rakasto obolenje. Samo v ZDA vsako leto zabeležijo približno 105.00 primerov, izmed katerih se jih 5.000 konča s smrtjo.

Raziskave, ki so jih opravili na oddelku za dermatologijo univerzitetnega centra za zdravniške znanosti v Philadelphiji, so potrdile sum zdravnikov, da dolgotrajno sončenje lahko privede do rakastega obolenja kože. Irska sicer velja za deželo s pretežno oblačnim vremenom, vendar pa oblaki ultravijoličnih žarkov, ki so še posebej nevarni, ne zadržujejo.

NAČRTOVANJE DRUŽINE

PROSTA POT ZA TABLETO

Zaradi čedalje večjega števila splavov so vzhodnoevropske države odpravile omejitve glede uživanja kontracepcijskih tablet. Celo v državah s pretežno katoliškim prebivalstvom, na primer na Poljskem, Madžarskem in Češkoslovaškem, kjer je cerkev v celoti podprla papeževo prepoved sodobnega načrtovanja družine, so kontracepcijske tablete sedaj legalno dovoljene. Edina izjema je Romunija, ki je raje poostrila pogoje za splav in ločitev. Vzhodnoevropske države so hkrati začele tudi povečevati domačo proizvodnjo tablet. Sovjetska zveza, ki je v zadnjih letih uvajala kontracepcijske tablete iz Vzhodne Nemčije in Češkoslovaške, namerava v prihodnje z domačo proizvodnjo zadovoljevati potrebe svojega tržišča.

RUDNIKI

KATASTROFA V GLOBINI

Rudnik Driefontein, kakih osemdeset kilometrov zahodno od Johannesburga v Južni Afriki, je najbogatejši zlati rudnik na svetu. Vsako leto nakopljejo v njem skoraj osemdeset ton zlata, kar je več kot znaša skupna letna proizvodnja zlata v ZDA. Proizvodnja rudnika predstavlja osem odstotkov celotne proizvodnje zlata v Južni Afriki, katera vrednost znaša 1,1 milijarde dolarjev. V Driefonteinu je zaposlenih 15.000 črnih 1.700 belih državljanov Južne Afrike. Pred dnevi pa je v njegovih rovih delala samo peščica prostovoljcev in strokovnjakov, ki so si obupno prizadevali, da bi zadržali prodiranje talne vode, ki je iz gobaste dolomitne plasti, prekrivajoče zlatonosno plast, dotekala s hitrostjo okrog 360 milijonov litrov na dan. Voda je začela pritekati proti koncu oktobra, ko se je porušila stena ogromnega podzemeljskega rezervarja, približno kilometer oddaljenega od rudnika. V začetku je bilo videti, da bodo črpalke, ki zmorejo načrpati okrog osem milijonov litrov vode na dan, kos nenadni poplavi. Ko pa je množina vode začela naglo naraščati, je bitka za rešitev rudnika postale brezupna. Če bo voda popolnoma preplavila rudnik, bo to pomenilo za Južno Afriko resno krizo. Treba bo namreč dve leti osuševalnih del in približno 100 milijonov dolarjev investicij, preden bo zaloga zlata, ki jo cenijo na 1,7 milijarde dolarjev, spet dostopna rudarjem.

MEDICINA

ZDRAVILO ZA PARKINSONOVO BOLEZEN

Vsako leto približno 40.000 Američanov, ki se zatečejo po pomoč k zdravnikom zaradi drhtavice ali trenutne paralize, izve, da bolujejo za Parkinsonovo boleznijo. Bolezni, imenovane po londonskem zdravniku, ki jo je pred sto leti prvi opisal, si zdravniki do začetka šestdesetih let niso znali razlagati, niti niso vedeli, kako naj jo zdravijo. Končno pa je neki dunajski zdravnik ugotovil, da v možganih bolnikov, h napade Parkinsonova bolezen, primanjkuje dopamina, snovi, ki prenaša električne impulze med živčnimi celicami. Bolezen bi torej očitno bilo mogoče ozdraviti tako, da bi nadomestili manjkajoči dopamin. Toda dopamin v obliki zdravila možganske celice zavračajo. Zdravniki so zaradi tega poskusili z aminokislino (levo-dihidroksifenilalanin), ki jo kratko imenujejo L-dopa. Tudi z njo so imeli težave. Bolniki namreč niso prenesli doz zdravila, ki bi bile dovolj velike, da bi iz njega po metabolizmu nastala zadostna količina do-

BO PRIŠLO DO MEDNARODNEGA DOGOVORA O DOVOLJENI KOLIČINI ALKOHOLA V KRVI?

ALKOHOL ZA KRMILOM: 150000 ŽRTEV NA LETO

Septembra lani je pijan voznik s hitrostjo sto kilometrov na uro drvel po precej obljudenih ulicah stockholmskega predmestja in se, ne da bi sploh poskusil zavirati, zaletel v parkiran avtomobil. Ko je zlezel iz razbitin svojega vozila, so ga napadli ogorčeni pešci. Ušel jim je v neko klet in tam zabarikadiran čakal prihoda policije, ki ga je zaščitila pred razjarjeno množico. Vožnja pod vplivom alkohola povzroča povsod po svetu vse večjo zaskrbljenost. Čeprav zakoni skoraj vseh držav voznikom prepovedujejo sesti za volan v vinjenem stanju, prometni strokovnjaki cenijo, da v Evropi pijani šoferji ubijejo ali pohabijo 150.000 ljudi na leto.

PROMETNA NESRECA: Vozil je alkohol

Zakaj je tako? Zato, ker večine nesreč ne povzročijo kronični alkoholiki, ampak vozniki, ki so popili le nekoliko več, kot bi smeli. Za volanom se vedejo čisto razumno — dokler se jim ne primeri kaj nepredvidenega. V težavnem položaju reagirajo morda za desetinko sekunde prepočasi, kar je pri hitrosti sto kilometrov na uro dovolj, da ubijejo človeka.

Kaj je moč storiti proti nevarni vožnji pod vplivom alkohola, če so zakoni v pretežni meri neučinkoviti? Predvsem bi bilo treba določiti smernice, ki bi veljale v vseh državah. Strokovnjaki bi se morali zediniti glede tega, kdaj je voznik popil preveč, da bi sedel za volan. V Avstriji in Angliji znaša na primer največja dovoljena količina alkohola v krvi 0,8 promila, v Belgiji 1,5, na Norveškem in v Jugoslaviji 0,5, v ZR Nemčiji 1,3, na Češkoslovaškem, v Bolgariji in DR Nemčiji pa 0,3 promila.

Razlike v še dovoljenih količinah alkohola v krvi so posledica dejstva, da na vse ljudi enaka množina alkohola ne vpliva enako. Dolgoletne raziskave pa so pokazale, da se vozniške sposobnosti prav vsakega voznika vsaj nekoliko zmanjšajo, če količina alkohola v njegovi krvi preseže 0,5 promila — kar ustreza približno polovici steklenice vina. To pomeni, da voznik z 0,5 promila alkohola v krvi že predstavlja nevarnost za druge udeležence v prometu.

KATERA MNOŽINA ALKOHOLA NEVARNA?

V ZDA so raziskave v Grand Rapidsu (Michigan) pokazale, da vozniki z 0,8 promila alkohola v krvi povzročijo trikrat toliko, vozniki z 1,0 promilom alkohola v krvi petkrat toliko in vozniki z 1,5 promila enaindvajsetkrat toliko nesreč, kot njihovi kolegi, ki imajo v krvi 0,4 promila alkohola. Samo pod 0,4 promila alkohola v krvi je bilo nasreč manj.

Profesor Leonard Goldberg, predstojnik oddelka za raziskovanje vpliva alkohola na inštitutu Karolinska v Stockholmu, je mnenja, da je nemogoče določiti točno mejo, ki bi odločala o sposobnosti voznikov za vožnjo. Ta sposobnost je vse preveč odvisna od odpornosti, navad in presnavljanju v telesu vsakega posameznika. »Edina pamentna rešitev bi bila, da bi določili najnižji skupni imenovalec, pri katerem je pri večini voznikov že moč opaziti vplive alkohola. Na Švedskem in Norveškem smo po dolgoletnih raziskavah določili mejo pri 0,5 promila. Voznik, ki s tolikšno množino alkohola v krvi sede za volan, mora na Norveškem računati s krajšo zaporno kaznijo, na Švedskem pa z globo (na zaporne kazni obsodijo švedski sodniki voznike, ki imajo v krvi 1,5 promila ali več alkohola).«

Mednarodni dogovor o tem, katera množina alkohola je že nevarna, je razen zaradi različnih pivskih navad in različne osebne odpornosti težaven še zaradi vrste drugih pogojev. Eden med njimi je, na primer, starost voznikov. Množina alkohola, po kateri se sedemnajstletni mladenič opoteka, na petinštiridesetletnega moža bistveno ne vpliva. Pomembno vlogo igrata tudi zdravstveno stanje in tempo pitja. Štirje kozarčki žganja, ki jih voznik zvrne v pol ure, delujejo nanj močneje. kot če bi jih popil v štirih urah.

NAJBOLJŠE SREDSTVO: VISOKE KAZNI

Finski profesor Antti Alha je nadalje dokazal, da je pijanost moč razdeliti v posamezne faze: v prvih dveh urah po pitju stopnja pijanosti narašča, kasneje pa začno refleksi in mišice delovati spet normalno. Ker so rezultati kliničnih preiskav odvisni od osebne odpornosti proti vplivom alkohola, finska zakonodaja ni določila meje za količino alkohola v krvi, ki bi bila kazniva.

Ali torej sploh obstaja razumna rešitev težav, ki jih povzroča alkohol za volanom? Odgovor je: seveda. Skandinavske dežele se že dolgo zanašajo na zelo učinkovito metodo: visoke kazni in vzgajanje javnosti. Danska, Švedska, Norveška in Finska ukrepajo v skladu z načelom, da so ostre kazni najboljše sredstvo zoper pitje ob nepravem času.

Tudi izkušnje iz Anglije govore v prid zastraševanju z drastičnimi ukrepi. Določila novega angleškega odloka o varnosti v prometu ustrezajo določilom skandinavskih držav. Pičle tri mesece po tem, ko je odlok stopil v veljavo (v decembru 1967), se je število prometnih nesreč v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta zmanjšalo za 33 odstotkov.

Te številke dokazujejo, da morajo zakoni proti pijanosti za volanom določati ostre kazni, če naj bodo učinkoviti. Finski predsednik Kekkonen je v zvezi s tem dejal: »Prišel sem do spoznanja, da naša družba nima druge izbire kot drastično zvišati kazni za neodgovorno vožnjo pod vplivom alkohola.«

»Ljudje zagrešijo večino zločinov iz obupa, zaradi pomanjkanja ali v duševni neuravnovešenosti,« je menil upravnik nekega finskega zapora. Morilca v pijanosti pa iz človeka naredi le eno: preprosta, topoglava neumnost. Nespametno je piti in takoj nato sesti za volan. Tisti, ki to dojamejo — in potrudimo se, da vsi naši zaporniki to res dojamejo napake zlepa ne bodo ponovili.«

FINSKI SAMOPOSTREŽNI »BALONČKI«

Tujci se pogosto čudijo aparatu, ki visi na steni finskih restavracij in barov. Videti je kot radijski sprejemnik z več skalami in je namenjen samokontroli. Vanj je treba vreči kovanec, nastaviti na skali svojo telesno težo, vrsto in količino zaužitega alkohola ter pritisniti na gumb. Posebna skala takoj pokaže verjetno količino alkohola v krvi, z druge pa je moč razbrati, koliko ur je treba počakati, preden spet lahko varno vozimo.

»Ko smo te aparate namestili,« je povedal neki gostilničar, »so jih gostje imeli za posrečeno šalo. Zdaj lahko vidite, kako se moški in ženske, ki so kaj popili, resno z njimi »posvetujejo«. Če izvejo, da je bolje, da ne sedejo za volan, ker imajo v krvi po vsej verjetnosti več kot 0,5 promila alkohola, prosijo kakega svojega znanca, naj vozi namesto njih.«

Tudi skandinavske zavarovalnice se drže zelo strogih določil. Pijan šofer od njih nima kaj pričakovati. Zavarovalnica sicer poravna škodo in morebitno odškodnino poškodovanim, vendar ji mora tisti, ki je pil, vrniti vse do zadnjega beliča.

KAZEN TUDI ZA TREZNEGA SOPOTNIKA

Na Danskem in Švedskem je v veljavi nenavaden zakon, po katerem mora z dokaj strogo kaznijo računati tudi lastnik lokala, čigar gostje v pijanem stanju povzroče prometno nesrečo. Danski in švedski gostilničarji so zaradi tega previdni, kar prav tako deluje na voznike kot nekakšno zavora.

Na Švedskem ne kaznujejo samo pijanega voznika, ampak tudi vsako trezno osebo, ki je z njim sedla v avtomobil. Trezni bi namreč moral pijanemu preprečiti vožnjo ali pa ga prijaviti policiji.

Dežela, ki šele uvaja nove zakone proti alkoholu za krmilom, ne sme pričakovati, da bo vseh težav konec čez noč. Profesor Goldberg meni o tem: »Resnično nadzorstvo nad vozniki je mogoče le, če novi zakon uživa podporo javnega mnenja. Vsi, ne le policija, morajo v vožnji pod vplivom alkohola videti prestopek, ki je v moderni družbi nedopusten.«

Socialno zavest začno pedagogi buditi pri mladih Švedih že v višji šoli. Dijaki poslušajo predavanja policijskih uslužbencev o nevarnostih alkohola za volanom. Tako jim, ko odrastejo, ni težko skrbno ločiti pitja od vožnje. Nobenemu Švedu niti na zabavi ni nerodno odkloniti pijačo, če se namerava domov peljati s svojim avtomobilom.

Preden je novi angleški zakon o varnosti v prometu proti koncu leta 1967 stopil v veljavo, je dvignil nič koliko prahu. To pa ne zaradi tega, ker bi povprečni britanski državljan podcenjeval namen zakona, da rešuje človeška življenja, ampak zaradi tega, ker se je Angležem zdelo nezaslišano, da bi jih imel vsak policist pravico kadarkoli ustaviti in jim ukazati, naj pihajo v balonček. Končo pa se je tudi britanska javnost morala sprijazniti s tem, da k novemu zakonu spada tudi alkotest.

Ker se zakoni proti alkoholu za volanom množijo, poskušajo avtomobilisti, ki na zabavah nočejo biti abstinenti, najti pot, po kateri se jim alkoholu ne bi bilo treba odpovedati in ki bi jih hkrati zavarovala pred tem, da bi prišli navskriž z zakonom. V ZR Nemčiji, na Nizozemskem in v mnogih drugih deželah že delujejo organizacije, ki avtomobilistom, ki so na zabavi pregloboko pogledali v kozarček, »izposojajo« šoferje. Preprostejše rešitve so se domislili nekateri Angleži, ki se v vaško gostilno odpravijo s kolesom ali na konju.

Profesor Goldberg je vse težave v zvezi z vožnjo pod vplivom alkohola strnil v kratko ugotovitev: »Jasno nam mora biti, da bodo ljudje še vnaprej vozili avtomobile in da bodo še vnaprej pili. Najti moramo sprejemljiv način, kako bi eno ločili od drugega.«

Voznika, ki se mu ukrepi, za katere se je izkazalo, da so uspešni, zdijo preostri, lahko potemtakem vprašamo samo eno: Ali bi bilo bolje, da bi pijani vozniki še vnaprej samo v Evropi pobili ali pohabili 150 000 ljudi na leto?

(PO MESEČNIKU DAS BESTE)

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

pamina v možganih. Razen tega pa ima L-dopa nevarne stranske učinke, tako da so jo zdravniki skorajda opustili.

Pred dvema letoma pa je dr. Georgu Cotzlasu iz nacionalnega inštituta na Long Islandu uspelo počasi pripraviti svoje bolnike na sprejemanje velikih doz L-dopa. Zbral je osemindvajset brezupnih primerov parkinsonizma, pri katerih so odpovedala prav vsa zdravila in kirurški posegi, ter poskusil pri njih v posebnem oddelku, urejenem tako, da je lahko nadzoroval vse njihove telesne funkcije, ki jih je mogoče meriti, z zdravili ponovno ustvariti in obdržati naravno ravnotežje kemijskih procesov v možganih.

Uspehi njegovega zdravljenja segajo »od skromnih do dramatičnih«. Med skromne dr. Cotzlas šteje izboljšanje pri dveh bolnikih, ki jima je »samo ohranil življenje«, med dramatične pa skoraj popolno ozdravitev treh bolnikov.

Vsi bolniki, ki so jih zdravili na Long Islandu, še vedno vsak dan jemljejo določeno dozo L-dope, ki preprečuje ponovitev bolezni. Nekateri uživajo zdravilo že dve leti, ne da bi pri njih povzročilo kakršnekoli omembe vredne stranske učinke. Seveda pa bo trajalo najmanj še leto dni, preden bo L-dopa toliko preizkušena, da jo bo uradno dovoljeno na splošno uporabljati. Izsledke dr. Cotziasa preverjajo vsi ameriški inštituti, ki raziskujejo Parkinsonovo bolezen. a zdaj prihajajo od vsepovsod samo dobre novice.

MALA KRONIKA

LEPOTNA TEKMOVANJA

STROŠKI IN ŠKANDALI

Lepotna tekmovanje seveda nikjer na svetu niso sama sebi namen. Ženska lepota je postala del mednarodne trgovine, artikel, ki gre imenitno v denar. To dobro ve tudi družba Mecca, ki vsako leto prireja tekomovanje za Miss sveta v Londonu. Mecca, ki ji vsakokratna lepotna kraljica »pripada« eno leto, spravi v svoje blagajne četrtino zaslužka najlepše na svetu. Vsota pa običajno ne preseže 7.000 funtov, kar pa Mecce niti ne vznemirja, saj prireja lepotno tekmovanje na najvišji ravni »zaradi reklame«. Nerodno je le to, da se Meccin dobiček v zadnjih treh letih ni prav nič povečal. Morda bi potrebovala več lepotnih kraljic . . .

Če si že organizator iz lepotnega tekmovanja samega ne kuje dobička, pa to s precejšnjim uspehom delajo drugi prireditelji in pokrovitelji: revije, časopisi, televizijske postaje in turistična združenja, ki organizirajo lepotna tekmovanja v posameznih državah.

LEPOTICE V LONDONU — Politika in denar

Miss Izraela naj bi svoji pokroviteljici, ženski reviji »Elasha« pomagala povečati obseg s 60 na 84 strani in podvojiti plače za štiri tedne. Podobna je naloga Miss Turčije, ki se ima za svoj naslov zahvaliti dnevniku »Millyst«. Prestiž in dobiček sta poglavitna motiva tistih, ki organizirajo lepotna tekmovanja v posameznih državah. Pogosto pa se zgodi, da pokroviteljstvo nad izbiro najlepše prevzame kar vlada, potem ko ugotovi, koliko koristi ima lahko od poročil v tisku. Uganda, Nigerija in Gana so svoje lepotne kraljice izvolile z »blagoslovom« vlade. Tekmovanje za Miss Luksemburg so organizirali trije časopisi in televizijska družba, ki je tekmovanje tudi prenašala in za vsako minuto prenosa, zaslužila 360 funtov. Tekmovanje za Miss Jugoslavije je, kot vemo, pripravila »Politika«. Kakšne in kolikšne, če sploh, so bile njene koristi, ni znano. Znani pa so stroški priprav: približno 600.000 novih dinarjev.

Ne nazadnje pa imajo koristi od tekmovanja za Miss sveta tudi tekmovalke same. Tudi če ne zmagajo, se jim ni treba preveč žalostiti. Osvojile so že najvišji naslov v svoji domovini in domov se vračajo z lepimi možnostmi, da bodo postale manekenke ali filmske igralke in da bodo dobile kup možitvenih ponudb.

Na letošnjem tekmovanju za najlepše dekle na svetu v Londonu je bilo največ škandalov. Miss Španije ni hotela nastopiti na odru v Liceum Ballrom, ker je bila tam tudi miss Gibraltarja, ki ga Madrid ne priznava ko samostojno državo. Španka je naredila iz tega političen protest ter je zapustila tekmovanje. Temperamentna Španka je celo povzročila razpravo v britanskem spodnjem domu.

Na odru je zašla v politične vode tudi izraelska lepotica, ki je pozdravila občinstvo v imenu »države miru«, nekoliko pozneje pa je povedala, da bo spomladi stopila v vojsko, da je to njena velika želja in je srečna zaradi tega.

Italijanka je imela nevšečnosti, ker ji niso dovolili obleči seksepilne kopalne obleke in je morala nastopiti v neki drugi, zelo »grdi«. Libanonko pa so že poprej diskvalificirali, ker ni dopolnila niti 15 let.

Pozornost pri nekaterih jugoslovanskih dopisnikih pa je zaradi imena vzbudila lepotica iz Nove Zelandije, ki se sicer ni uvrstila na pomembnejše mesto. Glede na njeno ime — Christine Antunovic — bi bila lahko morda tudi potomka naših izseljencev.

PRIREDITVE

GOBJI PRAZNIK

V vasi Casciana Petrosa severno od Carrare v Italiji so to jesen praznovali velik gobji praznik. Praznovanje se je začelo zjutraj ob devetih z obvezno mašo. Morda gostje niso popolnoma zaupali znanju gobarjev, ki so jim po okoliških gozdovih nabirali obed, in so, za vsak primer, zaprosili za božje varstvo . . . Maši je sledila otvoritev razstave strupenih in užitnih gob ter razstava risb gob, ki so jo pripravili vaški šolarji. Ob enajstih je zbranim spregovoril predstojnik oddelka za mikologijo na univerzi v Pisi, nato pa so častni gostje praznovanja sedli k obilnemu kosilu. Ob treh je bila na vrsti degustacija gob. Gostom so postregli z jurčki in lisičkami. V Italiji letos ni bilo gobje leto, tako da ni mnogo manjkalo, pa bi bilo treba praznovanje odpovedati. Skorajda iz enakih razlogov je tekmovanja gobarjev letos odpovedal tudi naš časnik, saj slabšega gobjega let, kakor trdijo veliki nabiralci gob, po vojni še ni bilo. Po verjetnostnem računu lahko potemtakem upamo, da bo drugo leto gob ko gob po dežju — in z njimi tudi naše tekmovanje.

AVTOMOBILIZEM

REŠILNE BLAZINE

Na avtomobilski razstavi v Turinu so pokazali nov pripomoček za večjo varnost avtomobilistov, autoceptor. Gre za plastično blazino, ki je spravljena za volanom ali instrumentno ploščo. Blazina se napihne v hipu, ko avtomobil kam zadene, in prepreči, da bi voznika vrglo naprej. Autoceptor se sproži vsakokrat, ko avtomobil trči s hitrostjo, večjo od 11 km na uro.

BELGIJEC JE UMORIL ŽENO, PRIZNAL SVOJ ZLOČIN, PA GA NIHČE NE MORE POSTAVITI PRED SODIŠČE

ZAKON ŠČITI MORILCA

Mlade gospe iz bruseljske četrti Anderlecht, ki so zahajale v salon za manikiranje in pedikuro na Place de la Résistence, strese groza, če samo pomislijo, da se jih je dolga leta dotikal morilec. Gospod B., prijazni in nasmejani lastnik salona, je bil namreč ubil svojo prvo ženo, jo prežagal na dvoje in zakopal v kleti. Sam je priznal, ne da bi trenil z očesom, da je pred 33 leti ženo ubil s kladivom, ne morda v izbruhu jeze, marveč po premišljenem in dobro pripravljenem načrtu. To je pripovedoval v bifejih, v bistrojih, ko je sedel s prijatelji pri kartah ali ob kozarčku. To je povedal tudi na policiji, kamor je prišel sam, kot bi ji hotel prihraniti čas, ki bi ga potratili s preiskavo. Povedal je, da je umoril svojo ženo, nato pa je odšel in nihče ni stekel za njim, ga zgrabil in mu nadel lisice. Ne, zakaj če bi kdo storil kaj takega, bi ga gospod B. tožil zaradi napada in žalitve in bi tožbo tudi dobil.

»Srečni morilec' torej ne le da ne bo plačal za svoj gnusni zločin, marveč ima pravno pravico, da toži vsakogar, ki bi mu rekel morilec. Obtožuje se lahko le sam, drugi ga ne smejo. In zato ga pri pripovedovanju te zgodbe ne moremo imenovati s pravim imenom, ne njega in ne prič. Morilec bi jih lahko tožil, in gotovo bi jih obsodili. Njegova druga žena, orjaška plavolaska, ki je kljub petdesetim letom še vedno lepa, nam je to jasno dopovedala, ko smo jo obiskali v salonu, kjer dela,« piše o tem nenavadnem primeru dopisnik italijanskega l'Europea. Leta 1935, ko se je zgodil zločin, je bila plavolaska ljubica gospoda B., ki je bil takrat poročen in je imel otroke ter 20 let več od nje. Zelo verjetno je, da je vsa ta leta delila z možem strahotno skrivnost, morda pa tudi še neko hujšo skrivnost, o kateri sicer doslej ni še nihče govoril, vendar je prišla na dan med preiskavo. Sicer pa obnovimo zgodbo gospoda B., tako kot jo pripovedujejo v Bruslju tisti, ki ga dobro poznajo že od mladih nog in ki so slišali njegove strahotne izpovedi.

Leto 1935. Gospod B. živi z ženo in tremi otroki, dvema fantoma in eno punčko, v Ulici sreče, na robu bruseljske četrti Anderlecht, kjer žive večinoma delavske družine. Tam, kjer stoje hiše gospoda B. in njegovih sosedov, je bila nekoč zelenica, ki jo je neko podjetje pozidalo z enostanovanjskimi hišami za delavce. Pred vsako hišo je skromen vrtiček, obdan z živo mejo, sredi katere so lesena vratca na pločnik. Čeprav so hiše v Ulici sreče skromne, družinam, ki žive v njih, ni hudega: prostora je dovolj, v hišah je voda in elektrika, okrog njih pa tudi malo zelenja. Toda zakonca B., ki stanujeta v hiši številka 2, nista srečna. Njuno življenje je pravi pekel. Sovražita se. Iz hiše je ob večerih pogosto slišati krike, udarce, klofute, jok, lomljenje stolov in razbijanje krožnikov. Ona, žena, je Francozinja, je težkega značaja in v Belgiji se ni nikdar dobro počutila. On ima zelo lepo ljubico, ki že ima otroka, kdove s kom. Ljudje govorijo, da se to ne bo dobro končalo.

In res, nekega dne gospe B. ni več. Z njo je izginil tudi najmlajši otrok. Če kdo vpraša gospoda B,. kje sta, skomigne z rameni in pove, da se je mati s fantkom vrnila v Francijo. Saj je bolje tako, pravi. Daljši predah bo obema koristil. Če se bo nekega dne vrnila, jo bo spet vzel k sebi, če ne zaradi drugega, zaradi otroka. Če je ne bo, pa toliko bolje.

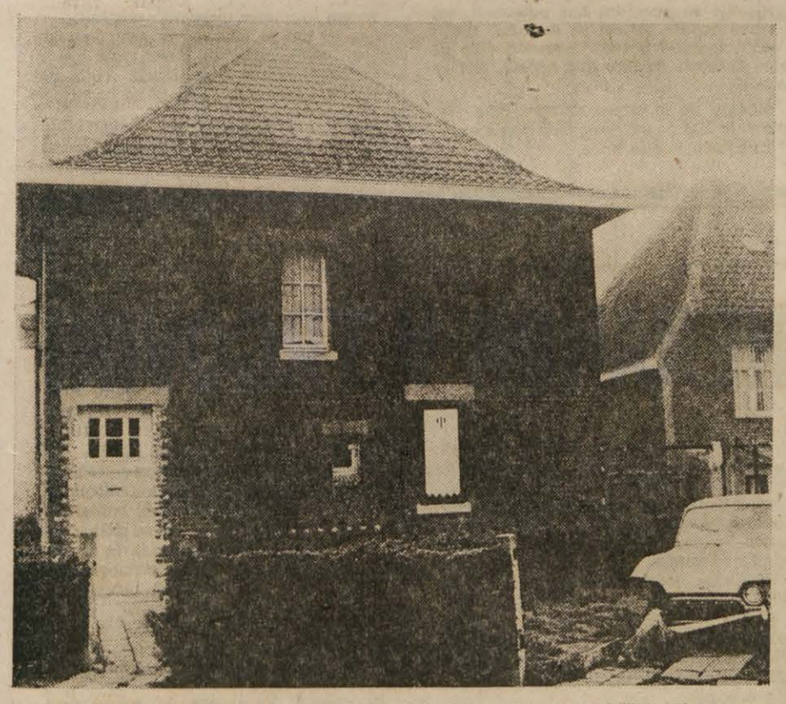

HIŠA V ULICI SREČE, KJER SE JE ZGODIL NEKAZNOVAN ZLOČIN: kljub vsemu ni miru za morilca

ULICA SREČE

Toda gospa B. se ne vrne, in nič več ni slišati ne o njej ne o otroku. Minevajo meseci, leta. Gospod B. je prijavil na policiji, da je njegova žena samovoljna zapustila zakonsko ognjišče, in vse pogosteje ga je videti v družbi lepe plavolaske. Na vsem lepem pa izgine tudi on z otrokoma vred: preselil se je drugam.

Mesec dni pozneje se je priselil v hišo številka 2 mizar Marcel de Beucker z družino. Potem je izbruhnila vojna in — kdo bi še razmišljal o usodi nekega bežnega znanca? Kdo bi se čudil, če se gospod B. nenadoma vrne v Anderlecht, poročen z lepo manikirko, ki je bila že dolgo njegova ljubica? Očitno je dobil potrdilo, da je njegova prva žena domnevno mrtva, in se je lahko vnovič poročil. Zdaj živi z drugo ženo, z otrokom, ki ga je imela ona poprej, z dvema otrokoma iz novega zakona in z dvema iz prvega zakona. Žena ga je izučila za pedikerja, in skupaj sta odprla lokal. On neguje noge, ona roke. Soliden, trden lokal, ki je prvič zabredel v krizo šele novembra 1968.

OKOSTNJAK V KOSIH

Leto 1968. Po več kot tridesetih letih se je drugi stanovalec hiše št. 2 v Ulici sreče preselil, v hišo pa se je vselil električar Emile Vincke z ženo in šestimi otroki. Hiša je bila precej zanemarjena: stene črne od dima, pod obrabljen, stopnice načete, vsepovsod pa zatohel, težak zrak in vonj po starem in nafti. Zakonca Vincke sta ob nedeljah in praznikih postopoma vso hišo prepleskala in spravila v red.

In potem, 27. oktobra, ko sta urejevala klet, sta našla zazidan okostnjak. Našla sta ga kos za kosom, najprej piščal, potem medenico in še vse drugo. Policija je prepustila okostnjak strokovnjakom in se lotila prve preiskave. Izvedenci seveda niso mogli ugotoviti, kdo je bila žrtev, zanesljivo pa so trdili, da gre za žensko, ki je umrla pred več kot tridesetimi leti. Po belgijskem zakonu je torej zločin že zastarel. Člen 21 kazenskega zakonika iz leta 1878 namreč pravi, da zločin zastari, če je minilo že več kot dvajset let, odkar je bil izvršen. Zato policija morilcu ni mogla prav nič, vendar so preiskavo nadaljevali. Najprej so prijeli in zaslišali Marcela de Beuckerja, ki je trideset let živel v hiši. Toda po petih urah so ga spustili. Ugotovili so namreč, da je bila ženska umorjena prej, preden se je on vselil v hišo. Preiskava je pripeljala do gospoda B.

Toda še preden ga je policija našla, je že priznal zločin. Okostnjak, ki so ga našli v kleti, je bilo vse, kar je ostalo od njegove prve žene. Ta ženska se ni bila vrnila v Francijo, kot so vsi mislili, marveč jo je on ubil s kladivom, nato pa jo je prerezal na dvoje in jo v kleti zazidal. To je storil zato, ker je ljubil drugo žensko in je hotel biti prost. Gospod B. je svojo izpoved mirno ponovil tudi na policiji, vendar ni pozabil pripomniti, da je od zločina minilo že 33 let. Morali so ga spustiti.

KJE JE OTROK?

Tedaj pa se je nekdo spomnil, da je hkrati z njegovo ženo izginil tudi eden izmed otrok. Po mestu so se začeli širiti strahotne govorice. Če je B. ubil ženo, je moral ubiti tudi otroka, saj ta ni bil toliko star, da bi bil lahko sam odšel zdoma in se skril. V kleti so sicer res našli le en okostnjak, toda kdo more trditi, da ni otrok zakopan kje drugje? Nekdo je opozoril policijo, vendar niso našli nobene sledi. Toda gospoda B. so se ljudje začeli izogibati, in tudi on, ki je bil sprva tako radodaren z izjavami, se je umaknil pred svetom. Ali je šel iz mesta — ali pa se je zaprl v stanovanje nad lokalom, kjer je na straži njegova žena.

Novemebr 1968. Smo na Place de la Résistence pred salonom, ki je last gospoda in gospe B. Nedelja je. Belgija praznuje 50-letnico zmage v prvi svetovni vojni. Bivši borci v civilu korakajo čez trg in pojejo stare bojevniške pesmi. Za steklenimi vrati lokala se za trenutek pokaže ženska postava. Čeprav je praznik, je salon odprt. Na listku na vratih pa piše: Ob ponedeljkih zaprto. Od zunaj je lokal videti skoraj eleganten. Izložba je zakrita s svilenim zastorom, vrata in izložbeni okvir sta iz rdečega lesa. Odpremo vrata, in gospa B. nam takoj stopi naproti. Dali si bomo manikirati roke in nato poskusili speljati pogovor na zločin. Toda ženska je očitno zaslutila, da nismo stranke. Takoj nas je sumljivo pogledala, ne da bi pozdravila ali rekla karkoli. Očitno se ne kaže sprenevedati. Zato napademo kar naravnost. »Gospa, vaš mož je zelo odkrito priznal, da je ubil svojo prvo ženo,« pravimo. »Ali boste tudi vi tako odkriti? Ali ste vedeli vsa ta leta, da je vaš mož morilec? Ali pa ste bili celo sokrivi zločina?«

Ženska je takoj silovito reagirala. Stopila je korak naprej. »Ven od tod.« je siknila, »ničesar nimam povedati. Če se ne poberete, pokličem sina.« »Zakaj pa ne pokličete moža? Zakaj se zdaj skriva, prve dni pa se je vedel, kot bi bil ponosen na svoj zločin?« »Izginite!« spet sikne ženska. »Kaj pa otrok? Kaj je z otrokom, ki je izginil hkrati z vašo predhodnico?«

Zunaj se ustavi zelen opel. Iz njega izstopi mladenič in stopi v lokal. Ženska je skoraj histerična. »Kar naprej sprašujejo,« zavpije. »Sprašujejo in sprašujejo in ne nehajo spraševati. Vrzi jih ven!« Potem se obrne k nam. »Pojdite, ali pa pokličem policijo!« »Policijo? Mar mislite, da bi prišla?« Mladenič še ni odprl ust, je pa čisto bled. Naposled se otrese čudne otrplosti. »Ste slišali, kaj je rekla mama? Pojdite, nehajte nas drezati.«

Izza zastora priskaklja deklica, dve ali tri leta ji je. Gotovo je vnukinja gospoda B., hči enega od otrok, ki ju je imel s prvo ženo. Otrok se oklene fantovih hlač, on pa mu položi roko na glavo.

Odidemo z negotovim občutkom vznemirjenja in sramu. Za nami se zaloputnejo vrata, in slišati je, kako se v ključavnici obrne ključ. Ozremo se navzgor, nad lokal. Morda nas gospod B. gleda izza kake zavese.

KAMEN OD SRCA

Zvečer v neki kavarni v Anderlechtu spet govorimo z ljudmi, ki so nam pomagali rekonstruirati zgodbo. Iz kavarne se vidi Place de la Résistenco s salonom za manikiranje in pedikuro v ozadju. V lokalu je tema. Tudi v stanovanju nad njim ni nikjer videti luči. »Kdove, kaj počno,« pravi star delavec, ki je poznal gospoda B., ko je bil še otrok. »Že teden dni ni v lokal stopil nihče drug kot policisti in novinarji. Mislim, da jima ne preostane drugega, kot da se odselita. Se bosta že izmazala. Ste videli? Niti en časopis ni objavil imena in celo naslova ne. Zunaj Anderlechta ju nihče ne pozna. Če se preselita, bosta lahko živela kot doslej. Toda kako sta živela doslej? Ne verjamem, da jima je bilo lepo. Nisem pobožen, prepričan pa sem, da ni mogoče nekoga ubiti, ne da bi te grizla vest. Po mojem B. ni toliko čvekal zato, da bi se bahal, ampak zato, da bi si odvalil kamen od srca. Ne vem. Saj niti ni bil videti slab človek. Boljši od žene je bil vsekakor, od druge žene mislim. Po mojem mu ne bo nikdar odpustila, da je priznal. Zastarel zločin gor ali dol. To ji bo drago plačal. Ga je že zaprla v hišo, ste videli. Že nekaj dni ga ni nihče videl. Ona ga je zaprla, da ne bi mogel vsem povedati, da je morilec. Nazadnje ga bo še živega zazidala.«

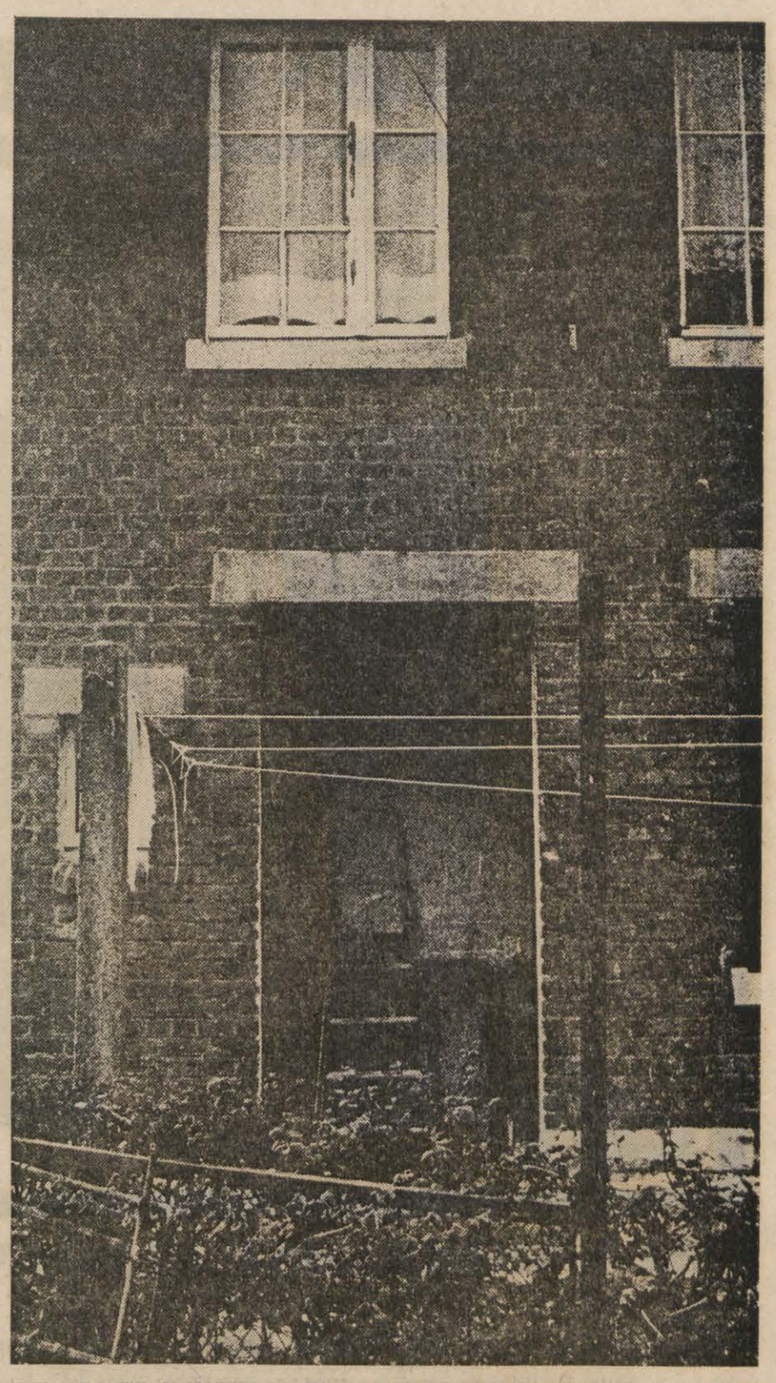

ZACELJE HIŠE, V KATERI SO ODKRILI OKOSTNJAK: zastaranje zločinov kot dvorezen meč

SADJE Z OVSENIMI KOSMIČI!

2 banani ali 2 ananasova kolobarčka. 8 jedilnih žlic kosmičev, 2 do 4 žlice sladkorja, pol litra mleka, nastrgana čokolada

Banani ali ananas zrežemo na koščke, primešamo jim ovsene kosmiče, sladkor in mleko. Pustimo stati 5 minut. Napitek nalijemo nato v kompotne skodelice in potresemo z nastrgano čokolado

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

JESEN-ZIMA '68

MALA SKRIVNOST ELEGANTNE ŽENE

Škornji, visoki do kolen, narejeni v jahalnem stilu, se odlikujejo z enostavnostjo in skladnostjo linije. Na vrhu so primerno široki in zaobljeni, peta in podplat sta gumijasta z okrasnim nazobčanim robom, luknjičasti okras pa je tudi na spodnjem delu škornjev. Izdelani so iz klasičnega telečjega boksa, podloženi, rjave barve, z zadrgo na notranji strani.

Borovo

merx

KAVA užitek

z obrat:

- **SOLINE,** Portorož
- **ZAČIMBA,** Portorož
- **SUDEST,** Gradišče pri Kozini
- **SUDEST,** Središče pri Dravi
- **JELKA,** Vrhnika

Čestita poslovnim prijateljem in delovnim ljudem za dan Republike.

Droga PREHRAMBENA INDUSTRIJA PORTOROŽ

NOVELA

SLAVOMIR MROŽEK

POJEDINA V ATOMICAH

Oj, visoko se je pri nas povzpela tehnika, visoko!

Ženin je imel ob gozdu sorazmerno velik laboratorij, ob cesarski cesti pa kaka dva reaktorja. Na dvorišču je imel ne preveč veliko, vendar prijetno tovarno kemične sintetike. Nevesti je dal oče za balo celo elektrarno, stoječo na lepem kraju v centru vasi, ob cerkvi. Poleg tega pa je imela nevesta v pisani skrinji še kakih šest patentov s področja biološke kemije. Nič čudnega ni, če sta se mlada dva razumela in so se starši takoj strinjali s poroko.

V Atomicah so najavili gostijo.

Pravkar sem se ukvarjal z mrzlim lepilom, ko je prišel nevestin brat in me povabil na gostijo. Bil je priznan znanstvenik, moj kolega še s katedre.

Pozdravil je, si obrisal bose noge ob slamnat predpražnik in sedel na stol.

Težko se je bilo pogovarjati, ker so se prav to leto zbrala za našim gozdom številna reaktivna letala in vsak trenutek je katero vzletelo, tako da je bilo besede komaj slišati.

— Da, poročila se bo, — je vzdihnil gost. — Samo da bi ne bilo na gostiji kakega škandala, — je dodal zaskrbljeno.

— Zakaj pa naj bi bil, — sem rekel. — Saj bo to mirna gostija, mar ne?«

Posedela sva še kake četrt ure, gledala, kako so se otroci po poti vračali z univerze, kako je stari Juzva peljal v gozd gorivo, potem pa se je kolega poslovil in odšel.

Prišel je čas gostije.

Bilo je malo nerodno, ker so pri nas prav v tistem času pričeli spreminjati naravo. Gozdove so civilizirali, puščave pa so pričeli pogozdovati. Tok reke so obrnili v nasprotno smer. V zvezi s tem je bila tudi pot do cerkve malo daljša. Pri meni na dvorišču je stala velika gospodarska naprava, tako da vrat sploh ni bilo mogoče odpreti in sem lahko prišel iz hiše le z velikim trudom.

Ko sem prišel, so pravkar pričeli obred z nameščanjem kape na glavo. Dekleta so prepevala.

»Ko ti kapa na glavi stoji, poglej v strop, da bo kup tvojih otrok imel črne oči.«

Potem so nevesti napravili elektroanalizo in jo zaprli v prostor z visokim pritiskom.

Medtem je prihajalo vse več svatov. Vsi so bili oblečeni v ljudske termostate. Pri nekaterih so se skafandri že sušili. Na dvorišču so piloti streljali iz cevi.

Psi so lajali.

Toda šele po cerkvenem obredu se je pričela prava ostija.

Stal sem pred hišo, da bi se nadihal svežega zraka. Iz hiše so prihajali nekaj časa živahni zvoki dodekafonične glasbe in nekaj časa sintetične. Vrtinčile so se proizvodne moči. Na nebu se je utrnila zvezda. Otroci so se obmetavali s kamenjem.

Gostija je bila v največjem hrupu, ko je pred enajsto uro stopil na sredino sobe mladi Smiga izza gozda, strastni plesalec, pevec in šaljivec. Nekajkrat se je obrnil, se postavil pred orkester in v trenutku zapel:

»Pred našo vasjo se svetla
prihodnost poraja,
od sreče družbe do sreče človeka
— od kraja do kraja.«

To je vsem zelo ugajalo. Razlegla sta se smeh in bučno odobravanje. Mladi Pero pa je že poskočil, udaril s petami, si obrnil kapo in pričel odgovarjati:

»Najprej je treba pričeti
z moralo:
do sreče družbe z duhom čistoče!«

Nato se je spet razlegel smeh s ploskanjem. Nekateri so pričeli kričati Smigi, naj odgovori Peru. Smiga pa ni rekel ničesar. Lahkotno se je približal Peru in ga po hrbtu udaril z atomsko bojno glavo, ki jo je imel skrito za nedri. Pero se je obrnil in pričel oddajati žarke, vendar mu je še uspelo pritisniti na gumb na suknjiču, da je s konstrukcije, ki jo je imel skrito v nogavici, poslal Smigi naravnost v celo raketo srednje moči. Gotovo bi bil likvidiral Smigo, če bi mu ne bil odpovedal srednji del rakete, zaradi česar je ta zgrešila cilj. Smiga se je naslonil na toplotno pregrajo, ki je počila, in pričel je leteti v globino toplote, ki je vse bolj stopnjevala svojo moč.

— Ljudje, kaj delate! — je zakričal nevestin oče in pokazal na starinski stenski Geigerjev števec.

Vendar je že nastalo kričanje s paniko, v sredini pa je že pričela rasti ogromna plava praprot — običajen pojav pri povečani radioaktivnosti v zaprtem prostoru. Tudi druge rakete so že pričele leteti, samo Banbula ni izgubil prisotnosti duha in je običajno ravnal z nožem. Nenadoma se je slišal oster pisk. Gospodar, ki je videl, da ne bo mogel pomiriti gostov drugače, je stopil v hišni rezervoar in pričel izpuščati bojne pline. Vsi so skočili v zaščitne obleke. Ker sem dognal, da svoje ne morem hermetično zapreti, vrhu tega sem pa bil tudi že zaspan, sem se odločil, da bom zabavo zapustil in počasi krenil proti domu.

Noč je bila svetla, saj se je z dvorišča, kjer je bila gostija, tako svetlikalo, da sem brez truda našel pot. Stopal sem živahno, ker me je nekajkrat poškropil radioaktivni dež. Malo me je samo motilo nekako trganje po organizmu, vendar je po zabavi to običajna stvar. Vrhu tega so mi pričele rasti dodatne noge, trije pari na vsaki strani, na čelu mi je pognal zelen rog. Kljub temu mi je uspelo priti do hiše, kjer sem se potegnil skozi razpoko v okenskem okviru, in ko sem našel prijetno mesto na listju za omaro daleč od hrupa, sem mirno zaspal in se spominjal, kako je bilo na tej živahni gostiji.

B. RJABKIN

PONIŽNOST

Najprej je zmanjkalo papirnatih prtičev.

»Pa tega ni nihče opazil?«

»Seveda smo opazili. Bilo nam je neprijetno, toda potem smo se navadili.«

Kuhinja je začela streči že na pol ohlajena kosila.

»Vam je bilo to pogodu?«

»Se norčujete, kaj? Jeza me popade, če se spomnim sesekljanih zrezkov. In tako iz dneva v dan ... Toda človek se na vse privadi, pa smo se tudi mi ...«

V jedilnici je nehal delati ventilator.

»Niste začutili?«

»Pa še kako. Nekaterim je od slabega zraka postalo slabo ... Toda nekako so zdržali.«

Znanstveni poskus se je nadaljeval. Sčasoma je bilo razbitih vedno več krožnikov in kozarcev. »In kaj ste storili potem?«

»Ljudje so prve dni kar pobesneli, saj si lahko mislite, potem pa so začeli nositi s seboj lončeno posodo, namesto vilic pa so si oskrbeli palčke. Kaj hočete, živi se pa le.«

Slednjič so le zamenjali upravnika. Naenkrat je bilo dovolj plastičnih pladnjev.

In gotovo je bilo bolje.

»Seveda, posebno v začetku. Potem pa novosti niti nismo več opazili. Zdaj so stregli jedila, pečena na ražnju. Prikuhe po izbiri. Tri vrste omake.«

»Bržkone je bilo okusno?«

»Kaj bi vam pravil! Kot doma. Vsaj spočetka se nam je tako zdelo. Potem pa smo se privadili.«

»V jedilnici je bilo gotovo čutiti svež veter?«

»Kaj? ... Oh, da, seveda. Kot na morski obali. Ko so montirali ventilacijo, so se nekateri celo prestrašili. Potem pa se nihče ni več zmenil.«

Po mizah so prhutali nerazrezani papirnati prtiči. Zlatila se je sveža sladica.

»In kako ste to sprejeli?«

»Ha, ha, ha! Prvi dan sem prtič odnesel domov. Za spomin. No, zdaj pa ...«

»Ste se navadili?«

»Seveda.«

x x x

Potem so novega upravnika povišali.

Čez tri dni ni bilo več prtičev. Ventilator je utihnil, začeli so streči prve jedi z mrzlo skorjico na vrhu. Druga jedila pa so si gostje greli v kozicah, ki so jih prinesli od doma.

»No, in kako ste to sprejeli?«

»Tako, tako, počasi se privajamo.«

CARLO MANZONI

GOSPOD VENERANDA V TRGOVINI

Gospod Veneranda je stopil v galanterijsko trgovino in zahteval od prodajalke žepni robec.

»Kakšen žepni robec želite?« se je pozanimala prodajalka, vzela iz predalov nekaj škatel in mu pokazala različne vrste žepnih robcev.

»Kakršenkoli žepni robec,« je rekel gospod Veneranda.

Vzel je žepni robec iz škatle, ga razgrnil, si obrisal nos in ga vrnil prodajalki.

»Toda ...« je hotela ugovarjati prodajalka.

»Kaj pomeni ... toda?« je vprašal gospod Veneranda.

»Vi ste ga uporabili,« je rekla prodajalka in z dvema prstoma previdno prijela žepni robec. »Uporabili ste žepni robec, da ste si obrisali nos!«

»Kaj pa naj bi si sicer obrisal z žepnim robcem? Morda ušesa?« je jezno vprašal gospod Veneranda. »Kaj pa si vi brišete z žepnim robcem?«

»Nos,« je boječe zajecljala prodajalka. »Vendar morate ta robec tudi kupiti.«

»Zakaj bi ga le kupil? Saj ga sploh ne potrebujem,« je rekel gospod Veneranda.

»Kako da ne? Saj ste vendar zahtevali žepni robec,« je vztrajno trdila presenečena prodajalka.

»Seveda, toda le za to, da bi si z njim obrisal nos,« je rekel gospod Veneranda.

»Kaj pa počenjate vi z žepnimi robci?«

»Prodajam jih,« je rekla prodajalka.

»Krasno,« je odvrnil gospod Veneranda. »Zdi se, da si vam torej ni treba brisati nosu. Toda oprostite indiskretno vprašanje: če žepne robce prodate in če si morate le obrisati nos — s čim to napravite?«

»Jaz ... jaz ...« je jecljala prodajalka, ki ni več vedela, kaj bi odgovorila.

»Mi nočete razodeti? Pa nič,« je rekel gospod Veneranda. »Prisiliti vas ne morem. Nos si pa obrišite s čimerkoli si hočete. Srečno!«

In gospod Veneranda je presenečeni prodajalki obrnil hrbet ter zapustil trgovino.

TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA TEDENSKA TRIBUNA

dokument - dokument - dokument - dokument - dokument - dokument - dokument

SEJA EX-COMM V BELI HIŠI: vsaka napaka v računu ali v presoji je lahko usodna za vse človeštvo*

ROBERT KENNEDY: KAKO JE BELA HIŠA DOŽIVLJALA KUBANSKO KRIZO

NA ROBU JEDRSKE VOJNE

Odkar se je rodila misel o tako imenovani atomski bombi, je jedrska vojna – če ne štejemo ameriškega atomskega napada na Japonsko, ki je bilo enostansko dejanje, brez nevarnosti na povračilo – doslej le enkrat resnično grozila človeštvu. V oktobrskih dneh leta 1962, ko je prišlo med ZDA in Sovjetsko zvezo do konfrontacije zaradi sovjetskih raket na Kubi in potem ameriške blokade Kube, sta obe jedrski velesili imeli ves čas v zraku del svojega strateškega bombništva, oboroženega z vodikovimi bombami, medcelinske rakete so bile pripravljene za istrelitev, podmornice, opremljene z raketami z jedrskimi naboji, so zavzele bojne položaje, vse je bilo pripravljeno za takojšen spopad. En sam ukaz, kateremu bi neogibno sledil nasprotnikov ukaz – pa naj bi bila odločitev rezultat zavestne volje, napake v računih ali zgrešene presoje – in svet bo doživel jedrsko apokalipso. – Ameriški predsednik John Kennedy in sovjetski prvi minister Nikita Sergejevič Hruščov, moža, od katerih je bila v tistih dneh odvisna končna odločitev o vojni in miru, sta se po pripovedovanju prič postarala v trinajstih dneh za deset let. Mogoče bomo kdaj izvedeli, kako so dneve kubanske krize doživljali in preživljali v Kremlju. Danes lahko po zaslugi pokojnega Roberta Kennedyja, ki je bil v času predsednikovanja svojega brata ameriški pravosodni minister, zvemo, kako je v tistih dneh sklepala, odločala in ukrepala Bela hiša. Kljub vsej neogibni pristranosti in zagovarjanju ameriških stališč in interesov gre za edinstven dokument – Robert Kennedy je imel že zaradi svojega položaja, še bolj pa zaradi sorodstvenih vezi resnično popoln pregled nad položajem, potekom dogodkov in notranjimi boji ameriškega predsednika – ki ga je Robert Kennedy narekoval kar v stroj le nekaj mesecev pred svojo tragično smrtjo. Da ne bi vplival na predvolilni boj, od katerega si je tedaj še obetal, da ga bo popeljal v Belo hišo, je prepovedal objavo teksta za svojega življenja.

Bil je torek, 16. oktobra, nekaj čez deveto, ko mi je telefoniral predsednik Kennedy in me prosil, naj takoj pridem v Belo hišo. Rekel je samo, da gre za zelo resno zadevo. Nekaj minut kasneje mi je v svoji pisarni povedal, da se je eno izmed izvidniških letal »U2« vrnilo s poleta nad Kubo s fotografijami, po katerih ob veščevalna služba sklepa, da Rusi grade na Kubi izstrelilne ploščadi za rakete z jedrskimi konicami. Tako se je začela »kubanska kriza«, merjenje moči med jedrskima orjakoma, med ZDA in Sovjetsko zvezo, kriza, ki je pripeljala svet prav na rob prepada, kjer ga je čakalo jedrsko uničenje in konec človeštva. Istega dopoldneva ob 11.45 so predstavniki C.I.A. poročali o zadevi najpomembnejšim članom vlade. Pokazali so nam fotografije. Razgrnili so zemljevide, zarisali nanje izstrelišča in nam rekli, naj pozorno pogledamo fotografije in zemljevide, pa bomo videli, da nedaleč od San Cristobala grade izstrelilne ploščadi.

Ni mi preostalo drugega, ko da jim verjamem na besedo. Naj sem še tako proučeval fotografije, videl sem le jaso sredi goščave, ki bi bila zaradi mene prav lahko tudi kmetija. Ko sem kasneje zvedel, da tudi drugi, vključno s predsednikom Kennedyjem, niso videli kaj več, mi je bilo nekoliko laže. Nekaj dni pozneje, ko smo dobili nove fotografije, je predsednik celo pripomnil, da ga vse skupaj spominja na nogometno igrišče. Sicer pa velja, da smo bili na tej seji vsi nemalo presenečeni. Nkhče si namreč ni mislil, da bo Sovjetska zveza pripeljala na Kubo rakete zemlja-zemlja. Mislil sem na pogovor, ki sem ga nekaj tednov pred tem imel s sovjetskim ambasadorjem Anatolom Dobrininom. Tedaj mi je rekel, da bi Sovjetska zveza podpisala sporazum o prepovedi jedrskih poskusov v vesolju, če bi bile ZDA pripravljene urediti zadevo s poskusi pod zemljo. Odgovoril sem mu, da bom posredoval njegov predlog in ustrezne listine predsedniku Kennedyju. Toda rekel sem mu tudi, da smo v vladi zelo zaskrbljeni zaradi količine vojaškega materiala, ki ga SZ pošilja na Kubo. Prav tisto jutro sem bil namreč na sestanku s predsednikom, zunanjim ministrom Deanom Ruskom in obrambnim ministrom Robertom McNamero, in na tem sestanku smo govorili, da je videti, da SZ poleg izstrelišč za rakete zemlja-zrak gradi na Kubi tudi ladjedelnico in podmorniško oporišče.

O vsem tem smo bili precej dobro obveščeni, saj smo dobili od agentov na Kubi in od beguncev, ki smo jih izpraševali na Floridi, precej podatkov, poleg tega pa so nad Kubo ves čas letela izvidniška letala. Zato sem ambasadorja Dobrinina obvestil, da je predsednik Kennedy hudo zaskrbljen. Pa mi je odgovoril, da je zaskrbljenost odveč, ker ga je mnistrski predsednik Nikita Hruščov pooblastil, naj zagotovi predsedniku Kennedyju, da na Kubi ne bo napadalnega orožja in raket zemlja-zemlja. Poleg tega pa, je rekel, lahko zagotovim predsedniku, da vojaške okrepitve ne pomenijo prav nič hudega, ker Hruščov ne bo storil ničesar, kar bi utegnilo skaliti odnose med našima državama, še posebno, ker smo v predvolilnem obdobju. Premier Hruščov goji simpatije do predsednika Kennedyja, je rekel ambasador, in ga noče spraviti v neprijeten položaj.

Pripomnil sem, da je izpovedovanje tega občudovanja precej nenavadno: to, kar Rusi počno na Kubi, Američanom zbuja hude skrbi, vse prijateljsko ugovarjanje pa tehta kaj malo v primerjavi s sovjetsko vojaško aktivnostjo v Karibih. Izjavil sem, da pozorno spremljamo razvoj dogodkov, in naj kar ve, da bodo posledice nadvse hude, če bo Sovjetska zveza postavila na Kubi napadalne rakete. Kaj takega se ne bo nikdar zgodilo, mi je zagotovil ambasador.

MOSKVA JAVNO DEMANTIRA

O tem pogovoru sem poročal predsedniku. Dean Rusk in Robert NcNamara sta pritegnila moji neveri in svetovala predsedniku izjavo, v kateri naj bi do kraja jasno pribil, da ZDA ne bodo nikdar dovolile, da bi prišle na Kubo rakete zemlja-zemlja ali pa drugo napadalno orožje. Še tisto popoldne, se pravi 4. septembra je predsednik objavil takšno opozorilo.

Teden kasneje, 11. septembra, je Moskva javno demantirala, da bi kdaj nameravala kaj takega, in izjavila da ni prv nobene potrebe, da bi jedrsko orožje imela kje zunaj sovjetskega ozemlja, in da to velja tudi za Kubo. Nekako v tem času mi je neka pomembna osebnost sovjetske ambasade, ki se je vrnila iz Moskve, prinesla osebno poslanico premiera Hruščova predsedniku Kennedyju: predsednik naj ve, da Sovjetska zveza v nobenem primeru ne bi pripeljala na Kubo raket zemlja-zemlja.

Medtem ko so nam predstavniki C.I.A. 16. oktobra pojasnjevali fotografije, ki jih je posnelo izvidniško letalo, smo se zavedeli, da so bile vse to laži, ogromna mreža laži. Sovjetska zveza je gradila izstrelilne ploščadi na Kubi, z ladjami je vozila rakete na Kubo prav v času, ko je Hruščov uradno in zasebno zagotavljal predsedniku Kennedyju, da je zaskrbljenost odveč.

Zato je tudi ta sestanek prevevalo vzdušje ogorčenosti in nevere. Hruščov nas je prevaral, toda tudi sami sebe smo slepili. Nihče iz vlade ni opozoril predsednika, da bi sovjetska vojaška pomoč Kubi lahko pomenila tudi rakete. Predsednik je večkrat zahteval od obveščevalne službe temeljito poročilo o tem, kaj bi pravzaprav ta vojaška pomoč lahko pomenila za ZDA. Leta 1963 je C.I.A. v svojih štirih poročilih predsedniku in v svojem rednem poročilu zatrdila, da SZ ne bo postala na Kubo napadalnega orožja. Zadnje poročilo pred našim sestankom 16. oktobra je prišlo 19. septembra. Obveščevalna služba je zagotavljala predsedniku, da je po temeljitem pretehtavanju podatkov in premišljevanju brez pridržkov prišla do sklepa, da Sovjetska zveza ne bo uporabila Kube za svoje strateško oporišče. Poročilo je poudarjalo, da SZ še nikdar dotlej ni imela strateških oporišč v satelitskih državah, da pa je zdaj po sovjetskem mnenju nevarnost ameriških represalij veliko prehuda, da bi si kaj takega privoščili na Kubi.

*** En križec predsednik Kennedy, dva križca Robert Kennedy, tedaj pravosodni minister v Kennedyjevi administraciji, tri križce tedanji podpredsednik Združenih držav Amerike Lyndon Johnson.**

Veliko pozneje, ko smo pretehtavali dneve krize, smo zvedeli, da so naši agenti na Kubi že septembra pošiljali poročila o raketah. Večina teh poročil sicer ni bila kaj prida: slabo izurjeni agenti so zamenjavali obrambne rakete zemlja-zrak z napadalnimi rakteami zemlja-zemlja, toda nekaj poročil je bilo točnih. Tako je bivši uslužbenec havanskega hotela Hilton poročal, da nedaleč od San Cristobala grade izstrelilne ploščadi, neki drug poročevalec pa je zvedel od pijanega Castrovega osebnega pilota, da bo SZ pripeljala na Kubo jedrsko orožje. Toda tem poročilom ni bilo verjeti, dokler niso bila preverjena, tistim, katerim so prišla v roke, pa se je zdelo, da niso niti toliko verodostojna, da bi bilo vredno o njih obvestiti predsednika ali druge pomembne osebnosti. Ko zdaj gledamo nazaj, bi lahko rekli, da je bila to huda napaka.

Toda če še naprej proučujemo krizo, moramo priznati, da ZDA pred 16. oktobrom ne bi mogle ukreniti prav ničesar, saj celo fotografije, ki smo jih dobili tedaj, niso bile dovolj jasne in prepričljive, da bi lahko z njimi prepričali zavezniške vlade in svet, da SZ res gradi na Kubi izstrelilne ploščadi za napadalne rakete. Poročilom agentov in betuncev pa bi verjeli še manj. Toda kljub vsemu je bilo bistveno, da je obveščevalna služba odkrila rakete in da sta vlada in dežela zvedeli zanje, še preden jih je bilo moč uporabiti, tako da so ZDA lahko pravočasno ukrepale.

Vsi ti ljudje so bili nadvse inteligentni, podjetni, pogumni, vdani svoji domovini. In še zdaleč ne mislim zmanjševati njihove vrednosti, ko rečem, da prav nobeden ni od začetka do konca razpleta ostal pri svojem prvotnem mnenju. Toda prav tako razpoloženje, ki ni vedelo za predsodke, ki je bilo iskreno in odkrito, je bilo bistveno. Pri nekaterih je šlo le za manjše preoblikovanje prepričanja in mnenja, ki se ni bistveno spremenilo. Drugi so svoje prepričanje popolnoma spremenili v enem dnevu. Pri nekaterih je bilo celo videti, da so pod težo dogajanj povsem izgubili razsodnost in uravnovešenost. Začeli smo iskati kakršenkoli odgovor. Zelo malo jih je menilo, da rakete na Kubi ne spreminjajo ravnovesja sil in da torej ni treba ukrepati. V tistem prvem obdobju krize jih je večina menila, da je treba kratko malo zbombardirati raketne poligone. Ko sem poslušal njihove predloge, sem napisal predsedniku listek: »Zdaj vem, kaj je čutil japonski prvi minister Tojo, ko je pripravljal napad na Pearl Harbour.«

Po sestanku v sejni dvorani sem pospremil predsednika v njegovo stanovanje. Hudi časi so se obetali. Šlo je za velike reči, za tiste najbolj nevarne, najbolj tvegane, toda predsednik se je zavedal, da mora ukrepati. Sovjetski zvezi ne sme dovoliti, da dokonča tisto, kar je začela. Šlo je le za to, kakšen naj bo odgovor ZDA. Predsednik je bil že od vsega začetka prepričan, da bo moral storiti nekaj, toda da ne bi preveč vplival na naše razpravljanje in da hkrati ne bi opozoril javnosti na naše sestajanje, se je odločil, da se ne bo udeleževal sej komiteja. To je bilo preudarno. Ko se podobnih sej udeležuje predsednik, to preveč vpliva na ljudi in pogosto celo najbolj značajni ljudje govore tako, kot menijo, da je všeč predsedniku. Tako je le naročil naši skupini, naj pripravimo priporočila za različne ukrepe.

Tako smo že v popoldanskih in večernih urah prvega dne, se pravi v torek, začeli razpravljati o možnosti nekakšne karantene, blokade Kube. V sredo je bil McNamara najbolj vnet zagovornik blokade. Po njegovem naj bi začeli z omejenim pritiskom, ki bi ga lahko potem, če bi bilo treba, stopnjevali. Poleg tega je šlo za drakonski in dramatičen ukrep, ki ga bodo vsi takoj razumeli, ki pa bi nam hkrati, kar je bilo najpomembnejše, omogočil, da obdržimo nadzor nad dogajanjem. Da bi podprl svoj predlog, je kasneje poudaril, da je po mnenju skupnega generalnega štaba omejen letalski napad na raketna oporišča — »kirurško bombardiranje«, kot smo to kasneje imenovali — neizvedljiv. Če bi se odločili za bombardiranje, bi morali napasti prav vse vojaške objekte na Kubi in se potem slej ko prej odločiti za invazijo na otok. Mogoče se temu ne bomo mogli ogniti, je menil, mogoče bomo morali tako ukrepati.« Toda ne začenjajmo s tem,« je rekel, »če je še količkaj možnosti, se ognimo takemu spopadu s Kubo in, ker pač ne bi šlo drugače, s Sovjetsko zvezo.«

Tisti, ki so nasprotovali blokadi in zahtevali bombardiranje, pa so poudarjali, da bodo rakete kljub blokadi ostale na Kubi in da blokada ne bo ustavila dela na raketnih poligonih. Rakete so pač že na Kubi, in blokada naj bi po njihovem pomenila, da »zapiramo vrata hleva, ko nam je konj že zbežal«. Poleg tega, so poudarjali, nas bo blokada pripeljala do spopada s Sovjetsko zvezo, ker bomo pač ustavljali njene ladje, mi bi pa morali predvsem ukrepati proti Castru in Kubi. Največ teže pa je imelo mnenje, da bo naša blokada Kube spodbudila SZ, da se odloči za blokado Berlina. In če bomo zahtevali kot ceno za konec blokade Kube umik sovjetskih raket s Kube, bo SZ prav tako lahko zahtevala kot ceno za konec blokade Berlina umik raket z ameriških oporišč okrog in okrog Sovjetske zveze.

Ko smo proučevali fotografije, posnete v sredo, 17. oktobra, smo lahko odkrili nove izstrelilne ploščadi s 16, mogoče pa celo z 32 raketami, ki lahko polete več kot 1.500 kilometrov daleč. Vojaški strokovnjaki so nas opozorili, da bodo te rakete pripravljene za izstrelitev v manj kot enem tednu. Naslednjega dne, se pravi v četrtek, nas je obveščevalna služba obvestila, da je po njenem mnenju moč raket in jedrskih konic, ki so že na Kubi, približno enaka polovici rušilne moči vseh medcelinskih raket, ki jih ima Sovjetska zveza. Po fotografijah je bilo moč sklepati, da so rakete usmerjene proti nekaterim ameriškim mestom. Po ocenah naj bi bilo nekaj minut po njihovi izstrelitvi mrtvih 80 milijonov Američanov.

RAKETNO OPORIŠČE PRI SAN CRISTOBALU: fotografija, ki je sprožila krizo

USTANOVLJEN IZVRŠNI KOMITE

Skupina, ki se je tisto torkovo dopoldne zbrala v sejni dvorani Bele hiše, je potem skoraj nepretrgoma zasedala naslednjih dvanajst dni, v šestih tednih po krizi pa se je sestajala vsak dan. V skupini, ki so jo potem poimenovali »Ex-Comm« (izvršni komite nacionalnega varnostnega sveta) so bili zunanji minister Dean Rusk, obrambni minister Robert McNamara, finančni minister Douglas Dillon, predsednikov svétnik za vprašanja nacionalne varnosti McGeorge Bundy, predsednikov svétnik Theodor C. Sorensen, državni podtajnik v zunajem ministrstvu George Ball, pomočnik državnega podtajnika v tem ministrstvu Alexix Johnson, načelnik skupnega generalnega štaba general Maxwell Taylor, pomočnik zunanjega ministra za latinskoameriške zadeve Edward Martin; prvi dan se je sestanka udeležil Charles Bohlen, ki pa je potem odpotoval kot ambasador v Francijo, nemesto njega pa je prišel Llewellyn Thompson kot strokovnjak za sovjetske zadeve; sej so se udeleževali tudi pomočnik obrambnega ministra Roswell Gilpatric in namestnik pomočnika obrambnega ministra Paul Nitze; občasno pa so se nekaterih sestankov udeleževali tudi podpredsednik Lyndon B. Johnson, ameriški ambasador pri OZN Adlai Stevenson, posebni predsednikov pomočnik Kenneth O'Dónnell in pomočnik direktorja ameriške informativne službe Donald Wilson.

ISKANJE KAKRŠNEGA-KOLI ODGOVORA

To so bili ljudje, ki so se zbirali, razpravljali se bili med seboj v tem odločilnem času. Po priporočilih te skupine naj bi predsednik Kennedy določil, kako bomo ukrepali.

ARMADA ZAHTEVA VOJNO

Člani skupnega poveljstva so si bili edini, ko so zahtevali takojšnjo vojaško akcijo. Na vse načine so dokazovali, da z blokado ne bomo dosegli ničesar. General Curtis LeMay, poveljnik letalstva, je živo dokazoval predsedniku, da je vojaški napad nujen. Ko ga je predsednik vprašal, kako bo po njegovem mnenju odgovorila Sovjetska zveza, je general zagotovil, da sploh ne bo odgovorila. Predsednik Kennedy mu ni najbolj verjel. »Ne morejo nas pustiti, da bi ukrepali, kakor hočemo. Po vsem tistem, kar so uradno in javno zagotovili, ne morejo dovoliti, da uničimo njihove rakete, da ubijemo kar precej Rusov, ne da bi odgovorili. Če ne bodo ukrepali na Kubi, bodo ukrepali v Berlinu.«

Predsednik je pristavil, da prizna, da ima dokazovanje vojaškega poveljstva svojo težo, da tvegamo, da bodo Rusi pripeljali na Kubo še druge rakete, da je možno, da bodo, če mi ne bomo takoj ukrepali, prevzeli pobudo v Berlinu in na drugih koncih sveta, ker bodo pač prepričani, da so ZDA povsem nemočne. In takrat bo prepozno, da bi karkoli storili na Kubi, saj bodo že vse njihove rakete pripravljene za izstrelitev.

General David M. Shoup, poveljnik mornariške pehote, je izrazil splošno občutje: »V kar lepi godlji ste, gospod predsednik.« Predsednik ga je zavrnil: »Toda vi ste z menoj,« in vsi smo se zasmejali, sejo pa smo preložili, ne da bi karkoli sklenili.

Pozneje je McNamara še enkrat povedal predsedniku, da se ne strinja z vojaškimi poveljniki in da bo po njegovem bolje, če se odločimo za blokado kot za letalski napad, toda hkrati ga je obvestil, da bo v nasprotnem primeru od torka, 23. oktobra, vse pripravljeno za vojaško akcijo: letala, ljudje, strelivo. Po načrtu naj bi se prvega napada udeležilo petsto letal, napadli pa naj bi vse vojaške objekte, tako raketna izstrelišča kot letališča, pristanišča in topovske baterije.

Podobno kot McNamara sem se tudi jaz ogreval za blokado. Ne zaradi tega, ker bi bil prepričan, da lahko blokada uspe, toda čutil sem, da nam tako ukrepanje pušča bolj proste roke in da prinaša manj tveganja kot vojaški napad. Zlasti pa se — — podobno kot mnogi drugi — nisem mogel sprijazniti z mislijo, da bi ZDA napadla iznenada in tako ubile tisoče in tisoče civilistov. Mogoče druge rešitve res niso bile najboljše, toda zdelo se mi je nemogoče, da bi se ZDA odločile za tako agresijo.

Naših sej se je potem udeleževal tudi bivši zunanji minister Dean Acheson in živo je zagovarjal letalski napad. Bil sem eden njegovih velikih občudovalcev. Leta 1961 ga je predsednik Kennedy prosil, naj pripravi za nacionalni varnostni svet poročilo o načinu, kako naj ZDA odgovore na sovjetske grožnje pri Berlinu. Ko sem ga poslušal, kako bere svoje poročilo, sem si rekel, da še nikdar nisem slišal govoriti koga tako globokoumno in prepričljivo in da lahko samo upam, da se mi ne bo nikdar treba spopasti z njim.

Zdaj pa je z enako jasnostjo in enako zanesenostjo dokazoval, da sta letalski napad in invazija edina rešitev. Govoril je, da je predsednik ZDA odgovoren za varnost svoje domovine in vsega svobodnega sveta, da je dolžan ukrepati tako, da bo ta varnost ohranjena, da je torej treba uničiti sovjetske rakete na Kubi.

Bil sem skoraj v zadregi, ko sem prevzel besedo. Naj so vojaški in politični argumenti, ki govore v prid letalskemu napadu, sem menil, še tako tehtni, nam ameriška tradicija in zgodovina prepovedujeta tako akcijo. Naj so zahteve Achesona in drugih še tako upravičene, oni navsezadnje, če gremo zadevi do dna, ne zahtevajo nič drugega, ko da zelo velika država napada zelo majhno državo. Če hočemo ohraniti pri nas doma in v svetu naš moralni položaj, potem si ne moremo privoščiti česa takega. Naš svetovni boj proti komunizmu ni le boj za fizični obstoj, to je tudi boj za našo moralno dediščino, za naše tradicije. In prav tega za nobeno ceno ne smemo uničiti.

V prvih petih dneh sestajanja smo se tako bolj ukvarjali z moralno platjo zadeve kot z drugim. Kdaj pa kdaj je kdo predlagal, naj bi štiriindvajset ur pred bombnim napadom poslali Hruščovu opozorilno pismo Predlagali so tudi, naj bi podobno svarilno pismo poslali tudi Castru in naj bi pred napadom raztrosili po Kubi letake s seznamom objektov, ki jih bomo bombardirali. Toda vse te predloge smo zaradi vojaških sil drugih razlogov opustili. Borili smo se drug proti drugemu, toda hkrati tudi sami s seboj, s svojo vestjo, zakaj vsi smo bili hudo prizadeti.

Med tem našim razpravljanjem je prišel obiskat predsednika sovjetski zunanji minister Gromiko. Šlo je za sestanek, ki je bil dogovorjen, še preden smo zvedeli za rakete na Kubi, in predsednik je menil, da ne gre, da bi ga odpovedali. Spraševal se je, če naj sovjetskemu ministru pove, da vemo za raketo, toda ker še ni bilo dokončne odločitve o naši politiki in ukrepih, ker bi tako lahko Sovjetska zveza, če bi zvedela, da mi vemo, prevzela pobudo, se je odločil, da bo najbolje, če molči in posluša.

Predsednik in sovjetski zunanji minister sta se sestala v sredo popoldne v predsednikovi pisarni v Beli hiši. Gromiko je začel pogovor in izjavil, da morajo ZDA nehati groziti Kubi. Kuba si želi le, tako je rekel, mirno sožitje. Kuba že zdaleč noče izvažati svojega političnega režima v druge države Latinske Amerike. Kuba si, tako kot Sovjetska zveza, želi le mir. Premier Hruščov mu je naročil, je nadaljeval Gromiko, naj zagotovi predsedniku Kennedyju, da daje Sovjetska zveza Kubi le tako pomoč, ki naj bi pospešila njeno poljedelstvo in pridobivanje novih obdelovalnih površin. Kubansko ljudstvo mora dobiti dovolj hrane, da se bo lahko samo preživelo. Poleg tega je SZ poslala na Kubo le manjše količine obrambnega orožja. Zaradi hrupnosti, s katero se je ameriški tisk lotil te zadeve, premier Hruščov, je rekel Gromiko, še enkrat poudarja, da Sovjetska zveza nikdar ne bo dala Kubi napadalnega orožja. Gromiko je končal z besedami, da v imenu premiera Hruščova in Sovjetske zveze poziva Združene države in predsednika Kennedyja, naj store vse, da se bo zmanjšala napetost okrog Kube.

Predsednik Kennedy je poslušal, osuplo pa hkrati z nekolikšnim občudovanjem to Gromikovo nesramnost. Odločno, toda kljub provokaciji nadvse zadržano je odgovoril Gromiku, da ognja ne podpihujejo ZDA, pač pa Sovjetska zveza. Drži, da so sovjetske pošiljke orožja Kubi močno vznemirile ameriško javnost in da tudi njega hudo skrbe. Zaradi osebnih zagotovil, ki jih je nedavno dobil od premiera Hruščova, je javno izjavil, da ni razloga da bi ZDA ukrepale proti Kubi, toda položaj je kljub temu vse nevarnejši.

GROMIKO PRI KENNEDYJU

Gromiko je še enkrat rekel, da Sovjetska zveza hoče dati Kubi »samo kruh, da bi preprečila lakoto«. Glede orožja pa lahko pove, da je SZ poslala na Kubo samo nekaj strokovnjakov, ki naj bi izurili Kubance uporabljati nekatere vrste orožja, ki pa je izključno »obrambno«. Vztraja pri besedi »Obrambno« in zagotavlja, da to orožjavno izjavil, da ni razloga, da bi ZDA Predsednik je odgovoril, da ne more biti nobenih nesporazumov glede stališča ZDA, da je to stališče povsem jasno pojasnil ameriški pravosodni minister (se pravi Robert Kennedy — op. prev.) v pogovorih s sov-

jetskim ambasadorjem, prav tako pa tudi on sam v svojih javnih izjavah. Da ne bi bilo prav novenega nesporazuma, je predsednik glasno prebral izjvao, ki jo je dal 4. septembra, v kateri je opozoril na hude posledice, ki bi jih lahko imel sovjetski poskus, da bi na Kubi postavili rakete ali drugo napadalno orožje. Gromiko je še enkrat zagotovil predsedniku, da se kaj takega ne bo zgodilo nikdar in da ZDA ne gre biti v skrbeh. Ko se je potem na hitro dotaknil še nekaterih drugih vprašanj, se je poslovil.

K predsedniku sem prišel kmalu po Gromikovem odhodu. Lahko izpričam, da ni bil predsednik prav nič zadovoljen po pogovoru s sovjetskim ministrom.

V četrtek zvečer se je v naši skupini že izoblikovala večina, ki je zagovarjala blokado. Še tisti večer se je okrog 9.15 naš komite preselil iz zunanjega ministrstva v Belo hišo. Da bi se ognili sumov, ki bi jih lahko zbudila dolga vrsta službenih avtomobilov pred Belo hišo, smo se vsi stlačili v moj avtomobil: John McCone, Maxwell Taylor, šofer in jaz smo sedeli spredaj, preostala šesterica pa na zadnji sedež.

Sporočili smo predsedniku, kaj predlaga večina. Sprva je bilo videti, da bo sestanek potekal brez pretresov in uspešno. Toda ko smo potem razpravljali naprej, ko je predsednik spraševal in dajal pripombe, so se porajali dvomi, naša prepričanja in mnenja so se začela spreminjati, pa ne samo ob manj pomembnih rečeh. Nekateri so celo šli iz skrajnosti v skrajnost: na začetku sestanka so še zagovarjali letalski napad, ko smo odhajali iz Bele hiše, pa so že menili, da ZDA sploh ni treba ukrepati. Predsednik ni bil prav nič zadovoljen z nami, pa nas je odslovil, naj se še poglobimo v zadevo. Da ne bi zbudil sumov z nenadnimi spremembami v svojem delovnem programu, se je sam odpravil na predvolilno turnejo.

NI BILO PREPROSTE REŠITVE

Ko smo se naslednje jutro spet zbrali v zunanjem ministrstvu, so se nasprotja zaostrila. Čutiti je bilo posledice napetosti in noči brez spanja. Od nas so zahtevali, da povemo svoje mnenje o zadevi, pri kateri je lahko že najmanjša napaka pomenila uničenje človeštva. Takšna odgovornost čudno spreminja ljudi, celo najbolj razumne, inteligentne, samozavestne in izkušene ljudi. Pri nekaterih se v takih trenutkih odkrivajo sile in poteze zmačaja, za katere verjetno niti sami niso vedeli, za druge pa je pritisk prehud in jih razblini.

Naš položaj je bil še toliko težji, ker ni bilo preproste in očitne rešitve. Vsako stališče, vsako mnenje je imelo svojo slabo točko, in nasprotniki so takoj pokazali nanjo, tako da ga je bilo nemogoče zagovarjati. Navsezadnje smo se le domenili o postopku, kako naj posredujemo predsedniku zaupne predloge. Vedeli smo, da čas teče, da ni več časa za obotavljanje. Razdelili smo se v dve skupini, in vsaka naj bi pripravila ustrezne pismene predloge, začenši z glavnimi točkami govora, katerega naj bi predsednik naslovil na ameriško ljudstvo, potem pa od točke do točke, kaj vse bi bilo še treba ukreniti. Skušali naj bi predvideti vse možne preobrate in naše odgovore nanje.

V začetku popoldneva smo izmenjali naši besedili, tako da je vsaka skupina potem razpravljala o predlogu druge skupine

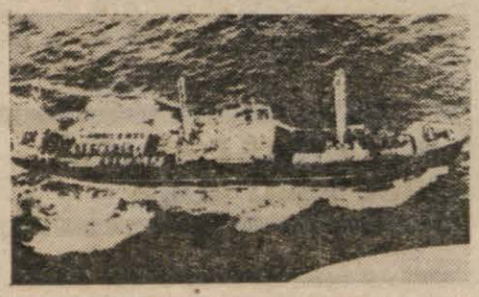

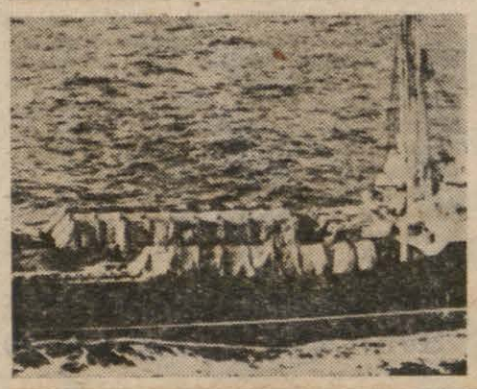

SOVJETSKI TRGOVSKI LADJI, NATOVORJENI Z VOJAŠKIM MATERIALOM, PLUJETA PROTI KUBI: bo blokada zalegla?

in kritizirala njegove šibke točke. Potem pa je vsaka skupina spet vzela svoje besedilo in ga skušala dopolniti in popraviti glede na pripombe in kritike. Počasi so se iz teh izmenjav besedil porajale smernice politike, ki naj bi jo predlgali predsedniku. Skupina, ki je zagovarjala blokado, je skušala določiti pravno podlago za tak ukrep, dnevni red in datum sklicanja Organizacije ameriških držav, našo politiko v OZN, vojaške ukrepe, povezane s pregledovanjem ladij, ki bi plule skozi blokado, primere, v katerih naj bi se odločili za vojaško akcijo.

Skupina, ki je bila za takojšnjo vojaško akcijo, pa je določila področja, ki naj bi jih napadli, sestavila dokumente, s katerimi naj bi našo akcijo zagovarjali v OZN, pripravila predloge, kako naj bi dobili podporo drugih latinskoameriških držav, prav tako pa tudi poslanico Hruščovu, s katero bi ga opozorili, da bi bilo nepreudarno, če bi skušal vojaško ukrepati proti nam v Karibih, v Berlinu ali kje drugje.

Med vsem tem razpravljanjem smo govorili kot enaki z enakimi. Ni bilo nobene hierarhije, celo predsednika nismo imeli. Dean Rusk bi sicer kot zunanji minister lahko prevzel ta položaj, toda bil je preobložen z drugim delom in pogosto se celo ni mogel udeležiti naših sej. Ker so McNamara, Bundy in Ball spodbujali tako vzdušje, smo razpravljali do kraja svobodno in odkrito. Vsak je imel priložnost, da je povedal svoje osebno mnenje in da so ga vsi slišali neposredno. Bil je to nadvse ploden postopek, hkrati pa nadvse redek v administraciji, kjer položaji vselej toliko štejejo.

Sejali smo ves petek in vso noč na soboto. V soboto dopoldne smo se spet zbrali v zunanjem ministrstvu. V petek sem večkrat govoril s predsednikom. Upal je, da se nam bo lahko pridružil pravočasno, tako da bi se dokončno odločil že v nedeljo in takoj tudi sporočil svojo odločitev ameriškemu ljudstvu. V sobodo ob desetih dopoldne sem mu telefoniral v hotel Balckstone v Chicagu, da smo pripravljeni. Potlej je zadeva zahtevala enega samega človeka. Noben komite ni mogel sprejeti take odločitve. Predsednik je odpovedal potovanje in se vrnil v Washington.

Medtem ko je prihajal, so nekaterim našim enotam v oporiščih po vsem svetu ukazali, naj bodo pripravljene za boj. McNamara je kar po telefonu ukazal iz zunanjega ministrstva, kjer smo sejali, naj se štiri eskadrilje taktičnega letalstva pripravijo za napad, če bi se predsednik tako odločil. Predsednik je prispel v Belo hišo ob 13.40 in šel najprej plavat. Sedel sem na rob bazena, in tako sva se pogovarjala. Ob 2.30 sva stopila v ovalno dvorano.

Sejali smo do 17.10. Ker je šlo v resnici za sejo nacionalnega varnostnega komiteja, se je je udeležilo več ljudi, med njimi tudi nekaj takih, ki dotlej niso sodelovali z delom našega komiteja. Bob McNamara je posredoval argumente, ki so govorili v prid pomorski blokadi. Drugi tiste, ki so govorili v prid vojaškemu napadu na Kubo.

STEVENSONOV PREDLOG

Na splošno je bila razprava živa in ostra, toda disciplinirana, pa čeprav moram priznati, da so se vsaj meni zdele nekatere izjave, ki so jih drugi sprejeli kot nekaj, o čemer sploh ne gre več razpravljati, do kraja nesprejemljive. Tako je eden izmed članov vrhovnega poveljstva vedel povedati, da imamo vso pravico uporabiti jedrsko orožje, ker ga bo naš nasprotnik tako in tako uporabil v primeru napada. Ko sem ga poslušal, sem se spomnil vseh tistih številnih priložnosti, ko sem slišal vojake, kako so zagovarjali in predlagali ukrepe, ki so imeli vsaj to prednost, pa čeprav so bili še tako zgrešeni, da po njihovi uresničitvi ne bi bilo na svetu nikogar več, ki bi to lahko opazil!

Tisto popodne se je predsednik odločil za blokado. Naslednje jutro se je še enkrat sestal z generalom Walterom C. Sweeneyem, poveljnikom taktičnega letalstva, ki mu je povedal, da celo ob kar najbolj množičnem letalskem napadu ne more zagotoviti, da bodo uničili vsa oporišča raketnega in jedrskega orožja na Kubi. Tako je bilo konec še tistega poslednjega dvoma pri predsedniku. Predsednika je namreč mučila misel, da zaradi blokade še ne bo izginilo jedrsko in raketno orožje s Kube, po tem pa mu je bilo vsaj jasno, da nam to ne bi v celoti uspelo niti z nenadnim letalskim napadom.

Najtehtnejši argument proti množičnemu letalskemu napadu je bil še vedno — in nihče mu ni znal ugovarjati — dejstvo, da bi tak napad popolnoma uničil moralne pozicije ZDA v svetu.

Na sobotni popoldanski sestanek je — kot na nekatere druge sestanke Ex-comm — prišel iz New Yorka Adlai Stevenson. Tudi dotlej je nasprotoval vojaški akciji, toda tokrat je prvič jasno in vneto spregovoril o zadevi, na katero mi je dotlej nekoč le namignil: Sovjetski zvezi naj bi dali vedeti, da bomo, če ona umakne rakete s Kube, mi umaknili rakete iz Turčije in Italije in evakuirali oporišče Guantanamo na Kubi. Tapredlog je sprožil nadvse ostre ugovore nekaterih prisotnih, in slišati je bilo nadvse trpke pripombe. Predsednik je sicer zavrnil Stevensonov predlog, toda hkrati je tudi povedal, da je že dolgo v dvomih o koristnosti z raketami »Jupieter« opremljenih oporišč v Italiji in Turčiji in da je že pred časom naročil zunanjemu ministrstvu, naj začne pogovore o njihovem umiku. Toda kljub vsemu, je rekel, je zdaj kaj slab trenutek, da bi se odločili za tak umik, vsekakor pa ne gre pred sovjetsko grožnjo evakuirati oporišča Guantanamo.

PREDSEDNIK BO GOVORIL

Stevensona so kasneje tudi javno kritizirali zaradi stališča, ki ga je zagovarjal na tem sestanku. Zdi se mi nujno povedati, da je on gledal na ves problem iz drugačne perspektive kot drugi, in da ga je predsednik že zaradi tega moral upoštevati. Niti najmanj se nisem strinjal z njim, toda menim, da je pogumno povedal tisto, kar je mislil, in moram pristaviti, da njegovi predlogi niso bili prav nič bolj nesmiselni kot toliko drugih, ki smo jih slišali v tistih dneh.

Domenili smo se, da bo predsednik govoril v ponedeljek zvečer. Pod vodstvom Georgea Balla, Alexa Johnsona in Eda Martina so pripravili nadvse natančen program, od ure do ure, kako naj bi obvestili naše zaveznike, pripravili zasedanje Organizacije ameriških držav, obvestili v Washingtonu akreditirane ambasadorje in pripravili zanje in za druge osebnosti pismeno utemelitev za legalnost naše akcije.

DE GAULLE SE STRINJA

Razprav se je potlej udeleževalo vse več ljudi, in končno je tudi tisk zaslutil, da je na pragu nadvse huda kriza. Predsednik je moral osebno posredovati pri nekaterih najpomembnejših novinarjih, in tako je bilo v ponedeljek dopoldne brati v tisku le to, da bo imel predsednik verjetno še isti dan pomemben govor in da je na obzorju huda kriza.

Izrednega pomena je bila diplomatska dejavnost. Uspelo nam je, da smo za našo politiko našli trdno zakonito podlago, povsem v skladu z ustavno listino Organizacije ameriških držav, in naš mednarodni položaj je mogočno podprla soglasnost, s katero je ta organizacija odobrila načrt o pomorski blokadi. Tako sta se obe Ameriki enotno postavili po robu Sovjetski zvezi in Kubi. Poleg tega pa je Deanu Achesonu, ki je bil spet deležen predsednikove hvaležnosti za svojo pomoč, uspelo, da je s fotografskimi povečavami najprej hitro prepričal predsednika de Gaulla o upravičenosti naše akcije, potem pa še pomiril kanclerja Adenauerja.

McMillan nas je javno podprl. In v sedanjem obdobju napetih odnosov med Francijo in ZDA ne bo odveč, če poudarim, da ni tedaj noben državni poglavar tako odločno podprl ZDA kot general de Gaulle. Izjavil je: »Natanko tako bi ukrepal tudi jaz,« potem pa je še pristavil, da mu pravzaprav sploh ni bilo treba prinesti fotografij, »zakaj tako velika država, kot so ZDA, gotovo ne ukrepa brez trdnih dokazov«. Podprl nas je tudi kancler Adenauer. Tako Sovjetski zvezi ni uspelo, da bi ločila ZDA od evropskih zaveznikov.

Vse to se je dogajalo vzporedno s pripravljanjem predsednikovega govora ameriškemu ljudstvu. Da je vse teklo tako gladko, je bila predvsem zasluga temeljitih priprav pred končno odločitvijo. Hkrati smo se pripravljali na morebitni vojaški spopad. Posadke ob raketah so bile v največji pripravljenosti. Čete so hitele proti Floridi in ameriškemu jugovzhodu. V noči na soboto je prva oklepna divizija zapustila Teksas in odšla proti Georgii, pet drugih divizij pa je bilo pripravljenih za pohod. Okrepili smo oporišče Gauntanamo. Mornarica je odposlala med Karibe 180 ladij. Letala Strategic Air Command so razkropili po vsej državi po civilnih letališčih, tako da bi bile izgube v primeru napada kar najmanjše. Bombniki B-52 so poleteli s polno jedrsko oborožitvijo. Takoj ko se je kateri od njih spustil na letališče, se je drugi dvigal v zrak.

Uro pred predsednikovim govorom je zunanji minister Dean Rusk poklical sovjetskega ambasadorja Dobrinina in ga obvestil o vsebini govora. Časniki so poročali, da je bil Dobrinin videti sila potrt, ko je zapuščal pisarno zunanjega ministra.

Še pred govorom je v ponedeljek popoldne predsednik sklical več sej. Na prvi je odločil, da bo naš komite, ki smo mu

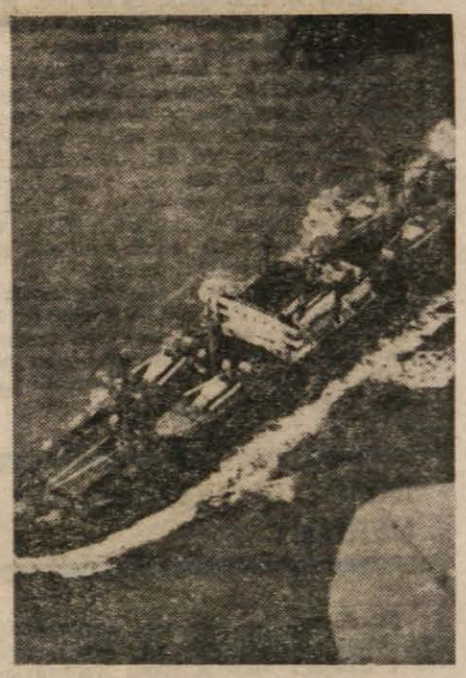

SOVJETSKA LADJA »KOLHOZNIK« S TORPEDNIMI ČOLNI NA KROVU: vse fotografirano

dotlej pravili »skupina«, »vojni svet« in podobno, ustanovil tudi uradno: z memorandumom št 196 nacionalnega varnostnega sveta smo postali izvršni komite nacionalnega varnostnega sveta. Naloga komiteja je bila »uresničevati odločitve izvršne oblasti v tej krizi«. Predsednik Kennedy je postal predsednik komiteja, in do nadaljnjega naj bi se sestajali pri njem vsak dan ob desetih dopoldne.

Potem se je predsednik sestal tudi s člani svojega kabineta in jih prvič obvestil o krizi. Nazadnje se je potem, tik pred govorom, sestal s predstavniki kongresa. To je bilo eno najtežjih srečanj. Nisem bil navzoč, toda ker sem videl predsednika takoj po sestanku, vem, da je šlo za nadvse naporno sejo. Večina kongresnih voditeljev je bila sila kritična. Menili so, da bi moral predsednik ukrepati odločneje, z vojaškim napadom in invazijo, in da je blokada preslaboten ukrep. Senator William Fulbright je živo priporočal vojaško akcijo in zagotavljal, da je blokada preslabotna akcija. Tudi drugi voditelji so bili skeptični, toda na koncu je le obveljalo, da je nevarnost, v kateri je država, prehuda, in da zaradi tega svojih pomislekov ne bodo izrazili javno.

Potem ko je poslušal vse kritike, večinoma ostre in strastne, je predsednik pojasnil, da bo ukrenil prav vse, kar je potrebno za varnost ZDA, toda da meni, da vsaj za sedaj kaka večja vojaška akcija ni upravičena. Ker meni, da bo moč rešiti zadevo tudi brez uničujoče vojne, se je odločil za načrt, ki ga je pravkar pojasnil v glavnih potezah. Mogoče se bo na koncu izkazalo, da je nujna tudi neposredna vojaška akcija, toda za tak ukrep se ne gre odločiti kar takoj. Hkrati je predsednik zagotovil kongresnim voditeljem, da je storil prav vse, da bodo naše oborožene sile pripravljene tudi na vojno. Opozoril jih je, da bi na našo vojaško akcijo nasprotnik utegnil odgovoriti z množičnim raketnim napadom, v katerem bi bili ob življenje milijoni Američanov. Tega pa noče tvegati, dokler ne preskusi vseh drugih sredstev. Vse početje je nadvse tvegano, je izjavil, in vsakdo si mora biti na jasnem, kaj vse je na kocki.

PREDVIDENO: 25.000 PADLIH

Predsednik je bil do kraja napet, ko je bilo tega sestanka konec. Ob devetnajstih je po televiziji spregovoril ameriškemu ljudstvu in pojasnil položaj v zvezi s Kubo in razloge za pomorsko blokado. Bil je miren in prepričan, da je izbral pravo pot. V svojem govoru je poudaril, da je blokada le prvi korak. Pentagonu je ukazal, naj pripravi vse za obsežnejšo vojaško akcijo. Obrambni minister je v zaupnem poročilu zapisal, kaj potrebuje: 250.000 mož, 2.000 poletov na razne cilje na Kubi, 90.000 mož mornariške pehote in desantnih enot za morebitno invazijo. Predvideli so, da bodo ameriške čete imele 25.000 človeških žrtev. Predsednik je potrdil te priprave, in nadaljevali so uresničevanje načrta. Popolnoma opremljene in za boj pripravljene čete so usmerili proti ameriškem jugovzhodu. Začeli so tudi zbirati ladjevje, ki naj bi ga uporabili za invazijo na Kubo.

Tisti večer smo legli k počitku polni skrbi in tesnobe, toda hkrati nas je preveval ponos ob vsej tej energiji, duševni moči in pogumu predsednika Združenih držav Amerike. Nihče ni mogel predvide-

ti, kaj nam bodo prinesli dnevi, ki prihajajo, toda vsi smo čutili, da bo imel predsednik, zaradi svoje modrosti in osebnega dostojanstva, za seboj enotno deželo.

Naslednji dan, v torek, je bila na vrsti nadvse pomembna seja članic Organizacije ameriških držav. Domnevali smo, da bo težko dobiti dvotretjinsko večino, ko bo na vrsti glasovanje o blokadi Kube. Toda države Latinske Amerike so tokrat izpričale svoj smisel za vseameriško enotnost in soglasno so podprle resolucijo ZDA. Več držav je v naslednjih tednih dalo tudi svoje može, ladje in vojaško opremo.

Ob 10. se je naša skupina sestala s predsednikom v Beli hiši. V zraku je bilo čutiti nekakšno vedrost, ne ravno veselost, toda vsaj sproščenost. Naredili smo prvi korak, vse skupaj se niti ni končalo tako slabo, in še vedno smo bili živi.

BO SZ BLOKIRALA BERLIN?

Čakalo nas je obilo dela. Johna McCloya, bivšega ameriškega visokega komisarja v Zahodni Nemčiji, tedaj Kennedyjevega osebnega svetovalca za evropske zadeve in varnostna vprašanja, so poiskali v Zahodni Nemčiji in ga poklicali, naj se vrne v New York, da bi v OZN pomagal Adlaiu Stevensonu braniti stališče ZDA. Ker je bil republikanec, je tako dal naši akciji nekakšno dvostrankarsko obeležje, ker pa je v začetku zagovarjal vojaško akcijo in invazijo Kube, je bil hkrati nasprotna utež Stevensonovim prepričanjem.

John McCone je sporočil, da niti na Kubi niti nikjer drugje na svetu niso opazili kake spremembe, ki naj bi kazale, da se sovjetske čete pripravljajo na boj. Niso opazili nobenega nenavadnega vojaškega premika. Na Kubi so tedaj Rusi spuščali v raketna oporišča samo svoje vojake in tehnike. John McCone je tudi povedal, da so začeli kamuflirati svoje izstrelilne ploščadi. Kdo bi vedel, zakaj so s tem čakali tako dolgo.

Predsednik je ukazal, naj pripravimo vse potrebno, če bi prišlo do blokade Berlina. Razpravljalli smo tudi o tem, kaj naj ukrenemo, če bi nad Kubo sestrelili kako naše izvidniško letalo »U-2«. Domenili smo se, da v tem primeru — toda šele po izrecnem dovoljenju predsednika ZDA — bombniki in lovci lahko uničijo eno izmed izstrelišč raket zemlja-zrak. Obrambni mimister McNamara je zagotovil, da zmoremo tak odgovor v manj kot dveh urah po napadu na naše letalo.

Dobra volja, s katero smo sedli k seji, je povsem izginila. Že nekaj minut sejanja je opravilo z njo.

Predsednik je povedal, kaj ga skrbi: sploh se ne sme zgoditi, da bi zagrešili kako napako, treba je torej kar najskrbneje preveriti, če je bilo kako naše letalo res napadeno in sestreljeno, preden se odločimo, da odgovorimo. Hotel je vedeti, kaj se lahko zgodi pilotu sestreljenega letala. Potem je zahteval od McNamare, naj ustanovi posebno reševalno eskadriljo, ki naj bi ščitila letala »U-2« med poleti. Strinjal se je z McNamarovim predlogom, da bi podaljšali službovanje delu vojaštva in da bi proglasili vojno pripravljenost v 101. desantnem polku. Hotel je biti gotov, da smo ukrenili prav vse, kar bi morali, če bi prišlo do sovjetske vojaške akcije.

SMO PRIPRAVLJENI NA VOJNO

»Sedaj,« je rekel predsednik, »bi hotel poudariti le eno stvar: če se zaradi stališča Rusov pokaže, da je vojaška akcija ali invazija neogibna, hočem, da bo vse tako, da bom lahko rekel, da nismo izgubili s pripravami niti enega dne.« Ko je bilo sestanka pravzaprav že konec, se je predsednik zadržal ob dejstvu, da bi naš napad na kako sovjetsko raketno oporišče na Kubi lahko sprožil sovjetski napad na naša letališča. Smo pripravljeni? So naša letala pravilno razkropljena? Ko je zvedel, da naše fotografije kažejo, da so Rusi in Kubanci povsem nerazumljivo zvrstili na letališčih svoja letala krilo ob krilo, tako da so bila kar najbolj idealna tarča, je zahteval od generala Taylora, naj pošlje letala »U-2« na izvidniški polet tudi nad naša letališča na Floridi. »Zanimivo bi bilo vedeti, če smo tudi mi storili enako,« je menil. In smo! Ko je naslednje jutro pregledal fotografije, posnete nad našimi letališči, je takoj ukazal letalstvu, naj razkropi letala po drugih, tudi civilnih letališčih.

Potem je predsednik začel z vrsto rednih sestankov z zahodnoevropskimi ambasadorji, da bi se tako pripravil na morebitno sovjetsko blokado Berlina in pa na dogodke, do katerih bi lahko prišlo kje drugje na svetu. Prav nobena malenkost ni bila zanemarjena.

Okrog osemnajstih smo se tisti dan še enkrat sestali. Organizacija ameriških držav je že izglasovala podporo, in predsednik je pripravil izjavo, po kateri naj bi pomorska blokada Kube začela veljati naslednje dopoldne ob 10.

Med tem sestankom smo zvedeli, da je naša obveščevalna služba ujela nenavadno veliko šifriranih sporočil, namenjenih sovjetskim ladjam, ki so plule proti Kubi. Nismo vedeli, kaj govore sporočila, in tega ne vemo niti danes. Toda nekaj je bilo jasno: tisti trenutek so vse sovjetske ladje še vedno plule naravnost proti Kubi.

Predsednik je sestavil pismo, namenjeno Hruščovu, v katerem ga je prosil, naj spoštuje blokado, povsem zakonito izglasovano v Organizaciji ameriških držav. Poudaril je, da si ZDA niti najmanj ne žele streljati na sovjetske ladje, in končal z besedami: »Upam, da bova oba previdna in preudarna in da ne bova storila ničesar, kar bi pripeljalo do dogodkov, zaradi katerih bi bilo položaj še teže nadzorovati kot danes.«

Potem smo podrobno razpravljali o ukazih, po katerih naj ravna ameriška mornarica, če znotraj blokadne meje ujame kako trgovsko ladjo. Da bi se ognila hujšemu vojaškemu spopadu, naj mornarica v primeru, če se ladja ne bi hotela ustaviti in pustiti pregledati, strelja v krmilo in vijake. Tako naj jo ustavi, toda če se le da, naj pazi, da ne bo človeških žrtev in nevarnosti, da se ladja potopi.

Predsednik je potem izrazil svojo bojazen, kaj bi se zgodilo, če se sovjetski mornarji na tako ustavljeni ladji ne bi hoteli vdati, pač pa bi se uprli z orožjem. V tem primeru bi prišlo do srditega boja s številnimi človeškimi žrtvami, je menil. Obrambni minister McNamara je rekel, da pravzaprav niti ne bi bilo treba iti na krov zajete ladje, dovolj bi bilo, če bi jo zmeroma hitro odvlekli v kako ameriško pristanišče, na primer v Jacksonville ali Charleston.

»In kaj boste storili,« je vprašal predsednik, »če se bo po vsem tem izkazalo, da je bila na ladji le hrana za dojenčke?« Sklenili smo, da je treba prestreči le ladje, za katere bo očitno, da prevažajo vojaški material. Toda kaj storiti z ladjami, pri katerih ni jasno, kaj prevažajo? Po kakšnih kriterijih naj ustavljamo nekatere trgovske ladje, druge pa pustimo, da plujejo naprej?

Toda težav in vprašanj, s katerimi smo se morali spoprijeti tisti dan, še zdaleč ni bilo konec. John McCone je povedal, da so v Karibsko morje začele prihajati sovjetske podmornice. Ena izmed njih se je oskrbela z gorivom pri Acores in pluje proti Kubi. Predsednik je ukazal mornarici, da dá popolno prednost lovu na podmornice in naj ukrene vse, kar je potrebno, da bodo naše letalonosilke in druge ladje kar najbolj zavarovane pred njihovim morebitnim napadom.

VSAKA NAPAKA BO USODNA

Po sestanku smo Ted Sorensen, Kenny O'Donnell in jaz šli za predsednikom v njegovo pisarno.

»Največja nevarnost in najhujše tveganje v tej zadevi je napaka v računu ali napačna presoja,« je rekel predsednik. Malo pred tem je prebral knjigo Barbare Tuchman »Štirinajsti avgust«, pa je omenil napake v računih in presojah, ki so jih zagrešili Nemci, Rusi, Angleži, Avstrijci in Francozi. Pustili so, da so jih potegnile v vojno neumnosti, muhe, nesporazumi in manjvrednostni ali večvrednostni kompleksi posameznikov.

Strinjali smo se, da si nihče ne želi kubanske vojne, toda da je povsem mogoče, da bi se na naši ali nasprotnikovi strani odločili za kaj, kar bi — zaradi »varnosti«, »ponosa« ali »napuha« — prisililo nasprotno stran na tak odgovor, ki bi spet zaradi enake varnosti, ponosa ali napuha izzval nov odgovor in da bi tako mogoče s stopnjevanjem prišli do oboroženega spopada. Prav temu pa se je predsednik želel ogniti. Ni hotel, da bi kdaj pozneje lahko kdo napisal knjigo »Oktobrske rakete«, v kateri bi pisalo, da ZDA niso storile prav vsega, da bi ohranile mir. Ni hotel zagrešiti nobene napake, niti v računih niti v presoji. Ni smel po nepotrebnem izzivati nasprotnega tabora ali pa ga pripraviti do dejanj, ki si jih nismo niti želeli niti predvideli.

Potem sva ostala sama s predsednikom. Predsednik mi je predlagal, naj bi obiskal sovjetskega ambasadorja Dobrinina in mu osebno pojasnil, kako hude posledice ima ta dvojna igra Sovjetske zveze in kriza, ki so jo izzvali s tem, da so postavili na Kubi napadalne rakete.

SOVJETSKI ZUNANJI MINISTER ANDREJ GROMIKO PRI PREDSEDNIKU KENNEDYJU: najbolje molčati in poslušati

Telefoniral sem Dobrininu, in domenila sva se, da se dobiva še tisti večer ob 21.30. Sprejel me je v svoji pisarni v tretjem nadstropju sovjetske ambasade. Pred njim sem nanizal dogodke zadnjih šestih tednov, ki so pripeljali do sedanje napetosti. Pripomnil sem, da mi je med najinim pogovorom v prvih dneh septembra zagotovil, da Sovjetska zveza ni pripeljala na Kubo nobene rakete, ki bi lahko dosegla ozemlje Združenih držav Amerike, in da kaj takega tudi v prihodnosti ne bo storila.

Ambasador me je na tem mestu prekinil in mi pritrdil, da se je izrazil natanko tako in da mi je dal tudi svojo besedo.

NA SOVJETSKI AMBASADI

Pristavil sem, da se je na podlagi tega njegovega zagotovila, prav tako pa tudi na temelju tistih izjav, ki jih je posredovala sovjetska tiskovna agencija TASS, ameriški predsednik odločil za manj bojevito stališče, kot ga je zahtevala večina ameriških politikov, in da je osebno zagotovil ameriškemu ljudstvu, da ni nujna nobena vojaška akcija proti Kubi. Zdaj predsednik ve, da se je zmotil, in to ima lahko samo nadvse hude posledice za mir v svetu.

Dobrinin mi je v odgovor samo ponovil, da mi je takrat res rekel, da na Kubi ni napadalnih raket. Tako mu je rekel Hruščov, in kolikor on ve, na Kubi tudi res ni takih raket. Potem me je vprašal, zakaj predsednik Kennedy ni o tem obvestil sovjetskega zunanjega ministra Gromika, ko sta se sestala minuli četrtek. Odgovoril sem mu, da to ni nekaj, česar Gromiko ne bi vedel, in da bi, če se že gremo tako, lahko kvečjemu obrnili vprašanje: zakaj Gromiko ni obvestil predsednika? Predsednik je bil v resnici ogorčen, ker je šel Gromiko tako daleč, da ga je celo v takem položaju še skušal prevarati. Dobrinin je bil videti izredno zaskrbljen. Ko je odhajal, sem ga vprašal, ali bodo sovjetske ladje kljub vsemu še naprej plule proti Kubi. Odgovoril mi je, da so jim tako ukazali, in da vsaj on ne ve ničesar o kakih spremembah.

Iz sovjetske ambasade sem odšel okrog 22.15 in se vrnil v Belo hišo. Predsednika sem našel v družbi z britanskim ambasadorjem Davidom Ormsby-Gorom, starim prijateljem, kateremu je popolnoma zaupal. Poročal sem o pogovoru s sovjetskim ambasadorjem. Predsednik je še enkrat omenil možnost, da bi takoj organizirali sestanek na vrhu med njim in Hruščovom, toda potem je dokončno opustil to misel, ker je menil, da bi bil sestanek brezuspešen, dokler Hruščovu ne bomo z dejanji in izjavami dokazali svoje odločnosti. Preden pride do takega srečanja na vrhu, do njega pa mora priti, je predsednik hotel zbrati v svoji roki nekaj adutov.

NI BILO IZBIRE

Ambasador Ormsby-Gore je bil v skrbeh, ker smo določili mejo, na kateri naj bi prestrezali ladje, kar 1300 kilometrov od kubanske obale. To je pomenilo, da mora priti do posredovanja že v prvih urah po proglasitvi blokade.« Zakaj jim ne bi dali nekaj več časa,« je menil, »da bi lahko temeljito proučili položaj in se ustrezno odločili?« Za to mejo 1.300 kilometrov se je odločila mornarica, ker je hotela zavarovati ladje pred »migi«, ki bi lahko prileteli s Kube. Predsednik je poklical Mc Namaro, in mejo so pomaknili na 800 kilometrov od kubanske obale.

Naslednji dan, v sredo, je blokada že začela veljati, toda po prvih poročilih so vse sovjetske ladje še vedno plule naravnost proti Kubi. Nekaj minut pred rednim sestankom našega komiteja sem izmenjal s predsednikom nekaj besed. »Presneto slabo kaže, kaj?« mi je rekel. »Toda res nismo imeli izbire. Če se v tem položaju vedejo tako pred našimi vrati, kaj vse lahko pričakujemo prihodnjič?«

»Prepričan sem, da res ni bilo druge izbire,« sem odgovoril. »Če ne bi bil storil tako, če ne bi bil tako ukrepal, bi te obtožili veleizdaje.« Predsednik se je za hip zamislil: »Prav to sem si tudi mislil,« je potem rekel, »šlo bi za veleizdajo.«

Pravzaprav res ni bilo nobene izbire: lahko bi se le odločili za ukrepe, ki še niso bili nujni in upravičeni, ali pa smo lahko storili le to, kar smo storili. Zaradi take odločitve so nas vsaj podpirale vse ameriške države in naši zavezniki po svetu.

Ta sestanek v sredo zjutraj je bil poleg tistega, ki smo ga imeli v soboto, 27. oktobra, najbolj naporen, najtežji, najbolj napet. Sovjetske ladje so še kar naprej plule proti Kubi in se že približevale novi meji 800 kilometrov. Morali jih bomo prestreči ali pa se umakniti. Sedel sem nasproti predsednika, na drugi strani mize. Bil je to trenutek, na katerega smo se pripravili, toda za katerega smo upali, da ne bo prišel nikdar. Nevarnost in tesnoba sta pritiskali na nas kot svinčen oklep, še posebno na predsednika.

Izvidniška leta »U-2« in druga letala, ki so nizko preletavala Kubo, so prinesla nove fotografije, ki so jih strokovnjaki proučili minulo noč. Fotografskih dokazov je bilo že za dobrih štirideset kilometrov. Med sejo so nam sporočili, kaj so ugotovili na najnovejših fotografijah. Na njih je bilo nadvse jasno videti istrelilne ploščadi, rakete, betonske silose, zaklonišča za jedrske naboje. Če smo te fotografije primerjali s tistimi, ki so jih posneli pred nekaj dnevi, je bilo na dlani, da tam delajo naprej in da bodo nekatere izstrelilne ploščadi pripravljene na vojno že čez nekaj dni.

SOVJETSKE PODMORNICE PRED KUBO

Bilo je nekaj minut čez deseto. Obrambni minister McNamara je sporočil, da sta dve sovjetski ladji — »Gagarin« in »Komiles« — oddaljeni samo še nekaj kilometrov od naše bariere. Ladji naj bi torej prestregli nekoliko pred poldnevom po washingtonskem času. Nekateri so celo menili, da bomo morali ladji ustaviti in pregledati med pol enajsto in enajsto.

Potem pa je prišlo vznemirljivo sporočilo: med sovjetskima ladjama so odkrili sovjetsko podmornico.

PRIHODNJIČ: POSLEDNJE SVETOVNE VOJNE NE BO

KOVINOPLASTIKA LOŽ

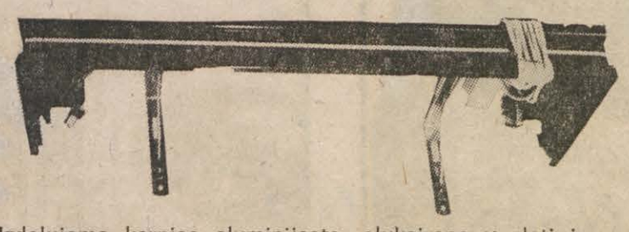

Izdelujemo karnise alumin'jaste, eluksirane v zlati in orehovi barvi

Jadran • Ohrid • Zagreb

DOLŽINE:

1500 mm, 1800 mm 2000 mm
2500 mm 3000 mm 3600 mm

nudimo prek trgovske mreže po ugodni ceni.

Vsem potrošnikom in našim poslovnim prijateljem ter vsem delovnim ljudem čestitamo ob dnevu republike!

KOVINOPLASTIKA LOŽ

RENAULT 10

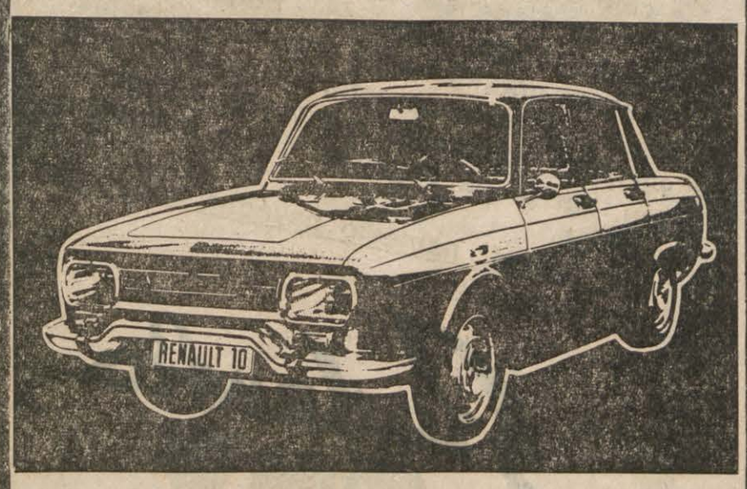

LUKSUZEN, MOČAN, VZNEMIRLJIV!

4 POLNO SINHRONIZIRANE PRESTAVE
4 POSAMIČNO OBEŠENA KOLESA
4 DISKASTE ZAVORE
4 VRATA IN NENAVADNO VARČEN RENAULTOV MOTOR

CENA 1.225,43 USA $ in 12.450 Ndin

OSTALI PROGRAM

RENAULT 4 LUXE, 845 CCM, 30 KM (SAE)
RENAULT 4 EXPORT, 845 CCM, 30 KM (SAE)
RENAULT 8 LUXE, 1108 CCM, 46 KM (SAE)
RENAULT 16 GRAND LUXE, 1470 CCM, 63 KM (SAE)
RENAULT 16 TS, 1565 CCM, 87,5 KM (SAE)
DOBAVA IZ KONSIGNACIJSKEGA SKLADIŠČA V LJUBLJANI!

cosmos inozemska zastopstva

LJUBLJANA, Celovška 32, tel. 313-141
MARIBOR, Grajska 7, tel. 22-654
CELJE, AVTO CELJE, Ljubljanska 11, tel. 21-80
KOPER, TRGOAVTO, JLA 25, tel. 21-620

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

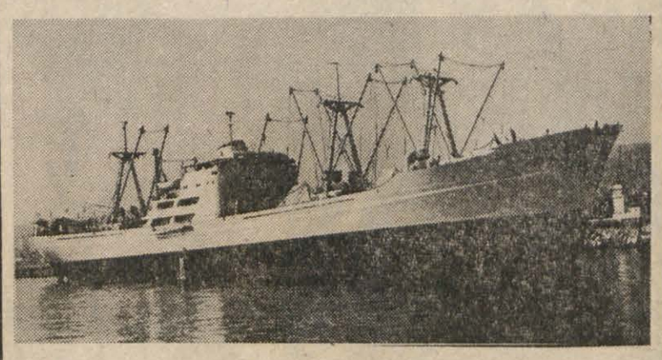

ČESTITA K DNEVU REPUBLIKE
VSEM DELOVNIM LJUDEM

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

KOMBINIRANA OMARA

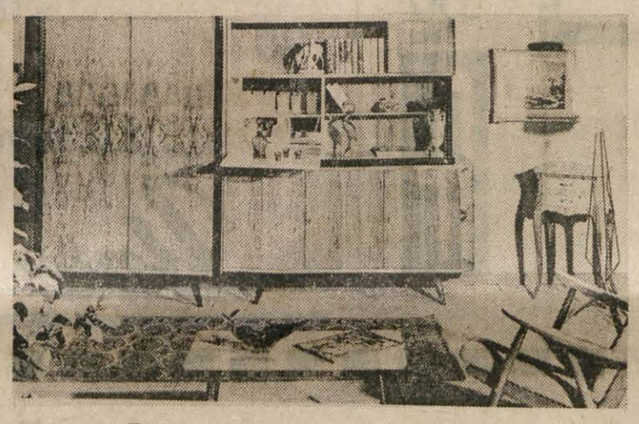

Breda

ekonomična za vsako dnevno sobo

KRASOPREMA DUTOVLJE

izdeluje priznano kakovostno pohištvo:

- novi 'zdelek spalnice »ERIKA« IV. in V. D.
- splošno znane spalnice »IDEAL« IV. in V. D.
- in razno kosovno pohištvo

Preden se odločite za nakup, zahtevajte informacije o naših izdelkih, ki jih dobite v vseh specializiranih trgov'nah s pohištvom.

Za 29. november vsem poslovnim prijateljem ter potrošnikom iskrene čestitke!

Ali ste že naročili revijo

NAŠ VRT

ČASOPIS ZA VRTNARSTVO IN SADJARSTVO

Revija zaključuje svoj tretji letnik. Kdor ima vrt ali košček zemlje in ga hoče čim bolj koristno obdelati ali pa si na njem urediti prijetno bivališče — stanovanje na prostem — mu bo NAŠ VRT koristen sodelavec, dober svetovalec.

Ni hiše ne stanovanja, kjer ne bi imeli vsaj lončnic, pa zelenjave, sadnega drevja, okrasnega vrta. Vse to nujno zahteva strokovnega pomočnika. To je revija

NAŠ VRT

pri kateri sodeluje blizu sto sodelavcev iz vse Slovenije. Revija odgovarja tudi na posebna vprašanja (vsakemu posebej pismeno in potem z objavo odgovorov). Uredništvo bo odprlo v novem letniku tečaj za začetnike in prirejalo tudi praktične vaje iz vrtnarstva in sadjarstva.

Letno izide 12 številk v šestih dvojnih zvezkih. – Letna naročnina 20 Ndin.

V zalogi so še prejšnji letniki. Pohitite z naročili, ki jih sprejema uprava.

DRŽAVNE ZALOŽBE SLOVENIJE,
Ljubljana, Mestni trg 26
Revija »Naš vrt«

za dober izdelek embalaža dobra

»Polietilenka« omogoča vašemu izdelku v sodobni embalaži večji uspeh na tržišču. Embalažo iz polietilena, celofana, aluminijskih folij, papirja in kompleksnih materialov s tiskom v štiribarvni fleksikografiji ter šestbarvnem bakrotisku vam nudi

PEB

POLIETILENKA BIHAĆ

tovarna embalaže in kompleksnih embalažnih materialov.

TO JE ČUDOVITO
TODA MOJE ROKE!!!

TO JE KRASNO
TODA MOJE ROKE!!!

TO JE LEPO
TODA MOJE ROKE!!!

dvostruko djelovanje
atrix
krema za ruke

ATRIX KREMA ZA ROKE
DELUJE DVOJNO –

S SILIKONI ŠČITI,
Z GLICERINOM NEGUJE

Z UPORABO ATRIX KREME
SO ROKE LEPE
IN NEGOVANE

AH!!

NEVA

Iz Radenc vam svetujejo

Že celo stoletje je znan medicinsko ugoden vpliv Radenske na zdravje. Radenska vsebuje mnogo mineralov, potrebnih človeškemu organizmu za pravilno delovanje. Radenska po napornem, utrujajočem delu vsklajuje mineralno ravnotežje v organizmu, kar je pa pogoj za dobro počutje in zdravje.

Naš nasvet: namesto navadne vode pijte raje Radensko!

Radenska

prinaša zdravje in vitalnost

„DA ALI NE?„

TO NI VPRAŠANJE ČE GRE ZA PIVO

Union

P

panorama novinsko izdavačko poduzeće

ZAGREB, LESKOVAČKA 8 —

POŠTNI PREDAL 28, TEKOČI RAČUN 301-1-4743, TELEFON 514-322

NOVO ● NOVO ● NOVO ● NOVO ● NOVO ● NOVO ● NOVO ● NOVO

ZDRAVNIKI, PSIHOLOGI PSIHIATRI GOSPODARSTVENIKI SOCIALNI DELAVCI DELOVNE ORGANIZACIJE

DOTISKANA JE DRUGA RAZŠIRJENA IZDAJA EDICIJE

PSIHIJATRIJSKO - PSIHOLOŠKI LEKSIKON

avtor dr. VLADIMIR HUDOLIN

format 17 x 24 cm, v latinici, 432 strani + 24 strani prilog, platnena vezava z zlatotiskom, večbarvni lakirani ovitek, cena 100 Ndin.

Leksikon je nastal takrat, ko so psihiatrične teme postale zelo popularne, psihološko-psihiatrična terminologija pa splošna lastnina kulturnega človeka.

Psihiatrična terminologija je postala tako komplicirana, da je težka tudi za strokovnjaka, ne le za zdravnika, temveč tudi za druge specialiste, študente medicine, pravnike, gospodarstvenike, socialne delavce in vsakega izobraženca, ki se v vsakdanjem življenju srečuje s temi problemi. Pogosto ima ta terminologija sinonime, homonime itd. in je težka za razumevanje strokovne literature. V dnevnem tisku pa se pojmi s področja psihologije in psihiatrije vse pogosteje pojavljajo.

Knjigo lahko kupite oziroma dobite na 5-mesečno odplačilo.

Če plačate knjigo pri prevzemu po pošti (s povzetjem), dobite 30 odstotkov popusta.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam izvodov knjige dr. Vladimira Hudolina PSIHIJATRIJSKO-PSIHOLOŠKI LEKSIKON po ceni 100 Ndin za izvod. Račun založnika NOVINSKO IZDAVAČKO PODUZEĆE »PANORAMA«, ZAGREB, LESKOVAČKA 8, izplačal

1. Pri prevzemu knjige na pošti (s povzetjem) s 30 odstotkov popusta:
2. Z odplačilom v 5 mesečnih obrokih po 20 Ndin (nepotrebno črtajte)

NATANČEN NASLOV NAROČNIKA (izpolnite čitljivo, s tiskanimi črkami)

Ime in priimek _____

Kraj stanovanja _____

ul. in št. _____

* Podjetje — ustanova kjer dela _____

št. os. izkaznice in kdo jo je izdal _____

Kraj in datum _____

* Potrdilo podjetja — ustanove v kateri je naročnik zaposlen

Podpis naročnika

_____

_____

(žig in podpis pooblaščene osebe)

* Izpolnijo naročniki za nakup na odplačilo

- britvica tudi za izbirčne može
- nerjaveča – trajna
- hitro in ceneno britje
- vsaka britvica kontrolirana
- tudi za slabo kožo
- svetovno znana kakovost
- večkratno britje – ugodno počutje
- angleška proizvodnja – elektronsko kaljeno jeklo

UVOZNIK IN DOBAVITELJ REHRANA

EXPORT - IMPORT - LJUBLJANA

SUHI KVAS

SUHI KVAS – neto 15 g

Namesto 30 g svežega kvasa

Potrebujete: 1 dcl toplega mleka ali vode (35 °C), pol kavne žličke sladkorja.

Kvas in sladkor stresite v mleko, zmešajte ter pustite stati na toplem 15 minut (pri 35 °C), nato vmesite v moko.

Uporaben 6 mesecev in nepogrešljiv v gospodinjstvu.

KTH

Kolinska LJUBLJANA

„AVTOELEKTRO" Tolmin

NOVA SMER – VISOKOKAKOVOSTNA KERAMIKA

Podjetje Avtoelektro Tolmin je prav zaživelo šele, ko je zgradilo lastne prostore, ki pa so tudi že utesnjeni, saj se z izdelovanjem novih proizvodov podjetje iz dneva v dan širi. To je vsekakor razveseljivo dejstvo, če pomislimo na tiste čase, ko je bilo podjetje v hudih težavah in se je šele s sanacijskim kreditom leta 1966 izkopalo iz njih. Danes ni več bojazni za obstoj, saj polagoma prihajajo iz razvejane v specializirano proizvodnjo. Še vedno seveda predstavlja osnovo avtomobilska ogrevalna in vžigalna svečica. V zimskem času so zlasti pomembne ogrevalne svečice, saj jih mesečno prodajo preko 20.000. Z njimi zalagajo tovarno TAM v Mariboru, Industrijo motorjev v Rakovici in Torpedo v Rijeki. Za omenjena podjetja »Avtoelektro« izdeluje tudi nove tipe svečic, v skladu z razvojem naše motorne industrije. Za JUGOWEBASTO pa izdelujejo termostate, ogrevalne svečke in predupore. Na domače in tuje tržišče si je že utrla pot tudi visokokakovostna keramika, ki jo je bilo doslej potrebno uvažati, in to vse od najosnovnejših laboratorijskih lončkov pa do visokokakovostnih vlečnih koles za kabelsko industrijo. Seveda sprva na trgu ni bilo zaupanja v nove domače keramične izdelke, sedaj pa tudi neposredni potrošniki že zahtevajo prek trgovine izrecno artikle Avtoelektro Tolmin.

S posebno vrsto artiklov – noval podložkami – se je podjetje Avtoelektro uveljavilo v elektronski industriji, saj skoraj v celoti zalaga Elektronsko industrijo Niš ter tovarno Rudi Čajavec v Banja Luki. Ladjice za določanje ogljika in žvepla v železu so zadovoljile ne samo domače kupce, pač pa tudi inozemske potrošnike. Tako bo podjetje Avtoelektro že v tem letu izvozilo pol milijona ladjic v Poljsko.

Pomemben artikel iz visokokakovostne keramike, ki si je utrl pot na inozemsko tržišče, so tudi keramične šobe za varilne aparate za argonsko varjenje. Te šobe že izvaža Avtoelektro v Zapadno Nemčijo. Čeprav je tam konkurenca zelo ostra, je naše podjetje prodrlo s svojimi kakovostnimi izdelki. Posebna artikla iz nove specializirane proizvodnje sta električni prižigalec za oljne peči in vlečna kolesa za kabelsko industrijo. Z električnim prižigalcem že v celoti zalagajo slovenskega proizvajalca električne peči na olje, EMO iz Celja. Prav ta artikel, ki je bil razstavljen na jesenskem zagrebškem velesejmu, je zbudil veliko zanimanje tudi pri inozemskih proizvajalcih peči. Tako se že dogovarjajo za širše sodelovanje z Zapadno Nemčijo in Italijo prav v izdelovanju električnih prižigalcev. Tako kot je električni prižigalec zanimiv za proizvajalce peči oz. za široko porabo, so vlečna kolesa za vlečenje žice pomemben specialen artikel v kabelski industriji, kjer so doslej uporabljali jeklena vlečna kolesa, ki pa se že v enem mesecu iztrošijo. Z zamenjavo jeklenih vlečnih koles s keramičnimi pa se življenjska doba podaljša za več kot pol leta, kar pomeni ogromno pridobitev za kabelsko industrijo. Tudi s temi zahtevnimi artikli bo naše podjetje verjetno že v prihodnjem letu prodrlo na inozemski trg, saj je po njih precejšnje povpraševanje.

Vse to daje podjetju novo sliko in perspektivo za izboljšanje proizvodnje. Kolektiv podjetja AVTOELEKTRO razmišlja o razširitvi proizvodnje, o izboljšanju kvalitete, ki je pogoj za uveljavitev na domačem in tujem tržišču, ter o znižanju proizvodnih stroškov.

Vse kaže, da zastavljenega plana za prihodnje leto ne bo težko doseči in ga celo razširiti.

PET VRST DEPRESIJ

DEPRESIJE NAJ ZDRAVI SPECIALIST

Število samomorov po vsem svetu zaskrbljujoče narašča. Med najpogostnejšimi vzroki zanje so depresije, družinske težave in strah pred neozdravljivimi boleznimi. Število samomorov, ki so posledica depresij, pa bi lahko bilo precej manjše, če bi zdravniki pravočasno odkrili, kaj muči njihove paciente.

Psihiatri so depresije razdelili v pet skupin.

Endogene depresije, ki jih verjetno povzroča podedovana napaka v menjavi snovi v možganih, se brez zunanjih vzrokov ponavljajo vsakih šest do osem mesecev. Regresivne depresije se pojavljajo kot starostni pojav pri ženskah po meni in pri moških, starih okrog šestdeset let. Nevrotične depresije temeljijo v pretežni meri na duševnih konfliktih, ki jim bolnik ni več kos. Depresije zaradi preutrujenosti nastopijo po dolgoletni duševni in telesni preobremenitvi, psihoreaktivne depresije pa povzročajo hudi duševni pretresi.

Depresije niso samo duševna bolezen, ampak povzročajo tudi precejšnje telesne težave. Depresivni bolniki pogosto tožijo o težavah s srcem ali želodcem, o glavobolih ter motnjah v vidu in sluhu. Pogosto se dogaja, da se bolniki z depresijami zatečejo po pomoč h kirurgom ali drugim specialistom, samo k pravemu, to je k nevrologu, pa ne.

Napačno in celo nevarno je, depresivne bolnike siliti, naj se »zbereje«, jih poslati na dopust ali jim poskušati izbiti iz glave njihove fiksne ideje, na primer občutek krivde ali strah pred hudimi boleznimi. Takšno »zdravljenje« depresije samo še poslabša. Edina pot, ki vodi do ozdravljenja, je pravočasna diagnoza specialista, ki lahko bolniku z različnimi zdravili že v kratkem času zelo pomaga.

Seznam vprašanj, oziroma odgovorov, ki ga je sestavil britanski specialist za živčne bolezni K. Rawnsley, naj bi bil zdravnikom splošne prakse v pomoč pri pravočasnem odkrivanju depresij. Bolnik, katerega odgovori dajo seštevek deset ali več točk, bi moral že na natančnejši pregled k specialistu. Tako dr. Rawnsley. Pa poglejmo te odgovore.

0 Nisem žalosten.
1 Sem otožen ali žalosten.
2a Nenehoma sem otožen ali žalosten in se tega razpoloženja ne morem rešiti.
2b Tako žalosten in nesrečen sem, da zaradi tega trpim.
3 Tako žalosten in nesrečen sem, da tega ne morem več prenašati.

0 V prihodnost ne zrem s posebno velikim strahom ali brez poguma.
1 V prihodnost zrem brez poguma.
2a Zdi se mi, da nimam več ničesar pričakovati.
2b Bojim se, da ne bom našel poti iz svojih težav.
3 Mislim, da je moja prihodnost brezupna in da se stvari ne morejo več obrniti na bolje.

0 Ne zdi se mi, da bi v življenju odpovedal.
1 Menim, da sem odpovedal večkrat kot večina drugih ljudi.
2a Mislim, da sem v življenju dosegel malo stvari, ki bi se izplačale oziroma, ki bi bile pomembne.
2b Če se ozrem nazaj na svoje življenje, lahko vidim skoraj same neuspehe.
3 Zdi se mi, da sem popolnoma odpovedal (kot oče, mati, mož, žena).

0 Nisem nezadovoljen.
1a Običajno se dolgočasim.
1b Nič več se ne morem tako veseliti, kot sem se lahko prej.
2 Nič več me ne more zadovoljiti.
3 Z vsem sem nezadovoljen.

0 Nimam posebnega občutka krivde.
1 Pogosto imam občutek, da sem slab ali brez vrednosti.
2b Pogosto imam občutek krivde.
2b Neprestano imam občutek, da sem slab ali brez vrednosti.
3 Prepričan sem, da sem zelo slab človek, ki nima nobene vrednosti.

0 Nimam občutka, da bi me tepla usoda.
1 Imam občutek, da se mi lahko pripeti kaj slabega.
2 Mislim, da me tepe usoda ali da me bo tepla.
3a Zdi se mi, da sem udarce usode zaslužil.
3b Želim si kazni.

0 S seboj nisem nezadovoljen.
1a Nad seboj sem razočaran.
1b Sam sebe ne morem prenašati.
2 Sam sebi se gabim.
3 Sovražim samega sebe.

0 Ne zdi se mi, da bi bil slabši od kogarkoli drugega.
1 Do lastnih slabosti in napak sem zelo kritičen.
2a Kadar mi gre kaj narobe, si to vedno očitam.
2b Prepričan sem, da imam mnogo hudih napak.

0 Niti na misel mi ne pride, da bi si kaj storil.
1 Včasih pomislim na to, da bi si kaj prizadejal, vendar si tega potem ne upam storiti.

2a Zdi se mi, da bi bilo bolje, če bi bil mrtev.
2b Dobro si predstavljam, kako je treba narediti samomor.

2c Zdi se mi, da bi bilo za mojo družino bolje, če bi bil mrtev.
3 Ubil bi se, če bi mogel.

0 Ne jočem pogosteje kot prej.
1 Jočem pogosteje kot prej.
2 Zelo pogosto jočem. Kadar začnem jokati, ne morem nehati.
3 Včasih sem lahko jokal. Zdaj nimam več solza, niti takrat ne, kadar bi rad jokal.

0 Nisem bolj razdražljiv kot prej.
1 Bolj razdražljiv in nepotrpežljiv sem, kot sem bil prej.
2 Nenehoma sem razdražen.
3 Kar me je včasih jezilo, me zdaj ne razburja več.

0 Za druge ljudi se ne zanimam manj kot prej.
1 Drugi ljudje me zanimajo manj, kot so me prej.
2 Za druge ljudi se komajda še zanimam in do njih le malo čutim.
3 Za druge ljudi se sploh ne zanimam več.

0 Še vedno se prav o vsaki stvari tako lahko odločim, kot sem se včasih.
1 Postal sem negotov in se poskušam odločitvam izogniti.
2 Brez tuje pomoči se o ničemer več ne morem odločiti.
3 O ničemer se ne znam več odločiti.

0 Ne zdi se mi, da bi bila moja zunanjost slabša kot prej.
1 Skrbi me, da sem videti star in neprivlačen.
2 Čutim, da se moja zunanjost neprestano spreminja in postaja vedno manj privlačna.
3 Prepričan sem, da je moja zunanjost grda in odbijajoča.

0 Delam lahko prav tako dobro kot prej.
1a Da lahko začnem delati, potrebujem spodbudo.
1b Ne delam več tako dobro kot prej.
2 Moram se prisiliti, da sploh kaj delam.
3 Sploh ne morem več delati.

0 Spim dobro kot vedno.
1 Zadnje čase se zjutraj zbujam utrujen.
2 Zbujam se eno do dve uri prej kot običajno in le težko spet zaspim.

0 Ne utrudim se hitreje kot sem se včasih.
1 Hitreje se utrudim, kot sem se včasih.
2 Že najmanjši napor me utrudi.
3 Preveč sem utrujen, da bi lahko karkoli delal.

0 Tek se mi ni poslabšal.
1 Hrana mi ne tekne več tako, kot mi je včasih.

2 Imam mnogo slabši tek, kot sem ga imel včasih.
3 Ne ena jed mi ne tekne več.

0 V zadnjem času sem komajda kaj shujšal.
1 Shujšal sem več kot 2,5 kilograma.
2 Shujšal sem več kot 5 kilogramov.
3 Shujšal sem več kot 7,5 kilograma.

0 Moje zdravje me ne skrbi bolj kot včasih.
1 Zaskrbljen sem zaradi bolečin, pritiska v želodcu, zaprtja ali drugih telesnih težav.
2 Moje zdravstveno stanje me tako zaposluje, da komajda mislim še na kaj drugega.
3 Ne mislim na nič drugega kot na to, kako se počutim.

0 V zadnjem času nisem v svojem seksualnem življenju opazil nobenih sprememb.
1 Moje seksualno poželenje je manjše, kot je bilo včasih.
2 Seksualno poželenje komajda še občutim.
3 Seksualnosti si sploh več ne želim.

BREST POHIŠTVO

OD KOD PRIHAJAJO ŠTORKLJE?

VARNO ŽIVLJENJE

Mnogi starši so zelo zaskrbljeni, ko opazijo, da se njihov otrok igra s spolovilom. Dojenček dela to iz zdrave vedoželjnosti. Tako kot je postopoma odkrival prste na rokah in nogah, je odkril tudi spolovilo. Danes vemo, da je masturbacija del normalnega otrokovega razvoja.

Zato je vsaka skrb odveč. Masturbacija ne vodi v slaboumnost, ne povzroča kožnih bolezni niti slepote, kot so nas včasih strašili. Pretiran strah pa lahko povzroči živčnost in vcepi otroku občutek krivde, ker je masturbiral. Otroka ne smemo strašiti, ne smemo mu groziti. Če se otrok ne ukvarja preveč s spolnostjo, če je družaben in brezskrben, ni vzroka za zaskrbljenost.

Večina otrok čuti, da masturbacija ni zaželena, čeprav jim ni nihče ničesar rekel. Otroci so dobri opazovalci okolja in ko vidijo, da nihče od odraslih očitno ne masturbira, jih začne peči vest. Takim otrokom je treba pomagati. Če je naš otrok preveč sam, mu poiščimo družbo vrstnikov, če se čuti zapostavljenega, mu pokažimo več ljubezni, igrajmo se z njim in pogovarjajmo. Pretirana masturbacija je znak živčnosti, zato ne smemo preveč siliti v otroka in mu govoriti o njegovi motnji.

Ali je prav, da vidi otrok svoje starše nage? Prej ali slej se to lahko zgodi. Otroka ne smemo nahruliti, če nas nenadoma zaloti gole. V njem lahko vzbudimo občutek krivde. Otroški zdravniki in psihologi priporočajo, da otrok vidi kdaj pa kdaj svoje vrstnike brez obleke. To bo potešilo njegovo radovednost.

Nekateri starši se namenoma kažejo svojim otrokom, ker menijo, da je tako bolj naravno. Vendar je bolje biti previdni, ker ne reagirajo vsi otroci enako. Nekatere pogled na nagoto preveč prevzame, lahko vzbudi v njih čustva, ki jih ne razumejo in jih vznemirjajo.

Če vstopi otrok v kopalnico, ko smo mi notri, ga nikar ne pošljimo ven zgrda. Prosimo ga, naj gre ven in počaka. Otrok se bo privadil in ne bo silil za nami.

Ali si lahko pri spolni vzgoji pomagamo s primeri iz narave? Pri majhnih otrocih to ni priporočljivo. Njihovih malih glavic ne smemo preveč obremenjevati. Otrok, ki sprašuje, odkod je prišel, se zanima predvsem zase, za svoje telo. S pripovedovanjem o rožah, o čebelah, metuljih ga bomo samo zmedli, mislil bo, da mu nočemo odgovoriti. Šele kasneje se bo zanimal za ves živi svet okoli sebe.

Lahko se zgodi, da bo majhen otrok opazil kako znamenje menstruacije in bo vprašal mamico, kaj je to. Pogled na krvi majhnega otroka zelo vznemiri, zboji se, da je mamica hudo bolna. Potolažiti ga moramo in mu povedati, da mamica vsak mesec izloča malo krvi. Če je premajhen, mu ni treba razlagati pomena menstruacije. Zanj je važno samo to, da se mamica dobro počuti. Posebno za deklice je pomembno, kakšen je odnos matere do mesečnega perila.

Kakšna je vloga očeta pri spolni vzgoji? Ker se mati prva leta otrokovega življenja več ukvarja z njim kot oče, je v mnogih družinah vzgoja popolnoma prepuščena materi. To je zelo zgrešeno, otrokom sta potrebna oče in mati. Fantek se bo zgledoval pri očetu, deklica pa bo v njem čutila nasprotje svoji ženskosti.

VARNOST: pomagajmo otroku s svojim odnosom do njega in do drugih

Med tretjim in petim letom vidijo otroci v roditelju nasprotnega spola tekmeca. Dovolj so veliki, in vedo, da ima mati, ki jo imajo od vseh najraje, rada očeta ter da mu pripada. Fantki in deklice se v sebi borijo, da bi imeli mater popolnoma zase, obenem pa želijo ugajati tudi očetu. Večkrat si fantek želi, da bi »se poročil« z materjo, drugič spet se postavi na očetovo stran, da bi si pridobil njegovo naklonjenost. Pri deklicah se dogaja isto, rade bi se poročile z očetom, rade bi pa tudi bile povsem podobne mamici.

V tej dobi se otrok začne istovetiti z roditeljem istega spola. Fant si bo postavljal očeta za vzgled, deklica pa mater, zato je potrebno, da ima otrok vzor. Če fant nima očeta ali se ta ne briga za fantovo vzgojo, se otrok nekako izgubi, nikogar nima, ki bi mu kazal pot v življenje.

Ne čudite se, če se deček rad igra s punčkami in če ima deklica rada fantovske igre. Če bi se pa to nadaljevalo tja do sedmega, osmega leta, se posvetujte z zdravnikom.

Včasih se starši smejejo otrokovi ljubosumnosti. Otrok v resnici trpi. Nikoli ne smemo podcenjevati nobenega otrokovega čustva. Nikar ga po nepotrebnem ne vzburjajmo.

Starši morajo ljubiti vse svoje otroke ne glede na njihov spol. Otrok bo zadovoljen s svojim spolom, razumel bo, da ni važno, kakšnega spola je, ampak da ga imajo radi in da ima on nekoga rad. Otrok se v tem obdobju že zaveda, da je majhen, medtem ko so njegovi starši odrasli. Na vse načine se trudi, da bi jim bil čim bolj podoben. Pomagajmo mu s svojim odnosom do njega in do drugih.

Prihodnjič: SPOLNOST ZA OTROKA NI PROBLEM

PRAKTIČNI NASVETI

DOMAČA KUHINJA

DVE TISOČLETJI JUHE

Danes je juho nadvse preprosto skuhati: kupiš kocko, vrečko ali skledico in čez deset minut juho že serviraš. Toda še pred nekaj desetletji je na pr. goveja juha terjala pravo ceremonijo kuhanja in dodajanja — brbotala je na rahlem ognju tri ure — in res je bila potem tako okusna, da tega ni mogoče prehvaliti. (Če bi tudi vi radi tako kuhali pa ne znate, nam pišite, bomo objavili recept!) Juhe imajo pač dolgo, dolgo tradicijo. Nekaj receptov iz starih kuharskih bukev:

SPARTANSKA JUHA: Ta juha je bila v starem veku zelo priljubljena. Bila je zelo hranljiva, saj so z njo servirali najboljše kose mesa, ki so jih bili prej spekli ali skuhali, ter razna zelišča, začimbe in mesne cmoke, ki so jih kuhali v posebnem soku iz krvi z dodatkom kisa.

GRAHOVA JUHA PRED 1900 LETI: Neki Apicius nam je zapustil tale recept: Skuhaj grah, ga odcedi, dodaj česen in koriander in spet kuhaj v vodi. Razreži živo sipo na kose in jih kuhaj v njihovem soku, dodaj olje, por in koriander, nato pa še poper, majaron in kumino ter začini z vinom in par kapljicami mošta. Kuhano sipo razreži na drobne koščke, dodaj grah, pusti, da prevre, posuj s poprom in serviraj.

FLANDRIJSKA JUHA S PIVOM: Enemu litru piva dodamo žlico rozin, nekaj kosov kandisovega sladkorja ter vanilijo in vse skupaj segrejemo. Medtem naribamo nekoliko medenjaka, nalomimo sedem prepečencev v majhne koščke, zmešamo z dvemi jajci in dodamo vročemu pivu. Premešamo, kuhamo na majhnem ognju in začinimo z naribanim muškatom, limonino lupino in igverjem. — Ta recept izvira iz leta 1790 in to juho so cenili kot najbolj zdravo in hranljivo jed za mrzle večere.

JUHA IZ VOLOVSKEGA REPA: V letih po francoski revoluciji je marsikateri francoski plemič izgubil vse in moral trpeti lakoto. Eden izmed njih je nekoč videl, kako so v usnjarni metali volovske repe k odpadkom. Izprosil si je nekaj repov, jih dal iz kože in si iz njih skuhal juho. To se je razvedelo in tako so volovski repi kmalu postali zelo zaželeni. Volovska juha je ohranila svoj sloves do danes in jo cenimo kot poslastico.

PLJUČNA JUHA: Berlinska kuharska knjiga iz leta 1819 vsebuje med drugim tale recept: Vzamemo pljuča dveh telet, jih dobro operemo in damo kuhat v mrzlo vodo. Čez nekaj časa dodamo sol, por, zeleno, korenje in dva lista lovorja ter še nekaj časa kuhamo. Ko so pljuča mehka, precedimo juho, razrežemo pljuča na majhne koščke, potem spet kuhamo z dodatkom krebuljice in peteršilja, dodamo še žlico moke in kosček masla, legiramo z dvema jajcema ter začinimo z malo muškatnega orešča.

K. T.

MODNI KAŽIPOT

PRENAREJENA OBLEKA

Marija — Borovnica: Redno prebiram vaš tednik in prosila bi vas tudi za nasvet.

Imam preozko ter predolgo obleko črne barve — vzorec blaga prilagam v pismu, prav tako tudi skico obleke — ki bi jo prenaredila. Želela bi jo nositi ob svečanejših priložnostih. Kakšen model mi svetujete

TT — Ker ste, kot pišete, bržkone precej močni, vam svetujem popolnoma enostaven model, ki ga lahko vidite na skici. Ker je spodnji del stare obleke prerezan, mora biti tudi sedaj, vendar naj se širina enakomerno nadaljuje naprej. Rokavi segajo do komolcev, za okras obleki pa je srebrn ovratnik ter zapestnika, ki jih seveda od časa do časa lahko tudi odstranite ter obleko poživite s kakšnim drugim detajlom. Upam, da ste z nasvetom zadovoljni.

NOVOLETNI BAZAR

TO IN ONO IZ „INTERIERJA“

Pisana zbirka predstavnikov ptičjega sveta — ali njeni posamezni člani — je prijeten okras lepo pogrnjene mize in prav prisrčna »vstopnica« za silvestrovanje pri prijateljih. Pelikan, ki nosi zveneče ime »Cabaleros«, stane 19,50 Ndin. Čuk 9,80 Ndin, za petelina in čapljo pa je treba odšteti po 17,00 Ndin.

Stojala s posodicami za začimbe se bo razveselila vsaka gospodinja. Posamezna posodica, ki je izdelana iz lesa in pokrita s plutovinastim zamaškom, stane 13,00 Ndin, komplet, ki ga lahko vidite na naši fotografiji, pa velja 92,00 Ndin. Pri »Interierju« imajo na zalogi tudi sete (3,60 Ndin) v osemindvajsetih barvah in ustrezne serviete (3,30 Ndin) ter praktične okrogle krpe za prijemanje vročih loncev (8,00 Ndin).

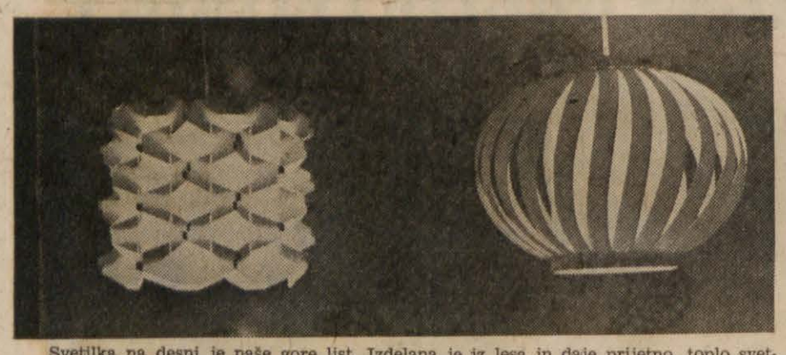

Svetilka na desni je naše gore list. Izdelana je iz lesa in daje prijetno, toplo svetlobo (192,00 Ndin). Njena leva plastična soseda je prispela z Danskega, spravljena v lično škatlo v velikosti gramofonske plošče. Hkrati z njo je prispelo tudi navodilo, kako je posamezne plastične ploščice treba sestaviti v konstrukcijo bele, rumene ali oranžne barve, ki se lepo poda v moderno opremljeno stanovanje (150,00 Ndin).

POLONA

OTROK IN VZGOJA

NESREČE V KUHINJI

Ko je pred nedavnim soseda prišla domov, je njen krik groze priklical na stopnišče vse stanovalce. Sredi kuhinje je zagledala na tleh otroka, ki se mu je iz ust bočil oblak pene in se je dušil. Prvi trenutek je mislila, da ima krče, nato pa ji je pogled obstal na škatli pralnega praška, ki je načeta ležala poleg otroka. Bombažna zavesa, za katero so stali v kuhinji pralni pripomočki, je bila odgrnjena.

V nekem časopisu je pisalo o otroku, ki je pojedel več spalnih tablet. K sreči je bil na škatli napis, tako da je bilo zdravniku takoj jasno, kaj se je zgodilo. Škatla je bila sicer zaprta, nekdo jo je ovil celo z lepilnim trakom, drobni prstki pa so jo le prevrtali. Ker tablete najbolj spominjajo na bonbone, posebno še, kadar so obarvane, ni nič čudnega, če malega sladkosnedneža mikajo. Zato ne puščajmo tablet v kuhinjski omari, v kopalnici na poličkí, v predalih očetove ali mamine nočne omare.

Nič manj nevarna niso razpršila. Vedno pogosteje prihajajo v trgovine različne tekočine, ki jih razpršujemo pod pritiskom. Dekletce gleda mamo in tudi njej se zahoče prijetno dišeče meglice, ki si jo mama spušča okrog glave. Ob spomladanskem čiščenju zopet šumi po stanovanju, ko preganjamo molje in drug mrčes. Tu in tam osvežimo zrak v zatohlih prostorih ali odišavimo prepotene čevlje — vse to s stekleničko, ki je nadvse vabljiva in zapeljiva. Starši, zaklepajte te reči!

Ko odhajate od doma, poglejte, če ni kje blizu mikavne vabe, ki draži radovednost in ima često nepopravljive posledice. In sproti jim nenehno pripovedujte, da so te in te reči nevarne. Po bolnišnicah ugotavljajo, da se največ nesreč dogodi v času, ko mati kuha. Zaposlena s svojim opravilom, posebno še, če se ji mudi, pozabi na otroka, ki tiho raziskuje stanovanje.

Najhujše ob nesrečah pa je, da pripeljejo otroka, ki bruha, ima krče ali je nezavesten, v bolnišnico, ne da bi kdo od domačih vede! pojasniti, kaj je otrok pravzaprav pojedel. Tega je kriva tudi naša malomarnost, ker ne napišemo na škatlice, vrečke ali steklenice, kaj je v njih. Koliko lažje in hitreje bi ukrepal zdravnik, če bi vedel, kaj je v otrokovem želodcu.

V Angliji so celo tako kritični, da je vsako sredstvo, najsi bo čistilno ali lepotilno, opremljeno s podrobnimi podatki vsebine. Tam je menda to že dolgo samo po sebi umevno. Drugod ni, saj tovarne iz konkurenčnega strahu ljubosumno skrivajo svoje recepte.

Kako pa pri nas? Smo tudi ljubosumni? In vi — ste že posvarili svojega otroka pred sprayi, škatlami in tabletami?

M. K.

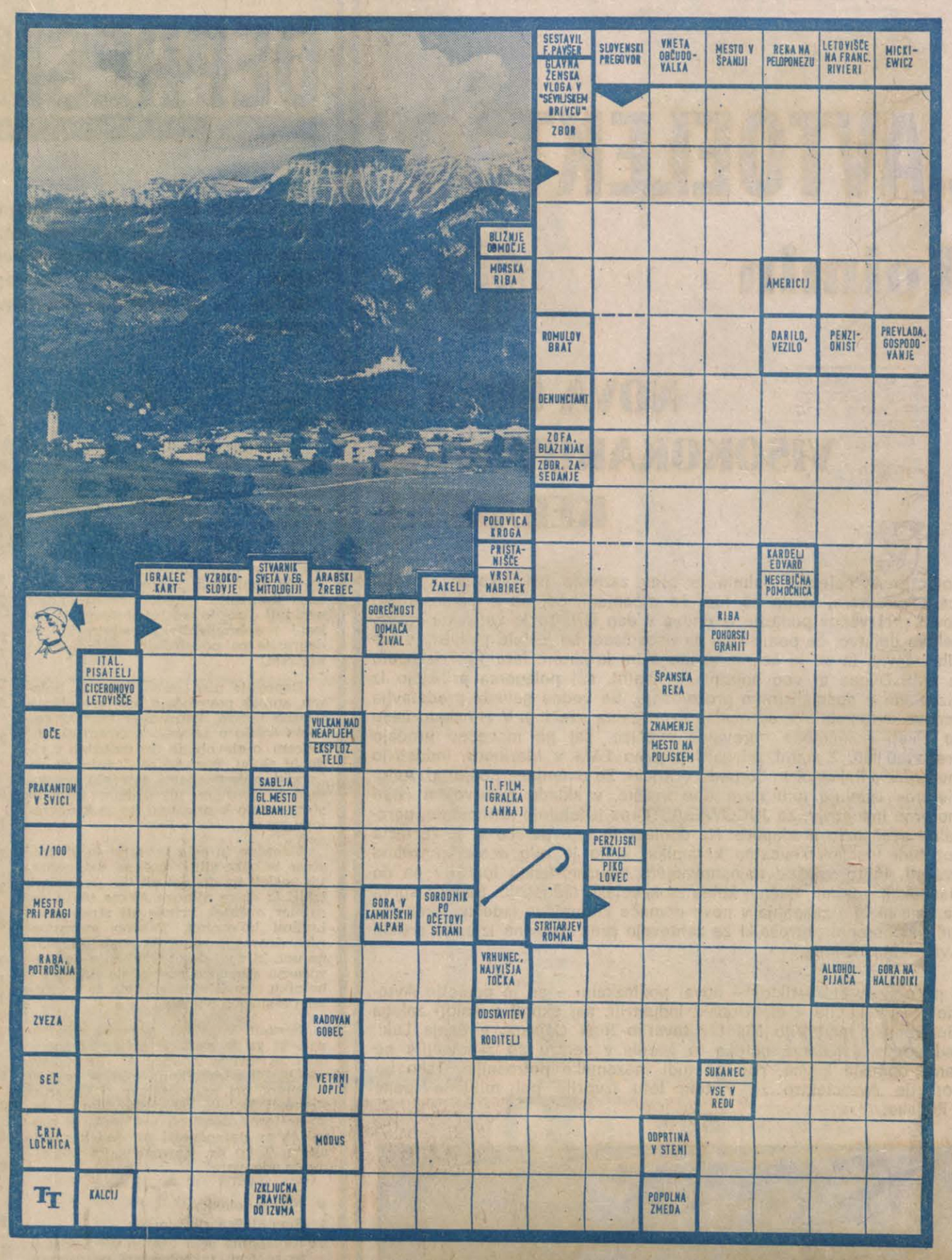

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

VODORAVNO: odbojka, trotoar, retorta, oven, Ir, bor, boa, I. S., Kant, erar, spirala, kolobar, opazka, prsatost, Bellinzona, Inki, ide, Sheridan, R. Č., samilo, anus, No, kladivo, astenik, Nanos, p oroka, Miha, limonit, Tajo, Cadiz, kapa, Ela, sirarna, on, SA, Pepi, Kalmiki, Akvileja, pilot, razkorak, ekipa. **Pregovor:** Drevo se po sadu spozna.

MODA

ZA SLUŽBO IN ŠOLO

Kadar vprašate kakšno uradnico, v čem se na delovnem mestu najbolje počuti, bo odvrnila: v krilu in puliju. Puli je ne veže pri urejanju papirjev in tipkanju, krilo se pri sedenju ne mečka. Prav tako bi povedala tudi malo odraslejša šolarka, ki je šolski predpisi ne silijo več v uniformirano haljo.

In vendar že tudi krilo s pulijem postaja uniforma, zlasti zaradi tega, ker naši puliji v celem desetletju ne spremenijo ne oblike ne barv, za kar je odgovorna naša spoštovana trgovina, tovarne pletenin pa ji morajo biti poslušne. Pa kaj bi ponavljali staro pesem!

Danes vam rajši predlagamo majhno spremembo — v mejah naših možnosti in naše uniformiranosti. To je naramnično krilo, oz. krilo s prišitim telovnikom. Telovnik, kot smo že zadnjič dejali, je letošnji »krik mode« in imenitno oblačilo za tiste, ki se jim poda.

Naramnično krilo ima kar precej inačic. Če začnemo pri dekliški postavi, je na njej prav lepo videti ozko, kratko krilo s širokimi naramnicami, ki so prišite v pasu, navadno pa ima obliko poletne halje z raznimi izrezi (V, okrogel, oglat, zaobljen), se zapenja po vsej dolžini ali sploh ne, poudarja mično postavo ali pa z ohlapnostjo briše silhueto blazinic. Pod takim krilom se nosijo v bolj toplih prostorih bluze z dolgimi rokavi, sicer pa puliji, puliji. Če imate radi barvitost, si nadenete zraven več nizov ogrlic, rutko itd. Lahko si na šive prišijete gumbe, nakažete ali izrežete žep: po vaši želji!

In kar je že zlasti dobrodošlo zdaj, ko bodo davki veliki, žepi pa prazni: naramnično krilo si lahko sešijete iz stare obleke. Blago? Mimo običajnih sintetičnih karov in tweedov in volne še žamet. Gladek ali rebrast.

ANA

ZAUPAJ SE MI

NADOMESTEK

Imam 26 let in hodim že nekaj mesecev s fantom moje starosti. Moj drugi moški je. (Prvi me je po petih letih ljubezni zapustil). Zelo rada ga imam, mnogo bolj kot prvega fanta, saj ima začuda mnogo dobrih lastnosti.

Vendar čedalje teže prenašam njegov ovekovečeni spomin na prvo ljubezen. To je bila mlada, ločena žena. Naj vas izraz »ločena« ne moti. Tudi jaz vem, da je bila žrtev ona. Med mojim fantom in njo je bila formalno le nedolžna simpatija, z njene strani pa verjetno samo iskreno prijateljstvo. Vendar je v njej videl — in tako je še dandanes — pravi mit ženske lepote, izrednega poštenja in humanega mišljenja. Tudi sama sem jo poznala in tega ne morem zanikati, razen kar zadeva lepoto, ki ni tako izredna.

Ta ženska neprestano stoji med nama. Če je ne omenim fant, jo nehote omenim jaz. Tudi če molčiva, sem prepričana, da misli nanjo. Zdi se mi, da zna na pamet vsak stavek, ki ga je bila kdaj izrekla. Želi, da si barvam lase, le da bi ji bila čim bolj podobna, česar mi seveda ne prizna. Tudi drugače sva si precej podobni, le da sem jaz veliko lepša.

Počutim se kot pravi nadomestek, in to me spravlja v obup. Če mi ne bi bilo že 26 let, bi fanta gotovo pustila in si poiskala drugega. Prosim vas, svetujte mi, kako naj se obnašam z njim, da me ne bi kar naprej primerjal z njo?

ANA

Bodite čimbolj Ana in čimmanj nadomestek! Bolj ko boste podobni dekletu, ki stoji med vama, dlje bo med vama tudi ostala. Zdi se, da ste slaba psihologinja. Po eni strani nad spominom vašega fanta obupujete in vijete roke, po drugi strani pa mu ga sami hote ali nehote dobesedno vsiljujete. Če boste nazadnje poraženi, boste morali poraz v dobršni meri pripisati sebi. Ponaredek ponavadi ne dosega izvirnika, in slabši original je še vedno boljši kot dobra imitacija.

Sicer pa, kdo pravi, da bi bili slabši original? Ko boste prenehali biti imitacija, utegne zablesteti tudi novi original . . . .

V PRECEPU

Zgodilo se je pred tremi meseci. Še danes ne morem verjeti, da je res, še manj pa pozabiti.

Nekega večera sem srečala fanta, leto dni mlajšega od sebe. Njegov mehki glas, žametne oči in njegov značaj so me povsem zaslepili. Zaljubila sem se vanj. Bila sem prešibka, da bi se mu uprla, in kljub temu da sem poročena, sem noč preživela z njim.

Trpela sem, ker me je prekla vest: prevarala sem moža. Hkrati pa sem bila srečna, ker sem čutila, da ljubim. Že v nekaj dneh sem se prepričala, da tudi on ljubi mene. Toda poročena sem, in ker sva se tega oba zavedala, sva postajala iz dneva v dan bolj zagrenjena. Čutila sva, da ne bova mogla dolgo ostati skupaj.

Poleg tega sem ves čas slutila, da mi nekaj prikriva. In res! Nekega dne mi je priznal, da ni študent, kot mi je prej zatrjeval povedal mi je, da nima nikogar na svetu, da je popolnoma izgubljen, brezposeln in naveličan življenja.

Njegova izpoved me je močno pretresla, posebno še, ker sem čutila, da govori resnico. Vem, da je potreben človeka, ki bi ga razumel in mu pomagal. Čeprav sem slutila, da je tako rekoč nemogoče, sem mu želela postati prijateljica. Toda po njegovi izpovedi ga k meni ni bilo več. Zakaj? Se je začel samega sebe sramovati, ker mi je lagal? Ali pa je zbral pogum in se odločil, da me pozabi, kajti druge poti pravzaprav res ni bilo.

Toda kljub vsemu sem ga čakala in mislila nanj. In kar je najhujše: nanj mislim še danes. Ne morem ga pozabiti, in moje življenje postaja iz dneva v dan težje.

Morda me boste obsojali, a upam, da me boste kljub temu le razumeli. Svetujte mi, prosim, kako naj ga pozabim? Lepo pozdravljeni.

TAMARA

Bila je ljubezen na prvi pogled, in bilo je nekaj romantičnih noči, ki jih je misel na neizbežni konec napravila še bolj romantične. In bila je velika izpoved. In plemenita želja (ob zakurjeni peči, kajpada), da bi se zanj tudi žrtvovali. Potem ga ni bilo več na spregled, in pravljice je bilo konec. Popestrila vam je sivino vsakdanjosti, toda pravljice niso romani. Vaša je prebrana do konca in zadnji čas je, da jo pospravite v predal s spominki, ki vam bodo pestrili stara leta.

Zdaj pa spet v sivino, dekle. Tako kot počnemo tudi mi drugi. In pogosto celo brez pravljic, ki bi nam jo tu in tam odmikale . . .

OH, TA PUBERTETA!

Mnogo težav imam in zato sem se odločila, da vam pišem. Stara sem 14 let. Visoka sem 158 centimetrov in tehtam 48 kilogramov. Sprašujem se, ali sem dovolj težka in visoka?

Pa še tole: po čelu in po bradi imam mozoljčke, po nosu pa tudi črne pikice. Zaradi tega sem že skoraj obupala. Svetujte mi, kako naj si negujem kožo na obrazu. Omenjene napake se pojavljajo že dlje kot leto dni.

SONJA

Pri vaših letih so predvsem vprašanja v zvezi z višino popolnoma nesmiselna. Prihajate v obdobje, ko se nekatere pritlikavke kar čez noč silovito potegnejo, marsikatero prej visoko deklet ce pa začne nenadoma ugotavljati, da je pravzaprav majhno. Počakajte vsaj še dve leti in se potem še enkrat kritično poglejte v ogledalo. Kar zadeva težo, je pri vaših letih bolje, da ste malo preklasti. Dekleta, ki se prehitro zaoblijo v ženske, se pozneje pogosto preveč zdebele.

Tudi mozoljčki in črne pike na koži obraza so spremljevalci pubertüte. Čeprav premoremo v ta namen že vrsto kozmetičnih preparatov, jih bo najbolje in najbolj temeljito odstranil — čas.

Sicer pa lahko povprašate za nasvet, kar zadeva kozmetične preparate, v vsaki bolje založeni drogeriji.

HELENA

TRIJE MUŠKETIRJI

PUSTOLOVŠČINE CISCA KIDA

DVOJČICI

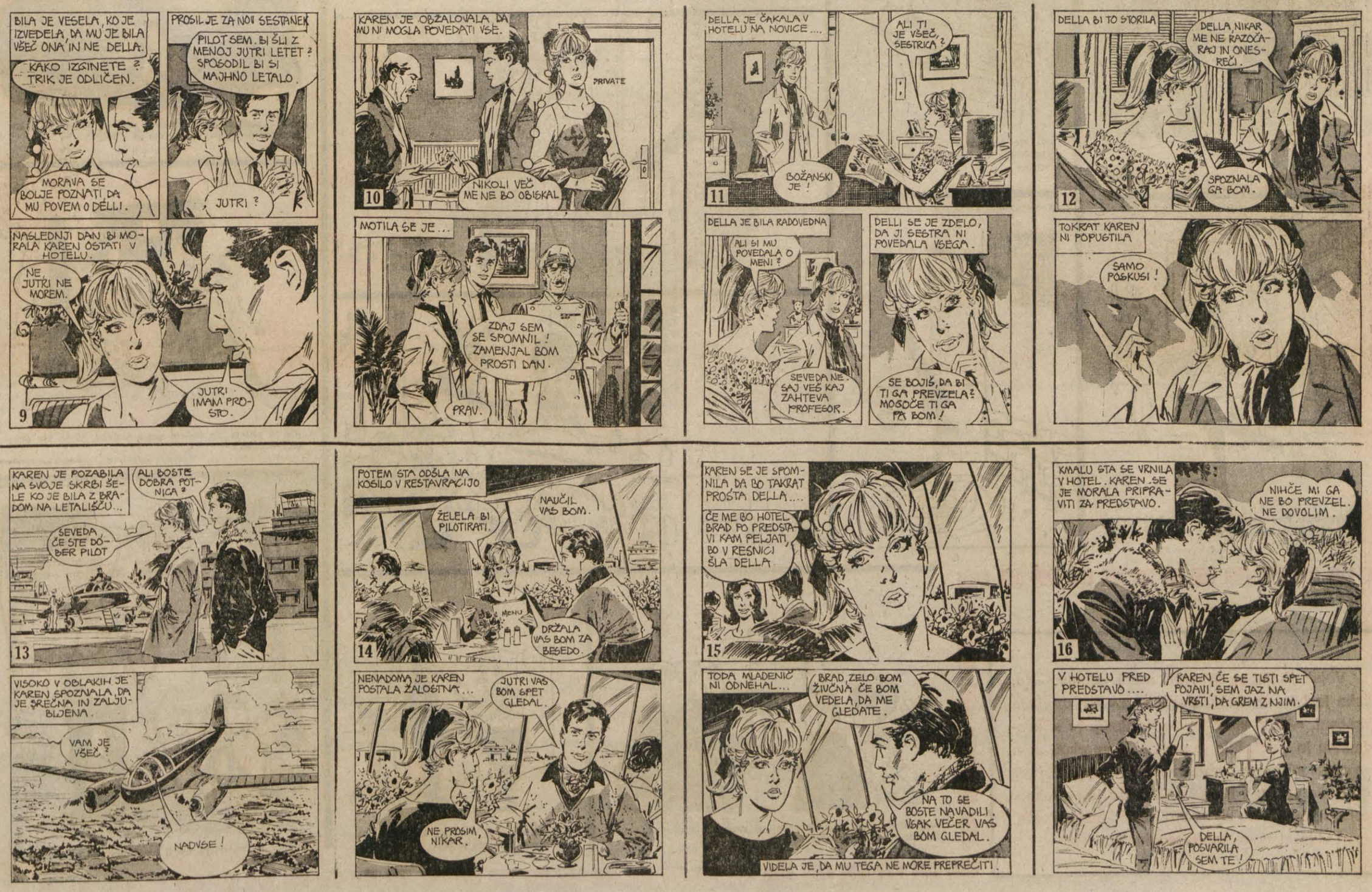

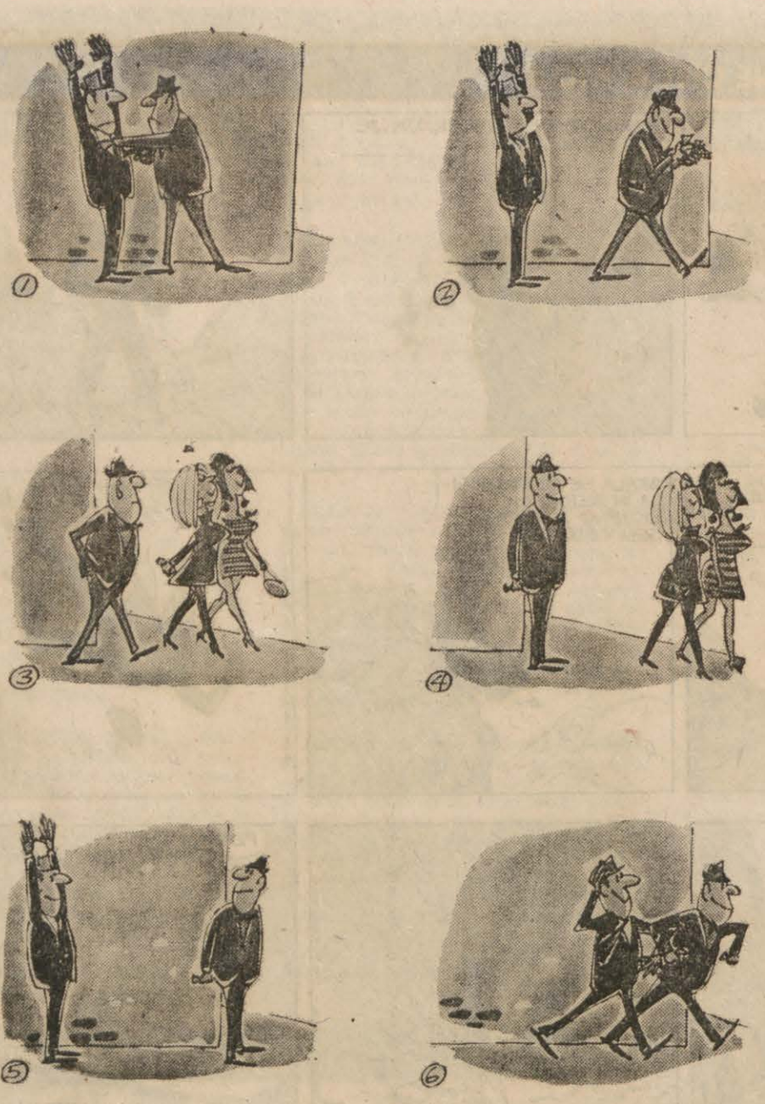

Ženske in sanje niso nikdar takšne, kot si jih želimo — Luigi Pirandello

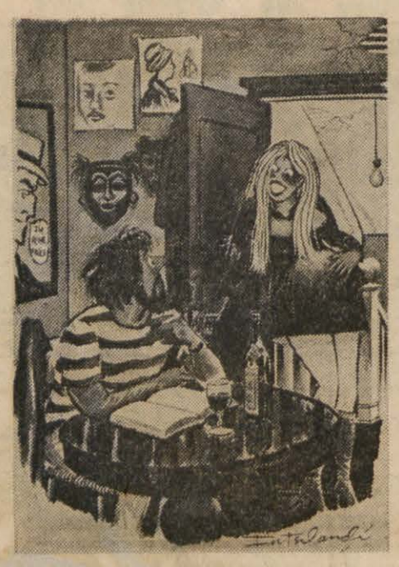

»Ej, očka, se še spominjaš hauzbala, ki je bil pri tebi pred nekaj meseci?«

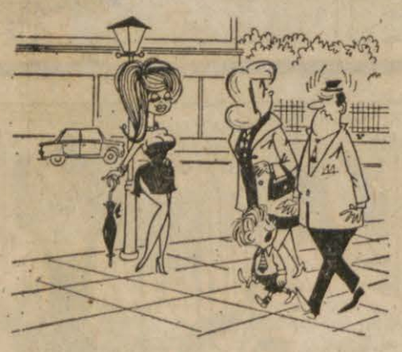

»Kako, očka, danes ne boš pozdravil tetke?«

»Pa ste res prepričani, da nisem Napoleon. To bo Josephine žalostna.«

»Natančno sem pregledal omaro in lahko vam zagotovim, da med obleko nimate niti enega samega molja.«

»Torej, ga je injekcija pomirila?«

»Če iščeš kaktus, ti lahko povem, da je v kopalni kadi.«

»Povejte mi, no, kakšen parfum ste mi prodali včeraj.«

»Koga zanima predsednikova osebna poslanica, s katero nas prosi, naj se vrnemo na Zemljo?«

»Če bi vedela, da hočete samo torbico, bi se vse drugače branila.«

»Očka, je res, da poročeni ne smejo več v šolo?«

Vojak Kolja se je vrnil nazaj domov. »No, kako je bilo na Češkoslovaškem,« ga vprašajo vaščani. »Ali si videl kontrarevolucijo?« »Seveda sem jo videl. Bila je povsod, kamorkoli sem se ozrl.« »Oh,« se čudijo vaščani. »Kaj pa Griša? Ali je še vedno v Pragi?« »Z Grišo je pa tako,« pojasni Kolja. »Ne bo se vrnil tako kmalu. Veste, on ni videl nobene kontrarevolucije.«

»Joj, hipec, zamenjali ste govor. O omejevanju rojstev morate govoriti šele popoldne.«

»In razumiva se: da vam ne pride na misel prepovedati mi pijačo!«